

TEORETICKÝ ČASOPIS ARMÁDY ČESKÉ REPUBLIKY

VOJENSKÉ ROZHLEDY

2

ROČNÍK 18 (50)

Evropské pojety „lidské bezpečnosti“

Evropská bezpečnostní a obranná politika, anglicky „European Security and Defence Policy“ (ESDP), se u nás v souvislosti s českým předsednictvím Evropské unie a lisabonskou smlouvou čím dal více dostává do povědomí široké veřejnosti. Pro laiky je to většinou prázdný pojem, něco jako neuchopitelný oblačný pokryv nad zemským povrchem, pro mnohé odborníky chiméra, sen nebo iluze. Zároveň téměř všichni uznávají, že Evropa by měla mít schopnost chránit a bránit sama sebe a podílet se na eliminaci zdrojů hrozeb a bezpečnostních rizik ve světě. Jinak to v dnešním globalizovaném světě prostě ani nejde. Rovněž tak si všichni uvědomují, že bezpečnost nelze zajistit výhradně vojenskými prostředky a že je to širší fenomén dotýkající se oblastí, které donedávna měly čistě civilní nebo dokonce soukromý charakter.

Skepticismus odborníků vyplývá z relativně malé schopnosti dosáhnout konsenzu, a tím pádem nízké akceschopnosti EU, z nadřazenosti různorodých národních zájmů členských zemí nad společnými a v neposlední řadě také z nízké úrovně komunikace s NATO. Nic na věci nemění ani skutečnost, že EU řídí některé mise, má řadu společných zbrojních projektů a celkem dobře si počíná Evropská obranná agentura (EDA – European Defence Agency).

Jen velmi malá část populace, dokonce i ta odborná, si uvědomuje, že ESDP není založena jen na deklarovaných vojenských kapacitách nebo politicko-vojenských strukturách, ale především na principech, které jsou označovány jako „Human Security“ čili „lidská bezpečnost“ nebo taky bezpečnost prostých lidí, civilního obyvatelstva.

Cílem tohoto článku je přiblížit principy lidské bezpečnosti z hlediska výchozího dokumentu známého pod názvem „Barcelonská zpráva atlantické skupiny pro evropské bezpečnostní kapacity“, který je definuje a rozvádí. Přestože dokument byl zpracován v roce 2004, jeho platnost přervává, jak to potvrdila i mezinárodní konference konaná v Praze 13. ledna 2009 pod názvem „The Prague Conference on the European Way of Security 2009“. [1]

Úvod

Moderní česká definice pojímá bezpečnost jako stav, kdy jsou na nejnižší možnou míru eliminovány hrozby pro referenční objekt a jeho zájmy a tento objekt je k eliminaci stávajících i potenciálních hrozeb efektivně vybaven a ochoten při ní spolupracovat [2].

Vymezení slova bezpečnost, a to jak v odborném, tak hovorovém významu, je obvykle negativní. Převažuje v něm důraz na nepřítomnost a potlačení hrozeb, nebezpečí či rizik (a z nich plynoucího strachu). Dnes se setkáváme také s pokusy o pozitivní vymezení bezpečnosti. Tento přístup, zastoupený především na poli „human security“, vytyčuje hodnoty a práva, jež by měla být garantována každému člověku.

Právě pozitivní vymezení poukazuje na hlavní úskalí rozšiřování bezpečnostní agendy: Kde je hranice, která vymezuje bezpečnostní problémy od problémů ostatních, kde je práh, jehož překročením se hrozba stává hrozbou bezpečnostní? Za jakých podmínek nějaká skutečnost nabývá bezpečnostní rozměr, co je k tomu předpokladem? Jak se z politických, ekonomických,

ekologických, sociálních, zdravotních, rodinných či pracovních problémů stává otázka bezpečnosti pro dotyčný subjekt? A kdy naopak o bezpečnosti mluvit nelze?

Na tyto otázky je mnoho pohledů, mnohdy vyplývajících z kulturních, náboženských nebo sociálních podmínek hodnotitele. Většinou se lze shodnout na tom, že prahem, který definuje bezpečnost, je přežití jednotlivců, zachování podstatných znaků a funkcí společnosti, ochrana základních životních hodnot a zájmů.

Existuje mnoho filozofických východisek, škol i organizací zabývajících se problematikou ochrany lidských práv z hlediska „Human Security“. Stačí zadat do internetového vyhledávače odpovídající klíčové slovo. Jen elektronická encyklopedie Wikipedia uvádí jeho podrobný rozklad a přes 40 odkazů. Z těchto východisek vychází i myšlenky evropské doktríny lidské bezpečnosti, kterou v září 2004 připravila skupina expertů pro Javieru Solanu, jenž v té době zastával pozici vysokého představitele EU pro společnou zahraniční politiku. Dokument má oficiální název „Doktrína lidské bezpečnosti pro Evropu – Barcelonská zpráva analytické skupiny pro evropské bezpečnostní kapacity“ [3].

Východiska pro doktrínu lidské bezpečnosti

Zpráva dochází k závěru, že EU by měla definovat specifickou evropskou koncepci bezpečnosti založenou na zásadách lidské bezpečnosti, která by umožňovala v krizových situacích zasahovat účinněji a využívat své zahraniční a bezpečnostní politiky způsobem, jenž by se těšil podpoře občanů a zároveň by se zaměřil na potřeby zranitelných komunit. Lidská bezpečnost by se měla stát novým operačním rámcem zahraničních akcí vedených EU.

Co bylo východiskem pro takovou výzvu? Jsou jimi zkušenosti z dosavadního způsobu řešení konfliktů a realita současného světa. Jen některé hlavní skutečnosti, bez pohledu na pořadí důležitosti:

- mnoho lidí na světě žije v podmínkách neustálého ohrožení, nebezpečí vyvstává z konfliktů, v nichž bojující strany záměrně a bezrestně zaměřují své útoky na civilisty,
- v Evropě působí systém kolektivní bezpečnosti, díky němuž jsou ozbrojené konflikty mezi evropskými státy téměř vyloučené, ale konflikty mimo Evropu jsou čím dál více zdrojem ohrožení občanů EU,
- tradiční bezpečnostní politika založená na obraně hranic a „zadržování hrozeb“ se neosvědčila, často vedla k podpoře autoritářských režimů,
- stírá se rozdíl mezi hranicemi, mezi soukromým a veřejným, vzniká abnormální politická ekonomika (válka jako job, obchodování s humanitární pomocí, se zbraněmi, válečným lupem, s vystěhovalci apod.), v takové situaci vojenské zásahy mohou být kontraproduktivní,
- žádná z nových hrozeb není čistě vojenská, ani nelze žádné z nich čelit čistě vojenskými prostředky, klasické zbraně jsou na „válku s civilisty“ málo účinné,
- orientace světového společenství na lidská práva vyvolává protiválečné hnutí, to je podporováno i značným množstvím civilních ztrát, které jsou průvodním jevem většiny vojenských operací,
- nejpravděpodobnější alternativou demokratizace se dnes stává kolaps států, proto je preventivní zasahování, jehož cílem je usnadnit demokratické změny, lepší strategií než pouhé zadržování hrozeb,
- Evropa musí zvýšit svoji schopnost aktivně přispívat ke globální bezpečnosti, k tomu EU potřebuje vojenské síly, ale ty musejí být koncipovány a používány novým způsobem,

- nejčastějším zdrojem nových celosvětových hrozeb jako je terorismus, rozšiřování a zneužívání zbraní hromadného ničení a organizovaný zločin jsou regionální konflikty a zhroucení státní moci,
- samotná existence států není automaticky zárukou bezpečnosti jeho občanů, centrem pozornosti tedy není jen bezpečnost států, ale zejména zajištění základních životních podmínek lidské existence.

Pilíře doktríny lidské bezpečnosti

Pro to, aby EU založila svou bezpečnostní strategii na zajišťování lidské bezpečnosti, mluví tři důvody.

- **První z nich je morální.** Vychází z naší společné lidskosti. Lidé mají právo žít důstojně a bezpečně a mají i z toho vyplývající povinnost si navzájem pomoci, je-li tato jejich bezpečnost ohrožena. Každý lidský život má stejnou cenu a nelze se smířit s tím, že se v zoufalých podmínkách cena lidského života nerespektuje.
- **Druhý důvod je právní.** Pokud uvažujeme o zajišťování lidské bezpečnosti jako o ochraně lidských práv v užším slova smyslu, pak se v současné době má obecně za to, že mezinárodní instituce jako je EU mají nejen právo, ale přímo právní povinnost dbát na zajištění lidské bezpečnosti na celém světě.
- **Třetím důvodem je „osvícené sobectví“.** Podstata tohoto přístupu tkví v myšlence, že Evropané se nemohou cítit bezpečně, dokud existují zdroje hrozeb mimo Evropu a lidé jinde na světě žijí ve vážném ohrožení.

Principy evropského pojetí „lidské bezpečnosti“

Filozofie lidské bezpečnosti je shrnuta do sedmi zásad. Myšlenky v nich obsažené nejsou úplně nové, vychází z učení význačných filozofů a humanistů. Jejich převratnost spočívá v implementaci. Myšlenka, že by se měly prosazovat v praxi států EU i EU jako celku, se jeví ve srovnání se současnou politickou realitou odvážná a v některých oblastech až utopická. Přesto stojí za to je prosazovat. V čem spočívá jejich podstata:

Zásada č. 1: Prvořadá důležitost lidských práv

Bezpečný stát verus bezpečný občan. Tato zásada překonává princip, který byl v historii považován za nezpochybnitelný, a sice že bezpečnost státu je nad bezpečnost občanů. Myšlenka, že pokud bude bezpečný stát, budou se v něm cítit bezpečně i jejich občané, se mnohokrát ukázala jako přinejmenším problematická. V různých státních útvarech byly zájmy „strany a vlády“ nebo jejich ideologie často důležitější než zájmy občanů, kteří v něm žili.

Jus ad bellum. Právo na válku, princip „jus ad bellum“, vždy neplatí. Není důležité *proč*, přestože právo na sebeobranu je v mezinárodním právu nezpochybnitelné, ale i *jak*. Svět se neumí smířit s civilními oběťmi ve „spravedlivé válce“. Interpretace národních zájmů je totiž mnohdy jednostranná a často velmi problematická.

Civilisté v ozbrojeném konfliktu. Donedávna platilo, že ozbrojené síly měly ve válce jeden základní úkol – porážku nepřítele. Nepřítel zpravidla reprezentován armádou znepřátelené země, hájil zájmy své vlády. Porážka takového protivníka znamenala i porážku znepřátelené

země. S civilisty se nepočítalo – ti zpravidla museli respektovat výsledek „vyšší hry“. Bohužel, přestože ochrana civilistů je dnes všeobecně uznávanou prioritou, v praxi právě oni na tuto „vyšší hru“ nejvíce doplácují.

Kolektivní a individuální zodpovědnost. Evropa se mnohokrát poučila, že se nelze vymlouvat za činy v konfliktu na kolektivní zodpovědnost. Za „rozkaz nadřízeného“ se schovalo mnoho válečných zločinců. Proto Evropané tolik lpí na požadavku, aby si každý sám zodpovídal za svoje činy a jejich důsledky.

Zásada č. 2: Jasná politická autorita

- **Legitimita použití ozbrojených sil.** Hlavním cílem strategie lidské bezpečnosti musí být ustavení legitimní politické autority, která bude s to bezpečnost jednotlivců zajišťovat. I v případech, kdy je třeba použít vojenskou sílu, mohou vojenské jednotky uspět jen při souhlasu a podpory místních obyvatel.
- **Nástroje EU.** Účinná diplomacie, citlivé a efektivní uplatňování sankcí k prevenci a stabilizaci konfliktů, poskytování humanitární pomoci, dialog s občanskou veřejností v krizových oblastech, to jsou nástroje, které EU musí rozvíjet. Velkou výzvou, která před EU stojí, je řešení problémů vyplývajících z podřízenosti potřebných kapacit národním autoritám.
- **Stabilizace.** To nejcennější, čeho lze dosáhnout použitím vojenské síly, není vítězství čistě vojenskými prostředky, ale stabilizace situace, která otevře prostor pro politický proces. Ke ztrátě politické legitimacy může dojít i po vojenském vítězství, kterého bylo dosaženo za příliš vysokou cenu.

Zásada č. 3: Multilateralismus

- **Mezinárodní instituce.** EU nikdy nebude schopna vytvořit takový systém kolektivní bezpečnosti, který zajistí komplexní bezpečnost svých občanů ve všech aspektech. Zvyšování aktivní úlohy OSN, zefektivnění OBSE a posilování NATO bude i nadále součástí ESDP. Stejně tak bude důležité zkvalitňovat spolupráci či sdílení úkolů EU s dalšími regionálními organizacemi v Evropě, v Africe – Africká unie (AU), Jihoafrické rozvojové společenství (SADC) a Hospodářské společenství západoafrických států (ECOWAS) – a na západní polokouli Organizace amerických států (OAS).
- **Společná pravidla činnosti.** EU musí působit podle společných, vzájemně dohodnutých pravidel a norem a dodržovat mezinárodní normy. Jen tak bude EU v očích neevropských států působit jako důvěryhodná, transparentní organizace.
- **Koordinace.** Akce EU v oblasti ESDP nemohou být účinné a politika lidské bezpečnosti se nemůže uplatnit, pokud nedojde k propojení všech aspektů, které ji ovlivňují. Proto je nezbytné zvýšit úroveň koordinace mezi činnostmi zpravodajských služeb, zahraniční politikou, obchodní politikou, rozvojovou politikou a bezpečnostní politikou členských států. Tento požadavek je o to naléhavější, čím větší jsou problémy jej prosadit v praxi.

Zásada č. 4: Postup od nejnižší úrovně po nejvyšší („zdola-nahoru“)

- **Prioritní je zájem lidí.** Jedním z velkých problémů rozhodování při přijímání opatření k řešení krizové situace je, že ty správné informace a zejména jejich interpretace se do povědomí politiků dostávají příliš pozdě. Je přitom zřejmé, že rozhodování o silovém řešení situace v krizových oblastech musí vycházet z nutnosti zabezpečit

nejzákladnější potřeby lidí, kteří jsou vystavení násilí a nebezpečí. Proto se v této oblasti budeme muset naučit jak využívat informace od lidí v terénu, od místních občanů i od nezaujatých odborníků. Bez zainteresování místního obyvatelstva do řešení krize nemůže být působení ozbrojených sil nikdy úspěšné. Zde mají své nezastupitelné místo místní i mezinárodní média.

- **Aktivní obyvatelstvo.** Mezinárodní zásahy nikdy nemohou udělat více než otevřít určitý prostor. Vojenský zásah musí být podporován zdola, ne na principu „uděláme to za ně“.

Zásada č. 5: Soustředění na regiony

- **Války nemají hranice.** V globalizovaném světě je přesah konfliktů mimo hranice mnohdy formálně ustanoveného státního útvaru značný. Uprchlíci, menšiny v různých zemích hlásící se k postiženému státu či národu, extremistické a zločinecké sítě, to jsou skutečnosti, které eskalují konflikt do širšího regionu nebo jej dokonce přesunují. Snaha zaměřit se na státní suverenitu jediné země, byť v něm spočívá ohnisko konfliktu, je „slepotou uličkou“.
- **„Bezešvý“ přístup.** Častou a bohužel špatnou praxí je, že v regionu kde probíhají mírové operace, mají jednotky účastnických zemí přidělené „své“ teritorium a zavádějí tam „svůj“ pořádek. Někdy je region dokonce rozdělen mezi různé organizace. Přestože každá účastnická země nebo organizace má ty nejčistší úmysly, nejednotnost v postupu nebo dokonce názorech na cílový stav v regionu po ukončení konfliktu může vést k diskontinuitě a jeho zneužívání nekalými silami.

Zásada č. 6: Používání právních nástrojů

- **Prosazování práva.** Je samozřejmé, že diplomatická fóra a politické rozhodování o řešení konfliktů musí respektovat právní pravidla. Na aplikaci práva je však založen samotný způsob, na kterém jsou operace prováděny. Kromě ozbrojených sil, které plní svoje tradiční poslání, je do stabilizace situace nutno zapojit především nevojenské složky a pracovníky – policisty, soudní úředníky, soudce, prokurátory.
- **Úloha vojáků.** Vojáci při operacích vedených podle principů lidské bezpečnosti plní řadu netradičních funkcí. Kromě toho, že pomáhají svým nevojenským spolupracovníkům a vytvářejí podmínky pro jejich efektivní činnost, plní významné funkce při ochraně obyvatelstva, zajištění důkazů pro soudní řízení a další.
- **Vymahatelnost práva.** Přestože obecně platí, že v prostoru konfliktu platí právo místní, jeho uplatňování není vždy jednoznačné, zejména u zhroutených nebo totalitních států. Proto je nezbytné dodržovat i obecně platné zásady mezinárodního práva a předem dohodnuté zasahujícími silami „mravní kodexy“. Ty musí mít právní ochranu při jeho prosazování. Rovněž podle těchto principů musí být stíháni teroristé, váleční zločinci, obchodníci s drogami a ostatní protispolečenské živly. Mezinárodní síly se přitom musí opírat o místní nezkorumpované policisty, právní experty, mezinárodní experty i mezinárodní tribunály.

Zásada č. 7: Přiměřené použití síly

- **Ochrana civilistů.** V ozbrojeném konfliktu musí vojáci pro splnění svých úkolů chránit vlastní síly. Je však přinejmenším problematické, když jsou životy zasahujících vojáků chráněny více, než životy civilistů, mezi nimiž ozbrojený zápas probíhá. Taková

vojáci ztrácejí morální kredit a v konečném dopadu i důvěru obyvatelstva, které mají chránit.

- **Omezování použití síly.** Tvrdé použití síly s cílem zabití protivníka je poslední možnost, jak dosáhnout cíle. V mírových operacích je cílem přesvědčit protivníka, aby změnil svoje chování, případně eliminovat jeho bojeschopnost. Toho lze dosáhnout s použitím širšího spektra nástrojů než jen působením letálních zbraní.
- **Právo na sebeobranu** zasahujících sil musí být zachováno ve všech případech. Pokud je na vlastní vojska použito násilí, musí být adekvátní reakce, jinak hrozí selhání celé mise. Stejně tak bude legitimní zabít někoho, kdo se pokouší zabít třetí osobu. Vojáci však musí znát pravidla pro použití násilí, umět je i ve vypjatých situacích uplatňovat, a zároveň mít jistotu právní ochrany, pokud podle těchto pravidel konají. Naopak, pokud vojáci překročí předem stanovená pravidla, musí být za své konání právně odpovědní.

Implementace bezpečnostní doktríny

Při praktickém prosazování zásad lidské bezpečnosti nelze spoléhat jen na filozoficko-teoretické prohlášení. K tomu, aby EU mohla provádět bezpečnostní politiku založenou na výše uvedených zásadách, musí disponovat potřebnými silami a prostředky a mít potřebný právní rámec.

- **Síly a prostředky** by měly mít podobu „sboru rychlé reakce na podporu lidské bezpečnosti“ (Human Security Response Force) složeného z 15 000 mužů a žen, z nichž alespoň třetinu bude tvořit civilní personál (policie, pracovníci dohlížející na dodržování lidských práv, odborníci na rozvoj a humanitární pomoc, administrativní a organizační personál apod.). Kromě toho by měl být doplněn z příslušníků „dobrovolného sboru lidské bezpečnosti“ (Human Security Volunteer Service).
- **Nový právní rámec** by měl upravovat jak rozhodnutí o zásahu, tak rozhodování při samotných operacích v terénu. Jeho ustanovení by měla vycházet z právního řádu hostitelských i vysílajících zemí, z mezinárodního trestního práva, mezinárodní úpravy lidských práv a mezinárodního humanitárního práva.

Další rozvoj evropské doktríny lidské bezpečnosti

Existuje mnoho zpráv, studií, publikací (např. [4] nebo [5]), bylo uskutečněno mnoho konferencí a seminářů, které se problematikou evropského pojetí lidské bezpečnosti zabývaly. Jen těžko lze hodnotit uskutečňování principů, které se mohou v praxi projevovat v mnohých podobách. Evropská komise, její výbory, výbor pro zahraniční věci Evropského parlamentu se ve svých zprávách zabývá především realizací společné zahraniční politiky EU a v nich je možné vyzorovat to, co zde nazýváme principy lidské bezpečnosti.

Od vydání barcelonské zprávy se objevily dva protikladné kritické názory na doktrínu lidské bezpečnosti. Ten první kritizuje koncepci samotnou a objevuje se ve veřejných i akademických debatách. Někteří kritici se obávají, že jde o novou nálepku neo-imperialismu a o způsob, jak ospravedlnit liberální intervencionalismus a nový evropský militarismus. Ten druhý namítá, že koncepce je bezzubá, příliš „laskavá a rozmazaná“ či „měkká“. Nejde ostatně o nic nového, v historii se při objevení nových filozofií, koncepcí, strategií, pojetí či principů vždy objevovaly krajní kritické reakce.

V listopadu 2007 vydala stejná studijní skupina, která pracovala na doktríně lidské bezpečnosti, tzv. madridskou zprávu [6], která zhodnotila výchozí materiál [1] a nastínila vizi evropské bezpečnostní doktríny založené na souboru zásad, které by měly být jasně definované a zformulované na každé úrovni EU, a to počínaje členskými státy, které se dohodnou na kolektivní akci, po jednotlivé vojáky, policisty či daňové inspektory v prostoru operace. Podle této zprávy doktrína lidské bezpečnosti vyžaduje transformaci způsobu myšlení. Tradiční koncepty bezpečnosti jsou hluboce zakotveny na ministerstvech zahraničí a obrany a jakákoli alternativa je považována za utopii. Nicméně se více méně jasně ukazuje, že přístup lidské bezpečnosti je ve skutečnosti realističtější způsobem zvládání současných krizových situací a mohl by být i účinnější, než tradiční přístup k bezpečnosti, který zdůrazňuje klasické užití ozbrojených sil či jednoduše připojuje civilní kapacity k vojenským mírovým sborům. Proto je tak důležité definovat parametry evropské bezpečnostní doktríny.

Cílem mého příspěvku není zde citovat a komentovat celé pasáže této zprávy, kterou doporučuji každému, kdo se vážně zabývá ESDP. Stejně tak by z tohoto pohledu stály za podrobnější analýzu některé pasáže lisabonské smlouvy. [7]

Závěr

Koncepty lidské bezpečnosti vyjadřuje způsob, jakým se Evropská unie snaží uspokojit lidské potřeby v krizových situacích, kdy lidé trpí v důsledku válek, ale také v důsledku přírodních či člověkem způsobených katastrof – hladomorů, tsunamí, hurikánů. Bezpečnost je často považována za stav, v němž nehrozí fyzické násilí a který spadá do oblasti politicko-vojenských kompetencí.

Pro Evropskou unii znamená „lidská bezpečnost“ víc než jen další bezpečnostní koncepci či nálepku. Lze ji považovat za příběh, který zahrnuje cíle a metody různorodého systému zahraniční a bezpečnostní politiky a který tyto představuje v diskuzích o bezpečnosti s různými posluchači z řad veřejnosti i s odborníky. Jinými slovy je lidská bezpečnost pojetím, jak Evropané přistupují k vnější bezpečnosti. Jako taková je také základem společné bezpečnostní kultury a identity.

Odkazy k textu:

- [1] *The Prague Conference on the European Way of Security* 2009, <http://ceses.cuni.cz/CESES-65.html>.
- [2] ZEMAN, P. (ed.) *Česká bezpečnostní terminologie*. Brno: VA Brno 2003, s. 13.
- [3] *A Human Security Doctrine for Europe: The Barcelona Report of the Study Group on Europe's Security Capabilities*, Barcelona 2004, <http://www.lse.ac.uk/Depts/global/humanseconconcept.htm>. Dokument vytvořila skupina složená z předních teoretiků i význačných praktiků pod vedením profesorky Mary Kaldor, ředitelky Centre for the Study of Global Governance v Londýně. V českém překladu je k dispozici na <http://www.blisty.cz/2007/4/27/art34039.html>.
- [4] GLASIUS, M., KALDOR M. *First: A Human Security Strategy for the European Union*, <http://www.lse.ac.uk/Depts/global/5publications3.htm>.
- [5] http://en.wikipedia.org/wiki/Human_security.
- [6] *A European Way of Security: The Madrid Report of the Human Security Study Group*, Madrid 2007, <http://www.lse.ac.uk/Depts/global/2securitypub.htm>. V českém překladu je k dispozici na <http://www.fesprag.cz/cs/publikace>.
- [7] *Lisabonská smlouva pozměňující Smlouvu o Evropské unii a Smlouvu o založení Evropského společenství*, podepsaná v Lisabonu dne 13. prosince 2007, http://bookshop.europa.eu/eubookshop/bookmarks.action?target=EUB:NOTICE:FXAC07306:EN:HTML&request_locale=CS.

Literatura:

- ALBROW, M. *The Global Age*. Cambridge: Polity Press, 1996.
- BAUDRILLARD, J. *Amerika*. Praha: Dauphin 2000.
- BECK, U. *Riziková společnost. Na cestě k jiné moderně*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004.
- BERGH, P. Dialectic and Functionalism. Toward a Theoretical Synthetis. *American Sociological Review* 28, 1963.
- CICERO, M. T. *O povinnostech*. Praha: Svoboda, 1970.
- CLAUSEWITZ, K. P. G. von. *O válce*. Praha: Svoboda, 1959.
- EICHLER, J. Teorie obrany, nebo bezpečnostní věda? Náměty pro vědeckou a výzkumnou činnost v oblasti bezpečnosti a obrany státu. *Vojenské rozhledy* 4/2006.
- HAGAN, K. J., BICKERTON, I. J. *Unintended Consequences*. Londýn: Reaktion Books, 2007.
- HORYNA, B. *Druhá moderna. Ulrich Beck a teorie reflexivní modernizace*. Brno: Masarykova univerzita, 2001.
- JANOŠEC, J. Sekuritologie – nauka o bezpečnosti a nebezpečnosti. *Vojenské rozhledy* 3/2007, s. 3–14.
- KANT, I. *K věčnému míru: Filozofický projekt*. Praha: nakladatelství Oikúmené, 1999.
- KENNEDY, P. *The Rise and Fall of the Great Powers*. Boston, 1988.
- MERTON, R. K. *Social Theory a Social Structure. Toward the Codification of Theory and Research*. New York, 1968.
- MERTON, R. K. *Studie ze sociologické teorie*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000.
- PERNICA, B. *Profesionalizace ozbrojených sil – trendy, teorie, zkušenosti*. Praha: AVIS, 2007.
- PERNICA, B. Pojem bezpečnostní struktury a možnosti jeho využití pro potřeby bezpečnostní vědy. *Vojenské rozhledy* 4/2007, s. 26–29.
- PETRUSEK, M. Poslední klasik moderní sociologie Robert King Merton. Studie in Robert K. Merton, *Studie ze sociologické teorie*, Praha: Sociologické nakladatelství, 2000.
- PETRUSEK, M. *Společnosti pozdní doby*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2007.
- PLATÓN. *Ústava Oikúmené*. Praha, 1996.
- PLATÓN. *Zákony. Oikúmené*. Praha, 2001.
- PŘÍBÁŇ, J. Bratři ve strachu. Kritické myšlení v Baumanově tekuté modernitě. *Právo – Literární příloha Salon* 507, 22. 2. 2007.
- RAŠEK, A. a kol. Tvorba základů bezpečnostní vědy. *Vojenské rozhledy* 1/2007, s. 21–31.
- ROBERTSON, R. *Globalization. Social Theory and Global Culture*. London: Sage, 1992.
- STEWART, I. *Odsud až do nekonečna: Průvodce moderní matematikou*. Praha: Argo a Dokořán, 2006.
- VOLNER, Š. Asymetrické války. *Vojenské rozhledy* 3/2007, s. 15–26.
- Velký sociologický slovník*. Praha: Univerzita Karlova, Karolínium, 1996.

Existence tisíců jaderných zbraní je nejnebezpečnějším dědictvím studené války. Mezi Spojenými státy a Sovětským svazem nebyla vedena žádná jaderná válka, ale generace žily s vědomím, že jejich svět může být vygumován jediným zábleskem světla. Města jako Praha, která existovala po staletí a zosobňovala krásu, talent a lidskost, by přestala existovat.

Studená válka dnes zmizela, ale tisíce jaderných zbraní nikoli. Podivnou ironií historie se hrozba jaderné války snížila, ale riziko jaderného útoku se zvýšilo. Tyto zbraně si obstaralo více států. Pokračují jejich zkoušky. Na černých trzích se obchoduje s jadernými tajemstvími a jadernými materiály. Šíří se technologie jak sestavit jadernou nálož. Teroristé jsou rozhodnutí, že si ji koupí, postaví nebo ukradnou. Naše úsilí jak tato nebezpečí omezit se soustředilo na globální režim nešíření jaderných zbraní, ale s tím, jak stále více lidí a států porušuje pravidla, bychom se mohli dostat do situace, že to nebude fungovat.

To se týká všech lidí, všude. Jedna jaderná zbraň odpálená v jednom městě – ať je to New York nebo Moskva, Islámábád nebo Mumbaí, Tokio nebo Tel Aviv, Paříž nebo Praha – by mohla zabít statisíce lidí. A ať by se to stalo kdekoliv, důsledkům by nebylo konce – z hlediska naší globální bezpečnosti, společnosti, hospodářství a z hlediska konečného důsledku pro naše přežití.

**Obama v Praze mluvil k světu
(z projevu amerického prezidenta Baracka Obamy v Praze)
neděle 5. dubna 2009**

<http://aktualne.centrum.cz/zahranici/evropa/clanek.phtml?id=633905>

Motto: Ve válce se spěchá, aby se čekalo. Ačkoli často slyšíme o hloupém spěchu, chytrost bývá zřídka kdy spojována se zpožděním.

Úvod

K tomu, aby mohla být zařazena do stavu pohotovosti, musí každá Battle Group EU v souladu s předem stanovenými kritérii projít procesem hodnocení a certifikace. Certifikace rozhodne, zda Battle Group EU má všechny předpoklady a je schopna úspěšně plnit rozsah úkolů a požadavků, které mohou být před ní postaveny. Ke zjištění, zda Battle Group EU splňuje nebo nesplňuje požadovaná kritéria, musí být provedena celá řada standardních prověřkových zaměstnání.

Pro naplnění závazku Česka, které je nosným státem pro CZE/SVK Battle Group EU (CZE/SVK BG EU) vůči EU, musí AČR v souladu se závazným dokumentem „Výcvik a certifikace Battle Group EU“ (EU BG Training and Certification) certifikací potvrdit, že CZE/SVK BG EU dosáhla standardů a splňuje kritéria, která jsou stanovena dokumentem „Standards a kritéria Battle Group EU“ (Standards and Criteria EU BG).

Podle plánu bude CZE/SVK BG EU zařazena do pohotovosti od 1. 7. 2009 do 31. 12. 2009. Slovensko přispívá do CZE/SVK BG EU silami a prostředky. Spolková republika Německo (SRN) poskytuje EU OHQ (Operační velitelství Postupim), které je předurčeno jako hlavní varianta EU OHQ pro tento operační svazek. To, zda tento dvoj-národní operační svazek splňuje stanovená kritéria pro nasazení do expediční operace EU, rozhodne hodnocení a následná certifikace.

1. Výchozí předpoklady pro hodnocení a certifikaci

1.1 Definice procesu certifikace

Koncept Battle Group EU obsahuje následující definici účelu certifikace Battle Group EU: „Je nutno provést certifikaci zformovaných prvků tak, aby bylo zaručeno, že bylo dosaženo stanovených standardů.“

Při posuzování tohoto ustanovení se stává zcela zřejmým, že cílem certifikace nemůže být pouze zjištění, že bylo dosaženo stanovených standardů. Cílem hodnocení vojenské jednotky je totiž vyjasnit:

- za jakých podmínek je jednotka schopna splnit úkoly, které jsou před ní postaveny,
- jaké faktory (skutečnosti) brání tomu, aby jednotka dosáhla požadované úrovně výkonu.

Z toho vyplývá, že cíl hodnocení musí být vztažen k mnohem komplexnějšímu úkolu – tj. certifikaci způsobilosti Battle Group EU k plnění stanovených úkolů a misí. S přihlédnutím k výše uvedeným závěrům je možno zformulovat následující otázky:

1. Co je podstatou certifikace Battle Group EU?
2. Jaký druh obecných a specifických požadavků musí proces certifikace splňovat?
3. Existují nějaké rozdílné aspekty certifikační procedury, v případě že ano, vyžadují tyto rozdílné aspekty také rozdílné metody a prostředky provedení?
4. Jaké praktické metody a prostředky jsou nejvhodnější pro realizaci alternativních aspektů certifikační procedury?
5. Jsou k dispozici nějaké již existující metody a procedury, kterých by mohlo být využito jako základu pro vypracování certifikační procedury Battle Group EU?

1.2 Srovnání Battle Group EU a NRF

CZE/SVK BG EU je jednou z řady Battle Groups EU. Battle Groups EU jsou součástí množiny prvků rychlé reakce EU. Battle Group je postavena na kombinaci druhů sil velikosti praporu, posílených o prvky bojové podpory a všestranného bojového zabezpečení. Battle Group je sdružena s FHQ a určenými operačními a strategickými prostředky do jednoho organizačního celku. Toto uskupení sil se nazývá **operační svazek Battle Group**.

Síly rychlé reakce NATO (NRF) jsou dalším prvkem rychlé reakce ve výstavbě ozbrojených sil v Evropě. Existují však rozdíly ve velikosti mezi Battle Group EU a NRF, protože NRF zahrnují 22 000 vojáků a vlastní Battle Group EU bez přidružených vzdušných a námořních sil a prostředků má pouze okolo 1500 příslušníků. Přesto ale mezi Battle Group EU a NRF existuje velmi mnoho podobností, protože členské státy EU mohou poskytnout své síly, prostředky a schopnosti jak pro Battle Groups EU, tak pro NRF. Jako příklad podobností může posloužit srovnání rozsahu úkolů pro Battle Group EU a NRF ve spektru příslušných misí. Niže uvedená tabulka ukazuje, že z pěti typů misí postavených před NRF jsou čtyři analogické s typy misí, které jsou postaveny před Battle Group EU.

Tab. 1: Srovnání misí předurčených pro NRF a Battle Group EU

Mise NRF	Mise Battle Group EU
Evakuační operace nekombatantů (NEO)	Evakuační operace v nepřátelsky naladěném prostředí, včetně evakuačních operací nekombatantů (NEO)
Zabezpečení odstranění následků (způsobených použitím ZHN nebo humanitární krizovou situací)	Poskytnutí pomoci při vedení humanitárních operací (HA), včetně odstraňování následků živelních pohrom a zabezpečení migrace obyvatelstva do bezpečných oblastí
Krizová operace, včetně udržování míru	Operace vedená k oddělení znepřátelených (bojujících) stran silou (SOPF), včetně řešení krize, vytváření míru a zabezpečení dopravních komunikací (LOCs)
Operace k zajištění embarga	Operace vedená k odvrácení konfliktu (CP), včetně preventivního nasazení sil, společné odzbrojovací operace, operace k zajištění embarga
Podpora protiteroristických operací (CT)	- - -
- - -	Stabilizace, rekonstrukce a vojenská pomoc třetím zemím (SR) včetně poskytnutí podpory třetím zemím v boji proti terorismu, udržování míru, poradenství a výcvik, sledování průběhu voleb a budování státních institucí včetně reformy bezpečnostního sektoru

1.3 Certifikace Battle Group EU

Koncept certifikace hraje důležitou roli ve formování schopnosti rychlé reakce EU. Koncept Battle Group EU stanovuje účel certifikace Battle Group EU a zodpovědnosti členských států EU. Certifikace zůstává v národní zodpovědnosti přispívajících členských států EU, které musí tuto certifikaci provést v souladu s pevně stanovenými a schválenými postupy EU.

1.3.1 Certifikační procedura Battle Group EU a metody jejího provedení

S ohledem na možnost výběru certifikační procedury a metod provedení usiluje EU o to (a koncepce Battle Group EU to tak stanoví), aby **dokumenty Battle Groups EU byly komplementární s dokumenty NATO (NRF)**. Kdekoliv je to v procesu certifikace možné a realizovatelné, standardy, praktické metody provedení a postupy musí být analogické k postupům, které jsou stanoveny v rámci NATO (NRF). Pro kvalitu certifikace je nanejvýš důležité a výhodné, jestliže členské státy EU mají možnost poskytovat své prostředky a schopnosti jak pro Battle Groups EU, tak pro NRF.

Propojení na certifikační procedury NRF je také zdůrazněno v dokumentu Příprava a certifikace Battle Group: „Certifikace musí být prováděna tak, aby bylo garantováno, že všechny poskytnuté operační svazky Battle Group dosáhly standardů a splnily kritéria stanovená pro Battle Group EU. Certifikační procedura, kde je to jen možné a realizovatelné, musí být analogická s certifikační procedurou NRF.“

K objasnění problematiky certifikační procedury je nutno dodat, že s výjimkou doporučení použít metody a procedury, které jsou uplatňovány při certifikaci NRF, žádné certifikační postupy vypracované EU neexistují.

1.3.2 Zodpovědnost za certifikaci Battle Group EU

V souladu s dokumentem Příprava a certifikace Battle Group EU týkají se zodpovědnosti členských států EU jsou stanoveny tři následující aspekty: Příprava, úroveň vycvičenosti jednotek a certifikace operačního svazku Battle Group EU.

Požadavky na přípravu

Členské státy EU, které přispívají silami a prostředky do Battle Group EU, mají plnou zodpovědnost za všechny oblasti přípravy: „Na členských státech EU plně spočívá zodpovědnost za přípravu operačního svazku Battle Group EU. Členské státy EU jsou oprávněny v souladu se svými možnostmi provádět přípravu tak, aby byla zaručena úspěšná certifikace a byly dosaženy standardy a splněna kritéria, která jsou stanovena pro Battle Group EU. Požadavky na přípravu, výcvikový koncept, úkoly a zodpovědnost za provádění přípravy jsou uvedeny v dokumentu EUMS – Pokyny pro přípravu Battle Group EU.“

Certifikace jednotek

Členské státy EU, které přispívají silami a prostředky do Battle Group EU, mají plnou zodpovědnost za certifikaci svých jednotek. Před zařazením do operačního svazku Battle Group EU mají členské státy EU za povinnost provést certifikaci, která potvrzuje, že jejich příspěvky sestávající ze sil a prostředků dosáhly stanovených standardů a naplňují kritéria určená pro jednotky.

Certifikace operačního svazku Battle Group EU

Členské státy EU, které přispívají silami a prostředky do Battle Group EU, mají plnou zodpovědnost za certifikaci operačního svazku Battle Group EU. Jeden měsíc před zařazením Battle Group EU do pohotovosti jsou členské státy EU, které přispívají silami a prostředky do Battle Group EU, povinny provést certifikaci, která potvrdí, zda operační svazek Battle Group EU dosáhl stanovených standardů a naplňuje kritéria určená pro operační svazek Battle Group EU. I když výše uvedená definice ponechává místo pro různou interpretaci, předpokládá se, že certifikace Battle Group EU je zodpovědností nosného státu, v případě CZE/SVK BG EU Česka.

1.4 Standardy a kritéria pro Battle Groups EU

Otázku standardů Battle Groups EU řeší koncept Battle Group EU. Společné, definované, schválené a přesně stanové standardy vojenských schopností Battle Groups EU jsou nezbytné pro hodnocení a certifikaci a musí být komplementární s dokumenty NATO (NRF).

Kdykoli je to možné a realizovatelné, musí být operační svazky Battle Groups EU připravovány tak, aby byly schopny dosáhnout standardů a kritérií stanovených pro podobné vojenské formace poskytované pro začlenění do sil rychlé reakce NATO, přesto však musí být vzaty do úvahy charakteristické podmínky EU, které umožňují všem členským státům EU poskytnout a připravit příspěvky pro operační svazky Battle Groups EU.

V dokumentu „Standardy a kritéria pro Battle Group EU“ je stanoveno devět oblastí standardů [1], kritérií a norem pro Battle Group EU, které jsou uvedeny v následujícím pořadí:

1. Dostupnost
2. Flexibilita
3. Použitelnost a nasaditelnost
4. Připravenost
5. Propojitelnost
6. Udržitelnost
7. Odolnost
8. Zdravotnické zabezpečení
9. Interoperabilita

V souladu s výše uvedeným dokumentem musí být těchto devět standardů měřitelných za pomoci kritérií a tato kritéria musí být prověřena před zařazením CZE/SVK BG EU do pohotovosti. Na národní úrovni vytvářejí tyto standardy základ pro hodnocení dosažené připravenosti a certifikaci.

Operační svazek Battle Group musí být připraven a vybaven pro zvládnutí nejnáročnějších úkolů. Proto musí být operační svazek sestaven a připraven pro vedení boje vysoké intenzity na úrovni jednotek, musí mít schopnost splnit každý potenciální vojenský úkol a vyrovnat se s riziky spojenými s plněním úkolů v rámci schválené mise. Proto platí následující kritérium: *„Prvky operačního svazku Battle Group EU musí být v rámci schválené mise schopny zvládnout každý potenciální vojenský úkol s přihlédnutím ke své omezené velikosti.“*

Je velmi obtížné posoudit, jak je za pomoci daných kritérií možno změřit dosažení standardů, protože pro tyto standardy nejsou uvedeny žádné normy. Zcela evidentně, např. pro „schopnost splnit“ musí být vypracovány normy pro stanovení dosažené úrovně předtím, než mohou být standardy a kritéria pro Battle Group EU použity. Tento požadavek se týká

téměř všech standardů a kritérií uvedených v dokumentu „Standards a kritéria pro Battle Group EU“.

1.5 Proces hodnocení a certifikace podle standardů sil ACO

Pro provedení certifikace CZE/SVK BG EU má AČR k dispozici program CREVAL. Zastřešujícími dokumenty programu CREVAL jsou v rámci společných publikací NATO (AFS – ACO Forces Standard) publikace AFS vol. VII, která rozpracovává jednotlivé oblasti hodnocení pro vojenské síly a NATO TASK LIST. Hodnocení CZE/SVK BG EU podle standardů NATO může být v podmínkách AČR provedeno za účasti pozorovatelů EU, nebo pouze na národní úrovni.

Standards sil ACO			
Díl I – Obecné zásady			
Díl	Standards pro	Díl	Manuály pro
II	Pozemní síly	VI	TACEVAL – VzS
III	Vzdušné síly	VII	CREVAL – PozS
IV	Námořní síly	VIII	MAREVAL – NaS
V	Společná velitelství	IX	Společná velitelství

Obr. 1: Standards sil ACO

Cílem hodnocení podle standardů sil ACO je zabezpečit bojovou způsobilost CZE/SVK BG EU s úkolem:

- ☐ dosáhnout připravenosti k plnění úkolu v souladu se standardy a kritérii Battle Group EU,
- ☐ identifikovat nedostatky ve vztahu ke schopnostem CZE/SVK BG EU,
- ☐ poskytnout NGŠ AČR a EUMC (EUMS) podklady pro celkové hod-

nocení CZE/SVK BG EU před jejím zařazením do pohotovosti,

- ☐ dosáhnout nejvyššího možného stupně standardizace v hodnocení útvarů.

Kontrola a hodnocení podle standardů sil ACO (NATO CREVAL) se uskutečňuje na základě rozhodnutí NGŠ AČR. Program (plán) kontroly je záměr organizovaného procesu kritického zkoumání toho, jak úroveň všech předváděných činností a schopností odpovídá úrovni stanovené standardy a kritérii NATO. Operační svazky Battle Groups EU musí být připraveny a schopny dosáhnout standardů a kritérií stanovených pro podobné vojenské formace poskytované pro začlenění do sil rychlé reakce NATO.

1.5.1 Operační zkoušky a hodnocení (OT&E) a OPEVAL

Procesy provádění operačních zkoušek a hodnocení (OT&E – Operational Testing and Evaluation) a operačního hodnocení (OPEVAL – Operational Evaluation) jsou mezinárodně uznávané a jsou důležitými aspekty procesu pořizování výzbroje a vybavení pro ozbrojené síly. Při provádění OT&E a OPEVAL musí být pozornost zaměřena na hodnocení v rámci plnění úkolu, neboť je nutné zhodnotit fungování prověřovaného systému v obtížném operačním prostředí a vzít do úvahy všechny možnosti, které mohou vést jak k úspěšnému splnění úkolu, tak k jeho nesplnění. Jestliže procesu OPEVAL nebude věnována náležitá pozornost, potom AČR dává v sázku bezpečnost a životy svých vojáků, jak v operacích vedených na podporu míru, tak v operacích bojových.

Posláním OT&E je totiž neposílat příslušníky AČR do ztráty působících situací s výzbrojí, technikou nebo taktikou, která může, ale nemusí fungovat. Nedávno získané těžké zkušenosti v Afghánistánu plně potvrzují význam a nutnost provádění OT&E a OPEVAL.

Proto je pro certifikaci CZE/SVK BG EU nutné, aby byl OPEVAL proveden u munice, hlavních druhů výzbroje a systémů určených pro operační svazek CZE/SVK BG EU. Vypracování

tohoto typu provádění prověrek a procesu hodnocení je především záležitostí Národního úřadu pro vyzbrojování. Provádění hodnověrného OPEVAL v AČR podobného tomu, jaký je běžně prováděn v ozbrojených silách USA, je nanejvýš žádoucí a nutné především v době, kdy se ve velkém pořizují nové druhy výzbroje a techniky pro jednotky vysílané do zahraničních misí a připravované k vedení expedičních operací.

1.6 Závěry k problematice certifikace CZE/SVK BG EU

Poznatzky k provádění certifikace CZE/SVK BG EU a stanovených standardech mohou být shrnuty do následujících bodů:

- Každý členský stát musí certifikovat svůj národní příspěvek tak, aby bylo potvrzeno, že splňuje standardy a kritéria stanovená pro úroveň jednotky.
- Je zcela přiměřené předpokládat, že zodpovědností nosného státu – Česka – je, aby certifikoval, zda operační svazek CZE/SVK BG EU dosáhl úrovně stanovených standardů a splnil kritéria určená pro Battle Group EU.
- Proces certifikace operačního svazku CZE/SVK BG EU musí být nastaven tak, aby tato vojenská formace dosáhla úrovně standardů a kritérií stanovených pro Battle Group EU ne později než 31. května 2009.
- Kdykoli je to možné a reálné musí být operační svazek Battle Group EU připraven a vycvičen tak, aby dosáhl stejných standardů a kritérií, jako jemu na roveň postavené vojenské formace předurčené pro zařazení do NRF. Standardy a kritéria Battle Group EU nejsou zpracovány v té formě, aby mohly být okamžitě použity pro hodnocení, proto je žádoucí, aby příslušné standardy NRF byly využity jako základ pro vypracování standardů a kritérií Battle Group EU určených pro CZE/SVK BG EU.
- Proces certifikace CZE/SVK BG EU musí být analogický s celkovým procesem a praktickými metodami provádění certifikace NRF.
- Vojenské jednotky předurčené pro CZE/SVK BG EU musí být do konce roku 2008 schopné dosáhnout úrovně standardů stanovených pro síly rychlé reakce NATO.
- OPEVAL (technické prohlídky) musí být prováděn u munice, hlavních druhů výzbroje a systémů předurčených pro operační svazek Battle Group EU. Kvalita provedení těchto prohlídek musí zajistit, že bezpečnost a životy příslušníků operačního svazku Battle Group EU nebudou vystaveny žádným zbytečným technickým rizikům.

2. Analýza problému certifikace a následná zjištění

2.1 Definice klíčových pojmů

Cílem certifikace Battle Group EU je potvrdit způsobilost Battle Group EU pro plnění příslušných úkolů a misí. V důsledku skutečnosti, že koncept certifikace není uveden v dokumentech Battle Group EU, je nezbytné se obrátit pro znění příslušné definice jinam. Vzhledem k analogii mezi certifikací Battle Group EU a certifikací NRF může být použita následující definice NATO.

„Certifikace je procedura, na základě které příslušné vojenské orgány vydávají formální potvrzení o tom, že operační velitelství, vojenské síly nebo jednotky, ať už předurčené pro předání do podřízenosti nebo se již v podřízenosti nacházející, odpovídají všem požadavkům a náležitostem potřebným pro splnění specifického úkolu nebo stanovené mise. Certifikace

může být založena na již existujícím hodnocení nebo na jiných dostupných hodnověrných informacích.“

NATO TASK LIST poskytuje následující definice pojmů používaných v procesu hodnocení.

Hodnocení – organizovaný proces kritického posouzení činnosti nebo schopností podle stanovených standardů a kritérií.

Standard – standard umožňuje způsob určení přijatelného stupně znalosti a dovednosti, který vojenské organizace nebo vojenské síly musí prokázat pro splnění společného hlavního úkolu mise ve specifických podmínkách. Standard obsahuje jedno nebo více kritérií pro daný úkol a normu pro každé kritérium.

Kritérium – je základem pro vyjádření rozdílných úrovní plnění daného úkolu (např. procento osob z jmenného seznamu občanů spojeneckých zemí a dalších vybraných státních příslušníků, které bylo odsunuto do bezpečí v průběhu evakuace).

Norma – minimální přijatelná úroveň výkonu spojená s přesně stanoveným kritériem plnění daného úkolu (tj. velitel určí např. hranici 85 % jako přijatelnou úroveň výkonu splnění stanoveného úkolu). Norma je často vyjadřována ve dnech, hodinách, minutách, procentech, četnosti opakování, kilometrech nebo jiných velitelskými orgány stanovených jednotkách.

Podmínky – podmínky jsou faktory prostředí, které ovlivňují úroveň výkonu při plnění úkolu. Obecně podmínky existují nezávisle na vůli velitele (např. klimatické podmínky – tropické, subtropické, mírné, pouštní nebo arktické). Určité podmínky jsou veliteli přímo stanoveny (např. pravidla použití síly – ROE nebo úsek terénu společného operačního prostoru, který mu byl přidělen). Některé podmínky jsou velitelem ovlivnitelné (např. rozmístění vlastních sil a způsob vedení operační činnosti), další podmínky se nacházejí mimo sféru jeho vlivu (např. stupeň nepřátelské hrozby), jiné podmínky jsou zcela neovlivnitelné (např. počasí v určitém geografickém prostoru).

Bojové požadavky – bojové požadavky se skládají z úkolů, podmínek a standardů. Příklad bojového požadavku je vyjádřen formulací: „**Splnit stanovený úkol v podmínkách..... v souladu se standardem.....**“

Například v kontextu mise humanitární pomoci provést distribuci zásob pro humanitární operaci a prostor operace /JOA (OP 4.5) v podmínkách nepříznivého (bouřkového) počasí (C 1.3.1.3) a ohrožených dopravních tepen v rámci prostoru operace (C.2.5.1.4) v souladu se standardem přesunout **2 000 000 tun/míle** nákladu denně a do čtyř hodin rozmístit jednotku nebo větší náklad podle charakteru požadavku.

Ve srovnání se standardy a kritérii Battle Group EU je evidentní, že:

- Většina stanovených kritérií postrádá podrobnější vyjádření. Příkladem jsou jazyková kritéria. Tato kritéria nedefinují žádné požadavky na úroveň znalosti jazyků pro jednotky začleněné do Battle Group EU, to znamená jazyk, který bude používán jako dorozumívací (pracovní) při komunikaci mezi příslušníky jednotek rozdílných národností (operačně manévrujícího prvku, jednotek bojové podpory, jednotek bojového zabezpečení, operačních a strategických prostředků).
- Chybí definice kritérií a podmínek pro Battle Group EU.
- Normy stanovené pro Battle Group EU nevyjadřují žádnou minimální úroveň přijatelného výkonu plnění úkolu.

Z výše uvedeného vyplývá, že standardy a kritéria Battle Group EU potřebují další zpracování tak, aby mohly být použity pro proces hodnocení. Tento požadavek je v naprostém souladu se zjištěními odborníků EU na provádění certifikace. Proto musí být Standardy a kritéria CZE/

SVK BG EU definovány s cílem, aby se staly použitelnými pro provádění hodnocení. Jestliže to bude možné, bude pravděpodobně nejrozsáhlejší použít jako výchozí podklad dokumenty již připravené pro NATO NRF. To zabrání zbytečnému vynakládání úsilí a zároveň povede k souladu s již doporučenými analogiemi s NRF.

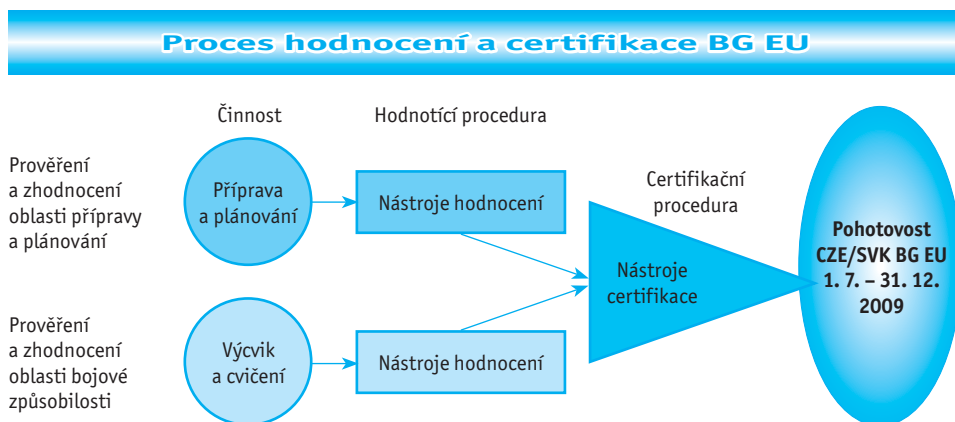
2.2 Definice klíčových procedur pro CZE/SVK BG EU

Poté, co bude vydefinován koncept certifikace CZE/SVK BG EU, musí následovat analýza a identifikace rozdílných procedur hodnocení, které budou spoluutvářet celkovou certifikační proceduru CZE/SVK BG EU.

Ke splnění celého rozsahu požadavků procesu hodnocení je nutno prověřovací proceduru rozdělit na dvě části:

- 1. Hodnocení oblasti přípravy a plánování u CZE/SVK BG EU** – které bude zahrnovat hodnocení jednotlivých oblastí plánování a přípravy jako připravenost, dosažitelnost, nasaditelnost atd.
- 2. Hodnocení bojových kvalit CZE/SVK BG EU** – zahrnuje hodnocení bojové způsobilosti a efektivity činnosti sil tzn. bojových schopností operačního svazku CZE/SVK BG EU splnit specifické úkoly v rozsahu (pro Battle Group EU) stanovených misí.

Důvodem pro toto rozdělení je zásadní rozdíl mezi hodnocením oblasti bojových kvalit a hodnocením oblasti přípravy a plánování. Se vši pravděpodobností musí být uplatněny odlišné procedury rozdílnými prvky organizace, která bude používat rozdílné řady prostředků a metod hodnocení (viz obr. 2). O identifikaci vhodných metod a prostředků je pojednáno v následujících částech.

Obr. 2: Proces hodnocení a certifikace CZE/SVK BG EU

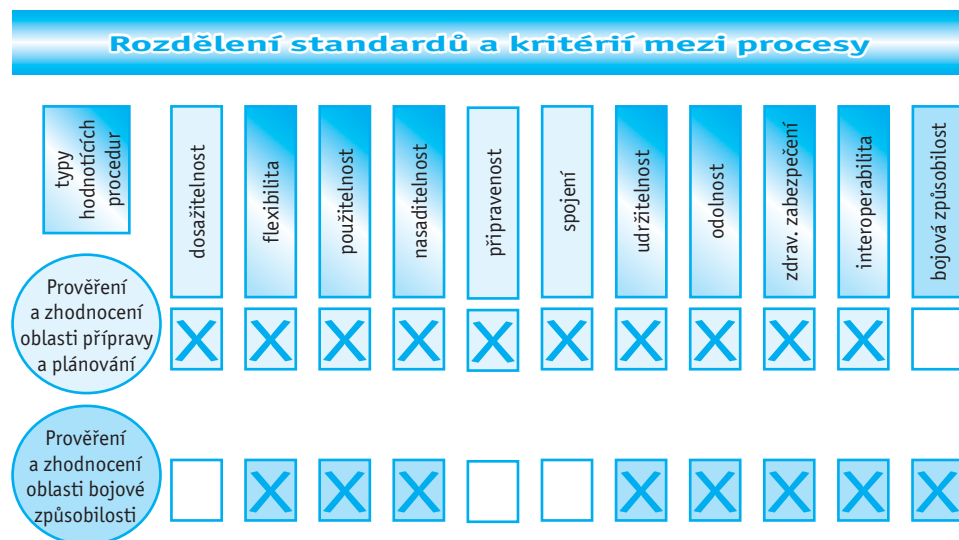
Dalším krokem je provedení analýzy toho, jak mohou být rozdílné metody kombinovány s danými standardy a kritérii Battle Group EU. Výsledkem této analýzy je seznam kombinací, metod, který je uveden v příloze číslo 1. Obr. 3 znázorňuje přehled toho, jak jsou rozdílné standardy a kritéria rozděleny mezi tyto dva procesy.

Pro certifikaci CZE/SVK BG EU je možno použít tři rozdílné certifikační procedury, které jsou uvedeny v následující tabulce:

Tab. 2: Certifikační procedury

	Stav systémů výzbroje a techniky	Příprava a plánování u BG EU	Bojové kvality BG EU
Zaměření	Provéřit, který systém je nejlepší pro fungování v daném operačním prostředí	Provéřit otázky přípravy a plánování	Provéřit způsobilost k vedení bojové činnosti a efektivitu činnosti sil
Požadované podklady	Tento proces prověrek a hodnocení je nutno zavést do AČR	Standardy a kritéria CZE/SVK BG EU zpracované podle standardů a kritérií NRF	Standardy a kritéria CZE/SVK BG EU zpracované podle standardů a kritérií NRF

Přestože několik standardů a kritérií je současně obsaženo v obou procedurách, budou tyto standardy a kritéria posuzovány naprosto rozdílnými způsoby za použití odlišných nástrojů v závislosti na cíli hodnocení, tzn. že interoperabilita bude v oblasti procedury přípravy a plánování hodnocena za použití kontrolního listu a v oblasti hodnocení bojových kvalit Battle Group EU v průběhu polního cvičení s vojsky. Otázky této problematiky jsou dále rozebírány v následující části pojednávající o prostředcích (nástrojích) certifikace.

Obr. 3: Rozdělení standardů a kritérií mezi dva procesy hodnocení

2.3 Nástroje certifikace

Při prověřování NRF se ukázalo, že z nutných nástrojů k provedení certifikace musí být jeden určen jako hlavní. V souladu se systémem certifikace NRF musí mít velitelé NRF k dispozici různorodé nástroje tak, aby mohli u prověřovaných sil zhodnotit připravenost a všechny certifikační standardy stanovené pro splnění. Nástroje zahrnují hlášení o připravenosti, systém hlášení certifikace, poznatky z výcviku, prověrky připravenosti a výsledky rozdílných

certifikačních cvičení prováděných na všech podřízených organizačních stupních. Účelem certifikačního hlášení je:

- Poskytovat podklady pro zhodnocení pokroku v úrovni přípravy Velitelství NRF, sil rychlé reakce a dosahování požadovaných schopností.
- Vyzdvihnout dosažení schopností a splnění rozhodujících cílů.
- Jasně popsat nedostatky. U všech uvedených nedostatků musí hlášení obsahovat specifická doporučení k jejich odstranění.

Koncept Battle Group EU nezahrnuje žádné nástroje pro provádění certifikace s výjimkou Dotazníku Battle Group uvedeného v příloze F. V tomto dotazníku může nosný stát deklarovat vznesení národních námitek (v případě, že byly vzneseny), dobu kdy a místo kde se uskuteční prověřková zaměstnání (cvičení) a certifikace.

Hodnocení je předpokladem pro provedení certifikace. Vypracování hodnotící procedury bude pravděpodobně stát větší úsilí než vypracování procedury certifikační, protože hodnotící procedura je svým významem mnohem komplexnější úkol.

2.4 Nástroje hodnocení

V kodexu nejlepších zkušeností NATO pro hodnocení velení a řízení (C2) je uveden seznam nástrojů a metod pro hodnocení velení a řízení (viz tabulka). Tento souhrn je potřeba využít při výběru vhodných nástrojů a metod pro rozdílné hodnotící procedury CZE/SVK BG EU.

Tab. 3: Seznam nástrojů a metod hodnocení

Nástroje / metody	Tvorba dat	Sběr dat	Zpracování dat	Řešení	Zabezpečení
rozbory a historické analýzy		X	X		
odborné posudky		X			
konstruktivní a virtuální simulace	X	X	X		
cvičení a zkušební cvičení	X		X		
teorie her			X	X	
systém hodnocení velení a řízení pozemních sil (ACCES)		X	X		
náhodné zmapování			X		
mnohostranná analýza rozhodnutí (MCDA)			X	X	
regresivní analýza			X	X	
Bayesovy sítě			X	X	
matematické programování			X	X	
metodický výzkum				X	
genetické algoritmy	X			X	
nástroje projektového managementu					X
analýza dat			X		
geografické informační systémy		X			
vizualizace	X				X
databáze			X		X
kontrolní listy		X			

2.3.1 Nástroje hodnocení přípravy a plánování CZE/SVK BG EU

Cílem procedury hodnocení přípravy a plánování CZE/SVK BG EU je prověřit a zhodnotit problematiku plánování a přípravy odvozenou z dokumentu Standardy a kritéria Battle Group EU, např. otázky připravenosti nebo nasaditelnosti. Tyto otázky nemohou být obvykle zkoumány za pomoci posuzování a rozborů polních cvičení. Proto k řešení této problematiky byly z kodexu nejlepších zkušeností NATO jako použitelné vybrány následující nástroje:

- ☐ kontrolní listy pro provedení vlastního sebehodnocení,
- ☐ kontrolní listy pro provedení nezávislých odborných kontrol,
- ☐ modelování a simulování situací,
- ☐ válečná hra.

Je nutno poznamenat, že bez ohledu o jaké typy nástrojů se jedná, budou všechny nástroje vyžadovat vypracování náležitě definovaných standardů sestávajících z :

- kritérií pro vyjádření rozdílných úrovní výkonů plnění daného úkolu,
- norem pro stanovení minimální přijatelné úrovně podaného výkonu.

2.3.2 Nástroje hodnocení bojových kvalit CZE/SVK BG EU

Cílem hodnotící procedury bojových kvalit CZE/SVK BG EU je zhodnotit bojové schopnosti operačního svazku Battle Group EU v celém (nebo vybraných částech) spektru misí předurčených pro Battle Group EU. Tato procedura je založena na použití operačního hodnocení uplatňovaného v průběhu VŠC a polních cvičení. Koncept Battle Group EU ani koncept NRF neobsahuje, ani nepopisuje žádné nástroje pro hodnocení bojových kvalit jednotek. U konceptu NRF je to pravděpodobně způsobeno skutečností, že NATO považuje hodnocení bojových kvalit jednotek za národní záležitost.

Na základě této skutečnosti se jeví vhodné z kodexu nejlepších zkušeností NATO vybrat následující kombinaci nástrojů určených pro hodnocení velení a řízení jako potřebnou pro účely hodnocení bojových kvalit CZE/SVK BG EU:

- ☐ rozbor,
- ☐ mnohostranná analýza rozhodnutí (MCDA),
- ☐ Bayesovy sítě,
- ☐ vizualizace,
- ☐ databáze,
- ☐ kontrolní listy.

Je nutno poznamenat, že bez ohledu o jaké typy nástrojů se jedná, všechny budou vyžadovat stanovení bojových požadavků.

2.4 Srovnání standardů a kritérií NRF a Battle Group EU

Standardy a kritéria NRF obsahují trvale platná kritéria (PC – Permanent Criteria), kritéria rozvoje schopností (ECC – Evolutionary Capability Criteria) a kritéria provádění výcviku (ETC – Evolutionary Training Criteria).

Při srovnání struktury trvale platných kritérií a kritérií rozvoje schopností NRF se standardy a kritérii Battle Group EU (jak je uvedeno v následující tabulce) je jasně vidět již zmíněnou analogii mezi standardy a kritérii Battle Group EU a standardy a kritérii příslušnými pro NRF.

Trvale platná kritéria a kritéria rozvoje schopností mohou sloužit jako vhodný podklad pro zpracování kontrolních listů při hodnocení oblasti plánování a přípravy.

Tab. 4: Srovnání standardů NRF a Battle Group EU

Trvale platná kritéria a kritéria rozvoje schopností NRF	Standardsy Battle Group EU
■ Připravenost □ Použitelnost □ Zajištění dosažitelnosti □ Mnohonárodnostní složení □ Interoperabilita □ Jazyk ■ Udržitelnost □ Logistika □ Zdravotnické zabezpečení ■ Schopnosti v pojetí CJSOR □ Operace □ Flexibilita □ Odolnost a ochrana sil (S&FP) ■ Nasaditelnost □ Předsunutí □ Nasazení □ RSOI □ Mobilita ■ Schopnosti velení a řízení □ KIS	■ Dosažitelnost ■ Flexibilita ■ Použitelnost a nasaditelnost ■ Připravenost ■ Propojitelnost ■ Udržitelnost ■ Odolnost ■ Zdravotnické zabezpečení ■ Interoperabilita

Kritéria stanovená pro provádění výcviku NRF jsou použita pro hodnocení způsobilosti k vedení boje. Tato kritéria však nejsou pro praktické použití dostatečně rozpracována, protože nezahrnují nezbytné bojové požadavky tak, aby bylo možno zhodnotit způsobilost k vedení boje na základě: postavených úkolů, určených kritérií, daných podmínek a stanovených norem. Jednou z příčin nedostatku tohoto rozpracování je skutečnost, že od velitele NRF se očekává stanovení podrobnějších cílů výcviku a přípravy za využití Seznamu společných základních úkolů mise (JMETL) pro NRF.

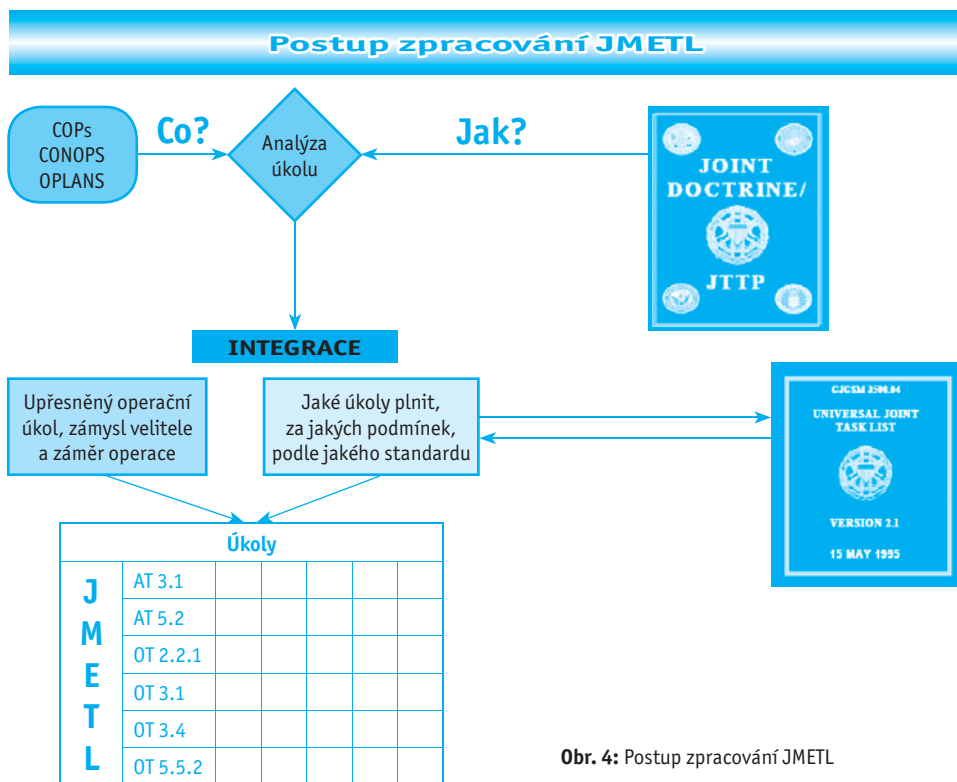
2.5 Seznam společných hlavních úkolů mise (JMETL)

JMETL je seznam společných hlavních úkolů mise, které byly velitelem vybrány ze Seznamu úkolů NATO (NTL) pro splnění hlavních úkolů výcviku v době míru nebo plnění operačního úkolu při nasazení do operace. JMETL zahrnuje přidružené úkoly, podmínky, standardy a požadavky identifikované ze zabezpečovacích úkolů. **JMETL je ztělesněním představy velitele o způsobu plnění mise a vytváří základ pro stanovení požadavků pro přípravu osob a výcvik jednotek v přípravě na misi.**

Na základě společného hlavního úkolu mise (JMET) musí velitel zhodnotit schopnosti svého štábu a připravenost jednotek k plnění stanovených úkolů. Toto zhodnocení musí zahrnovat skutečně dosaženou úroveň způsobilosti ve srovnání vůči vybraným standardům definovaným v JMET. Toto hodnocení rozhodne o stanovení požadavků na provádění forem přípravy a výcviku, které jsou nezbytné pro dosažení a udržení požadované úrovně způsobilosti pro plnění každého ze společných hlavních úkolů mise. Požadavky na přípravu a výcvik musí být přetransformovány

a zakotveny do cílů přípravy a výcviku, které pro cvičící subjekty stanoví požadované výstupy z procesu výcviku spolu s opatřením pro vyhodnocení dosažené úrovně výkonu.

Přístup s použitím JMETL zajišťuje, že vytyčené cíle výcviku budou odrážet operační realitu. Žádný výcvik nesmí být programován, plánován a prováděn bez jasného stanovení toho, jakých výcvikových cílů výcviku má být dosaženo. Tento přístup se nazývá Systém společné přípravy a je znázorněn na obr. 4.

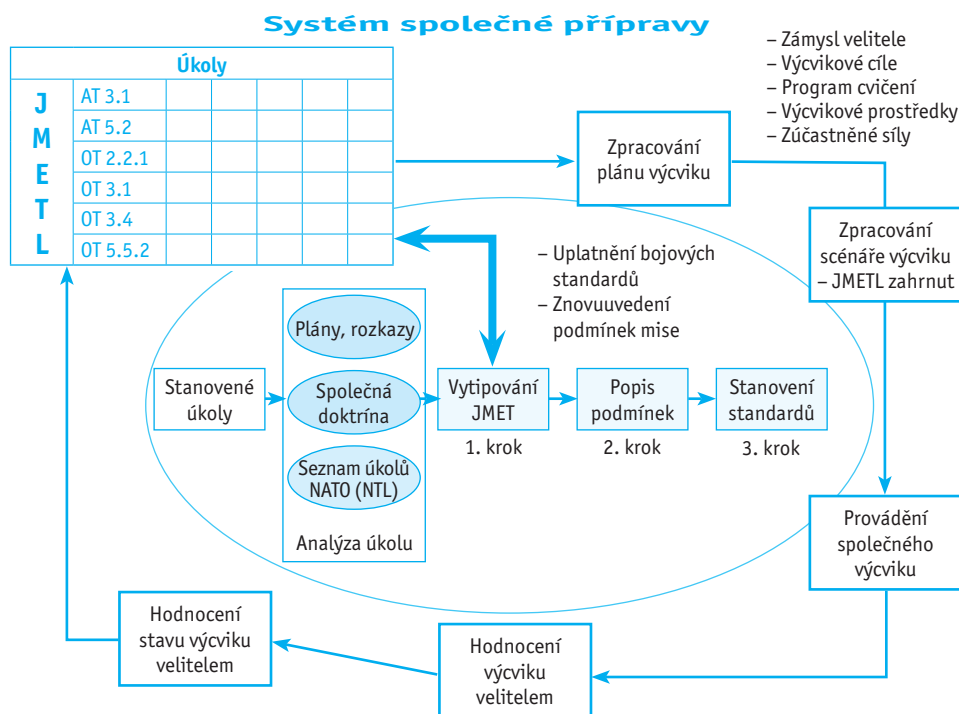

Obr. 4: Postup zpracování JMETL

Přístup realizovaný za pomoci JMETL je pro CZE/SVK BG EU velice potřebný. Další vojensko-odborný rozvoj CZE/SVK BG EU bude pravděpodobně těžit ze silného spojení mezi plánováním misí a přípravou (výcvikem) na mise. JMETL NRF je vhodný a použitelný pro certifikaci CZE/SVK BG EU, a proto může posloužit jako výchozí podklad pro vypracování odpovídajícího JMETL pro CZE/SVK BG EU.

Navíc, co se týká JMETL NRF, kritéria provádění výcviku (ETC – Evolutionary Training Criteria) jsou založena na standardech vojenských sil ACO. Tyto standardy postrádají úroveň rozpracovanosti, která je nezbytně nutná pro posouzení bojové způsobilosti. Standardy sil ACO totiž nezahrnují nezbytné bojové požadavky (tj. úkoly, kritéria, normy a podmínky) potřebné k tomu, aby mohla být prověřena a ohodnocena způsobilost vojsk k vedení boje. V procesu hodnocení bojových kvalit se proto jeví jako nejlepší řešení kombinace JMETL NRF a JMETL BG EU, a to z důvodu silného propojení mezi oběma postupy.

Jak již bylo řečeno, standardy se skládají z kritérií a norem. Vypracování a stanovení norem je proto velmi důležitou otázkou. V kodexu nejlepších zkušeností NATO pro hodnocení velení a řízení je koncept norem pro hodnocení velení a řízení popisován do všech podrobností. Zjištění zde uváděná mohou být se vši pravděpodobností a s určitým přizpůsobením přenesena do širšího kontextu hodnocení Battle Group, a to nejenom pro hodnocení oblasti velení a řízení. Proto je kodex nejlepších zkušeností NATO téměř jistě velmi hodnotným a užitečným dokumentem ke zpracování norem pro hodnocení CZE/SVK BG EU.

Obr. 5: Systém společné přípravy

2.5 Možné výchozí body pro vypracování metod certifikace

Na základě výsledků analýzy metod certifikace je možno vytvořit alternativní metody, které mohou být použity pro každý aspekt certifikace CZE/SVK BG EU. Jedná se o:

1. Proceduru certifikace pro oblast přípravy a plánování u CZE/SVK BG EU

1.1 Národní přístup – použití dokumentů BG EU jako základ pro zpracování procedury certifikace uzpůsobené pro CZE/SVK BG EU, adaptovat vhodné národní metody používané členskými státy EU, které poskytují síly a prostředky pro Battle Group EU.

1.2 Přístup NRF PC/ECC – použití organizace, tj. trvale platná kritéria (PC – Permanent Criteria), kritéria rozvoje schopností (ECC – Evolutionary Capability Criteria) jako model a uzpůsobit ho v souladu s dokumenty Battle Group EU.

2. Proces hodnocení bojových kvalit CZE/SVK BG EU

2.1 Národní přístup – použití dokumentů BG EU jako základ pro zpracování procedury certifikace uzpůsobené pro CZE/SVK BG EU, adaptovat vhodné národní metody používané členskými státy EU, které poskytují síly a prostředky pro Battle Group EU.

2.2 Přístup NRF JMETL – použití metody z NRF ETC, kritéria provádění výcviku (ETC – Evolutionary Training Criteria) a NRF JMETL jako model a uzpůsobit ji v souladu s dokumenty Battle Group EU (10173/05 BG Training and Certification, 7185/05 Standards & Criteria for EU Battlegroup, 10501/04 EU Battlegroup Concept a EU BG Illustrative Scenarios).

2.3 Přístup JMETL CZE/SVK BG EU – použít Seznam společných hlavních úkolů mise (JMETL – Joint Mission Essentials Task List, Development Handbook) a Seznam úkolů NATO (Bi-SCD 80-90 NATO Task List-NTL-Version 2.0, June 2004) pro CZE/SVK BG EU bez použití JMETL NRF. JMETL CZE/SVK BG EU zpracovat v souladu s požadavky Battle Group EU.

Pojetí certifikace pro oblast plánování a přípravy CZE/SVK BG EU je uvedeno v tab. 5.

Tab. 5

Alternativní přístup	Informační podklady	Přípravný kurz pro hodnotící orgány	Příklady praktických metod
1.1. národní přístup P&P	■ dokumenty Battle Group EU ■ národní metody	NE	■ kontrola ■ modelování a simulace ■ válečná hra
1.2. NRF PC/ECC	■ dokumenty Battle Group EU ■ NRF PC/ECC	NE	

Pojetí certifikace pro oblast bojových kvalit CZE/SVK BG EU je uvedeno v tab. 6.

Tab. 6

Alternativní přístup	Informační podklady	Přípravný kurz pro kontrolní orgány	Příklady praktických metod
2.1 národní přístup (WF)	■ dokumenty Battle Group EU ■ národní metody	NE	■ revize a technické prohlídky ■ velitelsko-štábní cvičení ■ polní cvičení s vojsky
2.2 NRF JMETL	■ dokumenty Battle Group EU ■ NRF ETC ■ standardy sil ACO (AFS) ■ NRF JMETL	NE	
2.3 CZE/SVK BG EU JMETL	■ dokumenty Battle Group EU ■ NATO Task List	NE	

3. Poznatky pro vypracování certifikační procedury CZE/SVK BG EU

Operační svazek CZE/SVK BG EU musí být certifikován, aby bylo zřejmé, že splňuje standardy a kritéria ne později než 31. května 2009. Certifikační procedura CZE/SVK BG EU musí být analogická s certifikační procedurou a praktickými metodami provedení, jaké jsou v používání u NRF.

Každý členský stát EU musí certifikovat, že jeho příspěvky splňují standardy a kritéria na úrovni jednotky. Je potřeba vzít na vědomí, že zodpovědností nosného státu je provést certifikaci operačního svazku Battle Group a splnit standardy a kritéria stanovená pro Battle

Group EU. Kdykoliv je to možné a použitelné, musí být operační svazek Battle Group EU připravován k tomu, aby splňoval stejné standardy a kritéria pro podobné vojenské formace začleňované do NRF.

Možné znovupoužití pro jiné typy certifikací – bylo by výhodné, kdyby bylo možné výsledky certifikace CZE/SVK BG EU opětovně použít pro jiné typy certifikací, protože členské státy EU – a tím i Česko – mohou poskytnout své prostředky a schopnosti do jiného zdrojového rámce sil, např. pro OSN.

3.1 Postupy hodnocení CZE/SVK BG EU

Na základě hlavních rozdílů mezi hodnocením bojových kvalit a hodnocením oblasti přípravy a plánování je vhodné rozdělit hodnotící proceduru do dvou samostatných procedur:

- 1. Hodnocení přípravy a plánování CZE/SVK BG EU** – stanovit hodnocení v otázkách přípravy a plánování jako jsou: připravenost, dostupnost, nasaditelnost atd.
- 2. Hodnocení bojových kvalit CZE/SVK BG EU** – stanovit způsobilost k vedení boje a hodnocení efektivnosti sil, tj. bojové schopnosti operačního svazku CZE/SVK BG EU k plnění specifických úkolů v rámci určeného úkolového spektra.

Důraz je nutno položit na zdokumentování a zahrnutí současného technického hodnotícího procesu do systému hodnocení AČR se závěrem o nezbytnosti provádění technických prohlídek vybavení a systémů přidělených CZE/SVK BG EU. Ze závěrů posouzení této problematiky vyplývá, že proces technických prohlídek musí být přidán ke dvěma výše uvedeným oblastem prověrek.

- 3. Technické hodnocení** – stanoví stupeň technické interoperability a provozní funkčnost techniky.

Tato třetí procedura musí být v zodpovědnosti Národního úřadu pro vyzbrojování.

3.2 Transparentní a prověřitelná klasifikace

Systém klasifikace jednotlivých oblastí musí být transparentní pro všechny země, které poskytují síly a prostředky, EU, EUMC a EUMS, tj. všechny tyto subjekty musí mít přístup ke: kvalifikační stupnici a jejím kritériím, nezbytným informacím pro to, aby bylo pochopeno, jak je známka daná hodnotitelem (kontrolním orgánem) vztažena k úrovni předvedeného výkonu prověřované jednotky. Průhlednost bude zvýšena, jestliže všechny země, které se podílejí na výstavbě Battle Groups EU, budou mít stejný systém klasifikace. Systém klasifikace musí být také prověřitelný:

- za prvé by mělo být snadné vystopovat a zcela jasně prokázat, na základě čeho kontrolní orgány (hodnotitelé) stanovili výsledné známky (došli ke svým hodnocením),
- za druhé by mělo být snadné vystopovat cestu požadavků od stanovené klasifikace až k původním standardům a kritériím a dalším základním požadavkům.

4. Standardy a kritéria hodnocení NRF

Standardy a kritéria pro hodnocení a certifikaci NRF jsou uvedeny v Přehledu standardů, procedur a kritérií pro certifikaci sil rychlé reakce NATO (Overarching Standards, Procedures

and Criteria for Certifying the NATO Response Force) a v Systému certifikace sil rychlé reakce NATO (Supreme Command – Certification System for the NATO Response Force).

Kritéria provádění výcviku NRF (ETC) jsou založena na standardech sil ACO a jsou používána pro hodnocení bojové způsobilosti. Tato kritéria však nemají potřebnou úroveň propracování, která je nutná pro hodnocení bojové způsobilosti, protože neobsahují nezbytné bojové požadavky tj.: úkoly, kritéria, normy a podmínky. Jednou z příčin tohoto nedostatku rozpracovanosti je ta skutečnost, že od velitele sil je očekáváno vytyčení dalších výcvikových cílů na základě Společného seznamu hlavních úkolů mise (NRF JMCTL – NRF Joint Mission Essential Task List).

Operační příprava a certifikace bojové připravenosti je pojímána jako periodická fáze výcviku a jeho hodnocení, která zajišťuje, že prvky operačního svazku NRF jsou jako organizované síly připraveny k vedení bojové činnosti. Operační příprava a certifikace bojové připravenosti je prováděna v průběhu přípravné fáze, která předchází vlastnímu zařazení do pohotovosti, u každého prvku NRF. Tato fáze je postavena na předem určených kritériích rozvoje schopností (ECC – Evolutionary Capability Criteria). Každý prvek operačního svazku NRF musí na základě hodnocení prokázat schopnost plnění úkolů v celém spektru misí NRF.

Certifikační procedura NRF sestává ze dvou aspektů:

1. **Obecné certifikační hodnocení** – tento aspekt certifikuje, že plánování a příprava je na základě kontrolních zjištění vycházejících z kontrolních listů pro hodnocení trvale platných kritérií (PC – Permanent Criteria) a kritérií rozvoje schopností (ECC – Evolutionary Capability Criteria) v souladu se stanovenými požadavky.
2. **Operační příprava a certifikace bojové připravenosti** – tento aspekt řeší způsobilost k vedení bojové činnosti na základě rozboru výsledků polních cvičení s vojsky a kritérií provádění výcviku (ETC – Evolutionary Training Criteria).

Trvale platná kritéria (PC – Permanent Criteria) a kritéria rozvoje schopností (ECC – Evolutionary Capability Criteria) uvedené v tab. 7 formují obsah kontrolního listu, který se používá ke kontrole připravenosti a plánů. Analogie je zcela zjevná při srovnání seznamu standardů NRF a standardů Battle Group EU.

Výše zmíněná kritéria provádění výcviku (ETC – Evolutionary Training Criteria) nastiňují množství velitelsko-štábních cvičení a polních cvičení s vojsky a příslušně vytyčené cíle výcviku. Část kritérií provádění výcviku je rozdělena podle komponentů společných sil: vzdušné, pozemní, námořní a společné síly.

Kritéria provádění výcviku definují na všech úrovních hlavní požadavky na výcvik (na úrovni jednotky, komponentu sil a společných sil), které jsou nezbytné pro dosažení toho, aby se NRF staly připraveny k vedení bojové činnosti před vlastním zařazením do pohotovosti. Tyto požadavky zajišťují, že mnohonárodní síly NRF prošly integrovaným a společným výcvikem nutným pro splnění podstatných úkolů. Výcvik na úrovni jednotky, který je v národní zodpovědnosti, je považován za základní předpoklad pro provedení komplexnější následné (nadstavbové) přípravy. Kritéria pro výcvik jednotek jsou uvedena ve stávajících standardech sil spojeneckého velení pro operace (ACO – Allied Command for Operations) a nejsou zde uváděna.

Očekává se, že velitelé vytyčí více specifických cílů výcviku před provedením výcviku v disciplínách stanovených pro NRF. Formulace dodatečných cílů výcviku operačním velitelem mu umožní přizpůsobit se požadavkům stanoveným souborem čtyř kritérií provádění výcviku a zároveň operačnímu veliteli umožní flexibilitu v uzpůsobení výcvikových disciplín tak, aby

Tab. 7: Kritéria provádění výcviku

Trvale platná kritéria NRF	Kritéria rozvoje schopností NRF	Battle Group EU
Připravenost sil – použitelnost sil – zajištění dostupnosti sil – mnohonárodní složení – interoperabilita – jazykové znalosti		Dostupnost sil Připravenost sil Použitelnost sil Interoperabilita
Udržitelnost nepřetržité operační činnosti – logistické zabezpečení – zdravotnické zabezpečení		Udržitelnost nepřetržitě operační činnosti Zdravotnické zabezpečení
Schopnosti v pojetí CJSOR (společný souhrn stanovených požadavků na poskytnutí sil) – vedení operací – flexibilita – odolnost a ochrana sil	Schopnosti v pojetí CJSOR – společné síly – pozemní síly – námořní síly – vzdušné síly	Flexibilita Odolnost sil
Nasaditelnost sil – předsunutí sil – nasazení sil – příjem, soustředění, následný přesun a začlenění do operační sestavy (RSOI) – mobilita sil	Nasaditelnost sil	Nasaditelnost sil
Schopnost velení a řízení – komunikační a informační systémy	Schopnost velení a řízení	Propojitelnost

byly naplněny jeho zvláštní požadavky na provádění výcviku založené na analýze operačního úkolu a hodnocení mu podřízených sil.

Kritéria provádění výcviku jsou odvozena z analýzy operačního úkolu NRF, Seznamu hlavních úkolů společné mise sil rychlé reakce NATO (NRF JMETL) a Seznamu úkolů NATO (NTL). Kritéria provádění výcviku napomáhají ke splnění operačních úkolů, které mohou být stanoveny pro NRF. Je zcela zjevné, že NRF JMETL by se měl stát zdrojem velkého zájmu AČR pro provedení certifikace CZE/SVK Battle Group EU, protože jak již bylo uvedeno, může sloužit jako podklad pro vypracování odpovídajícího JMETL pro CZE/SVK BG EU.

5. Kritéria hodnocení COBP

V kodexu nejlepších zkušeností NATO pro hodnocení velení a řízení (COBP) je uveden Koncept kritérií hodnocení. Doposud však neexistuje jednotná definice kritérií pro měření výkonu (MoP – Measures of Performance) a efektivnosti (MoE – Measures of Effectiveness). Pojem kritérium hodnocení (MoM – Measures of Merit) je doporučen jako obecný termín, který zahrnuje rozdílné třídy kritérií. Kritéria jsou definována v hierarchických úrovních, které jsou vztaženy jedna k druhé, každá v podmínkách svých vlastních hranic.

Kodex nejlepších zkušeností COBP stanoví následujících pět úrovní hodnotových kritérií:

- **Kritéria politické efektivnosti** (MoPE – Measures of Policy Effectiveness) – jsou zaměřena na zjišťování velikosti politických a sociálních výsledků.

- **Kritéria efektivnosti sil** (MoFE – Measures of Force Effectiveness) – jsou zaměřena na zjišťování kvality plnění úkolů vojenskými silami nebo stupně (míry) dosažení vytyčených cílů.
- **Kritéria efektivnosti velení a řízení** (MoCE – Measures of C2 Effectiveness) – jsou zaměřena na zjišťování dopadů systému velení a řízení na plnění úkolů v rámci operačního kontextu.
- **Kritéria úrovně výkonu** (MoP – Measures of Performance) – jsou zaměřena na kvalitu fungování vnitřního organizačního systému, dosahované pracovní ukazatele, reakci na vzniklé situace atd.
- **Rozměrové parametry** (DP – Dimensional Parameters) – jsou zaměřeny na měření vlastností nebo charakteristik obsažených ve struktuře systémů velení a řízení.

Tento přístup může být se vši pravděpodobností po určitém uzpůsobení aplikován v širším kontextu hodnocení Battle Group EU, ne pouze pro hodnocení velení a řízení. Z tohoto důvodu bude COBP nepostradatelným při stanovení norem pro hodnocení Battle Group.

Podle definice se standardy skládají z kritérií a norem. Stanovení norem se proto stává důležitou otázkou. V kodexu nejlepších zkušeností NATO (COBP) z hodnocení velení a řízení je koncept norem pro hodnocení velení a řízení uveden do podrobností. Uvedená zjištění mohou být, po určitém přizpůsobení, se vši pravděpodobností zařazena do širšího kontextu hodnocení Battle Group EU, a to nejenom pro hodnocení oblasti velení a řízení. Proto COBP bude naprosto jistě použitelný ke zpracování kritérií hodnocení CZE/SVK BG EU.

6. Doporučení pro provedení certifikace CZE/SVK BG EU

Na základě záměru ustavení certifikační procedury CZE/SVK BG EU je nutné, aby certifikační procedura CZE/SVK BG EU byla rozdělena do následujících hodnotících procedur:

1. **Hodnocení přípravy a plánování CZE/SVK BG EU** – stanovit hodnocení v otázkách přípravy a plánování jako jsou: připravenost, dostupnost, nasaditelnost atd.
2. **Hodnocení bojových kvalit CZE/SVK BG EU** – stanovit způsobilost k vedení boje a hodnocení efektivnosti sil, tj. bojové schopnosti operačního svazku CZE/SVK BG EU k plnění specifických úkolů v rámci určeného úkolového spektra.
3. **Technické hodnocení** – stanoví stupeň technické interoperability a provozní funkčnost techniky.

Jak již bylo uvedeno, třetí procedura je hlavně záležitostí Národního úřadu pro vyzbrojování.

Nejlepší strategií pro zavedení těchto tří procedur je se vši pravděpodobností:

1. Na základě postupu NRF PC/ECC vypracovat pro hodnocení oblasti přípravy a plánování kombinaci, která bude zahrnovat nejlepší části z obou postupů.
2. Vypracovat JMETL CZE/SVK BG EU, v případě, že je to možné, využít k tomu JMETL NRF jako výchozí podkladový materiál. Poté využít JMETL CZE/SVK BG EU, ETC NRF a NTL ke zpracování bojových požadavků.

3. Zajistit, aby technický certifikační proces používaný v ozbrojených silách byl zapracován do certifikační procedury CZE/SVK BG EU. Důležitým krokem je zajistit, aby došlo k odhalení mezer, které nutně musí být pokryty certifikací.

Pro dosažení cílů projektu certifikace CZE/SVK BG EU je třeba zřídit v rámci pracovní skupiny CZE/SVK BG EU certifikační pracovní podskupinu. Této podskupině potom stanovit zodpovědnost za zpracování obsahu tří hodnotících procedur. Dále každou proceduru zpracovat pracovní podkomisí, která bude mít své zástupce v certifikační pracovní podskupině tak, aby byla zajištěna harmonizace rozdílných procedur. Certifikační pracovní podskupinu je nutné vybavit základními prostředky k monitorování výsledků hodnocení jednotlivých zaměstnání. Za účelem naplnění tohoto požadavku je nezbytné vytvoření databáze malého měřítko. Tato databáze musí obsahovat certifikační status vojenských jednotek, vybavení, systémů atd., které jsou začleněné do sestavy CZE/SVK BG EU.

Databáze bude možno využívat k zodpovězení následujících typů otázek:

- Které komponenty mají být podle plánu certifikovány?
- Podle jakých standardů jsou příslušné komponenty certifikovány?
- Jaký je v daném okamžiku stav certifikace a hodnocení?
- Které komponenty nesplňují plán certifikace?

Dále je nutno zajistit, aby se na certifikaci podíleli zástupci ozbrojených sil Slovenské republiky, které vyčleňují síly a prostředky do CZE/SVK BG EU. K provedení certifikace CZE/SVK BG EU se doporučuje jako pozorovatele přizvat i zástupce ostatních členských států EU a příslušníky EUMS s cílem podělit se s ostatními o nejlepší zkušenosti.

Závěr

Hlavní výhodou současného systému – za pomoci kterého přispívající a nosné státy účastníci se na výstavbě Battle Groups EU dále zdokonalují standardy, propracovávají proces certifikace a upřesňují výcvikové cykly – je, že maximalizuje flexibilitu. Přispívající státy mohou spoléhat na standardy, se kterými jsou obeznámeny, za předpokladu, že tyto standardy jsou v souladu se směrnicemi EU a vojenskými požadavky stanovenými pro danou misi. Dalším přínosem se může stát postupné vytváření souhrnu nejlepších zkušeností tím, jak v průběhu procesu certifikace jsou přispívající státy nuceny porovnávat své zkušenosti.

V současném přístupu však existují také určité nedostatky.

Za prvé: vysoký stupeň flexibility procesu certifikace a standardizace může negativně ovlivnit úroveň interoperability v rámci operačního svazku Battle Group EU a ve vztahu k ostatním silám. Tento stupeň flexibility může také být na překážku úsilí k překonání určitých problémů interoperability, které jsou občas v obecné rovině vlastní evropským ozbrojeným silám. Jedním z příkladů jsou rozdílné přístupy k velení, řízení a spojení (C3), které mají tendenci být národní v celém svém rozsahu a které vytvářejí málo prostoru pro dialog o možnosti mnohonárodního uspořádání.

Za druhé: v případě, kdy by mezi zúčastněnými státy došlo k omezení průhlednosti v oblasti připravenosti vyčleňovaných jednotek, se může objevit syndrom „nedostatek důvěryhodnosti“. To se týká především Battle Group EU složených z kontingentů několika přispívajících států. Ačkoliv každý nosný stát může (má právo) zpochybnit proces certifikace některého z přispívajících států, důvěryhodnost celé Battle Group EU tím může být vážně poškozena,

a to především v případech, kdy takováto zpochybnění nejsou adekvátně rozptýlena. Aby došlo k omezení vzniku této možnosti, musí se všichni (v ideálním případě) nebo převážná většina (v reálné situaci) přispívatelů sil pro Battle Group EU shodnout na společném postupu hodnocení dosažené úrovně připravenosti sil k plnění úkolů.

Za třetí: zatímco standardy musí být konzistentní s kritérii stanovenými EU, mohou nastat případy, kdy budou tato kritéria obtížně dosažitelná. Například požadavek, aby síly měly schopnost se adaptovat na situaci nemá jasně a přesně stanovená kritéria hodnocení stupně dosažení této schopnosti, což komplikuje celý certifikační proces.

Za čtvrté: současný systém přípravy vojsk EU nedává žádné možnosti provádět vojenská cvičení za řízení orgánů EU. Tato skutečnost je přímým důsledkem současné politiky EU v provádění vojenských cvičení, který má vlastní průvodní jevy. Například nedostatek společného výcviku na úrovni EU může mít dopad na možnost vytvoření záložních sil pro Battle Group EU, což se vsí pravděpodobností povede k tomu, že se členské státy EU dají při tvorbě záloh na cestu „národního řešení“. Ačkoliv to samo o sobě není problémem, přesto to může omezit možnosti výběru vhodných sil pro rozvíjení operace.

Co se týká CZE/SVK BG EU, musí AČR koncem měsíce května 2009 zajistit, aby vybrané jednotky a prostředky společných sil měly všechny předpoklady k tomu, aby byly zařazeny do pohotovosti pro vyslání do mezinárodní krizové operace se specifickou normou k nasazení 5-10 dnů, a aby dosáhly příslušných standardů a interoperability pro použití v expedičních operacích vedených pod hlavičkou EU.

Pro případ nasazení do operace nebo zařazení do přípravy a výcviku pro účast v této operaci musí být síly a prostředky zařazené do CZE/SVK BG EU schopné dosáhnout úrovně standardů stanovených pro síly rychlé reakce NATO dnem 31. 5. 2009. Tento požadavek vychází z dokumentu Standardy a kritéria pro Battle Group EU, kde je stanoveno, že operační svazek Battle Group EU musí být připraven a schopen dosáhnout úrovně stejných standardů a stanovených kritérií jako podobné útvary předurčené pro zařazení do sil rychlé reakce NATO.

Vzhledem k tomu, že Česko i Slovensko mají přístup k nástrojům certifikace NRF, musí být certifikační procedura CZE/SVK BG EU analogická s certifikační procedurou NRF.

Důležitost prověření, ohodnocení a certifikace CZE/SVK BG EU nesmí být v žádném případě podceňována nebo brána na lehkou váhu, protože jejím smyslem je zajistit, aby bezpečnost a životy příslušníků CZE/SVK BG EU nebyly vystavovány žádným neopodstatněným a zbytečným rizikům.

Poznámka k textu:

- [1] V dokumentu EUMS „EU Battlegroup Preparation Guide CCM 1290/08, ANNEX C Table of default evaluation criteria“ jsou uvedena obecná kritéria pro standardy EU, která musí být adaptována pro úroveň oblastí, jež mají být hodnoceny a certifikovány.

Použitá literatura:

- ANDERSON Joel Jan. *Armed and Ready? The EU Battlegroup Concept and the Nordic Battlegroup*. Stockholm: Swedish Institute for European Policy Studies, March 2006, str. 40-41.
- LEEUEWEN Huub van, ROMPOLAS Vasileios. *Draft EU Battlegroup Preparation Guide, CCM 1290/08*, Brussels: EUMS, 25 June 2008, str. 14-16.
- LINDBERG Eric. *Evaluation and Certification of the Nordic Battlegroup*. Stockholm: Swedish Defence Research Agency, January 2006, str. 5-6, 53, 55-58, 63.

LINDSRTOM Gustav. Enter the EU Battlegroups, *Chaillot Paper n 97*, European Union Institute for Security Studies, Paris, February 2007, str. 27-28.

KERTTUNEN Mika, KOIVULA Tommi, JEPSSON Tommy. *EU Battlegroups – Theory and Development in the Light of Finnish-Swedish Co-operation*. Finnish National Defence College – Department of Strategic and Defence Studies, Edita Prima Oy Helsinki 2005, str. 39.

Joint Force Command: CZE/SVK BG EU Training Concept. Olomouc, January 8th, 2008, str. 8-9.

Joint Mission Essential Task List (JMETL) Development Handbook, USMOD Joint Chiefs of Staff, Dynamic Research Corporation, Andover, September 2002, str. 7-9.

Metodika pro kontrolu bojové připravenosti velitelství a jednotek společných sil podle programu CREVAL, část III. Hodnocení jednotek. Praha: SRDS-OS M0, 12. dubna 2006, str. 14.

Plán přípravy CZE/SVK BG EU. Olomouc: Velitelství společných sil, 8. ledna 2008, str. 5.

Readiness Process, Inspections, Checklists, and Standards Guide. Czech Republic Armed Forces, Prague, 2007, str. 14, 26.

Směrnice NGŠ AČR pro kontrolu bojové připravenosti velitelství a jednotek AČR podle standardů NATO-CREVAL. Praha: SRDS-OS M0, 12. dubna 2006, str. 2-3.

Universal Joint Task List (UJTL), CJCSM 3500.04D, Joint Staff Washington, D.C. 20318, 1 August 2005, str. 21.

Bi-SC Directive 80-90, NATO Task List (NTL) Version 2.0, Brussels, 18 June 2004, str. 40.

Příloha 1

Prověřované oblasti, kritéria a metody hodnocení Battle Group EU

Tabulka obsahuje analýzu možné kombinace jednotlivých metod hodnocení, prověřovaných oblastí a kritérií hodnocení Battle Group EU. Výsledkem jsou následující kombinace metod hodnocení.

Prověřovaná oblast přípravy	Kritérium hodnocení	Metoda hodnocení přípravy a plánování	Metoda hodnocení bojové připravenosti
Dostupnost sil			
Národní námitky	Všechny národní námitky musí vejít ve známost a být vzneseny v průběhu konferencí k vytvoření Battle Groups EU.	Válečná hra	-----
Předání do podřízenosti	Uzavření dohod s členskými státy EU o poskytnutí příslušných pravomocí velitelí sil, které může uplatňovat vůči prvkům operačního svazku Battle Group EU.	Kontrolní listy	-----
Flexibilita			
Začlenění jednotek do sestavy	Po nasazení musí být v případě nutnosti operační svazek Battle Group EU schopen začlenit do sestavy další potřebné jednotky.	Válečná hra	-----
Použitelnost pro všechny úkoly	Schopnost adaptovat se v rámci schválené mise na všechny možné potenciální úkoly.	Válečná hra	Hodnocení polního cvičení s vojsky
Komunikační a informační systémy (KIS)	Operační svazek Battle Group EU musí být schopen využívat schopnosti autonomního bojového informačního systému (KIS).	Válečná hra, Kontrolní listy	Hodnocení polního cvičení s vojsky
Použitelnost			
Výcvik a vybavení BG EU	Operační svazek Battle Group EU musí být schopen nasazení do každého geografického prostoru. Prvky operačního svazku Battle Group EU musí být vycvičeny, připraveny a vybaveny pro vedení operační činnosti ve ztížených podmínkách.	Kontrolní listy, Válečná hra	Hodnocení polního cvičení s vojsky

Prověřovaná oblast přípravy	Kritérium hodnocení	Metoda hodnocení přípravy a plánování	Metoda hodnocení bojové připravenosti
	Prvky operačního svazku Battle Group EU musí být schopny efektivně operovat v obtížném a nepřátelském prostředí.		
Plánovací schopnosti Velitelství sil FHQ	Velitelství sil (FHQ) musí mít kapacitu realizovat operační plánování v souladu s principy stanovenými pro EU OHQ a schválenými SOPs. FHQ musí mít schopnost zpracovávat seriózní vojenské analýzy s předpokladem možného nasazení do operace a bez předsudků vůči řídicím orgánům EU s rozhodovací pravomocí.	Kontrolní listy, Válečná hra	Hodnocení velitelsko-štabního cvičení
Nasaditelnost			
Ujednání členských států EU o přepravě do APOEs a SPOEs	Členské státy EU, které poskytují síly, musí mít předem a beze zbytku vyřízeny všechny otázky přepravy do APOEs a SPOEs, včetně vyřízení pasových formalit pro přechod státních hranic tak, aby byl splněn požadavek připravenosti.	Kontrolní list	-----
Ujednání o přepravě Battle Group do společného operačního prostoru (JOA)	Členské státy EU, které poskytují Battle Group EU, musí přijmout taková opatření (uzavřít takové dohody), aby byly schopny nasadit síly do operace na vzdálenosti, které jsou v souladu s normou pro plánování (6000 km). (Standardy a kritéria Battle Group EU neobsahují standardy týkající se APODs a SPODs. Tyto musí být zpracovány, za možného využití ECC NRF, před prověrkou a zhodnocením Battle Group EU.)	Modelování a simulace (např. ADAMS nebo JDLM) Kontrolní listy	Hodnocení velitelsko-štabního cvičení
Příjem, soustředění, následný přesun a začlenění do operační sestavy (RSOI)	Standardy a kritéria Battle Group EU neobsahují standardy týkající se RSOI (příjem, soustředění, následný přesun a začlenění do operační sestavy). Tyto standardy, za možného využití ECC NRF, musí být zpracovány ještě před provedením prověrky a zhodnocením Battle Group EU.	Modelování a simulace (např. ADAMS) Kontrolní listy	Hodnocení polního cvičení s vojsky a velitelsko-štabního cvičení
Kapacita Velitelství sil (FHQ)	Velitelství sil (FHQ) musí mít kapacitu plánovat, koordinovat a provádět přesuny sil v rámci společného operačního prostoru (JOA). Včetně kapacity sjednat a koordinovat činnost s hostitelskou zemí, mezinárodními a nevládními organizacemi (IO a NGO) atd.	Válečná hra, Kontrolní listy	Hodnocení velitelsko-štabního cvičení
Připravenost			
Připravenost	Operační svazek Battle Group – včetně operačních a strategických prostředků – musí být udržován v připravenosti 5-10 dnů.	Kontrolní listy, Inspekce	-----

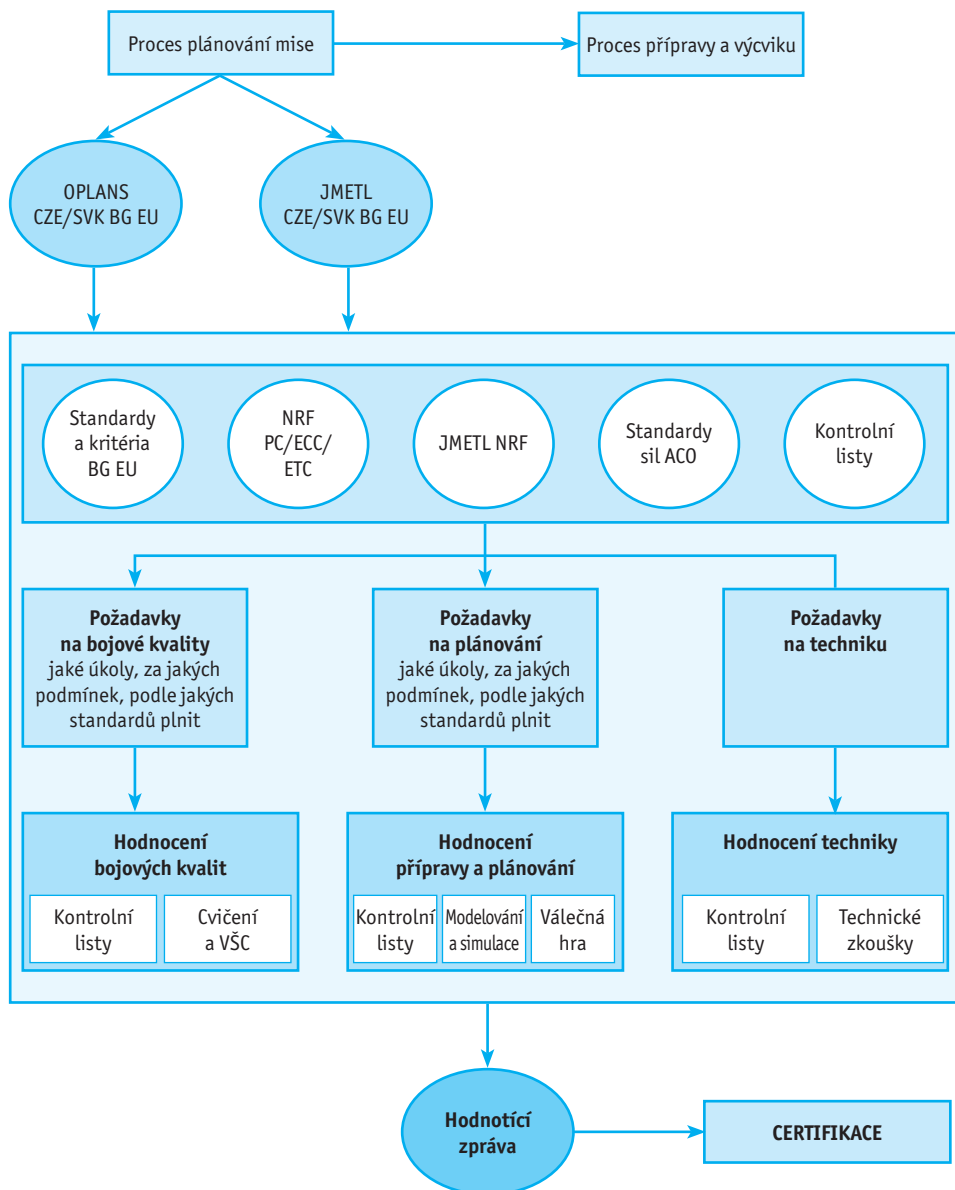
Prověřovaná oblast přípravy	Kritérium hodnocení	Metoda hodnocení přípravy a plánování	Metoda hodnocení bojové připravenosti
Naplněnost	Operační svazek Battle Group musí být naplněn osobami na plné počty po celou dobu zařazení do pohotovosti.	Kontrolní listy, Inspekce	-----
Příprava osob	Před zařazením do pohotovosti musí členské státy EU dokončit přípravu pro nasazení do operace, výcvik a odbornou přípravu osob	Kontrolní listy, Inspekce (národní)	Hodnocení polního cvičení s vojsky (národní)
Uložení vybavení a zásob	Před zařazením do pohotovosti musí členské státy EU stanovit, které vybavení a logistické zásoby budou vyčleněny a udržovány v požadované připravenosti.	Kontrolní listy, Inspekce	-----
Hlášení o připravenosti	Velitel sil musí v souladu se stanoveným postupem předložit hlášení o připravenosti operačního svazku Battle Group EU.	Kontrolní listy	-----
Propojitelnost			
Standardy velení a řízení	Standardy velení a řízení a kritéria musí být v souladu s principy stanovenými pro činnost EU OHQ a se specifikací velení a řízení, která je obsažena v konceptu Battle Group EU.	Kontrolní listy	-----
Schopnosti komunikačních a informačních systémů (KIS)	Prvky operačního svazku Battle Group EU musí mít schopnosti KIS, které umožní efektivní velení a řízení všech prostředků umístěných pod velení velitele, který vede krizovou operaci EU.	Kontrolní listy	-----
Udržitelnost			
Velitelské pravomoci	Členské státy EU, které poskytují síly, musí vybavit příslušné velitele dostatečnou pravomocí, aby ti mohli plnohodnotně plnit své povinnosti ve všech obdobích operace.	Kontrolní list, Válečná hra	-----
Schopnosti bojového zabezpečení	Členské státy EU, které poskytují síly, musí zajistit, aby jejich kontingenty měly dostatečné schopnosti všestranného bojového zabezpečení (CSS) k udržitelnosti nepřetržitého vedení operační činnosti po dobu 30 dnů s možným prodloužením po doplnění zásob až na dobu 120 dnů.	Kontrolní listy, Modelování a simulace, Válečná hra, Inspekce (národní)	-----
Mezinárodní ujednání	Členské státy EU, které poskytují síly, musí zajistit, aby byly uzavřeny všechny nezbytné mnohonárodní a dvojstranné dohody a zabezpečit, aby tyto dohody byly dostupné pro Velitelství sil (FHQ).	Kontrolní listy	-----
Dostupnost zásob	Dostupnost zásob a vybavení musí po celou dobu zařazení do pohotovosti odpovídat kritériím připravenosti stanoveným pro operační svazek Battle Group EU.	Kontrolní list Inspekce (národní), Modelování a simulace	-----

Prověřovaná oblast přípravy	Kritérium hodnocení	Metoda hodnocení přípravy a plánování	Metoda hodnocení bojové připravenosti
Záměr logistického zabezpečení	Velitelství sil (FHQ) nese zodpovědnost za zpracování a vydání Záměru logistického zabezpečení v prostoru operace	Kontrolní list	Hodnocení velitelско-štábního cvičení
Nasazení a vedení operace	Operační svazek Battle Group EU musí být schopen nasazení a vedení operací v obtížném prostředí bez zdrojů poskytnutých hostitelskou zemí a se větší pravděpodobností bez možností využívat místní infrastrukturu.	Válečná hra, Kontrolní listy	Hodnocení velitelско-štábního cvičení
Množství sil a prostředků logistiky	Množství sil a prostředků logistiky v prostoru operace musí být, bez jakýchkoliv nepříznivých dopadů na operační schopnosti, udržováno na minimální možné úrovni.	Kontrolní listy, Válečná hra	Hodnocení velitelско-štábního cvičení
Odolnost a schopnost přežití			
Vojenské zpravodajství	Zpravodajská podpora a znalost situace (včasná, komplexní a přesná) musí skýtat schopnost zabránit útoku protivníka a zajistit sebeobranu.	Válečná hra, Kontrolní listy	Hodnocení velitelско-štábního cvičení
Ochrana sil	Operační svazek Battle Group EU musí být schopen vést operace v prostředí potenciálních hrozeb jako jsou: terorismus, elektronický boj a riziko použití zbraní hromadného ničení (CBRN). Operační svazek Battle Group EU musí být adekvátně připraven a vybaven, aby v závislosti na charakteru vedené operace byla zajištěna ochrana sil.	Kontrolní listy, Válečná hra	Hodnocení velitelско-štábního cvičení a polního cvičení s vojsky
Informační operace	Operační svazek Battle Group EU musí udržovat operační bezpečnost (OPSEC – COMSEC, COMPUSEC), bezpečnost osob, bezpečnost zařízení a bezpečnost informací (INFOSEC). Operační svazek Battle Group EU musí být připraven a vybaven k možnosti okamžité a adekvátně reagovat na všechny pokusy o vedení nepřátelské propagandy. Operační svazek Battle Group EU musí být schopen vést informační operace v souladu s potřebami operační činnosti.	Kontrolní listy, Válečná hra	Hodnocení velitelско-štábního cvičení a polního cvičení s vojsky

Prověřovaná oblast přípravy	Kritérium hodnocení	Metoda hodnocení přípravy a plánování	Metoda hodnocení bojové připravenosti
Pravidla použití síly (ROE)	Příslušníkům Battle Group EU musí být poskytnuta pravidla použití síly (ROE). Příslušníci Battle Group EU musí být seznámeni s procesem uplatňování pravidel síly (ROE).	Kontrolní listy, Válečná hra	Hodnocení velitelsko-štabního cvičení a polního cvičení s vojsky
Evakuační operace	Operační svazek Battle Group EU musí být schopen v rámci společného operačního prostoru provést omezenou evakuaci (vyvedení) vlastních příslušníků.	Kontrolní listy, Válečná hra	Hodnocení velitelsko-štabního cvičení a polního cvičení s vojsky
Dodržování bezpečnostních opatření při vedení paleb	Všichni příslušníci operačního svazku Battle Group EU musí být vycvičení a připraveni pro identifikaci vlastních osob a prostředků. Příslušníci operačního svazku Battle Group EU musí být identifikovatelní – rozpoznatelní (nést označení operace EU). V případě potřeby musí být stanovena opatření pro koordinaci společné palebné podpory.	Kontrolní listy, Válečná hra	-----
Zdravotnické zabezpečení			
Zdravotní způsobilost osob	Všichni příslušníci operačního svazku Battle Group EU musí mít požadovanou psychologickou, zdravotní, dentální a fyzickou (tělesnou) způsobilost pro vedení operační činnosti ve ztížených podmínkách.	Kontrolní list	-----
Vybavení zdravotnických jednotek	Zdravotnické jednotky musí mít adekvátní zdravotnické schopnosti a kapacity (velení, řízení a spojení, připravený personál a vybavení). Operační svazek Battle Group EU musí mít adekvátní schopnosti taktického zdravotnického odsunu (Tactical MEDEVAC). Členské státy EU, které poskytují síly pro Battle Group EU, musí zajistit strategický zdravotnický odsun (Strategic MEDEVAC).	Kontrolní list, Válečná hra	-----
Schopnosti zdravotnických jednotek	Prvky zdravotnického zabezpečení musí být schopné a připraveny poskytnout lékařskou péči osobám vystaveným účinkům zbraní hromadného ničení (CBRN), včetně poskytnutí první zdravotnické pomoci a provedení zdravotnického odsunu ze zamořeného prostoru (prostředí).	Kontrolní list, Válečná hra	Hodnocení velitelsko-štabního cvičení a polního cvičení s vojsky
Interoperabilita			
Koordinace činnosti s IO a NGO	Operační svazek Battle Group EU musí být schopen koordinovat svoji činnost s ostatními činiteli působícími v prostoru operace, např. s mezinárodními a nevládními organizacemi.	Kontrolní list, Válečná hra	Hodnocení velitelsko-štabního cvičení

Prověřovaná oblast přípravy	Kritérium hodnocení	Metoda hodnocení přípravy a plánování	Metoda hodnocení bojové připravenosti
Předání operačního úkolu	Operační svazek Battle Group EU musí být schopen provést předání plněného operačního úkolu následným operačním silám podřízeným jiné mezinárodní organizaci, např. OSN.	Kontrolní list, Válečná hra	Hodnocení velitelско-štábního cvičení
Síly rychlé reakce NATO (NRF a NATO)	Kdykoli je to možné, musí být operační svazek Battle Group EU připravován a cvičen tak, aby byl schopen splňovat stejné standardy a kritéria, která jsou vyžadována u podobných vojenských formací začleňovaných do NRF. Operační svazek Battle Group EU musí být také připravován a cvičen tak, aby byl schopen splnit existující reglementy a normy EU doplněné o zásady obsažené v dokumentech NATO.	Kontrolní list	Hodnocení velitelско-štábního cvičení a polního cvičení s vojsky
Stálé operační postupy (SOPs)	V rámci operačního svazku Battle Group EU musí být používána jednotná sada stálých operačních postupů (SOPs).	Kontrolní list	-----
Softwarové nástroje	Příslušníci štábu musí být schopni používat standardní softwarové nástroje.	Kontrolní list	-----
Jazykové znalosti	Pracovním (dorozumívacím) jazykem užívaným Velitelstvím sil (FHQ) směrem nahoru k EU OHQ a směrem dolů k Velitelství (HQ) Battle Group EU je angličtina. (Standardy a kritéria Battle Group EU neobsahují jazykové standardy pro prvky, které jsou začleněné do Battle Group EU a ani pro operační a strategické prostředky. Protože Battle Group EU je mnohonárodní vojenský útvar, musí být tyto standardy zpracovány ještě před prověřením a zhodnocením Battle Group EU).	Kontrolní list	Hodnocení velitelско-štábního cvičení a polního cvičení s vojsky

Možný proces certifikace

Seznam zkratek užitých v textu:

ACCES	Army C2 Evaluation System	systém hodnocení velení a řízení pozemních sil
ACO	Allied Command Operations	Spojenecké velitelství pro operace
ADAMS	Allied Deployment and Movement System	spojenecký systém nasazení vojsk a přesunů
AFS	Allied Command Operations Force Standards	standardy sil Spojeneckého velitelství pro operace
AFS	ACO Force Standards	standardy sil ACO
APODs	Aerial Ports of Debarkation	letišťe vyložení, vykládací letiště
APOEs	Aerial Ports of Embarkation	letišťe naložení, nakládací letiště
BG EU	Battle Group EU	bojové uskupení Evropské unie
C2	Command and Control	velení a řízení
C3	Command, Control and Communications	velení, řízení a spojení
CBRN	Chemical, Biological, Radiological, Nuclear	zbraně hromadného ničení
CJSOR	Combined Joint Statement of Requirements	společný souhrn stanovených požadavků
COBP	Code of Best Practice for C2 Assessment	Kodex nejlepších zkušeností pro hodnocení velení a řízení
COMPUSEC	Computer Security	počítačová bezpečnost
COMSEC	Communications Security	bezpečnost spojení
CONOPS	Concept of Operations	záměr operací
CP	Conflict Prevention	odvrácení konfliktu
CT	Support to Counter Terrorism Operations	podpora protiteroristických operací
CREVAL	Combat Readiness Evaluation	hodnocení bojové připravenosti
CSS	Combat Service Support	všestranné bojové zabezpečení
CZE/SVK BG EU	Czech and Slovak BG EU	česko-slovenská BG EU
DP	Dimensional Parameters	rozměrové parametry
ECC	Evolutionary Capability Criteria	kritéria rozvoje (hodnocení) schopností
ETC	Evolutionary Training Criteria	kritéria provádění (hodnocení) výcviku
EU BG	EU Battle Group	bojové uskupení EU
EU OHQ	EU Operational Headquarters	Operační velitelství EU
EUMC	European Union Military Committee	vojenský výbor Evropské unie
EUMS	European Union Military Staff	vojenský štáb Evropské unie
FHQ	Force Headquarters	Velitelství sil
HA	Assistance to Humanitarian Operations	poskytnutí pomoci humanitárním operacím
INFOSEC	Information Security	informační bezpečnost (utajení informací)
IO	International Organizations	mezinárodní organizace
JDLM	Joint Deployment Logistics Model	model logistiky společného nasazení
JMET	Joint Mission Essential Task	společný hlavní úkol mise
JMETL	Joint Mission Essential Task List	Seznam společných hlavních úkolů mise
JOA	Joint Operations Area	společný operační prostor
JTTP	Joint Tactics, Techniques and Procedures	společné taktické a technické postupy
KIS	CIS – Communication & Information System	komunikační a informační systémy
LOCs	Lines of Communications	pozemní dopravní tepny
MAREVAL	Maritime Evaluation	hodnocení připravenosti námořnictva
MCDA	Multi-Criteria Decision Analysis	mnohostranná analýza rozhodnutí

MEDEVAC	Medical Evacuation	zdravotnický odsun raněných
MoCE	Measures of C2 Effectiveness	kritéria efektivnosti velení a řízení
MoE	Measures of Effectiveness	kritéria efektivnosti
MoFE	Measures of Force Effectiveness	kritéria efektivnosti sil
MoM	Measures of Merit	kritérium hodnocení
MoP	Measures of Performance	kritéria úrovně výkonu
MoPE	Measures of Policy Effectiveness	kritéria politické efektivnosti
NaS	NAFOR – Naval Forces	námořní síly
NEO	Noncombatant Evacuation	evakuace civilních osob (nekombatantů)
NGO	Non-governmental Organizations	nevládní organizace
NGŠ	COGS – Chief of General Staff	náčelník generálního štábu
NRF	NATO Response Force	síly rychlé reakce NATO
NRF JMETL	NATO Response Force Joint Mission Essential Task List	Seznam hlavních úkolů společné mise sil rychlé reakce NATO
NTL	NATO Task List	Seznam úkolů NATO
OPEVAL	Operational Evaluation	hodnocení funkční (technické) připravenosti
OPLANS	Operational Plans	operační plány
OPSEC	Operations Security	bezpečnost operací (utajení činnosti)
OT&E	Operational Testing & Evaluation	operační (provozní) zkouška a vyhodnocení
P&P	Preparation & Planning	příprava a plánování
PC	Permanent Criteria	trvale platná kritéria (normy)
PozS	ground forces	pozemní síly
ROE	Rules of Engagement	pravidla použití síly, pravidla nasazení (vojenských sil), pravidla boje
RSOI	Reception, Staging, Onward Movement and Integration	příjem, soustředění, následný přesun a začlenění do operační sestavy
S&FP	Survivability and Force Protection	odolnost a ochrana sil
SC	Supreme Command	Vrchní velitelství
SOPF	Separation of Parties by Force	oddělení znepřátelených (bojujících) stran silou
SOPs	Standing Operating Procedures (Standard Operating Procedure)	stálé operační postupy (standardní operační postupy)
SPODs	Seaports of Debarkation	přístav vylodění, vyložení
SPOEs	Seaports of Embarkation	přístav nalodění
SR	Stabilization, Reconstruction and Military Advice to Third Countries	stabilizace, rekonstrukce a vojenská pomoc třetím zemím
TACEVAL	Tactical Evaluation	hodnocení připravenosti letectva
VzS	Air Force (j.č.)	vzdušné síly
VŠC	CPX – Command Post Exercise	velitelsko-štábní cvičení
WF	War Fighting	vedení boje
ZHN	NBC agents, CBRN	zbraně hromadného ničení

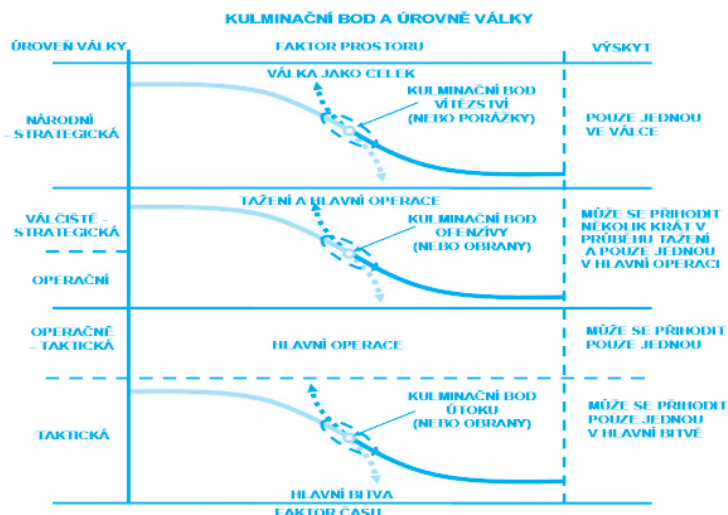
A well-timed retreat, which enables us to keep all the initiative, is of great assistance to us in switching to the counter-offensive, when we have reached the terminal point of retreat, we have regrouped our forces, and are waiting at our ease for the fatigued enemy. [1]

Mao Tse-tung, Selected Military Writings

Doktrinální publikace, které byly zmíněny v minulém čísle ale i další, jsou základem pro velitele, aby při plánování a vedení operací mohl rozpoznat možnou kulminaci a stanovil způsoby, jak ji oddálit. Historie je však důkazem, že prvním výstřelem se původní plány mění. Přesto existuje řada faktorů či indicií, které operačnímu veliteli mohou poskytnout radu, jak příchod nebo dosažení kulminačního bodu rozpozná.

Kulminační bod na jednotlivých úrovních války, vzájemný vztah kulminačních bodů

Jak bylo uvedeno, kulminační bod existuje pro útočníka i obránce na každé úrovni války. Čím nižší je úroveň, tím snadněji se bod určuje. Čím je úroveň vyšší, tím existuje větší komplex vlivů, které kulminaci bojové síly vlastních vojsk nebo vojsk protivníka zapříčiňují. Kulminační bod na operační nebo strategické úrovni je obtížné předvídat, a to z důvodu různých faktorů, které jej ovlivňují. Na obr. 1 je naznačen možný výskyt kulminace podle úrovně války.

Obr. 1: Kulminační bod a úrovně války

Strategická kulminace nastává, když stát (aliance, koalice apod.) již dále nemá zdroje pro pokračování konfliktu. Ke strategické kulminaci v průběhu války (tažení) může dojít pouze jednou. Ve strategické kulminaci je střed zájmu válčících stran soustředěn na síly dostupné spíše v budoucnu než na ty, které jsou momentálně použitelné. Kulminační bod nastane, když kladný poměr vojenských a nevojenských zdrojů je snižován do té míry, že šance na úspěšný výsledek války jsou uzavřeny a útočník přechází do obrany nebo riskuje porážku. Obránci jsou nuceni žádat o mír, v opačném případě čelí destrukci a možné okupaci. Strategická kulminace může vzejít z:

- eroze domácí národní nebo politické vůle,
- úpadku národní (lidové) podpory,
- nedostatku zájmu nebo jiných zdrojů,
- nadměrných obětí.

Na operační úrovni existuje komplex faktorů ovlivňujících kulminaci. Kulminační body jsou zde spojeny s časem, prostorem a existující bojovou silou. Přímo odpovídají možnosti použít dostupnou bojovou sílu v rámci vymezeného prostoru a času. Síly na operační úrovni jsou rovněž zranitelné dosažením kulminace na taktické úrovni. Vzájemná závislost těchto faktorů vytváří nejistotu. To činí obtížným předvídat operační a strategické kulminační body. Ztráta rozhodujících schopností nebo neočekávaný taktický úspěch může rychle změnit výhodu mezi čelícími si vojsky. Operační kulminace může vzniknout v průběhu hlavních bojových operací nebo v daném bodu tažení. Zde může proběhnout několik kulminací postupně, nebo i simultánně. Držení nadvlády pak balancuje (narůstá nebo klesá) podle toho, zda se velitel přizpůsobí ztrátě rozhodujících schopností, nebo získá nové výhody v závislosti na vývoji operace.

Kulminace na taktické úrovni může být plánovaná událost. V takových případech záměr operace předem stanovuje, která část vojsk a u jaké činnosti bude kulminovat. Protože kulminace je očekávaná, jsou přijímána opatření na zmírnění důsledků. Určení kulminace na této úrovni je oproti operační úrovni snazší, protože je výsledkem jednotlivých bojů nebo sražení. Kulminace nastává přímo v průběhu hlavních bojů, kdy je zapříčiněna akcemi na bojišti nebo rozhodnutími přijatými na vyšším stupni velení. Kulminace se z principu vztahuje k přímému použití bojové síly, která je postupně snižována, pokud ve vhodném čase nedochází k její regeneraci. V tomto případě taktické jednotky musí zastavit své akce nebo pokračovat v boji a riskovat neúspěch. Jestliže jednotky mohou kulminaci zamezit nebo jí posunout, ulehčují si vlastní situaci.

Kulminační body na jednotlivých úrovních války se mohou navzájem ovlivňovat. Jeden bod na nižší úrovni současně ovlivňuje další bod na úrovni vyšší. Někdy kulminační bod na taktické nebo operační úrovni má operační nebo strategické důsledky. [2] Jiná forma vzájemného působení může nastat, když útočník nebo obránce překročí kulminační bod na vyšší úrovni způsobením porážky vojsk na úrovni nižší. To se stává, když výsledkem bojů je výrazná ztráta v bojové síle, tedy výrazné oslabení způsobené předešlými operacemi. [3]

Faktory ovlivňující kulminaci

Indikace příchodu kulminačního bodu může být ovlivněna řadou různých faktorů. Pokud by se plánovač [4] chtěl dozvědět z aliančních publikací, které to jsou, hledal by marně. Buď by se musel obrátit na dílo „O válce“, anebo sáhnout po některé z publikací ozbrojených sil USA.

Již manuál FM 100-5 poskytoval veliteli pomoc při určení kulminačního bodu, kdy v příloze je věnována podobná diskuze ke kulminačnímu bodu, jakou provedl Clausewitz. Manuál uvádí seznam určitých důvodů, které zejména na operační a taktické úrovni mohou být příčinou kulminace. Všeobecně jsou uváděna tyto:

- doprava zásob pro útočící vojska směrem vpřed může být nedostatečně organizována, sklady a transporty mohou být nepostačující,
- potřeba střežit vlastní operační směry „spotřebovává“ vlastní bojové síly,
- vojáci útočících vojsk mohou být fyzicky vyčerpaní, a jak útok postupuje i morálně méně angažováni,
- ztráta bojové síly nebo dalších zdrojů,
- velitel by mohl předstihnout své zpravodajské orgány v útoku, který probíhá do větší vzdálenosti a rychleji než bylo plánováno,
- obránce si pravděpodobně vybere lepší terén pro obranu,
- obránce může ukázat zvýšenou rozhodnost,
- obránce může získat nové spojence, zejména když se jeho situace zhoršuje.

Společnou příčinou kulminace **na operační úrovni** může být sledování vícero cílů bez ohledu na prostor, čas a dostupné síly. [5] **Na taktické úrovni** může být útok nebo obrana dočasně „přetažena“ vyčerpáním části velitelů a jejich jednotek, nebo vyčerpáním zásob. Tento stav by mohl být vyřešen jediné výměnou velitele nebo celé jednotky, vysláním posílení nebo rychlým doplněním zásob.

Kulminaci ovlivňuje řada faktorů operačního prostředí. Obránce může využít **terén** a vyčerpat postupujícího nepřítele, který má problémy v systému zásobování, přepravě, pohyblivosti apod. Ačkoli útočník může překonat vliv terénu rychlostí a intenzitou postupu, činnost ve vyšším tempu má nevýhody, které mohou oslabit jeho útočící síly. [6]

Vzdálenost ovlivňuje jak útočníka, tak obránce. Šířka a hloubka válčiště může způsobit rozptýlení bojové síly, což je problém zejména pro útočníka. Pokud uvažujeme, zda úspěch zajišťuje početní převaha, tak je to spíše použití převládající bojové síly v rozhodujícím místě a čase. [7]

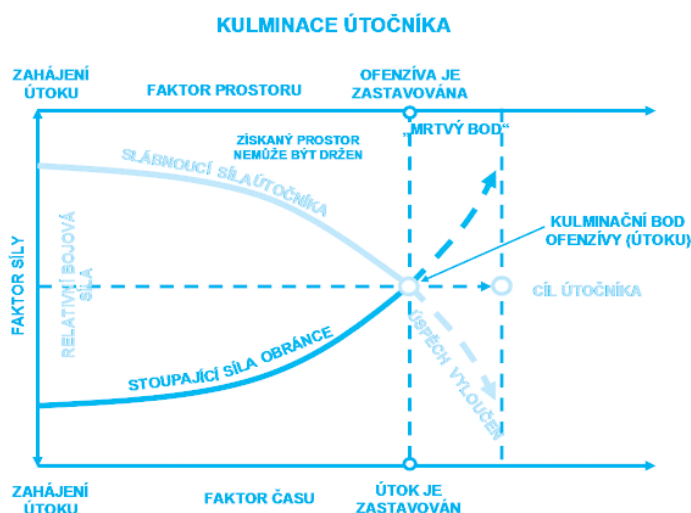
Čas je další faktor, který všeobecně zvýhodňuje obránce. Ten se snaží pozdržet rozhodnutí a využít čas ke zvýšení jeho relativní výhody, zatímco útočník musí rozhodnutí urychlit, protože plynutí času přináší výhodu obránci.

Dalším vlivem je **pokles bojové síly** z důvodu vyčerpání, únavy, nevýhodného postavení, náročného terénu nebo počasí. Zde je kulminační bod ovlivněn schopností soustředit síly na rozhodující bod pro získání překvapení, otřesení protivníka nebo jeho síly. Velitelé při **hodnocení strategické nebo operační situace** mohou být příliš optimističtí nebo naopak pesimističtí. Jejich vnímání schopností protivníka nebo jeho záměru může být nesprávné. Taktéž mohou vkládat nerealistické očekávání do podřízených velitelů a vojsk. Útočník i obránce mohou dosáhnout kulminačního bodu z důvodu nedostatečného **zpravodajského zabezpečení**. Kulminace útočníka může taktéž nastat, když jeho síly postupují rychleji než zpravodajské orgány. Velitelé a jejich štáby tak mohou přijmout nesprávné závěry, ačkoli jejich zpravodajské orgány jsou schopné zabezpečit požadované úkoly. [8]

Nedostatek logistické podpory je další příčinou kulminace, například špatná organizace přísunu zásob dopředu, nouze o prostředky přepravy, munici, pohonné hmoty nebo potravu. Nepřetržitý boj a prodlužování zásobovacích cest tento problém dále zhoršují. [9] Kulminace v útoku může být posunuta správnou synchronizací logistiky, dovolující velitelům řídit tempo

jejich činnosti. Toto je důležitější na operační než na taktické úrovni z důvodu faktorů času, prostoru a sil a odpovídajícími následky, jestliže se udržitelnost logistiky ukazuje jako nedostatečná. Operační velitel by měl zvážit všechny tyto faktory.

Obě bojující strany se snaží naplnit své cíle před dosažením kulminačního bodu. **Úkolem útočníka** je oddálení kulminace v prostoru a čase, zatímco obránce se ji snaží urychlit. Pro naplnění tohoto existuje řada dalších faktorů. Útočník může předejít příchodu kulminaci lepší ochranou sil za účelem nižší míry jeho vyčerpání, udržováním iniciativy a vysokého operačního tempa a zajištěním načasovaného příchodu posil nebo zasazení záloh. Může správně nafázovat průběh operace, plánovat palby a využívat operační přestávky. Navíc může využívat manévry, jednotu úsilí, nebo naopak přenesení úsilí na jiné jednotky a další operační principy. Na obr. 2 jsou naznačeny základní zákonitosti dosažení kulminačního bodu útočníka, v případě že jeho síla v průběhu útoku postupně slábne.

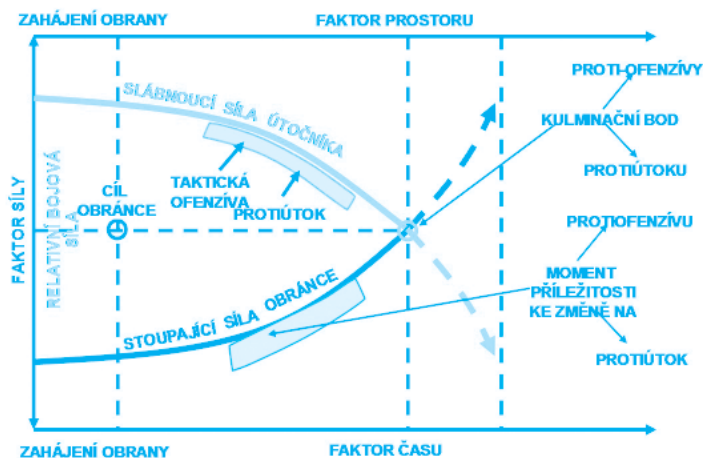

Obr. 2: Kulminace útočníka

Úkolem obrany je urychlení kulminace útočníka dříve, než tento naplní své cíle. Obránce může urychlit kulminaci značným vyčerpáním útočníka v kombinaci s pozemními a vzdušnými útoky. Může „vykolejit“ jeho časový harmonogram útoku, nebo může působit neočekávaně silným odporem na vybraných místech. Obránce by současně měl zaměřit svoje úsilí nejen vůči bojovým silám útočníka, ale taky proti prvkům jeho logistického zabezpečení. Může odříznout jeho zásobovací trasy úderem na pozemní nebo železniční křižovatky, letiště nebo mosty za účelem eliminace důležitých zařízení a tím způsobit potíže v zásobovacím systému logistiky útočníka. Tím, jak se jeho zásobovací trasy prodlužují, stávají se zranitelnějšími, protivník musí přidělovat více zdrojů na jejich obranu a tím se oslabuje jeho schopnost útočit (obr. 3).

Velitel bránících se vojsk, který rozpoznal že útok dosáhl kulminace, může přejít do protiútoků. Útočník je pak nucen přejít do obrany ovšem bez podstatných výhod. V případě, že obránce tuto příležitost nevyužije a není již schopen podniknout protiútok nebo se úspěšně bránit, musí se odpoutat, stáhnout nebo utrpět porážku.

KULMINACE OBRÁŇCE

Obr. 3: Kulminace obránce

Opatření velitele a štábu k zamezení kulminace

Při plánování tažení nebo operací, velitelé musí analyzovat faktory týkající se příchodu kulminačního bodu před dosažením stanoveného cíle. Schopnost vyhodnotit bojovou sílu se přímo vztahuje ke schopnosti předvídat situaci i trendy relativní bojové síly týdny a měsíce dopředu. Čím vyšší je stupeň velení, tím delší perspektiva musí být sledována. Neschopnost velitelů předvídat příchod kulminačních bodů často zapříčiňuje porážku, či dokonce neúspěch celé operace. [10]

Prvky operačního plánu, které přímo ovlivňují dosažení kulminačního bodu, zahrnují cíle, těžiště, posloupnost, fázování, zálohy, překvapení a klamání. Operační tempo se vztahuje k mezilehlým (bližším) cílům. V určitých případech jimi mohou být i předem stanovené a plánované rozhodující body na směrech postupu. Čím je jich více, tím nižší je tempo. Jestliže je operace fázována chybně, může kulminovat příliš brzo. Předčasnému dosažení kulminačního bodu může být zabráněno plánováním operačních přestávek poté, co byly splněny bližší cíle (úkoly) a před pokračováním činnosti ke splnění následujících. Pro zachování tempa musí být po celou dobu operace organizovány a udržovány vysoce mobilní druhé sledy a zálohy. Doba jejich zasazení se musí předvídat předem v průběhu plánování a po zahájení operace přehodnocovat. Relativní poměr bojové síly se může změnit, jestliže se vojska objeví v prostoru a čase, kde a kdy nejsou protivníkem očekávány. Bojová síla je téměř vždy efektivnější, pokud je použita ve spojitosti s překvapením, nebo útokem na boky a zád'. Dalším významným prvkem, který lze vhodně použít je klamání, maskování atd.

Velitelé, kteří jsou „fixováni“ na probíhající (aktuální), případně nastávající činnost, mohou mít potíže v uvědomění si kulminace, která se může blížit. Aby tomu předešli a uspěli, musí předvídat činnosti potřebné k získání a udržení iniciativy, předvídat zátěž a vyčerpání svých jednotek. Operační velitelé by měli přelstít protivníka, znát a obejít jeho silná místa a zdržovat jej. Jestliže tento reaguje neočekávaně, plány by měly být změněny pro další udržení iniciativy.

Zpravodajská činnost je důležitá pro rozpoznání a hodnocení příznaků předčasné kulminace. Měly by být používány různé zpravodajské zdroje v rozsahu od technických po lidské. V průběhu provedení operace by měly úzce spolupracovat prvky C3I. [11] Životně důležitá je také ochrana míst velení, bojujících vojsk, druhých sledů a záloh a prvků logistického zabezpečení.

Dílčí závěr

Přes měnící se charakter vedení operací a postupný přechod z vedení operací vysoké intenzity na operace jiné než válka, koncepce kulminačního bodu zůstává nadále významná. Zatímco její teoretické základy vycházejí ze základních postulátů Clausewitze, obsah podstoupil změny. Faktory, které kulminaci ovlivňují, jsou rozmanitější a je proto složitější je kvantifikovat. Z toho důvodu je použití koncepce obtížnější, zejména v konfliktech nižší intenzity, kdy spojení mezi strategickou a taktickou úrovní je méně jasné než při vedení války na operační úrovni. Zásadní změnu v chápání teorie kulminačního bodu a praktickém dopadu kulminace tvoří činnost vojsk v operacích na podporu míru. Zde jsou faktory způsobující kulminaci do značné míry těžko předvídatelné a často nevypočitatelné. Ačkoli teorie dává návod na „cítění“ příchodu kulminačního bodu, úspěch to nezaručuje. Základním předpokladem je přijmout opatření k zamezení kulminace již v procesu operačního plánování se širokou vizí. Historické příklady usnadňují správné pochopení teorie, ovšem na druhé straně nemohou poskytnout vyšlapanou cestu v budoucnosti.

Aplikování této koncepce vyžaduje zkušenosti na straně velitelů a jejich štábů, zejména na strategické a operační úrovni, protože výsledek předčasné kulminace, nebo neúspěch využít výhodu kulminace protivníka jsou hroznější, závažnější a trvalejší než na taktické úrovni. Operační velitelé musí rozpoznat faktory, které kulminaci u vojsk vlastních a vojsk protivníka zapříčiňují, následně plánovat činnost k jejímu předejití, nebo naopak, k urychlení. Rozhodující roli v tomto procesu budou sehrávat zejména zpravodajští důstojníci v průběhu hodnocení situace, předvídání kulminačního bodu a zpravodajské přípravy bojiště. Nehmotné prvky bojové síly jako jsou zejména vůdcovství, morálka, disciplína, doktrína a příprava vojsk zůstávají rozhodující. Operační velitelé, kteří musí věnovat pozornost na hmotné prvky bojové síly, která ovlivňuje nebo zapříčiňuje kulminaci, se proto musí zaměřit na nevypočitatelné faktory, které ji významně nebo dokonce rozhodně ovlivňují.

Poznámky:

- [1] *Správně načasovaný ústup, který nám umožní udržet veškerou iniciativu, je pro nás ohromnou pomocí v přechodu k protiofenzivě, když jsme dosáhli mezní bod ústupu, přeskupili své síly a v klidu čekáme na vyčerpaného nepřítele* (volný překlad autora). V r. 1979 byl v Číně zaveden nový koncept hláskové abecedy tzv. pinyin, podle něj se jméno Mao Ce-tung anglicky přepisuje jako Mao Zedong.
- [2] Jako příklad může sloužit neúspěch Němců v protiofenzivě v Ardenách v prosinci 1944, který měl dalekosáhlé strategické následky. Operačním cílem bylo zmocnění se Antverpského přístavu rozdělením a zničením spojeneckých sil v severním a jižním sektoru Arden. Němci plánovali nasadit do 30 divízií, včetně 12 obrněných, provést překvapivý přesun k řece Meuse a bez zastávky pokračovat směrem k pobřeží. Doufali rozdělit 1. US armádu a 21. britskou skupinu armád a zničit je v blízkosti Antverp a Bruselu. Hitler chtěl „vykolejit“ harmonogram Spojenců ke vpádu do Německa, aby většinu svých sil ze západu mohl přesunout na západ k obraně proti Rudé armádě. Ofenziva začala 6. prosince a měla určité taktické zisky. Ovšem začala ztrácet na síle z důvodu nedostatku munice a pohonných hmot. Z důvodu stálých stoupajících ztrát, Hitler nakonec přiznal, že ofenziva zkrachovala. V průběhu bojů Němci ztratili 100.000 mužů, 800 tanků a 1000 letadel, které nemohly být nahrazeny, čímž se otevřely dveře pro konečný vpád Spojenců do Německa.

- [3] Například boj o Midway v červnu 1942 byl operační vítězství pro spojenecké síly a operační porážka se strategickými důsledky pro Japonsko, které ztratilo čtyři letadlové lodě, 332 letadel a své nejlepší piloty. Od té doby se strategická iniciativa postupně měnila v prospěch Spojenců.
- [4] Pod tímto výrazem míním osobu zainteresovanou na procesu operačního plánování.
- [5] V červenci 1942 Hitler rozhodl o sledování dvou operačních cílů současně (ropná pole v Kavkazu a Stalingrad), které byly na dvou různých, odchylných směrech. To byl základní důvod pro porážku u Stalingradu a následně bod zlomu na východním frontu. Hitler stanovil, že úkolem skupiny armád A bylo obklíčit a zničit vojska Rudé armády na jihozápadu od Rostova na Donu a zmocnit se východního pobřeží Černého moře, a tím zlikvidovat flotilu na tomto moři. Ve stejném čase by rychlé jednotky chránily východní křídlo, zmocnily se prostoru kolem Grozného a blokovaly komunikace v Osetii a Gruzii. Na konec by skupina postoupila ke Kaspickému moři a ovládla Baku. Skupina armád B by vybudovala svou obranu na řece Don a Volhu, úderem směrem na Stalingrad by zničila vojska Rudé armády, zmocnila se města, překročila řeky Don a Volhu a blokovala dopravu na řece. Další jednotky by rychle postupovaly na Astrachaň, aby blokovaly hlavní vodní cestu na Volze. Němci koncentrovali celou skupinu armád na jeden bod, Rostov na Donu. Tím byly šance na obklíčení stále silných vojsk Rudé armády ztraceny. Navíc terén, podnebí a nedostatek pohonných hmot pracovaly proti plánu. Začátkem srpna byly dva německé a jeden rumunský sbor o celkové síle osmi divizí určeny pro podporu kampaně směrem na Stalingrad, která měla trvat pouze tři týdny. Skupině armád A bylo nařízeno soustředit zbývající motorizované jednotky pro postup směrem Maikop. Hitler přecenil výsledek německé letní ofenzivy v jižním Rusku a zcela upoutal pozornost na zachvácení ropných polí v Kavkazu. Z toho důvodu opomíjel úder směrem na Stalingrad.
- [6] Bitva u Agincourtu (severní Francie), jako součást stoleté války, se uskutečnila dne 25. října 1415. Proti sobě stály armády anglického krále Henryho V. a Karla VI., Francouzského, který byl v několikanásobné převaze. Bitvě předcházely trvalý déšť, který do značné míry rozbahnil místo bojiště. Toto se stalo výhodným pro anglická vojska, které se bránila na místě a tím eliminovala postupující francouzské šiky. Tyto sestávaly převážně z rytířů a bojovníků v brnění, kteří postupně uvízli v těžkém terénu a tak se stali snadnou kořistí pro pohyblivé anglické lučištníky a lehkou pěchotu, která je dobýjela na místě. Prameny uvádí, že poměr ztrát byl 10:1 ve prospěch anglických vojsk.
- [7] Příkladem je neúspěšná ofenziva Rudé armády v jižním Rusku, kdy německé jednotky byly pronásledovány nepřerušovaně podél téměř 1000 km dlouhé fronty, která na jihu dosáhla hloubky až 600 km. Šířka útočících čelních jednotek se postupně zužovala a tyto postupně zůstávaly stát. Přetažení a oslabení těchto bojujících jednotek byla hlavní příčina následné úspěšné německé protiofenzivy. Jednotky Rudé armády princip soustředění úsilí v útoku opakovaně porušovaly. Postupem přes širokou frontu v různých směrech se snažily dosáhnout svých cílů téměř současně.
- [8] V průběhu prvních bojů o El Alamejn v červenci 1942 Rommel ztratil zpravodajské prostředky, čímž se hodnocení přesného obrazu na bojišti stalo nemožným.
- [9] Stále se prodlužující zásobovací cesty a odpovídající problémy v jejich udržování byly hlavním důvodem neúspěchu generála Rommela pokračovat v ofenzivě za El Alamejn v roce 1942. Jeho vpád do Egypta kulminoval koncem června z důvodu vyčerpaní po téměř pěti týdnech pokračujících bojů, které začaly u Gazaly. Počátkem července již byly německé jednotky žalostně oslabené mužstvem, zejména pěchotou. Jejich zásobovací trasy byly dlouhé téměř 2000 km, zatímco trasy spojeneckých sil z Egypta asi 120 km.
- [10] V průběhu prvních bojů o El Alamejn v červenci 1942 Němci dosáhli svého kulminačního bodu, a tím vytvořili podmínky pro britskou protiofenzivu a případné vítězství. Žádná ze stran nepředvídala nebo nevzala na vědomí, že nastává kulminace, ačkoli k tomu byly indikace. Původně Rommel, jak se zdálo, cítil, že Britové získali taktickou iniciativu. Měl pouze 26 tanků, dlouhé zásobovací trasy, vyčerpaná vojska a čelil stále tvrdšímu britskému odporu. Později vydal vojskům rozkaz zakopat se. Několik dalších dnů Afrika Korps odrážel opakované britské útoky, ale pouze se slabým výsledkem a nepřipouštěl si dosažení svého kulminačního bodu. Po několika dnech odpočinku zaútočil, ale byl zaháněn zpět. Mužstvo a materiál, který v průběhu těchto bojů Rommel ztratil a spotřeboval, byl později rozhodující v průběhu dalších bojů o El Alamejn.
- [11] C3I – Command, Control, Communication, Information: velení, řízení, spojení a vojenské zpravodajství (ŠIS, <http://www.stand.ac.r/STAN/dostupnedokumenty.php?zaznam.51>).

Literatura:

CLAUSEWITZ Karl von. *O Válce* [Vom Kriege]. Brno: Bonus A 1996. ISBN 80-85914-27-1.

CLAUSEWITZ Carl von. *On War*. Michael Howard and Peter Paret (translators), Princetown University Press, 1976.

EASTWOOD Fred R. III. *Zeroing in on the Culminating Point*. Naval War College, 2001.

HALL George M. *Culminating Points*. *Military Review*, July 1989, pp. 79-86.

SPIŠÁK J. Teoretické vymezení obsahu pojmů těžiště a kulminační bod v podmínkách vedení globální války proti terorismu. *Závěrečná práce 20. KGŠ*, IBSN 978-80-7231-275-7, Brno 2007.

WEBB George S. The Razors Edge: Identifying the Operational Culminating Point of Victory. Naval War College, 9 March 1996.

AAP-6, NATO Glossary of Terms and Definitions, 2007.

Allied Joint Publication 01 (AJP 01), Spojenecká společná doktrína, 2006.

Allied Joint Publication 5 (AJP 5), Spojenecká společná doktrína pro operační plánování, 2006.

Field Manual 3-0 (FM 3-0), Operations, Headquarters, Department of the Army Washington, DC, 2008.

Joint Doctrine Publication (JDP) 01, Joint Operations, UK Armed Forces, March 2004.

Joint Publication (JP) 1-02, Dictionary of Military and Associated Terms (US) 2001 (As Amended Through 5 January 2007).

Joint Publication (JP) 2-01.3, Joint Tactics, Techniques and Procedures for Joint Intelligence Preparation of the Battlespace, May 2000.

Joint Publication (JP) 3-0, Joint Operations, 2006.

Joint Publication (JP) 5-0, Joint Operation Planning, 2006.

Joint Publication (JP) 5-00.1, Joint Doctrine for Campaign Planning, 2002.

Marine Corps Doctrinal Publication (MCDP) 1, Warfighting, 2001.

Vojenský výkladový slovník vybraných operačních pojmů. Ing. Oto Vejmelka (vedoucí zpracovatelské skupiny). Praha: Avis, 2004.

Na závěr musíme zajistit, že jadernou zbraň si nikdy neobstarají teroristé.

Toto je nejnaléhavější a nejextrémnější hrozba globální bezpečnosti. A jeden terorista s jadernou zbraní, který nebude váhat ji použít, by mohl rozpoutat mohutnou zkázu. Al-Ká'ida řekla, že usiluje o jadernou zbraň. A my víme, že po světě je nezabezpečený jaderný materiál. Abychom ochránili naše lidi, musíme cílevědomě a bezodkladně jednat.

Oznamuji dnes nové mezinárodní úsilí k zajištění veškerého takového materiálu ve světě během příštích čtyř let. Vytvoříme nové standardy, rozšíříme naši spolupráci s Ruskem a budeme usilovat o nová partnerství, abychom tyto citlivé materiály zabezpečili.

Musíme také rozvinout naši snahu rozbít černé trhy, zjistit a zajistit materiály během převozu a využít finanční nástroje k tomu, abychom přerušili tento nebezpečný obchod. Protože tato hrozba je dlouhodobá, musíme se spojit a přeměnit iniciativy, jako je Bezpečnostní iniciativa proti šíření jaderných zbraní (PSI) a Světová iniciativa za boj proti jadernému terorismu do trvalých institucí. A měli bychom začít pořádat globální summit o jaderné bezpečnosti, jako to udělají Spojené státy během příštího roku.

Vím, že někteří lidé budou zpochybňovat, zda můžeme naplnit takto široký program. Jsou to ti, kteří zpochybňují, zda je s ohledem na nevyhnutelné rozdíly mezi státy možná skutečná mezinárodní spolupráce. A pak jsou to také ti, kteří když slyší o světě bez jaderných zbraní, pochybují, zda je možné vytyčovat si cíl, jehož dosažení se zdá být nemožné.

Ale nemylte se: my víme, kam tato cesta vede. Když státy a národy umožní, aby byly formovány svými rozpory, propast mezi nimi se rozšíří. Když přestaneme usilovat o mír, tak zůstane navždy mimo dosah. Víme, kam vede cesta, když dáme přednost strachu před nadějí. Odsoudit nebo přehlédnout výzvu ke spolupráci je snadné a zbabělé. Tak začínají války. Tak končí pokrok lidstva.

**Obama v Praze mluvil k světu
(z projevu amerického prezidenta Baracka Obamy v Praze)
neděle 5. dubna 2009**

<http://aktualne.centrum.cz/zahranici/evropa/clanek.phtml?id=633905>

Problém hodnocení stupně dosažení komplexního cíle v odvětví obrany na příkladu rekručního cíle

Úspěšnost metody řízení podle cílů je závislá na adekvátním sledování úsilí vynaloženého pro dosažení stanovených cílů. Klíčovou roli zde hraje správná volba ukazatelů, s jejichž pomocí se určuje stupeň dosažení cíle. To platí především pro sledování úsilí zaměřeného na dosažení komplexních cílů, jejichž dosažení je určeno prostřednictvím několika nehomogenních dílčích cílů.

V řízení podle cílů hrají velmi důležitou roli nejenom cíle samotné, ale také ukazatele umožňující měřitelnost cíle a stanovení stupně (procenta) dosažení cíle v průběhu plnění úkolů, prostřednictvím kterých má být cíle dosaženo. [1] Význam těchto ukazatelů je důležitý pro úkolování a stimulaci řídicích pracovníků odpovědných jednak za plnění takovýchto úkolů, jednak za dosažení cíle jako takového. U složitých organizačních struktur, jako je např. odvětví obrany, však nebývá jednoduché stanovit takovéto ukazatele, [2, 3] protože se zde používají komplexní cíle. Ty jsou složené z dílčích cílů, které nemusí být homogenní a tato skutečnost pak může ovlivnit určení stupně dosažení komplexního cíle. Tento článek na příkladu rekručního cíle, který je v odvětví obrany České republiky konstruován jako komplexní cíl, ukazuje metodické problémy vyvstávající v souvislosti s měřením stupně dosažení komplexního cíle.

Opuštění modelu ozbrojených sil využívající všeobecnou brannou povinnost a povinnou vojenskou službu a dosažení plné profesionalizace ozbrojených sil k 31. 12. 2004 je spojeno s ukazatelem rekručního cíle. Rekruční cíl představuje komplexní cíl, který je veřejně prezentovaným ukazatelem, a až do konce roku 2007 se dařilo rekruční cíl nejenom zcela dosáhnout, ale také mírně přikročit. [4]

Rekruční cíl vyjadřuje potřebu doplnění ozbrojených sil profesionálním vojenským personálem v daném rozpočtovém (kalendářním) roce. V českých podmínkách byla konstrukce rekručního cíle určena prostřednictvím tří dílčích rekručních cílů:

- počet osob z civilu, které mají nastoupit prezenční studium na vojenských vysokých školách a stát se vojáky z povolání důstojníky-čekateli;
- počet osob z civilu, které mají nastoupit prezenční studium na vojenských středních školách a stát se žáky vojenských škol;
- počet osob z civilu, které mají nastoupit službu vojáka z povolání a po vykonání odpovídajícího výcviku nastoupit službu v ozbrojených silách.

První dílčí cíl je vztažen k doplnění Univerzity obrany a vojenského odboru při Fakultě tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy. Druhý dílčí cíl je vztažen Vyšší odborné škole MO v Moravské Třebové. Třetí dílčí cíl je vztažen k ozbrojeným silám jako takovým. Rekruční cíl stanovený pro 2008 a hodnocení jeho dosažení k 23. 6. 2008 zachycuje tab. č. 1.

Jak je patrné z tab. 1, každý dílčí cíl má v rámci celkového cíle stejnou váhu. To vytváří paradox. Ačkoliv je největší dílčí cíl splněn v polovině roku jen na 40 %, je celkový cíl dosažen již takřka na 60 %. Nabízí se tak otázka, zdali je konstrukce ukazatele stupně dosažení

Tab. 1: Rekrutační cíl pro rok 2008 a stupeň jeho dosažení k 23. 6. 2008

ukazatel	cíl (osoby)	plnění (osoby)	stupeň dosažení (%)
rekrutační cíl celkem	1490	858	57,6
vysokoškolské studium (dílčí cíl)	250	298	119,0
středověké studium (dílčí cíl)	90	94	104,0
přímý nábor do ozbrojených sil (dílčí cíl)	1150	466	40,5

Pramen: KOŠVANEK, Z. *Realizace reformy OS* [prezentace z 1. 7. 2008 pro OdKoROS].

rekrutačního cíle vhodně zvolena, samotné dílčí cíle nejsou totiž homogenní ve vztahu k výše uvedené definici rekrutačního cíle, a to v těchto ohledech:

- **Ne všechny účinky rekrutace se projeví v rozpočtovém (kalendářním) roce, kdy byla rekrutace provedena.** Důstojníky-čekače bude možné zařadit na odpovídající služební zařazení předpokládané v náboru nejdříve po šesti semestrech jejich vysokoškolského studia a jeho řádném ukončení. U žáků vojenských škol jsou to čtyři ročníky studia, při předpokladu, že po dosažení minimálního věku pro vstup do služebního poměru vojáka z povolání budou ochotni vstoupit do tohoto poměru. Ve skutečnosti by měly být tyto dílčí cíle posuzovány zpětně, což z hlediska stimulace toho, kdo má v daném roce dosáhnout rekrutační cíl není příliš praktické řešení, nebo by měly být váženy s přiřazením stabilních vah bez spojitosti s minulostí.
- **Ne všechny dílčí cíle jsou stejně důležité z pohledu úhrady úbytku vojáků z povolání v ozbrojených silách.** Přímý nábor vyjadřuje intenzivní potřebu úhrady tohoto úbytku v aktuálním roce, kdežto nábor do vojenských škol vyjadřuje očekávanou budoucí potřebu úhrady úbytku vojáků z povolání v době dokončení studia osob studujících na vojenských školách.
- **Existují rozdíly ve způsobu doplňování vojáků z povolání v průběhu roku.** Zatímco úhrada úbytku vojáků z povolání v ozbrojených silách je v případě studentů vojenských škol prováděna v rámci rozpočtového (kalendářního) roku jednorázově (po vyřazení), u ostatních vojáků se tak děje opakovaně v průběhu roku. Takto existuje větší závislost ozbrojených sil na opakovaném doplnění, než na doplnění jednorázovým.
- **Ochota získat vzdělání na vojenských školách není přímo spojena s ochotou sloužit v ozbrojených silách.** Zatímco přímý nábor je prováděn na trhu práce, u náboru pro vojenské školy jde o nábor na trhu vzdělávání. Jestliže by osoby usilující o studium na vojenských školách měly zájem přímo o službu v ozbrojených silách, učinily by tak poté, co by získaly odpovídající vzdělání na nevojenských školách. Úsilí osob provádějící nábor pro studium na vojenských školách a pro službu v armádě je založeno na obdobném zpracování požadavku zájemce o službu vojáka z povolání, efekt je však odlišný. Při malých směrných číslech pro vojenské školy se jejich nábor podaří splnit vždy.

Výše uvedené výhrady k nehomogenitě dílčích cílů rekrutačního cíle by měly být zohledněny v konstrukci ukazatele stupně splnění celkového cíle, který je měřen procentem jeho splnění. Homogenitu ukazatele rekrutačního cíle lze zvýšit buď vyřazením dílčích cílů týkajících se náboru pro vojenské vysoké školy, nebo zavedením vah jednotlivých cílů, [1] a to jak pro stanovený rekrutační cíl, tak pro stupeň jeho dosažení v původní variantě stupně sledování cíle (varianta 0). Pro takové „váhování“ platí stejná pravidla používaná např. prof. Ochranou. [1] Do úvahy připadají tyto varianty:

- Dílčímu cíli přidělit váhu ve výši jeho podílu na rekrutačním cíli (varianta A).
- Dílčímu cíli přiřadit váhu z pohledu použitelnosti výsledků rekrutace v aktuálním roce, tedy pro přímý nábor stanovit váhu 1 a zavést umělé váhy 1/3 pro dílčí cíl u studentů

vojenských vysokých škol a 1/4 pro žáky vojenských středních škol (varianta B). Tyto váhy jsou stanoveny ve vztahu k aktuálnímu výsledku náboru pro činnost ozbrojených sil: 1 – účinek se projeví již v roce náboru, 1/3 – účinek se projeví až za 3 roky, 1/4 – účinek se projeví až za 4 roky.

- Dílčímu cíli stanovit váhu z pohledu výskytu doplňování ozbrojených sil v průběhu roku, tedy u žáků a studentů vojenských škol 1/12 a u přímého náboru 4/12 (varianta C); přímým nábořem dochází k doplňování 4krát ročně, z vojenských škol lze doplňovat jednou do roka.
- Dílčímu cíli stanovit kombinaci výše uvedených vah, tzn. vzájemně vynásobit tyto váhy (varianta D).

K jakým změnám ve stupni splnění cíle dojde při zavedení vah dílčích cílů při hodnocení stupně dosažení rekruotačního cíle, zachycuje tab. 2. Z ní je patrné, že z hlediska vyjádření skutečné (akutní) potřeby doplnění ozbrojených sil profesionálním vojenským personálem v daném rozpočtovém (kalendářním) roce skutečný stav dosažení rekruotačního cíle za polovinou období vyčleněného pro jeho dosažení nejlépe odráží varianta D, tedy že stupeň dosažení (komplexního) rekruotačního cíle (41,0 %) se blíží dílčímu cíli přímého náboru (40,5 %), přestože dva dílčí cíle byly již překročeny, z nichž jeden takřka o 20 % (vysokoškolští studenti)!

Tab. 2: Stupeň dosažení rekruotačního cíle při zohlednění vah (v %)

varianta/ukazatel	O	A	B	C	D
rekruotační cíl celkem	57,6	44,4	46,9	47,2	41,0
vysokoškolští studenti (dílčí cíl)	119,0	119,0	119,0	119,0	119,0
středoškolští studenti (dílčí cíl)	104,0	104,0	104,0	104,0	104,0
přímý nábor do ozbrojených sil (dílčí cíl)	40,5	40,5	40,5	40,5	40,5

Potřeba používat komplexní cíle, cíle složené z více dílčích cílů, k řízení velkých institucí, jako jsou ozbrojené síly, se jistě objevuje relativně často. [5] Hodnocení stupně dosažení těchto si však vyžaduje zajistit homogenitu komplexního cíle. Toho lze dosáhnout výběrem dílčích cílů, a kde to není možné, pak přiřazením vah dílčím cílům. Tyto váhy by měly umožnit sledování stupně dosažení cíle v čase ve vztahu ke stupni dosažení nejdůležitějšího dílčího cíle. V případě rekruotačního cíle by však bylo daleko praktičtější řešením nechávat jej jako komplexní cíl, ale jako cíl jednoduchý, tj. sledovat nábor do vojenských škol nezávisle na přímém náboru do ozbrojených sil. To by však muselo být spojeno s přesunem odpovědnosti za nábor do vojenských škol na školy samotné. – Konečně ani Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy, ani krajské úřady nestanoví veřejným vysokým školám nebo středním školám počty osob, které mají přijmout, ale jejich rozhodování těchto subjektů je určeno zdrojovými možnostmi škol.

Použitá literatura:

- [1] OCHRANA F. Hodnocení veřejných výdajů metodou stanovení koeficientu splnění výdajových cílů. In *The XIIIth International Conference Theoretical and Practical Aspects of Public Finance* [CD-ROM]. 1. vyd. Praha: VŠE, 2008. [13. mezinárodní konference Teoretické a praktické aspekty veřejných financí. Praha, VŠE 11. až 12. 4. 2008].
- [2] ČERNOCH Felix. Lze měřit úspěšnost personální práce? *Výběr statí ...*, 1997, roč. [nezjištěn], č. 5 [květen], s. 59-64.
- [3] OCHRANA František. Práce se soustavou rozvoje Čs. armády. *A-revue*, 1992, roč. 45, č. 10, s. 14-15.
- [4] *The Armed Forces of The Czech Republic in 2007*. 1st ed. Praha: AVIS, 2007. ISBN 80-7278-441-7.
- [5] PERNICA Bohuslav. Odvětví obrany a řízení podle cílů. *Vojenské rozhledy*, 2008, roč. 17, č. 3, s. 25-28.

Ideový a sociokulturní kontext sebevražedného útoku: proliferace mučednické subkultury

Licitátor: Ať vás EU slyší: Co je vaším cílem?

Dav: Alláh.

Licitátor: Kdo vás vede?

Dav: Prorok.

Licitátor: Co je vaší ústavou?

Dav: Korán.

Licitátor: Jaký je váš způsob (cesta, stezka)?

Dav: Džihád.

Licitátor: Co je vaším nejvyšším snažením?

Dav: Smrt pro věc Alláhu.

Licitátor: Ať všechny země světa slyší: Co je vaším nejvyšším snažením?

Dav: Smrt pro věc Alláhu.

Licitátor: Jaké je vaše hnutí?

Dav: Hamás.

Poselství jedné aukce

V květnu 2006 odvysílala kontroverzní katarská televizní stanice al Džazíra [1] kuriózní záznam veřejné dražby bundy zvěčnělého šéfa 'Izz Ad-Dín Al-Qássám Katá'ib (vojenské křídlo Hamásu, zal. 1991) šejcha Salláha Šihády (1953-2002). Poté co byla bunda vydražena za 3000 jordánských dinárů (cca 100 tis. Kč na jaře 2006), přistoupil licitátor k manifestaci náboženských hesel. [2] Aukce se konala ve zvláštní situaci. Tzv. Hnutí islámského odporu – Hamás – se stalo v lednu 2006 vítězem parlamentních voleb, [3] třebaže ho stěžejní aktéři mezinárodní politiky považovali za teroristickou organizaci, a proto i finanční podpora států, organizací a jednotlivců byla chápána jako financování terorismu. Výslovným cílem této aukce bylo podpořit vládnoucí Hamás. Přesto nám analýza události může povědět víc:

- dražba, a tudíž i *fundraising* organizace se uskutečnily veřejně,
- transparentnost fundraisingu byla navíc medializována,
- vydražení osobní věci z pozůstalosti „martyra“ revitalizovalo hodnotu mučednictví,
- byl vyzdvížen obětující přístup rodiny premiéra, tím relegitimizován *leadership*,
- bylo komunikováno poselství těm, kteří legitimitu hnutí Hamás popírají (EU aj.),
- byly připomenuty základní ideové východisko hnutí Hamás, [3]
- byl zdůrazněn politický záměr hnutí Hamás (bohovláda, theokracie),
- byl zdůrazněn způsob dosažení tohoto záměru (džihád),
- bylo opakovaně (2×) nejvýše hodnoceno osobní martyrium.

Stručná analýza poodhaluje nejen sofistikovanou architekturu scénáře aukce, ale i jeden z klíčových legitimizačních postupů aktivistické organizace: ostentativní medializaci

fundraisingu. Událost aukce komunikovala záměr organizace, vyzdvihla osobní záměr jednotlivce, tím i potvrdila pozici organizačního, politického i vojenského leadershipu, metod i trvajících závazků. Pro porozumění fenoménu sebevražedného terorismu, zvláště pak pro porozumění některým podmínkám jeho formování, se ke zmíněnému případu ještě odvoláme.

Jedinečnost sebevražedné mise

Známý izraelský expert a konzultant NATO v otázkách boje s terorismem Yoram Schweitzer definuje: (1) ... „sebevražedný teroristický útok jako politicky motivovaný, násilný útok spáchaný sebe si uvědomujícím jednotlivcem (...), který aktivně a úmyslně způsobuje sebeodpálením svoji vlastní smrt, jakož i smrt jím vybraných cílů. Pachatelova zajištěná smrt je podmínkou úspěchu jeho mise.“ [5]

V dílčím zpřesnění (2): „.... „moderní“ sebevražedný útok můžeme definovat jako násilný, politicky motivovaný útok, uskutečněný po rozvaze a přípravě osobou, která samu sebe spolu s vybraným cílem vyhodí do vzduchu. Předem uvážená jistá smrt pachatele je nezbytnou podmínkou pro úspěch útoku.“ [6]

Důraz obou definičních pokusů vražedné formy sebevražedného procesu tkví v legalistickém parametru profilování osobnosti pachatele: zločin spáchala osoba a) sebe si uvědomující, sebevědomý jednatel, b) vědomá si úmyslu. *Schweitzer tak měl na mysli postižení přičetnosti, ale i vymezení pachatelova záměru, který přímo souvisí jak s intenzívní motivovaností, tak s určitým sebepochopením, s identitou.*

Profesorka psychologie na čečenské státní univerzitě Khapta Akhmedová a americká psycholožka Anne Speckhardová [7] intenzivně studovaly zejména čečenský sebevražedný terorismus. Sebevražedného atentátníka klasifikovaly **jako osobu, jež jedná „s cílem zabít umírající“ – bez ohledu na to, zda při akci skutečně zahyne**, zda jí selže detonační zařízení, i zda je odhalena. Za dostatečný důkaz vážnosti úmyslu této osoby „zabít umírající“ lze považovat jednak připoutání k detonačnímu zařízení, oblečení výbušného systému, řízení vozidla naloženého výbušninou, jednak pohyb směrem k cíli.

O sebevražedném atentátníkovi lze za těchto podmínek mluvit i tehdy, když se mu uvedený čin nepodaří z různých důvodů spáchat, když čin nedokoná! A nadto, jako paradoxní se musí jevit i skutečnost, že pachatel je trestněprávně postižitelný jen tehdy, když čin nedokoná, což rovněž podtrhuje – v tomto případě – důležitost pachatelem projeveného a přiznaného úmyslu zemřít, tj. zabít.

Také proto nelze pominout ty případy sebevražedného terorismu, kdy je atentátníkem dítě nebo osoba s mentálním handicapem. *Ex definitio* je velmi problematické označit devatenáctiletého chlapce s Downovým syndromem za sebevražedného teroristu, byť se pravděpodobně bez cizí účasti detonoval v únoru 2005 v davu voličů na předměstí Al-Askán v Bagdádu a byl pohřben rituálně jako mučedník v Nadžafu. [8]

Výběr dětí a mladistvých a jejich školení v síti pákistánských a afghánských náboženských škol nebo užití mentálně retardovaných osob pro tyto druhy násilných akcí, dokonce odpálení dálkovým ovladačem (dvě dívky s Downovým syndromem, Bagdád únor 2008) představují nejen nové prvky šíření násilných poselství teroristickými organizacemi, vyšší stupeň militarizace a kontroly společnosti, ale i tzv. *viktimizace* – tito pachatelé jsou jejich prvními oběťmi. Není zcela jisté, zda zmíněná změna je výrazem taktické odezvy zesílených bezpečnostních opatření, a tedy úspěšnosti protiteroristických a policejních protiopatření.

Může jít také o propagandistický manévř teroristické organizace, jehož cílem je vyšší psychologická efektivita – zvýšení produkce hrůzy.

Luca Ricolfi a Paolo Campana z univerzity v Turíně rozšiřují pojetí sebevražedného útoku koncepcí sebevražedné mise (SM): „Sebevražednou misí chápeme útok proti nepřátelskému cíli, při kterém jeho činitel nemá šanci utéct nebo zachránit se“, a dodávají, že jejím „rozhodným prvkem (...) je jistota pachatelovy smrti, nikoli prostředky použité při provedení útoku. Nemá žádný význam skutečnost, že pachatelova smrt je zapříčiněna pachatelem samotným, nebo reakce ostatních: důležitým bodem je, že **akce nepřipouští žádnou naději na přežití pachatele**. Definice tak vylučuje extrémní riziko misí, ale zahrnuje různé formy útoků, které se odlišují od sebeexploze, zejména pak všechny druhy akcí, které nepromýšlejí plán útoku.“ [9]

Zatímco v případě sebevražedné exploze, tj. sebedestrukce, závisela úspěšnost mise výhradně na smrti pachatele (Schweitzer), Ricolfiho a Campanovo rozšíření – sebevražedná mise (SM) = sebeexploze + nulový plán útoku – vede k poznání psychologických efektů SM: „V případě SM může být pachatelova smrt nevyhnutelným, avšak nepřímým důsledkem jeho činu. Technicky řečeno, akce může být úspěšná nejen potřebou aktérovy smrti, ale i přesvědčením, že reakce nepřítele nám nedovolí představit si aktérovo přežití.“ [10]

Toto **rozšíření o nulový plán útoku**, aplikovatelné pochopitelně nejen v rámci pracovního definičního vymezení terorismu, není definiční kosmetickou úpravou.

Činí totiž z pracovního schématu sebevražedného (teroristického) útoku nezbytný nástroj, pomocí kterého lze rozlišovat mezi pachateli sebevražedných útoků, a to s ohledem na zmíněné sebepochopení pachatele.

Umožňuje odlišit ty, kteří si přejí zemřít při akci (typ mučedník), a ty, kteří mučednickou smrt nevyhledávají, avšak jsou ochotni zemřít při akci a pro věc (typ hrdina). Pro oba typy je smrt při sebevražedné akci sice nevyhnutelná, liší se však psychologické perspektivy sebepojetí ve smrti.

Proliferace sociokulturních a náboženských indikátorů, např. mučednické subkultury v určité oblasti, zpravidla svědčí o ideově-politickém potenciálu organizace, i o metodě formace a počáteční fázi přípravy zpřítomnění mučednického ideálu v aktu sebezáhubného zabíjení.

Merle Miyasato (SFC, US Army) upozorňuje na jiný indikátor potenciálu sebevražedného teroristického násilí, jehož výrazem byl znak absentujícího plánu útoku. [11] Vlnu sebevražedného násilí v Izraeli (1993) předcházely mnohíci se útoky nožem (knifing) na veřejných prostranstvích, cílem bezhlavě se řítících pachatelů knifingu bylo zranit nebo zabít co největší množství civilistů, přičemž si pachatelé museli uvědomovat bezvýchodnou situaci. Stejně tak tomu bylo při divoké střelbě na civilisty z automobilů řítících se v plné rychlosti ulicemi izraelských měst.

Pro úplnost dodejme, že záměrné opuštění plánování útoku signalizuje, že organizátoři i pachatel počítají s extrémním rizikem plánované operace, nechápou tedy plán útoku jako zkušený delikventi.

Assaf Moghadam, učitel na Vojenské akademii West Point, [12] zabývající příčinami terorismu, politickým násilím a sebevražednými útoky, doplňuje poznání sebevražedného násilného procesu formulováním tzv. **znaku simultaneity**:

„Sebevražedný terorismus vyžaduje souhru dvou podmínek: ochoty zabít a ochoty zemřít. Lze obecně předpokládat, že akt umírání a zabíjení nastává současně. (...) Nicméně existuje shoda, že v sebevražedném útoku jsou jak akt zabíjení, tak akt umírání částmi téže mise.“

Jedinečné znaky sebevražedné mise:

- pachatel jedná úmyslně a s jasným záměrem,

- pachatel si plně uvědomuje, že úspěšnost jeho mise temporálně souvisí se sebezáhoubou,
- pachatel nepřipravuje plán útěku.

Protože teroristická organizace zamýšlí uskutečnit své záměry, nehodlá spáchat kolektivní sebevraždu, musí jasně a zřetelně vymezit pravidla užití sebevražedné mise a legitimovat záměr jednotlivce, ať hrdiny nebo mučedníka. A nadto musí oba, organizace i aktér/pachatel, legitimovat tyto záměry společensky.

Sebevražedný teroristický proces nelze zcela vtěsnat do kategorií ekonomické teorie racionální volby, jistota pachatelovy smrti ne vždy předpokládá nulový zisk na straně pachatele. V případě např. islamistických teroristů, slibovaný posmrtný život v ráji je ziskem v podobě „rajských potěšení“. Proto je nutné provést jistou předmětnou dekompozici s vyloučením statistické nepravděpodobnosti osamělého vlka, tj. osamělého pachatele jednajícího na vlastní pěst, jako např. americký terorista „Unabomber“ Theodore J. Kaczynski, jenž během 17 let rozeslal 16 poštovních bomb vědcům, akademikům a dalším osobám (zahynuli přitom tři lidé).

Dekompozice sebevražedného procesu musí nutně zahrnout tři prvky: osobnost pachatele, teroristickou organizaci a užší společenský rámec jejich působnosti.

Přes různorodá pojetí sebevražedného terorismu existuje na různých úrovních určitá shoda. Jednotlivé úrovně odpovídají otázkám, např.: proč někteří jednotlivci souhlasí s tím, že se stanou lidskými bombami? Proč některé organizace podporují sebevražedné útočníky?, a konečně: Proč určitá společnost sebevražedné teroristy uctívá?

Na těchto třech úrovních bádání, totiž na úrovni:

- a) individuální** – zkoumá se kombinace osobních, rodinných, komunitních, psychologických, sociologických, politických, ekonomických, nacionalistických, náboženských motivací, které vzájemně ovlivňují volbu stát se mučedníkem, Akhmedová a Speckhardová [13], Hafez [14], Moghadam [15],
- b) organizační** – zkoumají se záměry těch organizací, jež volí sebevražedný terorismus jako taktiku dosažení záměrů, jakož i politické okolnosti angažmá organizací, př. konkurence organizací s podobnými záměry (srovnej Akhmedová, Speckhardová, Hafez, Moghadam aj.).
- c) společenské** – zkoumají sociální dynamiku, která umožňuje organizacím přístup k připraveným zásobám rekrutů (Akhmedová, Speckhardová), „společenské kontexty“ (Hafez).

Mezi těmito třemi úrovněmi rezonuje jakožto hypotetická úroveň ideologie, o níž se zpravidla hovoří jako o militantní náboženské ideologii, wahhábistické militantní ideologii, militantní džihádistické ideologii, ideologii mučednictví a podobně (Akhmedová, Speckhardová). Zmíněná **ideologie mučednictví**, jakkoli vágně vymezená, by měla být jakýmsi pojivem, jehož funkcí je zajistit kohezi zkoumaných částí sebevražedného procesu. V rozhodování náboženských autorit na téma oprávněnosti či nepřijatelnosti sebevražedného útoku se nejedná o jednoduchou dichotomii *fatwa chalál* či *fatwa charám*. Problém je daleko vrstevnatější. Únikem pro schvalování diskutovaných akcí může být třeba redefinice sebevražedného útoku na „nebezpečnou vojenskou akci s nulovou pravděpodobností na návratu“.

Uvedený problém – zajištění soudržnosti záměrů jednotlivých účastníků procesu sebezáhoubného zabíjení – je tím nejvážnějším problémem zkoumání jevu sebevražedného terorismu. Proč?

- 1. Budoucí pachatel** se musí ztotožnit s myšlenkou sebezáhoubného zabíjení/mučednictví, tj. se sebeobětí, i se skutečností, že tímto modem operandi bude zabíjet. Není

bezpodmínečně nutné, aby zmíněný záměr fixoval na mediálních nosičích, aby vytvářel jakýsi testament. Poselstvím je akce sama. Tato okolnost, která bývá mylně vydávána za nezbytnou, odpovídá jak kultuře společnosti, tak technicko-technologickým možnostem v dané oblasti. Fixování projevu budoucího atentátníka/mučedníka odpovídá propagandistickým záměrům teroristické organizace a možnostem projev šířit. Tím lze vysvětlit rozdíl mezi účinnou a vzájemně kompetitivní propagandou v Palestině nebo v Iráku na jedné straně a o poznání chudší propagandou v Afghánistánu.

2. **Organizace** prezentuje své ideologické, politické, náboženské záměry teroristickými akty, hrozbami násilím nebo použitím násilí. Teroristická organizace koncept mučednictví adoptuje, adaptuje, transformuje a používá **v omezeném rozsahu** a pro vlastní taktické cíle, aniž by koncept mučednictví měl negativní vliv na strategickou perspektivu, aniž by tedy byly výrazně měněny záměry teroristické organizace. Sotva lze předpokládat, že koncept mučednictví formuje status záměrů teroristické organizace. Tuto skutečnost lze poměrně dobře ilustrovat místem a časem nasazení zmíněných operací, s jistotou se konstatuje kde, kdy a kým byl koncept převzat a vitalizován, ale i zmrazen nebo exportován. V tom smyslu lze načrtnout geografii proliferace mučednické subkultury.
3. Teroristická organizace musí řešit vážné problémy, zejména s ohledem na **společenské zapojení** svých vlastních aktivit, ekonomických, personalistických, logistických nebo propagandistických.

Lze zajisté tvrdit, že např. konkrétní muslimskou společnost determinují normy islámu, které ve značné míře ovlivňují a spoluutvářejí – z hlediska islámu žádoucí – jednání a postoje lidí. Oblastní nebo nadregionální dějinné události, ale i rodově-rodinná struktura, vztah kategorií tradičního a moderního, demografický vývoj, způsob vlády a distribuce bohatství, status domácnosti apod. ovlivňují rovněž jednání a postoje lidí „v islámu“. Diferencovanost jako výsledek různých a různorodých procesů, vzdor rodové podobnosti pojmu muslimské společnosti, výrazně omezuje možnost výkladu pojmu muslimské společnosti jakožto organické jednoty. A právě proto nelze beze zbytku vytknout záměrnost jednání a postojů všech muslimů. Co však činí koncept *istišhádu* (arabsky mučednictví, sebeobětování) tak atraktivním?

Kartotéka ze Sindžáru

V říjnu 2007 našly americké vojenské jednotky [16] během razie poblíž Sindžáru (sz. Irák) kartotéku s osobními záznamy bojovníků, kteří mezi 18. srpnem 2006 až 22. srpnem 2007 podnikli cestu přes Sýrii do Iráku, aby zde bojovali v rámci ozbrojených uskupení odbojové organizace „Islámského státu Irák“ (Dawlat al-Iráq al-Islamíjja). Sindžárské záznamy získalo od USSOCOM (americké velitelství pro speciální operace) v listopadu 2007 Centrum pro boj s terorismem ve West Pointu, kde jsou podrobovány analýze. Z více než 700 personálních záznamů bylo vybráno 606 osobních složek, které obsahují osobní data, některé údaje o rodinných příslušnících, mj. platná a funkční telefonní čísla rodinných příslušníků, [17] údaje o původním zaměstnání, o cestě do Sýrie, o způsobu organizace této cesty a výši finančních nákladů spojených se závěrečnou fází cesty – s přechodem do Iráku, údaje o volbě formy bojové aktivity v Iráku ap. [18] Některé kartotéční záznamy jsou doplněny fotografiemi.

Pro účely předkládaného textu jsou důležité údaje o volbě formy bojové aktivity, o věku a původní profesi, případně o zemi původu:

- forma bojové aktivity: mučedník – 56,3 % z 393, kteří záměr uvedli (ar. *إستشهادي* – *istišhádí*, mučedník a synonyma),
- věk: průměrný 24-25 let, medián 22-23 let (rok narození 1982, resp. 1984, nejmladší 16 let, 1991) z 413, kteří uvedli datum narození,
- profese: student – 46 % (ostatní profese v širokém spektru) ze 156 s uvedenou profesí pro volbu mučednické smrti se rozhodli občané původem z Maroka (91,7 %), Libye (85,2 %), Sýrie (65,6 %) a Saúdské Arábie (50,3 %), méně než polovina takto rozhodnutých pocházela z Jemenu (46,1 %), z Tuniska (41,7 %) a z Alžírsko (13,9 %).

Nezbytnou podmínkou uvedení tohoto statistického údaje bylo vyplnění dvou údajů – země původu a zároveň údaje o volbě aktivity. [19]

Postupné vyhodnocování sindžárských dokumentů, jejich kritika i vhodné doplnění poznatků o bojovnících z Afghánistánu, z detenčního zařízení na Guantanámu aj., dovolují zformulovat dílčí závěry, k nimž, ovšem, musí být vedena odborná diskuze; zpřesněním v první řadě nerozumíme nalézání nových teoretických modelů, [20] nýbrž adekvátní uspořádání poznatků o moderních sunnitských mudžáhídech/bojovnících do odpovídajících výkladových forem tak, abychom mohli s jistotou precizností identifikovat trendy jejich rekrutování, [20] ale i budoucí tvář terorismu.

Sociologická či antropologická terénní šetření v rámci teroristických populací jsou sotva představitelná, natož proveditelná. Proto nezbyvá než skepticky přijímat a vyhodnocovat ten stav věcí, jehož poznání umožňují, při vši lidskoprávní problematičnosti, zejména zadržení. Vyjdeme-li z tohoto předporozumění, můžeme na základě opatrné kritiky sindžárských pramenů formulovat odpovědi na otázky, které vymezují souřadnice oblastního kontextu, specifického „světa rekrutování“, a tak – přiměřeně našemu tématu – umožňují zasadit ideový a sociokulturní kontext sebevražedných útoků a problém proliferace mučednické subkultury do výraznějšího geograficko-politického rámce.

Pracovník Centra pro boj s terorismem, West Point, a programový manager projektu Harmony (zabývající hnutím al-Ká'ida) Clinton Watts [22] se v odpovědích na otázky – Odkud pocházejí rekruti, iráčtí a afghánští zahraniční bojovníci? Jak jsou rekrutováni? – soustředil na analýzu vzorku populace zachycené sindžárskou kartotékou (563 osobních záznamů), vzorku populace vězňů z Guantanáma (315 osobních záznamů) a osobní informace oficiálních útočníků na Světové obchodní středisko, WTC (19 osobních záznamů).

V posuzování osoby pachatele se Watts shoduje se známým americkým psychologem Scottem Atranem, když tvrdí, že pachatelé jsou zejména mladí a relativně vzdělaní lidé, nikoli psychopaté, blouznivci nebo společensky zavržení. V té míře je zapotřebí **zmírnit** tvrzení, že „chudoba, nevzdělanost a společenské odcizení plodí terorismus“. [23]

Zaměříme-li tuto hypotézu, kterou považujeme za dostatečně verifikovanou, k našemu tématu, ptejme se potom, proč zejména studenti s mediánem věku 22-23 let a pocházející z některých zemí severní Afriky, ale i zemí Blízkého východu figurují na místě těch, kteří se rozhodli spáchat sebevražedný útok v Iráku.

Přestože lze odkázat k různorodému zasíťování globalistů džihádu, Watts v této souvislosti naznačil, že:

- a) k náboru nových rekrutů, jak se obecně soudí v akademické obci a v médiích, **internet tolik nepřispívá**, mj. i z důvodu cenzurování extremistických stránek v zemích původu,
- b) odpovědi na otázku **koordinace** příštího angažmá bojovníků v Iráku via Sindžár jednoznačně prezentují jako prvořadou konexi **sociální** (např. „prostřednictvím bratra

ve víře“ – tj. blízkého známého – 84 %), **rodinnou** (př. „prostřednictvím bratrance“ – tj. blízkého příbuzného – 6 %), **religiózní** („prostřednictvím mešity“ – tj. blízkého souvěřce – 4 %),

- c) pozornost musí být zaměřena na **města blízká erupci – flashpoint cities**, kde rekrutování proběhlo, na marocká města Casablanca a Tetuán (odkud pocházeli sebevražední atentátníci), na libyjskou Darnu, na tuniská města Bin Arouss, Benzerte a Tunis, ale i na tradiční zdroj rekrutů, tedy na jemenské Sana‘á a saúdskoarabský trojúhelník Džidda – Mekka – Tá‘if, jakož i na syrské Dejr az-Zúr nebo alžírské El Oued,
- d) **nejlepšími koordinátory jsou bývalí zahraniční veteráni** (arabští Afgánci apod.). [24]

Konfrontací Wattsovy studie s izraelskými analýzami sítí, podsítí a jejich os v různých palestinských městech je možno doplnit poznatky takto:

- rekruti pro sebevražedné mise jsou umístěni na **periférii** sítí nebo tvoří podskupinu těchto sítí,
- rekrutování je v první řadě založeno **prvotními nebo osobními kontakty**,
- aktéři osy dění v síti, tj. **organizátoři** se sdílejí v nejvyšší míře vzájemnosti, uzavřenosti a centrality – na rozdíl od periferie, [25]
- nepominutelnou vazbu v rekrutování tvoří **rodově-rodinné** vztahy – **příbuzenství**, [26]
- nepominutelnou vazbu tvoří **sousedské generační vztahy a vazby na školu, místní mešitu, místní sportovní klub**, [27] přičemž tato skutečnost zahrnuje společně prožívaná **traumata a přijímané vlivy ze společenského okolí**.

A nadto, omezení na místní komplicity, identifikovatelné a interpretovatelné, v rámci societárně zakoušeného, sdíleného, reflektovaného, připravovaného a produkováného násilí, i když násilí nepředstavuje analytický pojem, umožňuje „zakreslit“ zmíněnou mnohovrstevnatou realitu rekrutování tak, že přizná místní konektivitě takový význam, který by měla mít.

Jedině tak lze lépe chápat radikalizaci, odhodlání a ochotu nositelů (sebe)vražedného utopického altruismu, [28] radikalizaci, jež umožňuje intrapsychický posun k ochotě zemřít, interpsychický posun k jednání pro blaho společenského celku, odhodlání podstoupit martyrium bez možnosti podílu na získaném společenském blahu, bez možnosti podílu na světské odměně. Náš problém má janusovskou tvář: jednak máme na paměti, že sebevražední atentátníci jsou lidským zdrojem realizace záměrů teroristické organizace, taktickou zbraní, která, má-li být použita, musí být rekrutována, přiměřeně disponována indoktrinací a tréninkem, jednak jsou to lidé, kteří dávají v sázku sami sebe, aniž by participovali na výhodě, jež tím získává, ať domněle nebo fakticky, jejich rodina, příbuzní, přátelé, aniž by participovali na ztrátě výhody protivníka, tj. na domnělém nebo faktickém vítězství nad ním.

Co ukázal sindžárský vzorek? Zejména potřebu velmi žádoucího mapování societárních sítí, v jejichž rámci aktéři i organizátoři sebevražedných útoků podnikají kroky k uskutečnění těch očekávání, s nimiž spojují vlastní budoucnost. Usoudili jsme, že **prvek násilí jakožto aspekt jednání pachatele i organizace je sdílen v místní komunitě na různých úrovních mezilidských vztahů**.

Víme rovněž, že se v osobách pachatelů sebevražedný terorismus jak feminizoval, tak infantilizoval. Potvrzení možnosti sebezáhubného zabíjení prováděného ženami nebo dětmi znamená krok, který nemůže být jednoduše vysvětlen úplatou. Zde beze zbytku totiž platí,

že vyslání ženy nebo dítěte na sebevražednou misi musí být sankcionováno na širším společenském základě. Co vede místně ohraničenou společnost k tomu, že takové jednání schvaluje, tím podporuje?

Již zmiňovaný psycholog Scott Atran se domnívá, že „podpora a rekrutování pro sebevražedný terorismus nenastává za podmínek politického útlaku, chudoby a nezaměstnanosti nebo negramotnosti jako takových, ale když konvergují politické, ekonomické a sociální trendy produkují snižující se příležitosti ve vztahu k očekáváním, tím generují frustrace, které mohou využívat radikální organizace. Pro tento účel je relativní deprivace mnohem významnější než deprivace absolutní. (...) Frustrovaným vlastní budoucností, (zatímco) přitlačivost každodenního národního života slábne, nabízí sebevražedný terorismus některými přijímaný účel jednat altruisticky, v potenci teroristova myšlení – pro blaho příští generace. (...) Nejsou motivováni ani osobním prospěchem, ani okamžitým ziskem, ale spíš náboženským nebo ideologickým přesvědčením a zápallem, jejichž zakládající předpoklady, podobně jako v jiných náboženstvích, nemohou být racionálně prohlédnuty, a pro které inspirují ostatní, aby v ně věřili a umírali pro ně“. [29]

Nelze sice tvrdit, že frustrace budoucností bez perspektivy postihuje stejným způsobem muže, ženy a děti, zvláště pak v muslimské společnosti, ale z uvedených dat je více než zřejmé, že na formativním kontextu sebezáhubného zabíjení se také aktivně podílejí struktury, jež produkují sociokulturní normu mučednictví, struktury, jejichž sociální chování je podmíněno citlivým vnímáním existenčního i existenciálního marasmu, v čase těžkostí spojují lidé otázku vlastní budoucnosti **s duchovní silou k nezbytné oběti, minimálně s duševní komfort přinášející tvrdostí jednání, ba i sebeobětavou nebojácností při ničení struktur útlaku.** [30]

Náboženský terorista, nebo bojovník za svobodu?

Militantní náboženští aktivisté se málokdy označují za „teroristy“, neboť se domnívají, že bojují za spravedlivou věc, kterou mají navíc „posvěcenou“. Není jen věcí sémantiky, zda se člověk označí za teroristu či nikoliv, aktér tak řeší otázky oprávnění i ospravedlnění. Z velké části závisí na světovém názoru, v němž se svět jeví jako pokojný prostor, v němž jsou násilné akty považovány za terorismus, nebo v němž je svět ve válce, zda mohou být násilné akty považovány za legitimní. Lze je také chápat jako preventivní údery, jako obrannou taktiku, k níž se přistupuje právě v rámci probíhající bitvy, anebo i jako symboly probíhajícího osudného střetu.

Nejen z toho vyplývá specifičnost náboženského terorismu, který je ospravedlňován transcendentním moralismem a páchán s patřičnou měrou rituální intenzity, kde je náboženství zneužíváno k politickým cílům. Důležitou roli hraje kulturní kontext, který u pachatelů násilných aktů vytváří pocit, že společenství k nimž se hlásí jsou zneužívána a utlačována. Tato skutečnost je navíc komplikována tím, že náboženství přitom sehrává i roli ideologie obnovy veřejného pořádku, nebo ztělesňuje vizi nějaké podoby teokratického státu.

Nelze však tvrdit, že náboženství běžně vede k násilí, ale děje se tak pouze v případech, **kdy dojde k propojení zvláštního souboru politických a sociokulturních okolností.** Je tudíž zapotřebí dbát na to, abychom si otázku – proč se náboženský terorismus rozbujel právě v tento konkrétní okamžik – kladli ve správném kontextu. Máme zde na mysli konkrétní historickou situaci, sociální a kulturní podmínky a světový názor související s násilnými incidenty. To znamená, že nestačí zkoumat jenom mysl náboženských násilných aktivistů, ale i uvažování skupin, které je rekrutují, připravují, financují a ospravedlňují.

Teroristické násilí jako divadlo či náboženský rituál

Veřejné rituály bývají tradičně doménou náboženství, a proto aktivisté, kteří se rekrutují z náboženského prostředí, považují veřejné představování násilí za přirozené. Emeritní profesor politických věd a redaktor časopisu *Terrorism and Political Violence* David C. Rapoport [31] nás v tomto ohledu upozorňuje na fakt, že před několika lety byla zveřejněna sbírka esejů, která poukazuje na souvislost mezi náboženstvím a terorismem. Tyto dva fenomény mají prý k sobě blízko, neboť dějiny náboženství mají svou násilnou stránku, a na druhé straně teroristické útoky mají zase své symbolické aspekty, protože se snaží napodobit náboženské rituály. Dlužno dodat, že oběti terorismu se nestávají terči z důvodu aktuální hrozby pro pachatele, ale představují vlastně „symboly“ ztělesňující zvláštní roli v aktivistickém a specifickém chápání světa. Pouliční divadlo veřejně představovaného násilí potom nutí přímé i nepřímé svědky, aby tento zvláštní způsob aktivistického vnímání světa přijali.

Jenom prý smrtonosný věřící, který je schopný pro víru zabít a umírat, může být moderní společností brán vážně. Pokud začneme na základě tohoto veřejného násilí pochybovat o mírumilovnosti světa, tak byl účel tohoto divadla naplněn. Ještě dodejme, že pro „konání“ veřejného divadla je pečlivě vybráno jeviště, tj. místo (např. dvojice věží Světového obchodního centra jako ekonomický symbol USA), nebo může jít o symboliku času, tj. významné datum pro příslušníky konkrétního společenství.

Teroristické násilí se stává „jazykem upoutání pozornosti“, neboť bez tohoto „poselství“ by vlastně terorismus neexistoval. Samotný akt zabití není teroristickým útokem, protože k vraždám a záměrným násilným útokům dochází v moderních společnostech tak často, že o nich ani veřejné sdělovací prostředky zpravidla nemluví. Teroristický útok je charakterizován právě tím, že je schopen nahánět strach a šířit hrůzu nejen u přímých svědků, ale i u všech těch, kteří se o něm doví skrze veřejné sdělovací prostředky. **Teroristický útok bez vyděšených svědků – pouze nesmyslné představení bez diváků.**

Záměry a cíle: politické násilí a terorismus

V článku uveřejněném ve Vojenských rozhledech v loňském roce [32] jsme předložili k diskuzi tři pracovní konstrukce k pojmům terorismu a teroristického útoku, abychom zdůraznili nutnost systémového začlenění sebevražedného terorismu.

První konstrukce popisuje terorismus jako zvláštní případ fenoménu násilí – „nezákonný násilný aktivismus, politicky, nábožensky, ideologicky či jinak zaměřený, zacílený na civilisty nebo civilní objekty“. **Odlišení záměrů a cílů** teroristického násilí patří ke standardním diferencím, které však, jsou-li přehlíženy, vedou k paradoxním až skandálním závěrům ve vztahu k diskurzu o efektivitě teroristického násilí. Společným rysem definic terorismu je empiricky verifikovatelný poznatek o zacílení násilí na noncombatanty, tj. proti civilistům, vládním úředníkům, politikům, podnikům, institucím nebo infrastruktuře.

V tomto ohledu **nábožensky motivovaný terorismus používá značné dávky mravní opovržlivosti**, jež pachatelům těchto aktů umožňuje ospravedlnit ničení majetku a brutální útoky na lidské životy osob, které ani neznají a nepociťují k nim žádné osobní nepřátelství. K tomu je zapotřebí zvláště silného vnitřního přesvědčení a oficiálního uznání ze strany náboženské autority, a proto se tyto násilné skutky uskutečňují na základě kolektivního rozhodnutí tak, jak je to i v případech pečlivě naplánovaných útoků ze strany hnutí Hamás. Naproti tomu, válečné

násilí je zacíleno na vojenské objekty a jeho záměrem je vojenská porážka jasně ideologicky definovaného a územně vymezeného nepřítele. [33] Diferující momenty mezi těmito formami násilí tvoří status cíle a záměru.

Krise kultury

Hostující profesor na katedře politických věd Missurijské univerzity Mohammed M. Hafez formuloval tři podmínky možnosti sebevražedného extrémního násilí:

„Sebevražedné násilí je vítáno a uctíváno tehdy, když konvergují tři podmínky: (1) běžné kulturní normy pohltní systémy víry, symbolická vyprávění a historické tradice, které ospravedlňují a oslavují mučednictví, (2) legitimní orgány podporují extrémní násilí nebo se mu podřizují, a (3) a společnost se cítí obětována a ohrožena vnějšími nepřáteli během politického střetu.“ [34]

Hafezovo kulturalistické východisko koresponduje myšlence, s níž přišli dr. Barry Horowitz a prof. Linton Wells III., [35] a která interpretuje spojení jednotlivce s teroristickou organizací jako rozhodující vztah, v němž se realizují jak úsilí organizace získat jednotlivce, tak jednotlivcova touha naplnit smysl vlastního života právě způsobem mučednické smrti, neboť, a to je zejména nutné zdůraznit, jakkoli opodstatněné je rozpoznání centrálního postavení organizace, **jen a pouze jednotlivec – sebevražedný atentátník – odpovídá a ručí za realizaci operace v rozhodující fázi inicializace útoku vlastním životem.**

Rekrutovatelnost musí odpovídat kritériím stanoveným teroristickou organizací, ať se jedná o explicitně nebo implicitně stanovená kritéria. Mezi tři nejdůležitější faktory výběru patří: náboženské vlivy, individuální frustrace a osobní ekonomické motivace. Teroristické organizace sázejí na možnost rekrutovatelnosti jednotlivců, jejich ochotu však neformují, nýbrž usměrňují a využívají. Vzhledem k tomu, že mučednictví je určitou částí společnosti vysoce oceňováno a teroristické organizace mučedníky produkují, lze také tvrdit, že produkci mučedníků teroristické organizace získávají podíl na jistém společenském ocenění, získávají určitou společenskou prestiž tím, že normu sice nevytvářejí, ale naplňují, a proto vitalizují. Sociokulturní norma se tak udržuje zpřítomňováním poselství mučednické smrti.

Sociokulturní norma mučednictví však neodpovídá náboženské normě mučednictví. V každé, nejen nábožensky vitální, ale i sekulární společnosti žijí vzpomínky na ty, kteří se obětovali pro blaho celku, kteří z rukou osudu přijali mučednickou nebo hrdinskou smrt. Rovněž ideál spásného jednání nepotřebuje náboženské krytí, nekonečné seriály o zachránčích a vděčnosti zachráněných tento fakt dobře ilustrují. A naopak: náboženské pojmy mučednictví (ar. استشهاد – sebeobětování, *istišhád*) a *džihádu* (ar. جهاد – úsilí) se sice uplatňují v islámu po staletí, tradiční teologický diskurz je výrazně omezuje, např. zákazem sebevraždy (Korán 4:29-30). [37]

Intenzita a vehemence nástupu sebevražedných teroristických útoků v období druhého palestinského povstání (intifáda Al-Aqsá, 2000-2004) však kontrastuje s prvním palestinským povstáním (1987-1993) a jeho operačně-taktickými způsoby – s „válkou kamenů“. Tento historický fakt, totiž skutečnost, že mučednické operace/sebevražedné útoky nebyly použity v Palestině během prvního povstání nebo v jiných muslimských společnostech za srovnatelných okolností (ozbrojeného střetu, protikoloniálního povstání, okupace, útlaču ap.) vzbuzuje podezření, pochybnosti a mnoho otázek. Metaforicky by bylo možno říci, zdá se, že se rezistence pokaždé halí do jiného hávu, ale systematicky trvá až do splnění požadavků, že se takto jedná pouze o změnu taktiky. Problém je však vážnější.

Výběrové použití kulturních/náboženských symbolů, svědectví pamětníků, rozmanitých a různorodých tradic pravděpodobně odpovídá zviditelnění „akční strategie“, [38] i když ani toto vysvětlení není úplné, neboť aktivistické organizace usilují o propagaci mučednické subkultury všemi dostupnými prostředky a nespolehají se pouze na logické zdůvodňování užitečnosti mučednických operací. Anne Speckhardová cituje předáka Lidové fronty pro osvobození Palestiny, který lapidárně připustil, že rozdíl mezi oběma palestinskými povstáními „je televize“, především pak plošné zasažení populace televizně zprostředkovanými traumaty. [39] Tato neadekvátní psychologizace však podstatu změny, která posléze vynesla hnutí Hamás k moci, jen zatemňuje. Nezbytným předpokladem pro nástup islamistického násilí jako sociokulturního trendu v globálním, ale především v regionálním měřítku, je „eroze tradičních náboženských a politických vazeb“ [40] ať ji zapříčinilo cokoli. Tradiční nábožensko-politické vazby reflektují islamisté (politici extrémisté) jako neefektivní, nebo dokonce tyranské (srovnej kritiku Khálida Miš'ala z hnutí Hamás, viz níže).

Problém, s nímž se potýká vysvětlení rekrutovatelnosti, nespočívá výhradně v interpretaci výběrových kritérií stanovených organizací.

Ochotu stát se mučedníkem/sebevražedným atentátníkem konstituuje interiorizace sociokulturní normy jednotlivcem, té normy, jež generuje sociokulturní hodnotu mučednictví. Sebevražedný atentátník ovšem předem přijímá, že se nebude podílet na odměně, [41] která z jeho činu poplyne společenství žijících: „Pakliže inspirují sebeobětování prestižní odměny pro přeživší členy rodiny, potom musíme prozkoumat kulturní normy konstituující mučednictví jako čestný akt, který zasluhuje prvořadou pozornost.“ [42] Prospěch společenství motivuje jednotlivce k sebeoběti. [43]

Hafez syntetizoval problém zkoumání kultury mučednictví v následujících tvrzeních:

(1) Kultura poskytuje sociálním aktérům instrumentárium (ve formě, pozn. L.T.) zdrojů, jež mohou být znovu získány a upotřebeny pro účely strategické akce. (2) Kolektivní akce, vysoce riskantní aktivismus nebo extrémní násilí, které rozvracejí normální život a přinášejí děsivé útrapy účastníkům musejí být kontextualizovány – nebo racionalizovány – jako smysluplná spásná jednání. Násilí nemůže být zobrazováno jako jediný prostředek k dosažení vytoužených cílů, musí být také legitimizováno jako naplnění povinnosti (závazku) k vlastním hodnotám, rodině, přátelům, společenství nebo náboženství. A proto je nečinnost v jednání vnímána jako zrada vlastních ideálů, přátel, země nebo boha. (3) Rituál a slavnost nejsou jednoduše vedlejšími produkty násilného konfliktu, nýbrž jsou jeho konstitutivními aspekty. Rituál a slavnost jsou kulturními představeními, symbolickým chováním nebo dramatickými, sociálně standardizovanými a opakovatelnými proskribovanými procedurami, jejichž účel spočívá v komunikaci a deklarování identity, v burcování citů, v prohlubování odevzdanosti a ve vštěpování hodnot kolektivního étosu. Ony spojují jednotlivce s širšími cíli a identitami, dokonce můžou propojit pozemšťanství s posvátnou minulostí. (4) Identita a zájmy nutně nejsou protikladnými koncepty. Identity konstituují zájmy a definují volby. (...) Náboženské rituály a slavnosti často zesilují odměnu mučednictví sváděním věřících ke skoku směrem k násilné smrti.“ [44]

Ve snaze odlišit vnímání džihádu a mučednictví v islámské ortodoxii a v islamismu (politickém extremismu) užívá odpůrce palestinských sebevražedných atentátníků italský šejk Abdul Hadí Palazzi pojmů deformace a falzifikace. [45] Podle něj si náboženské zásady přivlastnil politický diskurz, transformoval je do politických hesel, a na první místo postavil strategickou efektivitu sebeobětování. Organizátoři této transformace (tj. islamisté) instrumentalizovali

zásady a důrazy náboženství islámu a náboženské islámské kultury za účelem intenzifikace násilného aktivismu. Tím, že byl vyzdvižen náboženský symbol mučednictví, získaly organizace do ideologického souboru prvek nezpochybnitelného a v muslimské společnosti všeobecně a srozumitelně komunikujícího poselství, prvek, na jehož základě jsou pak záměry aktivistického násilí transcendovány prezentovány jako posvátné.

Poselství (teroristických) organizací obsahují tedy komunikující spirituální prvek, a také proto se tyto organizace pro nezanedbatelnou část převážně mladých lidí stávají přitažlivými: bojují totiž za svatou věc. Vzhledem k tomu, že se po celém islámském světě šíří poselství islamismu, že takřkajíc ani jediná kulturní oblast, v níž se projevuje náboženství islámu, nezůstala imunní, a kultura mučednictví se stává osou náboženského aktivismu, nelze ani při výkladu vztahu sebevražděného atentátníka k organizaci tuto skutečnost pominout.

Anne Speckhardová [46] v analýze čečenského útoku na moskevské divadlo (Nord-Ost krize, 23. -26.10. 2002) upozornila mj. na příležitostné projevy náboženské normy (zahalení čečenských vdov, rozdělení rolí dle pohlaví ap.), přičemž však zdůraznila i nezpochybnitelné rysy mučednické subkultury ve výpovědích jednotlivých teroristů: „Každý z nás má zde stejný osud. Jsme tu proto, abychom zemřeli.“ (...) „Nejdůležitější věcí pro mě je zemřít jako mučedník.“ [47]

Náboženskou kulturní normu deformuje, tím i falzifikuje účelové vyzdvižení mučednictví jako symbolického spásného jednání, jeho centralizace, společenská ritualizace a oslava.

Pokud veřejnost přijímá mučednické operace, podporuje i teroristickou organizaci a její záměry považuje za vyjádření vlastních záměrů. Podpora veřejnosti je pochopitelně nezbytná, neboť organizace potřebuje nejen veřejný souhlas, ale i finanční prostředky ke krytí výdajů spojených jak s vlastní činností organizace (nákupy zbraní, výbušnin, charitativní činnost i platy operativy), tak s odškodněním – odměnou rodinám hrdinů. [48]

O tom, že se teroristické organizace uchylují i k takovým formám činností, které jsou plně srovnatelné s metodami reklamních agentur nebo marketingu, svědčí veřejná dražba bundy zvěčnělého šéfa brigád 'Izz Al-Din Al-Qassám šejcha Salláha Šihády.

Mezi organizací a atentátníkem probíhá tedy výměna v rámci výcviku a indoktrinace, která však psychicky atentátníka nezatěžuje tolik jako výměna a komunikace se společností a jejími normami, tj. symbolická výměna. Uvedený závěr nepřímou podporuje i následující citát z projevu Khálida Míš'ala (Hamás), který pronesl během konference pořádáné na počest šejcha Júsúfa al-Qaradháwího:

„Jednou z nejpozoruhodnějších manifestací této podpory bylo, když jsme se spolehli – po Alláhovi – na jeho podporu (Al-Qaradháwího, pozn. L.T.) mučednických operací. Nikdy neváhal vydat výnos na podporu těchto operací, a pryč byla doba, kdy se nám takového nálezu velmi nedostávalo. (...) A to byla bezpříkladná podpora pro Palestince, protože si, bratři a sestry, nedovedete představit, jak psychologicky obtížné bylo pro mladého Palestince nebo Palestinku obětovat sebe či to, co je jim nejdražší, aniž by museli v myslích a srdcích řešit konflikt, zda jsou na stezce spravedlnosti, nebo zda spáchali náboženské přestoupení.“ [49]

V tomto pozoruhodném projevu si Míš'al stěžoval na některé národní duchovní, kteří nábožensko-právní výnos, tzv. fatwu, ve věci oprávnění mučednických operací nevydali.

Je proto možné tvrdit, že rozpor mezi sociokulturní normou mučednictví a náboženskou normou, tj. mezi subkulturou islamismu a náboženstvím islámu limituje problém pojetí sebevražděného terorismu? Jakým způsobem?

Náboženské identifikátory sebevražedného násilí

Profesor newyorské New School for Social Research Jeremy Ginges zformuloval dvě hypotézy udržování a nárůstu veřejné podpory teroristickým organizacím, jež produkují sebevražedný terorismus: a) úspěch těchto organizací „by mohl být produktem oddanosti specifickému náboženskému vyznání, b) nebo oddanosti kolektivu (společenství), jež je povzbuzováno a demonstrováno participací na kolektivních náboženských rituálech.“ [50]

Zde je však nutné poznamenat, že specifická náboženská vyznání částečně nese kolektivita a výše zmíněnou specifičnost náboženského kréda namnoze utvořily specifické (kolektivní) zájmy.

Anne Speckhardová uvádí čtyři motivační zřetel: „Smrtící koktejl, z něhož sebevražedný terorismus pramení, je splynutím čtyř hlavních aspektů sebevražedného terorismu – motivací sponzorujících skupin, ideologie, kterou podporuje, individuálních motivací, jimiž je řízen, společenskou podporou sebevražedného terorismu.“ [51]

Vzhledem k uvedené různorodosti motivů, jakož i této různorodosti odpovídajícím strukturám motivů, spočívá náboženský faktor ve specifickém způsobu manifestace. Tento specifický způsob užití zdeformované verze islámu odpovídá i mimořádným způsobům jednání.

Analyzovat náboženský faktor vyžaduje analýzu:

- individuální struktury motivů,
- struktury záměrů teroristické organizace,
- pozice náboženských referencí v ideologickém souboru,
- pozice náboženských referencí (mučednického kultu) ve veřejných náboženských manifestacích (komunikační proces).

Ke zjištění průběhu oné deformity musí být uvažována provázanost jednotlivých prvků jakožto propojení individuálního náboženského motivu s náboženským motivem organizačním, pozice náboženské reference v ideologickém souboru s pozicí náboženské reference sdílené veřejností podporující sebevražedný terorismus.

V pozadí takového podniku však stále pracuje představa pravého, nedeformovaného, nefalšovaného, skutečného, substanciálního, ideálního islámu. [52] Jedinou možností, jak se vyhnout orientalistickým idealizacím, je konfrontovat (oblastní) islámský konformismus se zjištěnými skutečnostmi tak, aby mohla být předpokládaná odchylka zachycena. Polemizovat o tom, že se jedná o sledování hodnot dílčích projevů náboženské deformace má smysl jen do té míry, do jaké lze připustit – vzdor minimální definici terorismu – rezignaci na životní perspektivu formou kolektivní sebevraždy.

Za předpokladu, že (sebevražedný) terorismus lze chápat jako nezákonný násilný aktivismus, politicky, nábožensky, ideologicky či jinak zaměřený, zacílený na civilisty nebo civilní objekty, **lze hypoteticky formulovat kritérium nezákonnosti teroristických útoků/mučednických operací podle islámského práva.** Touto hypotézou je islámu přiznána mírumilovnost ve smyslu sebevýpovědi, tj. ve smyslu zákazu útočit na civilisty. Jinými slovy a nadto: islám jako takový není kriminalizován, jeho nositelé nejsou diskriminováni.

Vzhledem k tomu, že se jedná o historicky bezprecedentní akty, jediným vodítkem zjištění aktuálního nábožensko-právního vědomí jsou fatwy, nábožensko-právní nálezy vydané oprávněnými osobami, právními experty, kteří sice neformulují závazek pro všechny muslimy, poskytují však právně významné argumenty ve prospěch určitého morálního hodnocení.

V principu existují dvě protikladné hodnoty (sebevražedného/mučednického) jednání.

Tato hodnocení lze členit na a) fatwy zakazující sebevražedné operace (ar. **حرام** - *harám*), b) fatwy dovolující mučednické operace (ar. **حلال** - *halál*). V duchu hypotézy nezákonnosti sebevražedných teroristických útoků, která koresponduje množině nálezů zakazujících sebevražedné teroristické operace, je možno vymezit oblast dovolení těchto útoků a stanovit tak znaky oné „specifičnosti“, která musí být jako taková závazně (!) oprávněna.

Ve fatwě opravňující sebevražedný teroristický útok musí být výslovně uvedeno (1) nábožensko-právní zdůvodnění/dovolení útoku na civilisty a civilní cíle (arab. maqtúl, místo zabíjení), (2) oprávnění exekutivní autority (arab. ámir al-qítál, příkazující zabíjení), (3) oprávnění způsobu (arab. maqtúl bih), neboť pachatel útoku (qátíl, zabíječ) bezpochyby vědomě zabíjí sebe (qátíl nafsah, páchá sebevraždu), tj. v procesu sebezáhubného zabíjení se začleňuje do cílové skupiny (maqtúl).

Precizní právní rozklad podal malajský učenec šejch Muhammad Afifi al-Akiti (s předmluvou šejcha Gibrila F. Haddada) ve fatwě [53] zakazující zabíjení civilistů, odmítající především výklady, s nimž vystoupila v Londýně extremistická organizace Omara Bakrího (al-Mohajiroun), a zobecňující v závěrečné části fatwy odsudek těch, kteří nejsou kompetentní ve výkladu striktních islámských pravidel válčení podle náboženského zákona, a proto dovolují, aby jménem islámu byli vražděni civilisté (zakázáno), byly páčány sebevraždy (zakázáno), byla uzurpována autorita vyhlašující džihád (zakázáno).

Je tedy pojem džihádu teroristy a s nimi spojenými duchovními vůdci zkreslován? Bohužel, v islámu neexistuje autorita, jež by zavazovala k jednotnému výkladu. Nositelé mučednické subkultury opouštějí tradiční myšlenky o pravidlech válčení, ignorují omezení uchovávaná a chráněná zbožnými předky, otáčejí se zády ke společenství a jeho posvátným konvencím, konají skutky, pro něž nebyl přijat ortodoxií v celé historii žádný legální precedent.

Elementy mučednické subkultury se vyznačují radikální diskontinuitou a radikálním disensem, tj. náboženským, ale i politickým nonkonformismem uvnitř širokého muslimského společenství, konkrétní místní či oblastní obce věřících ('umma). Tento nonkonformismus se tudíž projevuje jak teoretickou (dogmatickou), tak ortopraktickou svévolí.

Užití sociokulturních a náboženských znaků ve smyslu protiteroristických opatření a protipovstaleckých opatření

Sociokulturní a religiózní odchylky mohou pomoci při identifikaci bezpečnostního rizika, nikoli snad ve smyslu odhalení budoucích pachatelů, nýbrž ve smyslu **identifikace potenciálit**, které může oslovit konkrétní výzva teroristické organizace. Lze proto tuto situaci označit jako **identifikaci rezervoáru ochotných sebezáhubně zabít**. Nutno výslovně podotknout, že tato identifikace nesmí sloužit honu na čarodějnice, k nerozlišujícímu násilí (indiscriminate violence), protože nelze ztotožnit náboženský extremismus s (nábožensky motivovaným) terorismem. Rozhodujícím, ne jediným znakem této diferenciace je prvek organizovanosti. Na druhé straně však platí, nikoli snad absolutně, že znaky určitých náboženských projevů implikují jistá společenská rizika na úrovni místních efektů.

Specifickým problémem, jemuž se většinou nevěnuje pozornost, je problém subverzivního zastírání, např. v islámu rozpracovaný v koncepci *taqíjja*.

1. **Mučednický kult – heroizace vražedné sebeoběti** se objevuje jak v sekulárních, tak religiózních společenstvích a společnostech. Teroristické organizace celého ideologického spektra, které použily nebo používají metodu sebevražedných misí, profilují

vražedné mučednictví jako formu boje za národní nebo náboženské cíle: nacionálně-marxistická LFOP (zal. 1967) v Palestině, Tygři osvobození tamilského ílámu (zal. 1975) na Srí Lance, Syrská nacionálně-socialistická strana (zal. 1932) aj. Přestože sebezáhubné zabíjení zmíněné organizace chápou jako formu mučednictví, nelze mu připisat náboženskou motivovanost. Jedná se tak nejen o sociokulturní jev, ale i o změnu taktiky ozbrojeného boje.

2. **Znovuzrození – forma náboženské exkluzivity.** [54] Řídící pojem náboženské výlučnosti – ostré nekompromisní normativní praxe na bázi dichotomie „my-oni“ – odpovídá individualizované formě víry. Radikální rozchod se zkorumpovanou materialistickou společností, tradičními formami náboženské autority, tradičním náboženstvím sociálního okolí vytvářejí předpoklady pro intenzivní citový prožitek, jímž se vyznačují i vyhledávací mučednictví. Spolu se zkušeností „pravého bratrství a sesterství“ prožívané v komunitní generační pospolitosti, tvoří takto předobraz budoucí univerzální boží obce – ummy. [55] Exkomunikovali většinovou muslimskou společnost (takfír) a odešli do exilu (hidžra), srovnej například velmi signifikantní životní příběh belgické sebevražedné atentátnice Muriel Degauque. [56]
3. **Apokalyptický diskurz – koncept kosmického válečníka.** [57] Světská existence člověka se jeví jako pouhá příprava na spásu. Zatímco svět odpadl od posvátných norem, zkáza se šíří dramaticky a mýtické Zlo vrcholí, ten kdo zná mysl boží, kdo stojí na straně boží – kosmický válečník – porazí Zlo zosobněné nevěřícími a odpadlíky, křižáky a Židy, vrátí svatá místa bohu, obnoví a ochrání svaté hodnoty. Tento bojovník, lidská bytost pohlacená posvátným aktivismem (džihád), je pravým muslimem. Jakkoli džihád nepatří mezi pět pilířů víry islámu, kosmický válečník staví osobní džihád na místo první zásady (džihádismus). [58] Socializace dětí probíhá od útlého věku jako socializace v rámci moderní apokalypsy: „Akce sebevražedného atentátníka vyvolává jak existenciální pocit úzkosti a skutečné katastrofické fyzické následky, tak tvoří obrazy moderní apokalypsy.“ [59]
4. **Dehumanizace obětí – dekapitace.** Ve shodě s potřebami organizace legitimizovat civilní cíle musí být civilní oběť odlidštěna, neboť je nutno jejímu životu odebrat status rezultátu stvořitelského aktu: opice a prasata, nevěřící a hříšníci, nečistí a znesvěcení vstupují do politického diskurzu. Zde lze najít bezpříkladné množství označení, včetně karikatur, kreslených seriálů pro děti (Hizballáh), školních učebnic (Palestina) i pochopitelně kázání duchovních.
5. **Oslava sebevražedného atentátníka-mučedníka pro věc boží.** Vlastně ani nespadá – vzhledem k osobě pachatele – pod nějakou speciální teologickou kategorii. Čin je zavrženíhodný, neboť lidský život nelze sebevraždou ukončit, nelze o vlastní vůli skoncovat s boží vůlí ve stvoření. Všechna seberaťinovanější vyjádření, která oslavují činy sebevražedných atentátníků, je nutno připojit k fatwám, jež dovolují použití tohoto efektivního, chytrého a levného způsobu zabíjení. Ve fatwách dovolujících mučednické operace bývá nejčastěji spolu se znaky mučednictví, taktické vhodnosti výslovně zmiňována ryznost a jistota úmyslu. [60] Problém tkví v tom, že důkaz ryzosti a čistoty úmyslu spočívá v ryzosti a úmyslech pachatele oslavujícího publika, jehož postoje zformovaly promučednické koedukativní výkony. Příslib rajských potěšení spojený se světským nihilismem nalézá v oslavném celospolečenském ocenění významný korektiv – nitrosvětská realizace záměrů teroristické organizace se tímto způsobem přibližuje.

Závěr

Kulturní přístup ke studiu terorismu, pro nějž se autoři rozhodli, má své výhody i nevýhody. Výhodou je možnost monitorovat sociokulturní a náboženské identifikátory, které jsou aktivní před, během i po provedení sebevražedného teroristického útoku s tím, že do hloubky odкрývají souvislosti mezi náboženstvím a násilím. Navíc je možné důkladněji prozkoumat světonázor a mravní ospravedlnění tohoto sebevražedného „poslání“ ze strany aktivistické organizace a náboženské autority. Pachatelé patřící k těmto kulturám totiž sdílejí pocit, že jejich společenství je zneužíváno a utlačováno, a proto je užití násilí jakýmsi druhem spravedlnosti. Na druhé straně je potřebné sociokulturní a náboženské aspekty sebevražedného terorismu konfrontovat s prvky pojmového určení teroristického útoku, neboť je zřejmé, že kulturní přístup víceméně ponechává stranou politické kalkulace, z nichž vycházejí vedoucí představitelé jednotlivých politických či náboženských hnutí a mezinárodních aktivistických sítí. [61]

Není tedy divu, že autoři v textu zkoumají nastiňují minimální definici terorismu tak, aby bylo možno sebevražedný terorismus systematizovat. Dále jsou přiblížena běžná členění zkoumaného sebevražedného terorismu, přičemž pozornost je soustředěna na problém koheze jednotlivých úrovní, tj. na problém komunikačního náboženského a sociokulturního zajištění sebevražedného procesu po linii sebevražedný atentátník – teroristická organizace – společnost.

Analýza sebevražedného terorismu na základě kulturního přístupu umožňuje otevřít novou dimenzi bádání a pochopit ho jako by zevnitř a zároveň odkrýt pozadí kolektivního rozhodování a podporu ze strany daného společenství, včetně místních náboženských autorit. Tento směr bádání již přinesl celou řadu zajímavých studií, které z části mapuje i tento článek. Srovnání těchto přístupů může být následně využito pro zefektivnění přijímaných protiteroristických opatření.

Poznámky a literatura:

- [1] Arabská televize al Džazíra, al-Jazeera TV, 19. 5. 2006; www.memritv.org, přepis č. 1147 pod titulem Auction and Fundraiser in Gaza Raises Money for Hamas Government by Auctioning off Martyred Leader Sallah Shehade's Jacket, 19. 5. 2005.
- [2] S brigádami 'Izz Al-Dín Al-Qássám souvisí masivní užití sebevražedných teroristických útoků na území Státu Izrael. Saláh Šiháda, jejich tehdejší šéf, byl zabit IOS v rámci tzv. *target killings* operací společně s rodinou. Izraelci je považován za jednoho z nejnebezpečnějších teroristů, Palestinci ctěn coby mučedník. Původní profesí učitel na základní a střední škole.
- [3] Podobně jako alžírská Fronta islámské spásy (arabsky al-Džabha al-Islámijja lil-Inqád; francouzsky Front Islamique du Salut) vyhrála komunální volby v červnu 1990 a první kolo parlamentních v prosinci 1991. Obě dvě islamistické politické entity byly krátce po vítězství od politické moci odstaveny, což v obou případech vyvolalo vlnu násilí.
- [4] Článek 1 Charty Hamásu (1988): „Hnutí islámského odporu: Programem hnutí je islám. Z něho odvíjejí myšlenky, způsoby myšlení a porozumění světu, životu a člověku. K němu se uchyluje pro posouzení vlastního jednání, je jím inspirováno v orientaci vlastních kroků.“
- [5] SCHWEITZER, Yoram. Suicide Terrorism: Development and Characteristics, ICT, Herzliya, Israel 21. 2., 2000 [přednáška na mezinárodní konferenci *Countering Suicide Terrorism*].
- [6] SCHWEITZER, Yoram. *Suicide Bombings: The Ultimate Weapon?*, ICT, Herzliya, duben 2000, Israel, in: <http://www.ict.org.il/>.
- [7] AKHMEDOVA Khapta, SPECKHARD, Anne. A Multi-Causal Analysis of the Genesis of Suicide Terrorism: The Chechen Case, in *Social and Psychological Factors in the Genesis of Terrorism*, Jeff Victoroff ed., 2006, pozn. 9, str. 4; Black Widows: The Chechen Female Suicide Terrorists, in *Female Suicide Terrorists*, Yoram Schweitzer ed., Tel Aviv, Israel: Jaffe Center Publication, 2006, pozn. 1, str. 15.

- [8] Bomby zasáhly bagdádské tržiště, 26. března 2003, http://zpravy.idnes.cz/bomby-zasahly-bagdadske-trziste-dal-/zpravy_irak.asp?c=A030326_071143_zpravy_irak_jan.
- [9] RICOLFI Luca, CAMPANA Paolo. *Suicide missions in the Palestinian area: a new database*. International Peace Research Institute, Oslo, 2004.
- [10] RICOLFI L., CAMPANA P., tamtéž.
- [11] Miyasato, Merle. *Suicide Bombers: Profiles, Methods and Techniques*. Storming Media, Pentagon Reports, http://www.stormingmedia.us/authors/Miyasato_Merle.html; své názory dále vysvětluje na: <http://www.docstoc.com/docs/432029/suicide-bombers-by-Myasato>.
- [12] MOGHADAM, Assaf. Suicide Bombings in the Israeli-Palestinian Conflict: A Conceptual Framework. *Studies in Conflict and Terrorism*, 26.2 (March/April 2003); fakta o osobnosti autora: http://belfercenter.ksg.harvard.edu/experts/804/assaf_moghadam.html.
- [13] AKHMEDOVA Khapta, SPECKHARD, Anne. *A Multi-Causal Analysis of the Genesis of Suicide Terrorism: The Chechen Case*; Social and Psychological Factors in the Genesis of Terrorism, Jeff Victoroff ed., *NATO Advanced Research Workshop "Social and Psychological Factors in the Genesis of Terrorism"*, Castelvecchio Pascoli, Itálie, 2005.
- [14] HAFEZ, Mohammed M. Rationality, Culture, and Structure in the Making of Suicide Bombers: A Preliminary Theoretical Synthesis and Illustrative Case Study. In *Studies in Conflict and Terrorism*, 29:165-185, 2006.
- [15] MOGHADAM, Assaf. Suicide Bombings in the Israeli-Palestinian Conflict: A Conceptual Framework. *Studies in Conflict and Terrorism*, 26.2 (March/April 2003), s. 65-92.
- [16] FELTER Joseph, FISHMAN B. *Al Qa'ida's Foreign Fighters in Iraq: A First Look at the Sinjar Records*, Combating Terrorism Center. Department of Social Sciences, US Military Academy, West Point, New York, 2007.
- [17] CAULCUTT C., TEHINI, Lynn. *Alleged al Qaeda directory online*, 25. 1. 2008, <http://www.france24.com/france-24Public/en/news/middle-east/20080125-Alleged-al-qaeda-directory-online.html>.
- [18] <http://www.ctc.usma.edu/>, viz pozn. 2.
- [19] Viz pozn. 2.
- [20] VICTOROFF, Jeff. The Mind of Terrorist: A Review and Critique of Psychological Approaches. *Journal of Conflict Resolution*, Vol. 49, No. 1, February 2005 3-42.
- [21] WATTS, C. Beyond Iraq and Afghanistan: What Foreign Fighter Data Reveals About the Future of Terrorism. *Small Wars Journal*, 17 April, 2008, WJ Online Magazine Addition, <http://smallwarsjournal.com/blog/2008/04/17-april-swj-online-magazine-a/>; <http://www.pjsage.com/aboutus.htm>.
- [22] WATTS, C, tamtéž.
- [23] ATRAN, Scott. Mishandling Suicide Terrorism. In *The Washington Quarterly*, 27:3 pp. 67-90, The Center for Strategic and International Studies and the Massachusetts Institute of Technology. Tento závěr potvrzují i další empirické studie: KRUEGER, Alan B., MALEČKOVÁ, Jitka, Education, Poverty and Terrorism: Is There a Causal Connection?, *Journal of Economic Perspectives*, Volume 17, No 4, 2003, s.119-144.
- [24] Watts, C, tamtéž.
- [25] PEDAHZUR, Ami; PERLIGER, Arie. The changing nature of suicide attacks: a social network perspective. *Social Forces*, June 1, 2006, University of North Carolina Press, ISSN 0037-7732.
- [26] Suicide_Terrorism_F06_G-Personal_Motivations.
- [27] Individual_and_Multi-Level.
- [28] PEDAHZUR, A; PERLIGER, A., tamtéž.
- [29] ATRAN, Scott. Mishandling SuicideTerrorism. *The Washington Quarterly*. 27:3 pp. 67-90, The Center for Strategic and International Studies and the Massachusetts Institute of Technology, str. 77; http://en.wikipedia.org/wiki/Scott_Atran.
- [30] „Nic neučiní podmínky existence méně snesitelnými, než vědomí, že žádné naše úsilí je nemůže změnit; a i kdybychom třeba nikdy nenašli duchovní sílu k nezbytné oběti, vědomí, že bychom mohli uniknout, jen kdybychom za tím dost tvrdě šli, činí jinak nesnesitelné postavení snesitelným.“ (F. A. Hayek, *Cesta do otroctví*, s. 82).
- [31] http://en.wikipedia.org/wiki/David_C._Rapoport.
- [32] DANICS, Š., TUČEK L. Opravdu rozumíme současné epidemii sebevražedných teroristických útoků? *Vojenské rozhledy* 2/2008.
- [33] WENZLAFF Karsten. *The new terrorism: Fanaticism and the arms of mass destruction*. New York: Oxford University Press, 1999; WENZLAFF Karsten. *Terrorism: game theory and other explanations*, <http://www.karsten-wenzlaff.de/wp-content/uploads/2006/10/wenzlaff-game-theory-and-terrorism.pdf>.
- [34] HAFEZ, Mohammed M. Rationality, Culture, and Structure in the Making of Suicide Bombers: A Preliminary Theoretical Synthesis and Illustrative Case Study. *Studies in Conflict and Terrorism*, 29:165-185, 2006.
- [35] WELLS III, L., HOROWITZ, B. *A Methodology for the Ranking of Suicide Bomber Recruitment Preferences Using Multiple Sources of Data*. University of Virginia, <https://analysis.mitre.org/>.

- [36] WELLS III, L., HOROWITZ, B., tamtéž.
- [37] *Korán*, Praha: Academia, 2000.
- [38] HAFEZ, Mohammed M., c.d., str. 170.
- [39] SPECKHARD, Anne. Understanding Suicide Terrorism: Countering Human Bombs and Their Senders. In *Topics in Terrorism: Toward a Transatlantic Consensus on the Nature of the Threat* (Volume I), eds. Jason S. Purcell and Joshua D., Weintraub Atlantic Council Publication, 2005.
- [40] DEVJI, Faisal. Al-Qaeda, Specter of Globalization. In *The Contexts of Religion and Violence, Journal of Religion and Society*, Supplement Series 2 2007, str. 103-109, The Kripke Center, Creighton University.
- [41] ALVANOU, Maria: The "Martyr" as a hero and youth model: The Palestinian example. In *www.rieas.gr – Research Institute for European and American Studies (RIEAS)*, Řecko.
- [42] HAFEZ, M., tamtéž.
- [43] BLOOM, Mia. Dying to Kill: Mia Bloom, *Dying to Kill*. Paper for Presentation to the Harrington Workshop on Terroris, University of Texas at Austin, May 12-13, 2005; <http://www.maxwell.af.mil/au/aunews/archive/sept/Articles/MiaBloomArticle.pdf>.
- [44] HAFEZ, M., tamtéž, str. 169.
- [45] PALAZZI, Abdul Hadi. Orthodox Islamic Perceptions of Jihad and Martyrdom. In *Countering Suicide Terrorism*. The International Policy Institute for Counter-Terrorism, The Interdisciplinary Center, Herzliya, Izrael, 2000.
- [46] SPECKHARD, Anne. Sacred Terror: Insights into the Psychology of Religiously Motivated Terrorism in Radicalism; Christianity, Islam and Judaism between Constructive Activism and Destructive Fanaticism USCIA, Antwerp Belgium (2006); <http://www.annespeckhard.com/articles.html>.
- [47] SPECKHARD, A. tamtéž, str. 11.
- [48] Rodina mučedníka obdržel po jeho smrti finanční odměny od různých charitativních organizací, rovněž také od organizace, která za útokem stála. Finanční odměny poskytuje např. i vláda Saúdské Arábie. Palestinské rodiny dostávají od Saúdské Arábie příspěvek ve výši 3-5000 amerických dolarů, http://is.muni.cz/th/75321/ff_m/Dipl_prace_finale.txt. Saddám Husajn vyplácel odměny ve výši 25 000 dolarů rodinám sebevražděných atentátníků. http://www.project-syndicate.org/print_commentary/rumsfeld1/Czech.
- [49] Televize al Džazíra, Al-Jazeera TV, 16. července 2007.
- [50] GINGES, Jeremy. *Devotion to God or to the Collective? Understanding the relationship between religion and popular support for suicide bombing*. Institut for social research, University of Michigan, USA, bez vrocení, <http://www.rcgd.isr.umich.edu/roots/religion.pdf>.
- [51] SPECKHARD, Anne. Suicide Terrorism – Genesis of- In G. Fink (Ed.) *Encyclopedia of Stress*. Oxford: Elsevier Ltd., 2006.
- [52] HOURANI, Albert. *Islam in European Thought*. The Tanner lectures on human values, Cambridge University, 1989.
- [53] AL-AKITI, Muhammad Afifi. Defending the Transgressed by Censuring the Reckless against the Killing of Civilians. *Living Islam*, 2005, http://www.livingislam.org/maa/dcm_e.html.
- [54] ROY, Olivier. *Born again to kill*, 8.4. 2005, in <http://www.signandsight.com>.
- [55] Pakistani government accepts Lal Masjid demands [report]. *Jihad Watch*, April 25, 2007, [http://www.JihadWatchReportPakistani government accepts Lal Masjid demands.mht](http://www.JihadWatchReportPakistani%20government%20accepts%20Lal%20Masjid%20demands.mht).
- [56] BROWNE Anthony, WATSON Rory. The girl who went from baker's assistant to Baghdad bomber. In *Times Online*, 2. 12. 2005, <http://www.timesonline.co.uk>.
- [57] STOWASSER, Barbara Freyer. The End is Near: Minor and Major Signs of the Hour. In *Islamic Texts and Contexts*. Georgetown University, 2002; *A Time to Reap: Thoughts on Calendars and Millennialism, an exploration of how Islam, Christianity, and Judaism have historically treated periods of apocalyptic imminence*, CCAS, Georgetown University, 2000.
- [58] SPECKHARD, Anne. *Sacred Terror: Insights into the Psychology of Religiously Motivated Terrorism in Radicalism; Christianity, Islam and Judaism between Constructive Activism and Destructive Fanaticism*. Antwerp, Belgium: USCIA, 2006.
- [59] LAUGHLIN, Fabienne A. *Islamic Fundamentalist Ideology, Martyrdom Operations and Their Apocalyptic Imagery*. May 14, 2003, <http://www.jjay.cuny.edu/terrorism/ApocSuicide.pdf>.
- [60] Srovnej *The Islamic Ruling on the Permissibility of Martyrdom Operations*, <http://www.cdfe.org/>.
- [61] V tomto ohledu mnozí autoři upozorňují na skutečnost, že terorismus dnes zpochybňuje bezpečnostní funkci národních států, neboť se nedaří garantovat základní právo, tj. právo člověka na život. Srovnej např. GREGOR Jan, PÁNA Lubomír, Zajištění národní bezpečnosti v současném světě. In *Bezpečnost krajín V4 v rozšírenom priestore NATO*. Skalica: Středoevropská vysoká škola ve Skalici, 2008, str. 138-142.

*Spojení rychlosti internetu 21. století a fanatismu
12. století proměnilo náš svět v rozušku.*

Tina Brown

Úvod

Teroristické a povstalecké organizace, bez ohledu na svou politickou orientaci a ideologické přesvědčení, brzy objevily přednosti internetu. Islamisté a marxisté, nacionalisté i separatisté, ti všichni začali ke svému prospěchu využívat globální počítačovou síť. Dnes jsou již v kyberprostoru přítomny prakticky všechny teroristické organizace. Jednoznačnou převahu si mezi nimi přitom udržuje islamistické hnutí globálního džihádu. [1] Tyto organizace a skupiny, pocházející z různých částí světa, mají právě díky internetu nadnárodní působnost. Internet se stal jedním z nejhodnotnějších nástrojů, bez něhož by rozptýlené skupiny džihádu nemohly operovat tak efektivně.

Novináři, akademičtí pracovníci, vědci, politici a dokonce i pracovníci bezpečnostních služeb mají většinou tendenci zaměřovat se spíše na hrozbu tzv. kybernetického terorismu v informačních sítích, než na mnohem rozsáhlejší, rutinní využívání internetu ze strany teroristů, na které se soustřeďuje tento příspěvek. Teroristé totiž nemají primárně zájem způsobit kolaps internetu, na němž jsou životně závislí.

Přechod islamistů do virtuálního útočiště

Regionální organizace teroristů, působící např. v Pákistánu, Indonésii, Somálsku a Iráku, vytvořily jednotnou síť „virtuálního džihádu“, která stírá jakékoli fyzické vzdálenosti. Jak uvádí Timothy Thomas, „nezáleží na tom, jestli Usáma bin Ládín nebo egyptský terorista Ajmán al-Zavahrí se svými spolubojovníky žijí v horách Hindúkuše nebo na předměstí Karáčí, pro hnutí je to nepodstatné. Teroristé mohou totiž vést a inspirovat své stoupence po celém světě, aniž by se navzájem osobně znali“.

Teroristé v kyberprostoru poskytují svým stoupencům enormní množství různorodých informací potřebných k provádění teroristických aktivit, počínaje založením teroristické buňky, zásadami konspirace, zpravodajské činnosti, vedení taktických operací, sestrojením výbušných zařízení a konče duchovní a morální inspirací. Internet tak podnítl nový fenomén tzv. „seberadikalizace“, „autorekrutace“ a „sebevýcviku“.

Internet je bez nadsázky centrálním nervovým systémem současného islámského terorismu. Islamisté jej využívají jednak k vnitřní komunikaci – jako svébytný systém velení a řízení (v rozšířené podobě C4I) a jednak jako mediální prostředek vnější komunikace k psychologickému působení a ovlivňování různorodých cílových skupin.

Internet slouží teroristům k rozmanitým účelům a jeho nejdůležitější funkce lze specifikovat následujícím způsobem:

- vytváření teroristických sítí,
- plánování a koordinování akcí,

- ❑ zpravodajská činnost,
- ❑ získávání finančních prostředků,
- ❑ publicita a propagace hnutí,
- ❑ psychologická válka,
- ❑ indoktrinace a radikalizace sympatizantů,
- ❑ rekrutace a mobilizace stoupenců,
- ❑ výcvik a vzdělávání teroristů,
- ❑ kybernetické útoky.

Přednosti internetu k vedení svaté války

Domnívám se, že svou přirozenou podstatou je internet ideální arénou pro aktivity teroristických organizací. Spojení ideologie džihádu s tímto novým, prudce rozvíjejícím se médiem, představuje velmi nebezpečný vývoj, a to hned z několika důvodů:

- Internet umožňuje oslovit obrovské množství lidí žijících po celém světě. K internetu má přístup stále větší počet obyvatel a nové technologie zlepšují jeho dostupnost. Internet umožňuje rychlý přenos stále většího objemu informací.
- Internet se vyznačuje multimediálním prostředím – schopností kombinovat text a grafiku, doplňovanou o audio a videosoubory. Internet dovoluje uživatelům tyto soubory stahovat, archivovat a šířit. Jedinečnou vlastností internetu je interaktivita, kterou v takové míře ostatní média neumožňují.
- K udržování prezentací na webových stránkách jsou potřeba relativně nízké náklady. Na internetu lze poměrně levně provozovat online deníky nebo magazíny, jakož i zprostředkovávat vysílání rozhlasu a televize.
- Internet je decentralizovaný a nepodléhá snadno kontrole nějakou ústřední autoritou. Cenzura obsahu a regulace jeho provozu je ve většině zemí velmi nízká, nebo dokonce žádná.
- Internet ovlivňuje zpravodajství v tradičních sdělovacích prostředcích, neboť ty jej stále více užívají jako zdroje informací pro svá sdělení.
- Životnost dramaticky rostoucího počtu džihádistických textů na internetu může být v podstatě neomezená. Mnohé z těchto materiálů, které byly vydány před mnoha lety, tak v kyberprostoru cirkulují dodnes.

Význam internetu jako sdělovacího prostředku k šíření islamistické ideologie vzrostl zejména poté, co se západním zemím podařilo zčásti blokovat satelitní vysílání některých teroristických organizací. Významným příkladem je omezení satelitního vysílání televizní stanice al-Manar, kanálu Hizballáhu, ze strany Spojených států, Francie a jiných evropských zemí. Internet tak může zprostředkovat zájemcům vysílání televizních a rozhlasových stanic, k nimž by jinak neměli přístup.

Internet poskytuje teroristům značnou míru anonymity a utajení. Poté co západní země v čele s USA a Izraelem zaznamenaly pozitivní výsledky v monitorování komunikace islamistů prostřednictvím mobilních a satelitních telefonů, začali se teroristé stále více spoléhat na internet.

Sledování aktivit teroristů na internetu je velmi obtížné, protože k zajištění vlastní anonymity a utajení dovedně aplikují různá opatření. Například ke ztížení sledování elektronické pošty užívají teroristé zdarma dostupné e-mailové účty se smyšlenými identifikačními údaji. Své vzkazy posílají z internetových kaváren, knihoven a jiných veřejných míst.

Teroristické skupiny při přenosu svých nejcitlivějších informací sahají i k metodě *virtuální mrtvé schránky*. Hasan Haskí, jeden z organizátorů teroristických útoků proti vlakovým soupravám

v Madridu v roce 2004, použitím této metody komunikace s ostatními teroristy překvapil všechny zpravodajské a bezpečnostní složky. Své vzkazy neposílal z jednoho e-mailového účtu na druhý, ale ponechával je v adresáři neodeslané pošty. Teroristé disponovali společným uživatelským jménem a heslem. Tímto způsobem se vyhnuli obousměrnému přenosu zpráv.

Webové stránky a diskuzní skupiny provozované teroristy nebo jejich sympatizanty bývají navíc chráněny heslem. Zejména jde o ty stránky a skupiny, které slouží k indoktrinaci, rekrutaci a výcviku teroristů. Budoucí uživatel musí tudíž znát někoho, kdo mu umožní získat přístup.

Al-Ká'ida a ostatní teroristické organizace brzy zjistily, že jejich elektronická komunikace na internetu je bezpečnostními složkami sledována, např. ze strany FBI systémem Carnivore Internet Wiretap System.

Teroristé nicméně našli způsob ochrany přenosu informací prostřednictvím kódování. Různými metodami šifrování, obvykle pomocí speciálních softwarových programů, uzamknou citlivé informace, které nemají být zpřístupněny neoprávněným osobám nebo organizacím. K tomu jim často postačuje i běžně dostupný komerční software. Tyto technologie pak způsobují těžkosti zpravodajským a bezpečnostním službám při překonávání ochrany informací obíhajících mezi teroristy. Trvá to potom měsíce a v některých případech i více než rok, než se takovým zakódovaným zprávám podaří porozumět. Není tedy divu, že mluvčí Hizballáhu svého času přirovnal možnost šifrování zpráv na internetu k „briliantu“. Teroristické skupiny jsou navíc v tomto druhu zabezpečení vzájemné komunikace stále vyspělejší.

Islamistům se osvědčil i jednodušší systém utajené komunikace pomocí frází a symbolů se skrytým významem, jemuž rozumějí jen oni sami. Al-Ká'ida se inspirovala vysíláním rozhlasové stanice BBC za druhé světové války, kdy byla příslušníkům hnutí odporu ve Francii záměrně hlášena zdánlivě nesmyslná větná spojení. Tyto fráze a symboly jsou nyní často umísťovány na webových stránkách a chatovacích místnostech, které s činností teroristů na první pohled nemají nic společného, jako například weby se sportovní, erotickou či jinou tematikou. Najít takové vzkazy mezi miliony webových stránek a diskuzních skupin je pak v podstatě nemožné.

Například poslední vzkaz teroristy Muhammada Atty před útokem na Světové obchodní centrum 11. září 2001 zveřejnila televize al Džazíra. Atta svůj poslední e-mail poslal jednoduchou otevřenou formou ve znění: „Semestr začíná za více než tři týdny. Získali jsme devatenáct potvrzení pro studium na právnické fakultě, fakultě architektury, fakultě výtvarného umění a na fakultě strojní.“ Odkazy na různé fakulty byly zjevně označeními pro budovy – cíle příštích útoků. Fakulta architektury v Hamburku, kde studoval samotný Atta, byla kódovým označením pro „Dvojčata“, do nichž později terorista s uneseným letadlem narazil.

Zvláštní metodou utajování zpráv je tzv. *steganografie* (tajnopis). Steganografie je rozšířenou praktikou mezi zločineckými a teroristickými skupinami. Instrukce teroristů ve formě textů, map, fotografií apod. lze ukrývat uvnitř grafických souborů, které jsou umístěné na oblíbených volně dostupných webových stránkách.

V říjnu roku 2001 oznámil zpravodajský server ABC News, že podle francouzských vyšetřovatelů zřejmě teroristé, zamýšlející vyhodit do vzduchu americkou ambasádu, plánovali vyslat signál k útoku prostřednictvím skrytého sdělení uvnitř obrázku na internetu. K tomuto závěru se vyšetřovatelé přiklonili na základě zkoumání obsahu notebooku nalezeného u jednoho z obviněných.

Internet *narušil informační monopol* tradičních sdělovacích prostředků – televize, rádia a tisku, k nimž mají extrémisté obvykle zamezen přístup, zvláště jsou-li tato média vlastněna a kontrolována státem. Teroristé nyní mohou prostřednictvím vlastních webových stránek

zobrazovat sebe a své akce přesně v takovém světle a kontextu, v jakém si přejí. Mohou předkládat vlastní sdělení, přizpůsobená cílovým skupinám, které se snaží oslovit a získat.

Webové stránky se záhy ukázaly jako účinný nástroj k prezentaci sdělení teroristů během, nebo po skončení jejich násilných akcí. V této souvislosti byly možnosti internetu poprvé využity na konci roku 1996 poté, co členové levicové guerilly Túpac Amaru pronikli během recepcí pro asi šest set hostů do objektu japonského velvyslanectví v peruánské Limě. Do té doby světová veřejnost o Revolučním hnutí Túpac Amaru nevěděla téměř nic. Nyní však byly informace o této skupině a jejích požadavcích propuštěny členy organizace z peruánských vězení umístěny na webové stránky a během čtyřměsíčního zadržování několika desítek rukojmích ještě dále aktualizovány.

Teroristé mají tudíž s pomocí internetu mnohem větší *vliv na samotný obsah zprávy*. To byl také hlavní cíl al-Ká'idy, když si vytvořila svou první webovou stránku „alneda.com“, za účelem „poskytnout alternativní zdroj zpráv a informací, nad nimiž by hnutí mělo absolutní kontrolu“. Pro určitou část veřejnosti, stoupence a sympatizanty teroristů přitom informace na webových stránkách teroristických skupin představují jediný akceptovatelný pohled na dané události.

Současné verze webových prohlížečů, včetně Internet Exploreru, umožňují rozpoznat, jaký výchozí jazyk je nastaven pro jednotlivé počítače. Je-li tímto jazykem angličtina, dojde k nasměrování na stránku určenou pro západní veřejnost, je-li standardem arabština, dojde k přesměrování na stránku přizpůsobenou arabskému a islámskému způsobu vnímání.

Pomocí internetu dokáží teroristé navíc proniknout i do nejsledovanějších sdělovacích prostředků. Teroristé umísťují zvukové nahrávky či videozáznamy se svými zásadními prohlášeními na spřízněné webové stránky a informují o tom vybraná média, u nichž předpokládají, že budou ochotna jejich poselství odvíšlat. Mezi nejznámější z nich patří např. katarská televize al-Džazíra. Poté i ostatní sdělovací prostředky, ve snaze nezůstat pozadu, obvykle takovou zprávu teroristů převezmou a publikují. Podobně ke zvýšení psychologického účinku teroristé nejprve předem oznámí, že se chystají zveřejnit důležité prohlášení. Zprávu vzápětí rozšíří na internetu, načež jí přebírají ostatní masová média. Rovněž samotní novináři pravidelně navštěvují a sledují volně přístupné webové stránky nejznámějších teroristických organizací, z nichž čerpají a následně publikují informace v mainstreamových médiích. Gabriel Weimann tuto unikátní vlastnost internetu označil za tzv. *dvoufázový přenos informací*.

Oficiální právní předpisy upravující užívání internetu islamisté zpravidla ignorují. Místo toho se odvolávají na dodržování vlastních kulturních a náboženských norem. V případě potřeby se nezděhají provádět podvodné finanční operace, neoprávněně průniky do počítačových systémů, šířit viry apod. Kromě toho je často právo paradoxně chráněno před nezákonným sledováním.

Provoz na internetu přitom bohužel dodnes v mnoha zemích stále ještě není dostatečně legislativně regulován. Právní úpravy jsou navíc mnohde odlišné, čehož teroristé obratně zneužívají. Mezinárodní vyšetřování ilegálního chování na internetu je často obtížné kvůli jeho pomalému tempu v některých státech a omezenému času, po který jsou data na internetu uchovávána. Po útocích 11. září 2001 však lze zaznamenat zvýšené úsilí Spojených států a zemí Evropské unie k vytvoření účinných právních norem upravujících aktivity uživatelů v kyberprostoru.

Islámští extrémisté působící na internetu většinou *neakceptují západní etické bariéry*, které zavedla tradiční média proti prezentaci násilného obsahu. Teroristé vědí, že západní společnost je na zobrazování drastických obrazů násilných incidentů velmi citlivá a může svým míněním následně ovlivnit orientaci zahraniční politiky svých vlád. Této skutečnosti využívají při vedení psychologické války.

Teroristé bojující proti tzv. „modernitě a jejímu zlu“ se nerozpakují ve jménu obrany vlastních hodnot a náboženských principů využívat *výdobytky západní civilizace* a pokročilé technologie k vedení svaté války a k dosažení svých politických a náboženských cílů.

Al-Ká'ida, Hizballáh a Hamás na jedné straně vyznávají tradiční styl života, jejich představitelé se oblékají, hovoří a vedou kázání tradičním způsobem, na druhou stranu se ovšem také spoléhají na členy ze svých řad, kteří jsou vyškolení a zběhlí v převládajících komunikačních technologiích dnešní doby. Operativci al-Ká'idy a jiných teroristických uskupení sepisují výcvikové manuály a propagandistické materiály v textových procesorech, distribuují je na digitálních nosičích dat, umísťují na webové stránky, či je posílají elektronickou poštou důvěryhodným druhům.

K šíření nenávistné ideologie džihádu islamisté *zneužívají svobody slova*, přičemž zároveň vyvracejí a popírají mnohé Západem propagované hodnoty, jako jsou např. demokracie a rovnost žen. Odkazují se přitom na článek 19 Všeobecné deklarace lidských práv či na první dodatek ústavy USA, které zaručují svobodu projevu. Ve svůj prospěch zneužívají i obecně přijímaný princip, že internet nemá být podrobován cenzuře. Pro své aktivity na internetu islamisté neváhají využívat služeb západních společností poskytujících internetová připojení.

Na většině svých webových stránek teroristé záměrně zdůrazňují problém *omezení svobody slova* a nesnáze svých druhů, kteří se v důsledku takovéto perzekuce stali politickými vězni. Navozené téma má vyvolávat sympatie u západní veřejnosti, která tradičně lpí na uplatňování principu svobody vyjadřování a je znepokojena při zavádění opatření směřujících k umlčování politické opozice. Teroristé proto upozorňují na antidemokratickou podstatu těchto kroků, směřovaných vůči nim a snaží se tak mezi svými nepřáteli vyvolat pocity trapnosti a zahanbení. Tyto protesty jsou zvláště příhodné v prostředí internetu, který je pro mnoho uživatelů symbolem svobodné, nespoutané a necenzurované komunikace.

Argumenty o tom, že Západ provádí cenzuru a zkresluje informace o různých událostech jsou zmiňovány také na webových stránkách iráckých povstaleckých skupin a jejich sympatizantů. „Západní propagandistická média usilují o zákaz albasrah.net“, hlásá reklamní pruh na této webové stránce. A dále text pokračuje: „Propagandistická média začala chrlit hloupá obvinění proti stránce, přičemž skutečným cílem je zadusit hlas iráckého lidu a umlčet jeden z mála zdrojů informací o bezprecedentních masakrech, které se dějí na území okupovaného Iráku ve jménu mezinárodního práva.“ Na této stránce je umístěna také sekce nazvaná Irácký odboj, která poskytuje každodenní zpravodajství o událostech v Iráku. Zájemce o tyto informace v českém jazyce zde najde odkaz na online deník Britské listy, který shrnutí těchto zpráv zveřejňuje jako Zpravodajství z iráckého odboje zhruba za období dvou týdnů.

Prostředky komunikace teroristů na internetu

Teroristické skupiny, zvláště ty napojené na al-Ká'idu a globální džihád, užívají k vzájemné komunikaci veškeré běžně dostupné nástroje přenosu a sdílení informací, které nabízí prostředí internetu. Islamisté provozují webové stránky a blogy, užívají elektronickou poštu, diskutují na utajených webových fórech, vytvářejí specifické diskuzní skupiny a ke zrychlené komunikaci užívají tzv. instant messaging, např. ICQ, Palltalk, internetovou telefonii – VOIP (kam patří i v Česku velmi rozšířený Skype) a tzv. chat. Podle potřeby užívají vlastní nebo komerční softwarové nástroje k zakódování své komunikace.

Bouřlivý rozvoj digitálních komunikačních technologií jde nyní teroristickým a povstaleckým skupinám doslova na ruku. Výpočetní technika, technologie záznamových zařízení,

software umožňující editovat audio a videozáznamy, možnosti komprese dat, přenosová rychlost a samotný internet se v průběhu času neustále zdokonalují, jsou levnější a uživatelsky dostupnější. Profesionálně vytvořené videoklipy, zvukové záznamy a digitální fotografie, včetně poutavého designu webových stránek, umožňují teroristům rychleji a pronikavěji oslovit mnohem širší publikum než kdykoliv předtím. V poslední době např. začali islamisté k oslovování cílových skupin, zejména mladé generace, využívat stále populárnější „streamová videa“, z nichž asi nejznámější je YouTube.

Měnící se tvář terorismu na počátku 21. století je možné názorně ukázat na příkladě věcí, zabavených při zátahu saúdskoarabských sil proti tajnému sídlu al-Ká'idy v Rijádu na jaře roku 2004. V domě byla kromě tradičního teroristického arzenálu (samopalů, ručních granátů, výbušnin, nábojů, raket) objevena i spotřební elektronika včetně videokamer, laptopů, vypalovacích zařízení a potřebného vysokorychlostního připojení k internetu. V nalezené výbavě al-Ká'idy byly dva online magazíny s články a zpravodajskými výtahy a také radami, jak provádět únosy. Objevené videozáznamy byly směsicí starších projevů Usámy bin Ládina, závětí a posledních vůlí sebevražděných atentátníků, které byly postupně uváděny na internet a jejichž účelem bylo rekrutovat mladé Saúdy.

Odborníci z organizace IntelCenter se domnívají, že revoluce v online komunikaci teroristů bude i nadále pokračovat. Teroristické internetové výtvary budou z hlediska obsahu i technické kvality stále vyspělejší a sofistikovanější. To, že svět dnes přihlíží zrodu prudce se rozvíjejícího fenoménu, je patrné také na operacích islamistů v Iráku, kteří stále více zahlcují kyberprostor novými a propracovanějšími mediálními produkty z bojiště.

Teroristé z al-Ká'idy si k výrobě audiovizuálních materiálů založili i vlastní produkční vydavatelství nazvané Ás-Saháb (*angl. As-Sahab Foundation for Islamic Media Publication*). Pracoviště je patrně dislokováno někde na hranicích Afghánistánu a Pákistánu. Studio se podílí např. na tvorbě projevů a komuniké představitelů hnutí Usámy bin Ládina a Ajmána al-Zavahrího. Přípravuje rovněž prohlášení a poslední vůle sebevražděných útočníků a ostatních mudžáhidů, mezi nimiž byly i odkazy devatenácti teroristů z 11. září 2001. Kopie videozáznamů se umisťují na webové stránky nebo se poskytují televizním stanicím, nejčastěji katarské televizi al Džazíra. Velkým překvapením z produkce studia Ás-Saháb byla nahrávka Muhammada Sidik Chána, hlavního osovatele bombových útoků ze 7. července 2005 na londýnské metro, zvláště když předchází vyšetřování naznačovalo, že šlo o zcela autonomní nezávislou buňku.

Webové stránky islamistů

Teroristé si dobře uvědomují, že bez moderní mediální prezentace činnosti má jejich působení pouze omezený dopad. Egyptští počítačová odborníci, kteří bojovali spolu s Usámou bin Ládinem v Afghánistánu proti sovětským vojákům, byli proto údajně získáni k tomu, aby vytvořili rozsáhlou síť webových stránek, e-mailových účtů a elektronických nástěnek. Před útoky na Světové obchodní středisko v roce 2001 provozovala al-Ká'ida pouze jednu webovou stránku „alneda.com“. V současné době je hnutí přítomno na více než padesáti různých stránkách. „Čím více webových stránek, tím lépe pro nás“; „Musíme z internetu učinit náš nástroj,“ objevovalo se v prohlášení na webové stránce „azzam.com“ v roce 2002.

První online magazín se objevil krátce po 11. září 2001 spolu se sérií článků nazvaných „Ve stínu kopi“. Byla to většinou ideologická nebo teologická pojednání. Typická byla tvrzení o tom, jak Amerika nerozumí odlišným názorům a kulturám a není přístupná dialogu. „Není pak možné žádné mírové soužití, nepomohou ani žádné výzvy, výtky či kritika. Amerika bude zastavena pouze krví.“

Dnes bez výjimky každá velká i malá teroristická a povstalecká organizace již má svoji webovou stránku. Internet se postupně stal tak výrazným mediálním fenoménem, že i pro teroristy platí, s určitou nadsázkou, slogan Bruce Hoffmana „kdo neprovozuje vlastní webovou stránku, ten jako by neexistoval“.

Z výsledků výzkumů vědců z Univerzity v Haifě vyplývá, že dochází k prudkému nárůstu webových stránek teroristických organizací a jejich stoupenců. Podle těchto zjištění bylo v roce 1998 na internetu přinejmenším šestnáct anglicky psaných webových stránek, které reprezentovaly celkem čtrnáct teroristických organizací, uvedených na seznamu izraelského ministerstva vnitra. V roce 2002 již bylo takovýchto stránek dvacet devět, a to jak v angličtině, tak i arabštině. V letech 2003–2004 pak byly těchto stránek objeveny stovky.

Podobně izraelská organizace Internet Haganah zaznamenala v říjnu 2003 šedesát pět aktivních webových stránek, napojených na šest hlavních islámských teroristických organizací: Al-Ká'ida (24 webových stránek), Brigády mučedníků od al-Aksá (10), Hamás (19), Hizballáh (5), Hizb ut-Tahrir (4) a Palestinský islámský džihád (2). Jejich sympatizanti pak udržovali další stovky stránek. Organizace Anti-Terrorism Coalition měla ve své databázi v červenci 2004 celkem 162 stránek sympatizujících s teroristy a 286 e-mailových skupin, z nichž některé již nebyly aktivní.

V roce 2006 teroristické skupiny a jejich stoupenci provozovali podle profesora Gabriela Weimanna přes pět tisíc webových stránek. Nejpopulárnější teroristické stránky přitahují každý měsíc desítky tisíc návštěvníků.

Internet spojuje nejen členy jedné teroristické organizace, ale také členy ostatních skupin. Existují desítky webových stránek, které vyjadřují podporu terorismu vedenému ve jménu svaté války. Tyto stránky umožňují teroristům v Čechách, Palestině, Indonésii, Afghánistánu, Turecku, Iráku, Malajsii, na Filipínách a v Libanonu vzájemně sdílet nejen myšlenky a podněty, ale také praktické informace jak sestavovat bomby, vytvářet teroristické buňky a provádět útoky. Internet je pro islamisty náhradou za ztrátu základny a území.

Gabriel Weimann rozlišuje mezi webovými stránkami prezentujícími ideologický obsah a těmi, které obsahují, jak on to nazývá „praktické pokyny k terorismu“, tedy například návody jak zkonstruovat bombu, kam umístit výbušninu pro její maximální účinek, nebo jak vyrobit jedovatou látku. Jako příklad uvádí webovou stránku „Meč“, vytvořenou al-Ká'idou v roce 2004, kterou organizace sama nazvala „virtuálním výcvikovým střediskem“. Návštěvníci se zde mohli dozvědět instrukce jak provést únos, jak jej oznámit v médiích, jak vykonat popravu jakož i další informace o různých jiných teroristických aktivitách.

Navzdory své rozmanitosti a pestrosti sdílejí webové stránky islámských teroristů některé společné obecné charakteristiky. Stránky mívají moderní design, jsou logicky strukturované, obsah bývá podbarven atraktivní grafikou. Mají takto oslovit především mladou počítačově vzdělanou a médií přesycenou generaci. Některé webové stránky islamistů mají podobu online magazínů. Podle Bruce Hoffmana „ještě nikdy v historii nenastala taková příležitost jako nyní, aby propaganda mohla být tak efektivní“.

Na webových stránkách teroristů se obvykle uvádí poslání a historie organizace, přehled jejích aktivit, charakteristika sociálního a politického pozadí, výčty hrdinských činů, deníky, písně, poezie, životopisy vůdců, zakladatelů a hrdinů, encyklopedie sebevraždných mučedníků, pojednání o politických a ideologických cílech, strategické analýzy, výzvy k vedení svaté války a texty ospravedlňující násilí, hrozby, jakož i nelibostná kritika nepřátel, návody, rozhovory s představiteli organizace a aktuální zprávy. Na stránky jsou umísťovány fotografie, obrázky a v poslední době čím dál častěji také audio a videonahrávky s nejrůznějším výše

zmíněným obsahem. Nacionalistické a separatistické organizace také často pojednávají o oblastech, které jsou aktuálním předmětem a dějištěm konfliktů.

Hlavní webová stránka Hamásu zvaná Palestine Information Center je provozována v osmi jazycích – arabštině, perštině, angličtině, francouzštině, malajštině, ruštině, turečtině a urdštině. Každá jazyková verze je umístěna na jiném serveru a má trochu jiný obsah. Anglická verze zahrnuje zpravodajství, oficiální prohlášení Hamásu (včetně těch, která vyzdvihují sebevražedné atentáty a jiné útoky), politické analýzy, palestinskou historii, sekce věnované „sionistickému terorismu“ a porušování lidských práv proti Palestincům, dále např. fotografie a videa Palestinců zabitých během izraelských úderů, ukazující tzv. „praktiky sionistů“. Stránky v arabštině mají podobnou strukturu, ale navíc obsahují různé další antisemitské výpady, které nejsou součástí anglické verze.

Teroristické stránky nabízejí k prodeji knihy, audio a videokazety, CD a DVD nosiče s džihádickou propagandou, a také různé předměty včetně triček, odznaků a vlajek – vše určeno sympatizantům. Britské vydavatelství Azzam Publications, spřízněné s al-Ká'idou, propagovalo na svých webových stránkách mj. třeba též knihu editovanou šejkem Umarem Abd ar-Rahmánem, odsouzeným vůdcem útoku na Světové obchodní centrum v roce 1993, anebo např. publikaci bin Ládina učitele a rádce Abdulláha Azzáma. Jiná webová stránka al-Maqdese nabízela zase knihu nazvanou „Strengthening the Legitimacy of the Ruin in America“, v níž se k ospravedlnění útoků z 11. září 2001 užívají islámské právní argumenty.

Webové stránky teroristů jsou velmi dynamickým a proměnlivým fenoménem. Sledování stránek, případně jejich rušení ze strany bezpečnostních orgánů je nesmírně obtížné a náročné. Neustále se totiž objevují nové stránky teroristů, které často mění svůj obsah a uspořádání, přesouvají se po celém světě z jednoho serveru na druhý, znenadání zaničují, či pouze změní název své online adresy. K identifikaci teroristických stránek je zapotřebí systematické sledování internetu, zadávání mnoha termínů a jmen do internetových vyhledávačů, vstupování do diskuzních fór stoupenců a sympatizantů teroristů či zkoumání online odkazů mnoha jiných organizací. To znamená doslova herkulovské úsilí, neboť v případě al-Ká'idy a ostatních islamistických uskupení se umístění a obsah jejich stránek mění téměř každý den.

Například jedna z prvních webových stránek al-Ká'idy, původně nazvaná „alneda.com“, se na jaře roku 2002 postupně přesouvala od jednoho poskytovatele internetových služeb k druhému, aby se vyhnula snaze bezpečnostních složek Spojených států a ostatních zemí o její zrušení. V průběhu osmi týdnů se stránka přemístila z Malajsie do Texasu a odtud již pod jiným názvem, „drasat.com“, do Michiganu, než 25. června zanikla úplně. Internetové společnosti nejenže neznaly obsah těchto stránek, ale dokonce ani netušily, že na svých serverech měly stránky teroristů. Nenadále přesuny umožňují teroristickým organizacím udržet stránky funkční navzdory opakovanému úsilí je uzavřít. Toto „kybermaskování“ bude pravděpodobně závažným problémem pro bezpečnostní složky států protivníka i v příštích letech.

Na stránce Azzam Publication se stoupencům hnutí džihádu doporučovalo, jak uchránit obsah džihádické propagandy na internetu v případě zrušení některých webových stránek teroristů: „Očekáváme, že naše webové stránky budou neustále vyřazovány z provozu a znovu obnovovány. Naléhavě proto doporučujeme všem muslimům, kteří se zajímají o naše texty, aby je kopírovali a rozšiřovali prostřednictvím e-mailových distribučních seznamů, umísťovali je na vlastních webových stránkách a diskuzních panelech. Takto budou materiály s požehnáním Alláha nadále existovat. Toho se může účastnit jakýkoliv muslim, včetně našich sester.“

Závěr

Je zcela zřejmé, že v současné době již islámští militanté nepůsobí izolovaně pouze v určitých regionech zemí třetího světa, ale rozšiřují svůj vliv do ostatních zemí, včetně Evropy a Ameriky. V důsledku překotného rozvoje nových komunikačních technologií zejména internetu, získává hnutí džihádu na počátku 21. století dosud nevídaný globální rozměr.

Internet poskytuje islámským teroristům a jejich stoupencům nový a nesmírně účinný způsob jak dosahovat svých cílů. Díky „informační dálnici“ jsou islamisté dostupní ze všech koutů světa, mohou spolu komunikovat, připravovat teroristické akce, získávat peníze na svou činnost, šířit tisíce stran protizápadní a antisemitské propagandy psané v arabštině, angličtině a jiných jazycích a rekrutovat, sjednocovat a podněcovat své horlivé přívržence k sebevražedným útokům. Existují rovněž náznaky, že by teroristé mohli v budoucnu použít prostředí internetu i ke kyberteroristickým útokům proti svým nepřítelům.

Poznámka:

Cílem této studie není definovat pojmy jako islamismus, globální džihád či kyberterorismus. Širší pohled na tuto tematiku mohou zájemcům poskytnout např. příspěvky na internetových stránkách *Eurabia, brána do světa odvráceného půlměsíce*, <http://www.eurabia.cz/Articles/853-dejiny-budoucnosti-ii-dokoncen-i.aspx> (12. února 2009); *Dědictví džihádu: islámská svatá válka a osud nemuslimů*, <http://pravdaoislamu.cz/index.php/2008/08/31/dedictvi-dzihadu-islamska-svata-valka-a-osud-nemuslimu-cast-ii/> (31. října 2008); *Odkrývání reality za džihádem*, <http://info.pravdaoislamu.cz/index.php/2006/05/09/odkrvani-reality-za-dzihadem/> (9. května 2006); případně články přímo na stránkách tohoto časopisu, HORÁK Z. Bin Ládín – muž, který vyhlásil válku Americe, *Vojenské rozhledy* 4/2002; Strategické poznatky z války Spojených států proti teroristické organizaci Al Kajda, *Vojenské rozhledy* 4/2002; KRČÍLEK P. Evropa a radikální islám aneb islamizace Evropy, *Vojenské rozhledy* 3/2008.

Literatura:

- CONWAY, M. Terrorist 'Use' of The Internet and Fighting Back. *Information & Security*, 2006, vol. 19, p. 9-30. ISSN 1311-1493.
- HODNÝ, J. Virtuální univerzita džihádu: výcvik a vzdělávání islámských teroristů v kyberprostoru. *Vojenské rozhledy* 1/2009.
- HOFFMAN, B. *The Use of the Internet By Islamic Extremists*. Santa Monica: RAND Corporation, May 4, 2006, 20 p.
- NACOS, BL. *Mass-Mediated Terrorism*. 1st ed. Lanham: Rowman & Littlefield, 2002, 219 p. ISBN 0742510832.
- SCHUSTER, H. Studios of Terror. Al Qaeda's Media Strategy. *CNN.com* Wednesday, February 16, 2005.
- THOMAS, TL. Al Qaeda and the Internet: The Danger of "Cyberplanning". *Parameters*, Spring 2003, vol. 33, no. 1, p. 112-123.
- WEIMANN, G. *How Modern Terrorism Uses Internet*. Washington, D.C.: United States Institute of Peace, March 2004, 12 p.
- WEIMANN, G. *Terror on the Internet: The New Arena, the New Challenges*. 1st ed. Washington, DC: United States Institute of Peace Press, April 2006, 320 p. ISBN 978-1-929223-71-8.
- Jihad Online: Islamic Terrorists and the Internet*. Anti-Defamation League, 2002, 36 p.
- Gerila a internet. *Vojenské rozhledy* 2/2006.
- Internet jako nástroj „svaté války“. *Vojenské rozhledy* 3/2008.
- The Internet as a Battleground used by the Terrorist Organizations: How Hezbollah and Hamas Exploit the Internet in the Battle for Hearts and Minds, and How to Combat Them*. Intelligence and Terrorism Information Center at the Israel Intelligence Heritage & Commemoration Center, August 1, 2007, p. 63.
- OLPC giving 5,000 laptops to Gaza children [OLCP daruje 5000 notebooků dětem z pásma Gazy] *The Journal of New England Technology*, January 21, 2009, <http://www.masshightech.com/stories/2009/01/19/daily33-OLPC-giving-5000-laptops-to-Gaza-children.html>.

Zrušením vojenských soudů a prokuratur v Čechách, na Moravě a ve Slezsku ke konci roku 1993 se vytvořil dojem, že neexistuje vojenská justice. Je pravdou, že nyní vojenské soudy a státní zastupitelství nefungují. To však neznamená, že by se na vojenské věci určité soudy a státní zastupitelství nemohly specializovat a již vůbec to neznamená nemožnost určitých řešení nesoucí prvky vojenské justice v době mobilizace ozbrojených sil.

1. Polní státní zastupitelství

Zákon o státním zastupitelství stanoví, že v době branné pohotovosti státu působí vyšší a nižší polní státní zastupitelství. [1] Zákon tak předpokládá existenci významných státních orgánů, aniž by sám či jiný právní předpis blíže určovaly způsob jejich naplnění, působnost a vztah k jiným státním zastupitelstvím. Podivnější je to o to, že zákon stanoví existenci polních státních zastupitelství jako povinnost okamžikem uvedení státu do branné pohotovosti, nikoliv jen jako možnost. Vzniká pochybnost, zda vůbec toto ustanovení zákona je stále platné či se stalo obsoletní. Rozpaky teoretiků nad polními státními zastupitelstvími dokresluje, že v různých komentářích zákona o státním zastupitelství o něm mlčí, [2] jako kdyby to byla bezproblémová otázka, které každý rozumí a nestojí za komentář, nebo se jim věnují jednou větou. [3] Ve skutečnosti potvrzují pravidlo – kde začíná problém, končí komentář.

Současný právní stav je nedostačující pro působnost i správu polních státních zastupitelství. Je zřejmé, že by musela být přijata úprava prováděcími předpisy. V oblasti působnosti formou vyhlášky Ministerstva spravedlnosti, v oblasti statutárních poměrů formou nařízení vlády, které může být vydáno k provedení zákona o státním zastupitelství i bez výslovného zákonného zmocnění, anebo formou rozkazu prezidenta republiky jako vrchního velitele ozbrojených sil.

1.1 Ústavní aspekt

Z hlediska ústavy je řešeno jen zařazení státního zastupitelství do moci výkonné. [4] Všechny ostatní náležitosti ponechává ústava běžnému zákonu. Na zákonu záleží, jaká státní zastupitelství zřídí a zda umožní zřizování speciálních státních zastupitelství. Na rozdíl od soudní soustavy, kde ústava vylučuje zřizování zvláštních soudů a stanoví ji přímo taxativním výčtem, [5] je z ústavního hlediska možná existence polních státních zastupitelství. To je opakem od soudů, kde původně existovaly vojenské soudy a zákon umožňoval v době branné pohotovosti státu existenci polních soudů. Ústava existenci polních i vojenských soudů vyloučila a vojenské soudy mohly působit jen do 31. 12. 1993 na základě ústavní výjimky. [6] Polní státní zastupitelství však z ústavního hlediska mohou být zřízeny, ovšem s tím, že svoji působnost budou vykonávat vůči obecným soudům, jejichž soustavu určuje ústava.

Ústavní konformitu potvrzuje skutečnost, že zákon o státním zastupitelství s možností existence polních státních zastupitelství byl přijat již za účinnosti nové ústavy, která zneumožňuje existenci vojenských i polních soudů. Nešlo tedy o bezmyšlenkovitý přepis původní

struktury prokuratury, když zákonodárce nepřevzal vojenské prokuratury, ale ponechal po dobu zvýšeného vnějšího ohrožení státu možnost působení polních státních zastupitelství, i když nemohou být zřízeny polní soudy.

1.2 Působnost časová

Zákon o státním zastupitelství váže existenci polních státních zastupitelství jako dočasných orgánů na brannou pohotovost státu. Tedy automaticky s ní mají začít působit a zaniknou s jejím ukončením. Branná pohotovost státu byl termín, který dřívější právní řád spojoval s mobilizací ozbrojených sil nařizovanou prezidentem. [7] Mobilizace mohla být částečná a všeobecná. Přičemž již částečnou mobilizací nastávaly účinky branné pohotovosti státu. I bez mobilizace vstupoval stát do stavu branné pohotovosti vyhlášením válečného stavu nebo vypovězením války. Brannou pohotovost státu ukončoval prezident republiky. [8]

Dnes platné právo nadále zná mobilizaci, nikoli stav branné pohotovosti státu, když však i jiné právní předpisy s tímto pojmem nadále pracují. [9] Vzniká otázka, zda se polní státní zastupitelství nestala zrušením právního pojmu branná pohotovost státu obsolentní. Existence státního orgánu musí být zrušena výslovnou novelizací, zvláště je-li počítáno s působností tohoto orgánu v mimořádné a krizové době ohrožení státu. I vzhledem k tomu, že od vypuštění pojmu branná pohotovost státu proběhla řada novelizací zákona o státním zastupitelství, aniž by byla vypuštěna či upravena ustanovení o polních státních zastupitelstvích, polní státní zastupitelství mohou nadále působit v době mobilizace ozbrojených sil při použití dnes platných pojmů, které nahradily původní pojem branná pohotovost státu, ovšem mají stejný obsah. Branná pohotovost byla vázána na stav mobilizace ozbrojených sil, což je nadále termín současného platného práva. Dnes mobilizaci nařizuje a zrušuje prezident republiky na návrh vlády. Jde o pravomoc prezidenta s kontrasignací předsedy vlády. Mobilizace má dva stupně, a to mobilizace částečná, která je spojena se stavem ohrožení státu, a všeobecná, za válečného stavu. [10] Vzhledem k tomu, že již částečná mobilizace vedla k dřívějšímu stavu branné pohotovosti státu s důsledky vzniku polních státních zastupitelství, je i za dnešního stavu rozhodující pro působení polních státních zastupitelství částečná mobilizace a stav ohrožení státu. [11]

Stav ohrožení státu vyhláší parlament na návrh vlády, je-li bezprostředně ohrožena svrchovanost státu nebo územní celistvost státu anebo jeho demokratické základy. K přijetí usnesení o vyhlášení stavu ohrožení státu je třeba souhlasu nadpoloviční většiny všech poslanců a souhlasu nadpoloviční většiny všech senátorů. [12] Stav ohrožení státu je ústavní podmínkou pro vyhlášení částečné mobilizace, záleží však na rozhodnutí prezidenta, zda po rozhodnutí parlamentu nařídí k návrhu vlády částečnou mobilizaci.

Dříve nebyla mobilizace podmíněna usnesením parlamentu o vyhlášení nějakého mimořádného stavu. Historická zkušenost z roku 1938 ukazuje, že prezident republiky přistoupil k vyhlášení všeobecné mobilizace 23. 9. 1938 bez předchozího jednání v parlamentu na základě aktuální mezinárodní situace. V září 1938 tomu ani nemohlo být jinak, protože poslanci i senátoři si během celé mnichovské krize užívali parlamentní prázdniny. Mobilizací se stát ze zákona dostal do stavu branné pohotovosti, což bylo oznamováno vládní vyhláškou. [13] V době první Československé republiky prezident nepotřeboval k nařízení mobilizace návrh ani souhlas vlády, pouze ji musel vyslechnout. Již vyhlášenou mobilizaci musel předložit Národnímu shromáždění k dodatečnému schválení. Rozhodnutí prezidenta o demobilizaci pak bylo vázáno na návrh ministra obrany. Rozhodnutí prezidenta byla podrobena spolupodpisu odpovědného člena vlády. [14] Vláda však určovala a vyhlášovala den ukončení branné

pohotovosti státu, jenž byl ukončen k 31. 12. 1945, když nebylo právně uznáno ukončení tohoto stavu pomnichovskou vládou k 28. 2. 1939. [15] V některých pramenech se lze setkat s tím, že již 20. 5. 1938 byla vyhlášena částečná mobilizace. [16] Ve skutečnosti šlo o povolání jednoho záložního ročníku a příslušníků technických a zvláštních oddílů, což nebyla částečná mobilizace, ale mimořádné povolání záloh, kdy prezident republiky mohl po slyšení vlády povolát až tři nejmladší ročníky záloh. [17]

Vzhledem k nové ústavní úpravě, kde se počítá s ingerencí parlamentu, který svou povahou velkého kolegiálního orgánu není určen na rychlé řešení krizových situací, je vhodné, aby usnesení o stavu ohrožení státu bylo přijato již při znatelném, nikoli již osudovém vyhrocení mezinárodní situace, aby prezident a vláda měli možnost operativně nařídit při dalším zhoršení mezinárodní situace částečnou mobilizaci.

Všeobecná mobilizace je svým vyhlášením podle branného zákona vázána na stav válečný, který podle ústavy vyhláší Parlament ČR. [18] Je nutno říci, že naše ústavní úprava svou vazbou vyhlášení stavu ohrožení státu a válečného stavu na parlament fakticky sama sebe vyřazuje z použití ve skutečně krizové době. Je totiž možné, že stát se dostane do války faktickým útokem druhého, a to okamžitě do situace, kdy nemůže jednat parlament. Jistě by bylo zcela správné, aby prezident vyhlásil mobilizaci i další kroky, aniž by parlament vyhlásil stav ohrožení či válečný stav. Rovněž je nutné odlišit válečný stav ve smyslu naší ústavy, což je pramen práva vnitrostátního, a válečný stav ve smyslu práva mezinárodního, který vzniká vyhlášením války či válečným útokem a končí podepsáním mírové smlouvy (nikoliv koncem války, ať již kapitulací či uzavřením příměří) anebo jinak projevenou vůlí států. Zde můžeme připomenout, že Československo bylo ve válečném stavu ještě dlouho po skončení druhé světové války, a to s Německem do 3. 2. 1955 [19] a s Japonskem až do 8. 5. 1957. [20]

1.3 Působnost místní

Místní působnost je určena samotným názvem státního zastupitelství, je činné ve válečném poli. Blíže může být určena jednak prováděcími právními akty vůči státním zastupitelstvím, a to formou obecných pojmů, nikoliv přesnou územní definicí. Polní státní zastupitelství mohou mít celostátní územní působnost vůči vojákům a válečným zajatcům, ale mohou mít i zvláštní působnost na území válečných operací (fronta) vůči všemu civilnímu obyvatelstvu, ať již přátelskému či nepřátelskému. Co je území válečné operace by pak příslušelo vyhlášovat příslušným vojenským orgánům. Polní státní zastupitelství svou působnost mohou vykonávat i na území cizího státu, ať již spojeneckého či nepřátelského, bude-li toto území okupováno našimi ozbrojenými silami.

1.4 Působnost věcná

Zákon dnes nijak neřeší věcnou působnost polních státních zastupitelství. Z povahy věci by nižší polní státní zastupitelství vycházelo z trestní působnosti okresního státního zastupitelství a působilo vůči okresním soudům, vyšší státní zastupitelství by pak působilo vůči soudům krajským, ale i vrchním, pokud by to právní předpis výslovně stanovil. Působnost by se v kombinaci s osobní působností měla vztahovat na vojáky a podobné osoby plně, dále plně na válečné zajatce a v proměnlivém rozsahu na civilisty zvláště na území válečných operací.

1.5 Působnost osobní

Polní státní zastupitelství může mít rozdílnou působnost vůči různým osobám. Vůči vojákům a jiným osobám podřízeným vojenské pravomoci může mít působnost i vůči trestným

činům jinak příslušejícím civilním státním zastupitelstvím. Takovou působnost mohou mít i vůči válečným zajatcům. Vůči civilním osobám by se jejich působnost uplatnila především na území válečných operací anebo pro zvlášť určené trestné činy namířené proti ozbrojeným silám a obranyschopnosti státu.

1.6 Statutární poměry

Ani statutární poměry polních státních zastupitelství nejsou zákonem upraveny. Lze předpokládat, že polní státní zastupitelství bude obsazeno státními zástupci a dalšími zaměstnanci povolanými k vojenské službě. Tak se fakticky polní státní zastupitelství stává vojenským orgánem, [21] jenž je součástí soustavy státního zastupitelství a zároveň ozbrojených sil. Státní zástupci, soudci, jakož i jiní zaměstnanci státních zastupitelství a soudů jsou podrobeni branné povinnosti a vojenské činné mimořádné službě za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu. Jejich zaměstnavatelé mohou krajskou vojenskou správu požádat o zproštění této povinnosti, pokud je jich nezbytně třeba k chodu civilních státních zastupitelství či soudů. Na to však není právní nárok. Zákonem jsou odvodní povinnosti a vojenské služby zproštění soudci Ústavního soudu. [22]

Pokud bude k výkonu vojenské činné mimořádné služby povolán státní zástupce, může být přidělen na polní státní zastupitelství bez dalšího. Pokud bude povolána jiná osoba, která by měla být jmenována státním zástupcem nebo jeho asistentem v polním státním zastupitelství, musí splňovat zákonné podmínky pro ustanovení do těchto funkcí jako u civilních státních zastupitelství. Vzhledem k tomu, že státní zástupci i jejich asistenti musí mít ze zákona vysokoškolské vzdělání, pak by tomu měla odpovídat i vojenská hodnost důstojnická. U vyšších polních státních zástupců a jejich náměstků by to měla být hodnost vyššího důstojníka.

Nižší polní státní zastupitelství bude podřízeno vyššímu polnímu státnímu zastupitelství. Vyšší polní státní zastupitelství bude mít dvojí podřízenost, a to ve věcech působnosti buď vrchnímu, anebo přímo Nejvyššímu státnímu zastupitelství, a ve věcech správy vyššímu vojenskému orgánu, kterým může být Generální štáb Armády nebo Vojenská kancelář prezidenta republiky, který je vrchním velitelem ozbrojených sil.

Pokud jde o jmenování vyšších a nižších polních státních zástupců, jmenuje je jako vrchní velitel ozbrojených sil prezident republiky. Pokud totiž zvláštní zákon neurčuje jinak, jmenování velitelů vojenských útvarů patří do ústavní pravomoci prezidenta jako vrchního velitele. Rovněž dle dřívějších zákonů jmenoval vyšší i nižší polní prokurátory prezident republiky z důstojníků-právníků právě se zákonným odkazem na jeho postavení vrchního velitele ozbrojených sil s možností přenést toto právo na podřízené vojenské orgány. [23] Ovšem v roce 1957 byla zákonná úprava polních státních zastupitelství ze zákona o prokuratuře vypuštěna [24] a obnovena byla až v roce 1970, kdy všechny vojenské prokurátory včetně polních jmenoval hlavní vojenský prokurátor jmenovaný československým federálním generálním prokurátorem. [25]

2. Soudy

Na rozdíl od státních zastupitelství ústava neumožňuje zřizování polních či jiných vojenských soudů ani v době válečného stavu a taxativně vyjmenovává soudní soustavu. [26] To nevyklučuje určitá opatření s prvky vojenské justice, která by však musela být učiněna zákonem. Právní předpis nižší právní síly nedostačuje.

2.1 Soudy a doba mírová

Byť tak zákonodárce neučinil, je ústavně možné v době mírové soustředit působnost trestních soudů vůči některým vojenským oblastem u jednoho či několika soudů ve státě. Takový soud ve svých organizačních a statutárních poměrech nadále zůstane běžným okresním či krajským soudem, ale soustředění určitých vojenských věcí u něj a v rámci něj u konkrétního specializovaného samosoudce či senátu umožní specializaci soudních osob na určité trestné činy spáchané za určitých neběžných okolností. Specializací soudci a přísedící dosáhnou vyššího stupně vniknutí do vojenské problematiky.

Velmi vhodné to bude v případech trestných činů našich vojáků spáchaných v zahraničních vojenských misích, kdy nelze uplatnit obecnou zásadu, že trestný čin soudí soud, v jehož obvodu byl spáchán. [27] Již stávající zákon o soudech umožňuje soustředění určitých agend u některých soudů (doprava, uznání cizích trestních rozsudků, průmyslová práva), [28] obdobným způsobem může být řešena i specializace vojenská.

Takto dojde nejen ke specializaci soudů, ale i státních zastupitelství, kde k tomu stačí vyhláška ministra spravedlnosti. Dozor státních zástupců nad vyšetřováním trestných činů spáchaných našimi vojáky v zahraničí vyžaduje jazykovou znalost a orientaci v příslušných pramenech mezinárodního práva. Proto i zde je vhodné soustředit činnost na specialistu, který bude v trvalém kontaktu s příslušnými vyššími důstojníky útvarů podílejících se na zahraničních misích.

Dnes působí mise v Afganistanu, Iráku a Kosovu. Je zde využíváno především vojáků ze základen v Prostějově, Hranicích a Přerově. V těchto místech se zpravidla po návratu z mise stíhaní vojáci budou zdržovat jako v místech svého bydliště a pracoviště. Proto je vhodné touto činností pověřit Krajský soud v Brně a Krajské státní zastupitelství v Brně, v jejichž obvodu jsou posádky, jejichž vojáci se účastní zahraničních misí, šlo by o soud územně blízký. Rovněž v Brně sídlí Nejvyšší soud, neboť specializaci je vhodné provést i formou specializovaného senátu Nejvyššího soudu pro řešení dovolání, což může být již dnes učiněno rozvrhem práce vydaného předsedkyní Nejvyššího soudu. Specializované soudce a státní zástupce soustředěné v jednom městě, kde je sídlo vojenské Univerzity obrany, je vhodné společně vzdělávat o aspektech týkajících se zahraničních vojenských misí.

2.2 Soudy a doba válečná

Jiná situace nastane v době mobilizace za stavu ohrožení nebo válečného stavu. I zde by byla nutná zákonná úprava, která může umožnit soustředit určitou trestní agendu u některých okresních a krajských soudů s tím, že zákon u těchto soudů vytvoří pobočky činné v poli. U nich by obžalobu zastupovali státní zástupci polních státních zastupitelství a jejich trestní působnost by byla stejná jako působnost polních státních zastupitelství. Formálně by šlo o pobočky mateřských soudů, fakticky by šlo o téměř samostatné útvary, jejichž správu by vykonával k tomu pověřený místopředseda mateřského soudu. V těchto formálně civilních soudech by působili soudci a jejich asistenti, kteří budou povoláni v rámci mobilizace do mimořádné činné vojenské služby. Takže půjde o vojenské osoby podléhající vojenské kázní, byť jako soudci v rámci vlastního soudního rozhodování nebudou podléhat rozkazům a jiným příkazům. Budou vázáni jen zákonem a závaznými mezinárodními smlouvami. [29]

Poznámky a literatura:

[1] § 6 odst. 1 *zákona č. 283/1993 Sb.*, o státním zastupitelství.

[2] Jaroslav FENYK. *Veřejná žaloba 2*, Praha 2002. *Vademecum státního zástupce*, Praha 2003.

- [3] Jiří KOCOUREK, Jan ŽÁRUBA. *Zákon o soudech a soudcích, Zákon o státním zastupitelství – Komentář*, 2. vydání, Praha 1994, s. 441.
- [4] Čl. 80 *Ústavy* č. 1/1993 Sb.
- [5] Čl. 91 odst. 1 *Ústavy*.
- [6] Čl. 110 *Ústavy*.
- [7] § 47 a 48 odst. 1 *branného zákona* č. 92/1949 Sb. Zrušen branným zákonem č. 218/1999 Sb.
- [8] § 5 *zákona* č. 40/1961 Sb., o obraně republiky. Zrušen zákonem č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky.
- [9] § 20 písm. f) a § 28 písm. d) *zákona* č. 2/1991 Sb., o kolektivním vyjednávání. § 25 odst. 5 *zákona* č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích. § 26 odst. 1 *zákona* č. 32/1957 Sb.
- [10] § 23 *branného zákona* č. 585/2004 Sb.
- [11] Zde je možné odkázat i na trestní zákon, kde původní branná pohotovost státu byla hrazena slovy stav ohrožení státu nebo válečný stav. Ovšem setrváváme na tom, že nikoliv přímo tyto stavy, ale až následná mobilizace vedou k aktivaci polních státních zastupitelství. § 92 odst. 2 písm. d), § 96 odst. 2, § 97 odst. 2 písm. b), odst. 3 písm. c), § 105 odst. 4, § 113, § 114, § 115 odst. 2, § 185 odst. 3 písm. c), § 200, § 267 odst. 2, § 282 odst. 3, § 288 odst. 2 trestního zákona č. 141/1961 Sb. ve znění zákona č. 223/1999 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím branného zákona.
- [12] Čl. 7 *ústavního zákona* č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky.
- [13] § 57 odst. 1 a 3 *zákona* č. 131/1936 Sb., o obraně státu. *Vládní vyhláška* č. 183/1938 Sb., o vstupu státu do branné pohotovosti.
- [14] § 23 *branného zákona republiky Československé* č. 193/1920. § 68 Ústavní listiny vyhlášené zákonem č. 121/1920 Sb.
- [15] § 57 odst. 2 a 3 *zákon* č. 131/1936 Sb., o obraně státu. *Vládní vyhlášky* č. 28/1939 Sb. a 162/1945 Sb., o ukončení stavu branné pohotovosti státu.
- [16] *Malý encyklopedický slovník*, Praha 1972, s. 201. *Malá československá encyklopedie*, 1. díl, Praha 1984, s. 834 dokonce uvádí datum 21. 5. 1938.
- [17] § 27 *branného zákona republiky Československé* č. 193/1920 Sb. *Československé dějiny v datech*, Praha 1986, s. 413.
- [18] Čl. 39 odst. 3 a čl. 43 odst. 1 *Ústavy*.
- [19] Válečný stav ukončen prohlášením prezidenta Antonína Zápotockého.
- [20] Čl. 1 a 6 *protokolu o obnovení normálních styků mezi Československou republikou a Japonskem* č. 26/1958 Sb.
- [21] Jan Žáruba charakterizuje polní státní zastupitelství jako vojenské státní zastupitelství. Jiří KOCOUREK, Jan ŽÁRUBA. *Zákon o soudech a soudcích, Zákon o státním zastupitelství – Komentář*, 2. vydání Praha 1994, s. 441.
- [22] § 1, 17 a 25 odst. 1 *branného zákona* č. 585/2004 Sb.
- [23] § 9 ods. 3 *zákona* č. 65/1952 Sb., o prokuratuře.
- [24] *Zákon* č. 65/1956 Sb., o prokuratuře.
- [25] § 30 ods. 1 a § 38 *zákona* č. 60/1965, o prokuratuře ve znění zákona č. 147/1969 Sb.
- [26] Čl. 91 *Ústavy*.
- [27] § 18 *trestního řádu* č. 141/1960 Sb.
- [28] § 37-39 *zákona* č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích.
- [29] Čl. 95 odst. 1 *Ústavy*.

Měli bychom vybudovat nový systém civilní jaderné spolupráce, který by zahrnoval mezinárodní sklad paliva, aby země měly přístup k mírové jaderné energii bez rizika šíření jaderných zbraní. To musí být právem každého státu, který se zřekne jaderných zbraní, a zejména rozvojových zemí, které zahajují mírové programy. Žádný systém, který by byl založen na odmítání práv zemí, které hrají podle pravidel, nemůže uspět.

**Obama v Praze mluvil k světu
(z projevu amerického prezidenta Baracka Obamy v Praze)
neděle 5. dubna 2009**

<http://aktualne.centrum.cz/zahranici/evropa/clanek.phtml?id=633905>

Aplikace některých ustanovení mezinárodního humanitárního práva v době mírové

Normy mezinárodního humanitárního práva jsou, jak je všeobecně známo, primárně určeny k zajištění ochrany vybraných skupin osob v době ozbrojeného konfliktu, ať již mezinárodního nebo nemezinárodního. Nebyl by však správný názor, který by časový rozsah jejich aplikace omezoval pouze na tuto dobu. V tomto příspěvku se budeme věnovat aspektům časového rozsahu aplikace ženevských úmluv a jejich dodatkových protokolů. Implementaci závazků z mezinárodního humanitárního práva v době mírové byla ve Vojenských rozhledech již věnována pozornost, viz např. [1], v tomto příspěvku se však zaměříme na některá konkrétní opatření, která vyplývají z existence norem aplikovatelných již v době míru a na zdůvodnění jejich aplikovatelnosti.

Existuje řada ustanovení ženevských úmluv a jejich dodatkových protokolů, která se aplikují i po skončení ozbrojeného konfliktu (srv. např. čl. 5 1. ženevské úmluvy [2], čl. 5 3. ženevské úmluvy či celý komplex ustanovení vymezený v čl. 6 odst. 3 a 4 4. ženevské úmluvy), nicméně předmětem našeho zájmu zde budou ta ustanovení, která se aplikují již před vypuknutím ozbrojeného konfliktu, tedy v době mírové.

O existenci těchto norem explicitně hovoří **společný čl. 2 všech čtyř ženevských úmluv** a čl. 3 prvního dodatkového protokolu (v tomto příspěvku se budeme zabývat jen normami upravující konflikty mezinárodní) [3].

Zabývejme se nyní otázkou, která ustanovení jsou míněna společným čl. 2 ženevských úmluv resp. čl. 3 prvního dodatkového protokolu.

Některá jsou smlouvami přímo zmíněna (např. čl. 23 1. ženevské úmluvy (dohody o nemocničních oblastech), čl. 26 téže úmluvy (ustavení a zmocnění pomocných společností), zejm. též čl. 44 a 53 téže ženevské úmluvy (režim užívání znaku červeného kříže), analogická ustanovení 2. ženevské úmluvy, dále čl. 14 4. ženevské úmluvy (zřízení nemocničních a bezpečnostních zón), čl. 60 prvního dodatkového protokolu (zřízení demilitarizovaných zón), čl. 6 a 82, prvního dodatkového protokolu (povinnost připravovat kvalifikovaný personál k provádění úmluv a protokolu a právní poradce v ozbrojených silách) a v neposlední řadě ustanovení všech čtyř ženevských úmluv a prvního dodatkového protokolu stanovující povinnost šířit znalost a postihovat porušení úmluv a protokolů). Nicméně z dikce společného čl. 2 vyplývá, že tento výčet není vyčerpávající, např. mezi takové normy jistě náleží ustanovení čl. 38 a násl. 4. ženevské úmluvy).

Ještě dále jde **článek 3 prvního dodatkového protokolu**, který určuje časový rozsah aplikace jak prvního dodatkového protokolu, tak nově i ženevských úmluv, a to tak, že explicitně vymezuje nejmenší přípustný časový rozsah aplikace, a to na dobu ozbrojeného konfliktu a dobu po konfliktu do doby, než budou propuštěny či repatriovány chráněné osoby. [4]

Mimo tuto dobu „nutného časového minima“ – tedy i **v době mírové** – se dle jeho prvé věty aplikují **všechna ustanovení** (ženevských úmluv a protokolů), **která jsou aplikovatelná v jakoukoli dobu**. Toto ustanovení čl. 3 je pro řešení naší otázky naprosto zásadní.

Jaký je důvod existence ustanovení platných již v době míru? Hlavním úkolem mezinárodního humanitárního práva je uchránit jisté skupiny osob před přímým útokem či jeho následky či zaručit jim poskytnutí určitého způsobu zacházení. Efektivní zvládnutí z toho plynoucích závazků v době ozbrojeného konfliktu není myslitelné, pokud by se ženevské úmluvy a jejich dodatkové protokoly aplikovaly bez jakékoli přípravy teprve okamžikem vzniku ozbrojeného konfliktu.

Z této úvahy vychází také již zmíněná některá ustanovení ženevských úmluv, k nimž protokol doplňuje další, aniž by však tento výčet považoval za vyčerpávající, neboť jak jsme uvedli, **aplikují se ta ustanovení, která aplikovatelná jsou, tedy ta, která ke své aplikaci nutně nevyžadují existenci ozbrojeného konfliktu.**

Podle mého názoru nelze jejich rozsah omezovat jen na nutnou přípravu materiálu či personálu, šíření znalostí úmluv a protokolů či postih jejich porušení, ale v zájmu budoucí ochrany chráněných osob musí i chování personálu činícího si nárok na ochranu vyvolávat důvěru možného nepřítele – např. že se bude schopen zdržet činností škodících nepříteli a podobně.

Ilustrujme tedy na příkladě prvního dodatkového protokolu existenci výše zmíněných ustanovení. Jeho ustanoveními, která se aplikují již v době míru, tedy dále jsou zejména:

- povinnost před zaváděním nových zbraní posoudit soulad jejich použití se závaznými pravidly mezinárodního práva (čl. 36),
- zákaz jiného než oprávněného užívání rozlišovacích znaků červeného kříže, červeného půlměsíce a jiných znaků a značek či signálů stanovených ženevskými úmluvami nebo prvním dodatkovým protokolem – tedy i znaku civilní ochrany (CO), čl. 38 odst. 1 věta první,
- výstavba, náležitosti systému velení a systému disciplíny ozbrojených sil, které míní stát jako takové užívat tak, aby byly splněny požadavky čl. 43,
- podpora činnosti Mezinárodního výboru Červeného kříže (MVČK), národních společností a jiných organizací určené ve prospěch (potenciálních) obětí ozbrojeného konfliktu (čl. 81),
- ustanovení upravující ustavení a činnost tzv. mezinárodní zjišťovací komise a učinění prohlášení dle čl. 90,
- ustanovení týkající se identifikace zdravotnického personálu, zařízení obsahujících nebezpečné síly a personálu CO (čl. 18, 56, 66).

Zvláštní pozornost zaslouží dle mého názoru čl. 58 a čl. 61 a následující:

- Dostát ustanovením čl. 58 písm. b) a c) mohou smluvní strany jediné tak, že nezbytná preventivní opatření budou činit již v době míru, neboť např. nemají-li se vojenské objekty nacházet v těsném sousedství objektů civilních v (nepředvídatelném) okamžiku propuknutí ozbrojeného konfliktu, **nemohou tam být umístovány ani v době mírové** (jinak nelze závazkům dle prvního dodatkového protokolu dostát, neboť situace konfliktu vzniká okamžitě). [5]

Pokud se jedná o komplex ustanovení týkajících se **civilní obrany (CO)**, čl. 61 a násl., lze ze stejných důvodů jako v případě čl. 58 dojít k následujícímu:

- personál, materiál a jednotky určený k plnění úkolů CO musí být připravován již v době míru. Jeho příprava musí (analogicky jako u ozbrojených sil dle čl. 43) odpovídat podmínkám pro použití v době konfliktu, tedy např.:

- musí být vymezeny **organizace, personál a materiál CO** v souladu s ust. čl. 61 odst. 2, 3 a 4,
- **spektrum činností organizací CO** musí být v souladu s vyčerpávajícím výčtem dle čl. 61 odst. 1, [6]
- **mezinárodní rozeznávací znak CO** může být užíván i v době míru pouze k označování organizací, personálu a materiálu CO (čl. 66 odst. 7 a 8), tj. těch které vyhovují všem podmínkám stanovených prvním dodatkovým protokolem, za nichž by měli právo na ochranu. Smluvní strany jsou neoprávněně užívání povinny postihovat. [7]

Specifickou otázkou je **režim příslušníků vojenských jednotek CO** (čl. 67), kde můžeme formulovat tyto závěry:

1. Jejich přidělení k CO je bez časového omezení, nicméně to **v době míru nevyklučuje přechod** příslušníků k bojovým útvarů, neboť nezměnitelnost takového zařazení, která je založena ust. čl. 67 odst. 1 písm. b), se uplatní jen po dobu konfliktu.
2. Již v době míru se uplatní pro tento personál **pravidla obsažená pod písm. c) a d)** téhož odstavce.
3. Zvláštní pozornost zasluhuje **ustanovení písmena f)** téhož odstavce, neumožňující plnění úkolů CO mimo území své strany. Platí i toto ustanovení v situaci, kdy v domovské zemi je mír?
 - Rozhodně platí tehdy, pokud v zemi jejich eventuálního působení je ozbrojený konflikt.
 - V situaci, kdy **v obou zemích je doba mírová**, bychom mohli jazykovým rozbořem čl. 3 prvního dodatkového protokolu dojít k závěru, že se – neboť toto ustanovení nevyžaduje ke své aplikaci existenci ozbrojeného konfliktu – **použije i v době míru**. Podporou může být podobný argument, jaký byl uplatněn v příp. čl. 58 písm. b) a účel tohoto ustanovení, to jest zajistit v případě konfliktu, který by jednotku mohl zastihnout mimo státní území, ochranu personálu CO a plnění dalších závazků z již tehdy plně aplikovatelného protokolu.
 - Pokud by tyto jednotky v zahraničí působily, nemají ani po vypuknutí ozbrojeného konfliktu právo na ochranu. Je navíc zřejmé, že nemají-li během svého zahraničního působení právo na ochranu, nemohou užívat znak CO.

Závěrem

Cílem tohoto příspěvku bylo poukázat především na širší časovou působnost norem mezinárodního humanitárního práva (MHP), která pro **dobu mírovou** – tedy mimo období existence ozbrojeného konfliktu či okupace – bývá často zužována jen na závazek šíření znalostí MHP či přípravu kvalifikovaného personálu.

Příklady ustanovení aplikovaných již v době míru jsou ovšem pouze ilustrativní a poukazují na nutnost studovat ženevské úmluvy a protokoly také ze zde zmíněného úhlu pohledu, jakož i nutnost přijímat pak odpovídající opatření k jejich plné implementaci.

Poznámky a literatura:

- [1] FUCHS, J. Implementace závazků mezinárodního práva humanitárního v době míru. *Vojenské rozhledy*, 2005, roč. XIV, č. 4, s.69-76.

- [2] Jde o čtyři úmluvy sjednané na diplomatické konferenci v Ženevě v r. 1949. První tři nahrazovaly podobné úmluvy z let 1864 (revize 1906) a 1929. Poslední úmluva byla přijata po ukrutnostech páchaných na civilním obyvatelstvu za druhé světové války. Jsou to *Ženevská úmluva o zlepšení osudu raněných a nemocných příslušníků ozbrojených sil v poli ze dne 12. srpna 1949* (1. ženevská úmluva); *Ženevská úmluva o zlepšení osudu raněných, nemocných a trosečníků ozbrojených sil na moři ze dne 12. srpna 1949* (2. ženevská úmluva); *Ženevská úmluva o zacházení s válečnými zajatci ze dne 12. srpna 1949* (3. ženevská úmluva); *Ženevská úmluva o ochraně civilních osob za války ze dne 12. srpna 1949* (4. ženevská úmluva), č. 65/1954 Sb.; dále dodatkové protokoly *Dodatkový protokol k ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů* (první dodatkový protokol); *Dodatkový protokol k ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí ozbrojených konfliktů nemajících mezinárodní charakter* (druhý dodatkový protokol), č. 168/1991 Sb. a *Dodatkový protokol k ženevským úmluvám z 12. 8. 1949 o přijetí dalšího rozeznávacího znaku* (třetí dodatkový protokol) č. 85/2007 Sb.m.s.
- [3] Společný článek 2 ženevských úmluv se zabývá rozsahem jejich věcné působnosti, článek 3 prvního dodatkového protokolu je zaměřen na určení začátku a konce aplikace ženevských úmluv a prvního dodatkového protokolu.
- [4] Čl. 3 tak mimo jiné podstatně rozšiřuje rozsah aplikace úmluv na okupovaných územích (srv. vymezení v samotné 4. ženevské úmluvě, čl. 6). To však není předmětem tohoto příspěvku.
- [5] Ke shodnému závěru dochází i komentář k prvnímu dodatkovému protokolu. SANDOZ, Y., SWINARSKI, C., ZIMMERMANN, B. (eds.) *Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977 to the Geneva Conventions of 12 August 1949*. 1st ed. Geneva: International Committee of the Red Cross, Martinus Nijhoff Publishers, 1987.
- [6] Definice CO je jedním z typických příkladů ustanovení prvního dodatkového protokolu, která se v souladu s čl. 3 povinně aplikují již v době míru.
- [7] Viz např. stanovisko výboru II „Diplomatické konference o znovupotvrzení a dalším rozvoji mezinárodního humanitárního práva (Ženeva 1974-77)“, jak je vyložen v komentáři k dodatkovým protokolům (op. [5]), nebo i čl. 38 prvního dodatkového protokolu, jak již bylo zmíněno výše.

Ženevské úmluvy z roku 1949 se aplikují na všechny ozbrojené konflikty mezi smluvními státy a na případy okupace. Protokol I se aplikuje ve stejných případech, přitom postavil na roveň mezinárodním ozbrojeným konfliktům i národně osvobozené boje. Protokol II se vztahuje na všechny ostatní vnitřní konflikty, které nespádají pod Protokol I a mohli bychom je charakterizovat jako občanské války, kde na jedné straně vystupuje vládní vojsko a na straně druhé organizované hnutí odporu.

Čtyři ženevské úmluvy z roku 1949 obsahují 450 článků, dodatkové protokoly dalších 150 článků. Oba dohromady představují nyní monumentální dílo o 600 člancích, kterému se říká „Charta humanity“. Na ní staví mezinárodní humanitární právo. Mohli bychom také hovořit o zákazech některých zbraní, například těch které způsobují nadměrné utrpení (napalm, náslapné miny). To bychom se ale čím dál více blížili k právu válečnému. Je nad míru jasné, že tato dvě odvětví se navzájem ovlivňují a někdy splývají. Vždyť i ženevské úmluvy jsou svojí podstatou pravidly vedení války. Dnes se v mezinárodním právu klade největší důraz právě na odzbrojení a zákaz použití některých zbraní.

JUDr. Petr Bezouška, Ph.D.
 Vývoj a současný stav mezinárodního humanitárního práva
 (publikováno 28. 8. 2002)
<http://mezinardni2.juristic.cz/>

Příprava řízení palby a střelba a řízení palby minometných jednotek se – oproti hlavnímu dělostřelectvu – vyznačuje odlišnostmi vyplývajícími především ze zcela odlišného konstrukčního řešení minometů, které úzce souvisí s jejich určením.

Článek je zaměřen na objasnění zvláštností nejdůležitějších opatření přípravy řízení palby, určování prvků pro účinnou střelbu úplnou přípravou a postřelování cílů s důrazem na postřelování šířky cíle minometnou baterií o dvou a třech minometných četách.

U postřelování hloubky cíle jsou uvedena odvolání na zásady postřelování dělostřeleckým oddílem nebo baterií, které jsou podrobně objasněny v příslušném článku ve Vojenských rozhledech 4/2007.

Specifická bezpečnostní opatření

Tab. 1: Je zakázáno střílet (Tabulky střelby, Děl-11-81 s. 5-6, výtah)

podmínky	miny	náplň	důvod
vždy	všechny	základní	dopad miny v bezprostřední blízkosti minometu
je-li náplň poškozena nebo je v nehermetickém prostředí déle než 1 hod. nebo je-li vybalená náplň uložena v hermetické schránce déle než 7 dní	všechny	všechny	nebezpečí selhání nebo kratší dostřel
takový režim palby, kdy by vyletující mina mohla zachytit nabíjenou	všechny	všechny	možnost výbuchu v nebezpečné blízkosti minometu
větší režim palby než dovolený	všechny	všechny	možnost samozápalu dílčích náplní
je-li ložiště zabořeno více než 300 mm pod úroveň terénu	všechny	všechny	nebezpečí poškození minometu
s našroubovanou kuklou	všechny	všechny	nebezpečí selhání
s nasazeným náustníkem	se zapalovači sovětské výroby	všechny	možnost předčasného výbuchu
minometem bez přístroje proti nabití dvou min	všechny	všechny	možnost výbuchu v nebezpečné blízkosti minometu

Zvláštnosti přípravy řízení palby

Obsah přípravy řízení palby je stejný jako u dělostřeleckých jednotek, zvláštnosti jsou pouze u některých opatření přípravy řízení palby, především u meteorologické a balistické přípravy.

Meteorologická příprava

V poslední době byly čtyři 120mm M vz. 82 a 120mm ShM vz. 85 vybaveny meteorologickými soupravami METEOR, což jim umožňuje sestavit přibližnou meteorologickou zprávu METEOSTŘEDNÍ-PŘÍBLIŽNÁ.

Vzhledem k tomu, že podmínka pro úplnou přípravu, aby se poměrná výška Y_p rovnala 800 m je splněna u obou druhů min (OF a OF-843B) pouze pro náplň první (v zanedbatelném rozsahu dále 2400-2455 m také pro náplň druhou) nelze tuto zprávu pro určení počítaných oprav, a tedy také počítaných prvků pro účinnou střelbu bez zastřílení v podstatě využít. Zprávu lze využít k započítání oprav (charakter „přesnější zkrácené přípravy“) pro zpřesnění výchozích prvků pro zastřílení.

K přípravě prvků pro střelbu úplnou přípravou musí minometné jednotky získat meteorologickou zprávu METEOSTŘEDNÍ odposlechem od dělostřelecké meteorologické stanice vybavené radioteodolitem RT-20, k čemuž musí být vybaveny další rádiovou stanicí (příjmačem meteorologických zpráv).

Balistická příprava

Balistická příprava u minometných baterií vyzbrojených 120mm M vz. 82 zahrnuje:

- určení poklesu počáteční rychlosti miny u prvních ran,
- určení nesrovnalosti jednotlivých minometů baterie vzhledem k řídícímu minometu baterie (při rozmístění baterie v celku) nebo určení nesrovnalosti jednotlivých minometů dané čtyři vzhledem k řídícímu minometu čtyři (při rozmístění baterie po četách),
- určení celkové změny počáteční rychlosti miny řídícího minometu baterie (čtyři),
- měření teploty náplně,
- určení balistických charakteristik min,
- roztřídění min a jejich rozdělení.

Opatření b) až f) se provádějí podle stejných zásad jako u dělostřeleckých baterií, přičemž opatření b), c) se realizují výjimečně, protože opravy délky z nich vyplývající jsou obvykle zanedbatelné.

Měření teploty náplně se provádí baterijním teploměrem, který se vkládá do obalu s municí nebo hermetické schránky s náplněmi.

Určení poklesu počáteční rychlosti miny u prvních ran

K vyloučení vlivu usazování 120mm M vz. 82, který se projevuje poklesem počáteční rychlosti miny, a tím i zkrácením dostřelu, je nutné počítanou délku střelby pro první rány opravovat podle vztahu:

$$\Delta D_{v_0} = \Delta v_0 * \Delta X_{v_0}$$

kde: ΔD_{v_0} – oprava délky pro usazování minometu (pro daný výstřel),

Δv_0 – pokles (změna) počáteční rychlosti v % v_0 pro danou ránu, určený z tabulky 2,

ΔX_{v_0} – tabulková oprava délky pro změnu počáteční rychlosti o 1 % v_0 , určená z tabulek střelby pro příslušnou minu, náplň a délku střelby.

Tab. 2: Tabulka poklesů počátečních rychlostí min u prvních ran v % v_0

pořadí ran ve skupině	náplň	
	1-6	dálková
1.	-1,0	-2,1
2.	-0,5	-1,4
3.	0	-0,7
4. a další	0	0

Opravu dálky pro první rány lze rovněž určit podle tabulek v části 4.1 e) tabulek střelby. V palebném postavení je třeba brát v úvahu doporučení pro zabudování ložistiště 120mm M vz. 82 pro různé náměry a náplně a extrémně tvrdý podklad, uvedená v tabulkách střelby (s. 106).

Zvláštnosti určování prvků pro střelbu

Prvky pro střelbu je možné u minometné baterie (čety) určovat:

- úplnou přípravou (je-li k dispozici meteorologická zpráva METEO-STŘEDNÍ),
- přenosem palby od pomocného cíle (pouze metodou jednoduchou, která je určena pro střelbu strmou dráhou),
- zkrácenou přípravou,
- zjednodušenou přípravou,
- zastřílením cíle.

Po zkrácené a zjednodušené přípravě musí vždy následovat zastřílení cíle. Zastřílení cíle je základním a hlavním způsobem určení prvků pro účinnou střelbu minometných jednotek.

Při určování prvků pro účinnou střelbu úplnou přípravou je značně omezena volba opěrných počítaných dálek, přičemž poměrně výšky často neodpovídají standardním vrstvám meteorologické zprávy METEO-STŘEDNÍ, a je proto nutné volit nejbližší vrstvy. Vzhledem k tomu, že při střelbě strmou dráhou je potřebné volit mezi opěrnými dálkami interval do 2 km, bude obvykle potřebné volit 3-4 opěrné počítané dálky pro výpočet souhrnných oprav.

Možné opěrné počítané dálky pro výpočet souhrnných oprav jsou uvedeny v tab. 3 a 4.

Opravy dálky pro změny meteorologických podmínek střelby se počítají stejně jako u dělostřeleckých baterií pro:

- podélnou složku balistického větru,
- pro změnu přízemního tlaku vzduchu,
- pro změnu balistické teploty vzduchu.

Opravy dálky pro změny balistických podmínek střelby se počítají pouze pro změnu teploty náplně.

Opravy směru se počítají pouze pro příčnou složku balistického větru.

Přestože je u normálních balistických podmínek střelby pro sestavení tabulek střelby uvedena „mina nabarvená“, není v tabulkách střelby, pro případ výskytu nenabarvených min, uvedena žádná oprava.

Počítaná dálka zaměřovače se nastavuje na dálkové stupnici zaměřovače, přičemž se do ní započítává oprava dálky zaměřovače pro převýšení cíle. Oprava dálky zaměřovače pro převýšení cíle se určuje podle číselných tabulek střelby pro danou minu a náplň, a to tak, že podle dálky zaměřovače v dílcích (nebo dálky v metrech) se určí oprava pro převýšení cíle o 10 m a podle skutečného převýšení cíle se vypočítá skutečná oprava dálky zaměřovače pro převýšení daného cíle (oprava náměru):

$$\Delta \varphi = \Delta A_c * 0,1 \Delta X_A$$

kde: $\Delta \varphi$ – oprava dálky zaměřovače pro převýšení cíle (oprava náměru) v dílcích,

ΔA_c – převýšení cíle vzhledem k palebnému postavení v metrech,

ΔX_A – tabulková oprava dálky zaměřovače pro převýšení cíle o 10 m v metrech.

Tab. 3: Opěrné počítané dálky pro výpočet souhrnných oprav
(120mm M vz. 82, 120mm ShM vz. 85) – mina OF

$Y_{st}=Y_p$	náplň						
	1	2	3	4	5	6	D
400	1479						
800	600						
800	250	2400					
1200		1800					
1200		1000					
1200		415	3400	4395			
1600			2600				
1600			1600				
1600			600	4300			
2000				3600			
2000				2400			
2000				800	5200	6100	8000
2400					4600		
2400					3800		
2400					2600		
2400					1000	5800	7800
3000						4400	6800
3000						3000	5000
3000						1100	3200
3000							1400

Tab. 4: Opěrné počítané dálky pro výpočet souhrnných oprav
(120mm M vz. 82, 120mm ShM vz. 85) – mina OF-843B

$Y_{st}=Y_p$	náplň						
	1	2	3	4	5	6	D
400	1500						
800	900						
800	260	2400					
1200		1500					
1200		430	3400				
1600			2900				
1600			2000				
1600			600	4300	5300		
2000				3800			
2000				3000			7400
2400				2000			
2400				760	4600	5900	7200
3000					3500	4400	6000
3000					2500	3000	5000
3000					910	1060	3400
3000							1400

Zaměřovač je konstruován tak (opačné stoupání stupnice), že s rostoucí délkou zaměřovače se dosřel prodlužuje a naopak. Dálku zaměřovače lze nastavovat v rozsahu 333–1083 dc (85° – 40°).

Zvláštnosti postřelování cílů

Minometné jednotky budou obvykle postřelovat pozorovatelné jednotlivé a skupinové cíle. Hlavním způsobem přípravy prvků pro střelbu bude zastřílení. Účinná střelba po zastřílení cíle se vede sériemi 2–4 ran ráz na ráz nebo metodické palby do splnění palebného úkolu.

Postřelování nepozorovaných jednotlivých a skupinových cílů minometnými jednotkami se řídí stejnými pravidly jako u hlavnového dělostřelectva.

Minometná baterie postřeluje skupinové pravoúhlé (lineární) cíle:

- náložmo,
- četami náložmo,
- s rozdělením cílů mezi čty,
- s rozdělením úseků cíle (čáry) mezi čty.

Minometná baterie postřeluje:

- nepozorované jednotlivé a skupinové pravoúhlé cíle vždy třemi délkami zaměřovače a jedním nebo dvěma směry,
- pozorované jednotlivé cíle vždy jednou délkou zaměřovače, jedním směrem, vějřem sevřeným,
- pozorované skupinové pravoúhlé cíle:
 - jednou délkou zaměřovače při hloubce cíle do 100 m,
 - třemi délkami zaměřovače při hloubce cíle 100 m a vější, změny dálek zaměřovače baterie (všech čet) se uskutečňují ve stejném pořadí jakou druhé baterie oddílu o třech bateriích při postřelování „bateriemi náložmo“,
 - dvěma délkami zaměřovače (při palbě minometné baterie o dvou četách „četami náložmo“) při hloubce cíle 100 m a vější, změny dálek zaměřovače jednotlivých čet se uskutečňují ve stejném pořadí jakou baterií oddílu o dvou bateriích při postřelování „bateriemi náložmo“,
 - třemi délkami zaměřovače (při palbě minometné baterie o třech četách „četami náložmo“) při hloubce cíle 100 m a vější, změny dálek zaměřovače jednotlivých čet se uskutečňují ve stejném pořadí jakou baterií oddílu o třech bateriích při postřelování „bateriemi náložmo“.

V závislosti na šířce cíle postřeluje baterie (četa) cíl jedním nebo dvěma směry. Dvěma směry postřeluje baterie (četa) cíl, je-li interval vějře výbuchů na minomet na:

- kryté a obrněné cíle vější než 25 m,
- nekryté a neobrněné cíle vější než 50 m – tento případ však nepřichází pro minometnou baterii ani četou v úvahu vzhledem k maximální šířce úseku pro baterii (pro baterii o 2 četách rozmístěnou v celku 300 m, po četách 400 m, pro baterii o 3 četách rozmístěnou v celku 400 m, po četách 500 m) a četou (200 m).

Baterie (četa) vede palbu nejprve počítaným směrem na všech délkách zaměřovače, potom změni směr o polovinu intervalu vějře výbuchů (I_v) doprava a vede palbu druhým směrem, stejným způsobem jako při vedení palby prvním směrem.

Při stanovení způsobu postřelování cíle (úseku cíle) se baterii určuje:

- počet dalek zaměřovače, určí se povel „Náložmo!“ při postřelování cíle baterií třemi dálkami, „Četami náložmo!“ při postřelování cíle baterií „četami náložmo“ (na skupinový pozorovaný cíl o hloubce 100 m a větší se volí postřelování „náložmo“ nebo „četami náložmo“ podle konkrétní situace),
- velikost skoku v dálce (velikost stupnice),
- počet směrů (jsou-li dva),
- interval vějíře výbuchů a oprava směru (o polovinu intervalu vějíře doprava) při střelbě dvěma směry,
- spotřeba min v kusech pro minomet, dálku, směr.

Skupinový lineární cíl se postřeluje:

- orientovaný čelně k výstřelné, jednou dálkou, jedním směrem s intervalem vějíře na cíl 50 (25) m na minomet. Při vedení obranných nepohyblivých přehradných paleb (NPP) je šířka úseku pro minomet 75 m, při vedení obranných pohyblivých přehradných paleb (PPP) 35 m,
- orientovaný bočně k výstřelné, četami vějířem sevřeným na záměrné body čet:
 - u minometné baterie o dvou četách se počítaná dálka na střed cíle pro čtyři zvětšuje (zmenšuje) o 1/4 baterijního úseku podle vzájemné polohy cíle a výstřelných palebných čet,
 - u minometné baterie o třech četách se jako záměrné body volí středy úseků jednotlivých čet.

Skupinový kruhový cíl se postřeluje:

- při poloměru $R_c < 50$ m vějířem sevřeným jednou dálkou na střed cíle,
- při poloměru $50 \text{ m} < R_c < 100 \text{ m}$:
 - baterií o dvou četách četami vějířem sevřeným, jednou dálkou na střed cíle s posunem 1. čty doprava, 2. čty doleva o $1/2 R_c$ ($1/4 \check{S}_c$),
 - baterií o třech četách četami vějířem sevřeným, jednou dálkou na střed cíle, 2. četa na střed cíle, s posunem 1. čty doprava, druhé čty doleva o $2/3 R_c$ ($1/3 \check{S}_c$).

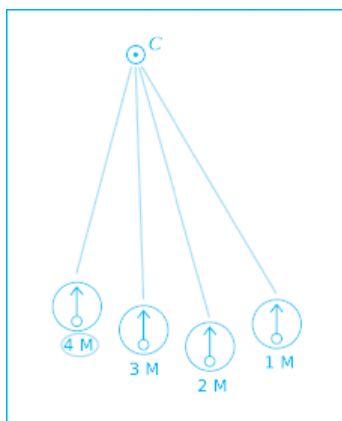
Kruhové cíle o $R_c > 50$ m se při přípravě prvků pro střelbu náhradními prostředky postřelují pouze výjimečně, a to výše uvedeným způsobem.

Postřelování šířky cíle minometnou baterií (četou)

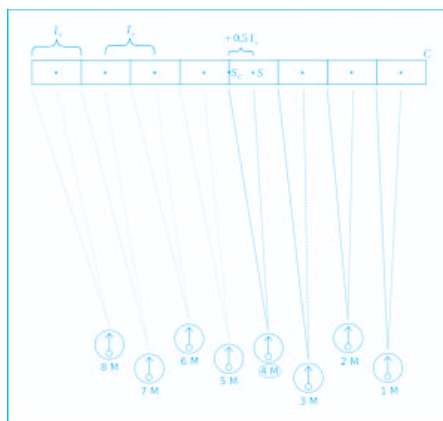
Postřelování šířky cíle minometnou baterií o dvou minometných četách

Aby byla celá šířka cíle ($\check{S}_c$) rovnoměrně postřelována je nutné ji rozdělit na tolik úseků, kolik minometů vede účinnou střelbu. Úsek pro jeden minomet se nazývá **interval vějíře** (I_v) a celý svazek výstřelných rovin baterie (čety) vějíř baterie (čety). Pro zastřílení a účinnou střelbu se používá vějíř sevřený (vjs), nebo vějíř upravený na šířku cíle (vjc).

Vějíř sevřený je takový, při němž svazek výstřelných rovin všech minometů baterie (čety) směřuje do jednoho bodu (obr. 1).

Obr. 1: Vějíř sevřený, 1. minometná četa

Obr. 2: Vějíř na šířku cíle, minometná baterie o dvou minometných četách rozmístěná v celku

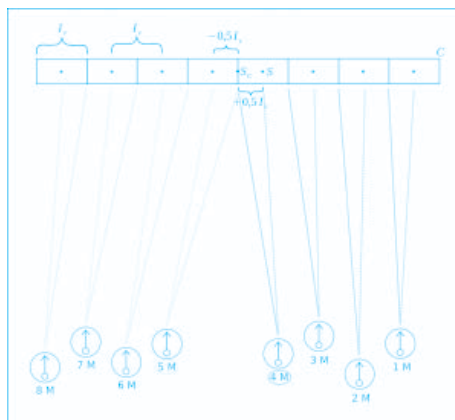
Vějíř na šířku cíle je takový, při němž svazek výstřelných rovin odpovídá šířce cíle (obr. 2).

Cílem je, aby v průběhu účinné střelby jednotlivé minomety postřelovaly své úseky a aby se střední nárazy jednotlivých minometů co nejvíce přiblížily středu (S) daného úseku (intervalu) v průřelí cíle.

Řídícím minometem minometné baterie o dvou četách je obvykle 4. minomet, který je rovněž řídícím minometem 1. minometné čety. Řídícím minometem 2. minometné čety je 5. minomet. Obecně však může být řídícím minometem baterie (čety) kterýkoliv minomet baterie (čety).

Při rozmístění minometné baterie v palebném postavení v celku se připravují prvky pro střelbu na střed cíle pro řídící minomet baterie (4. minomet). K zamíření minometů na odpovídající úseky se v palebném postavení upravuje vějíř baterie na šířku cíle. Aby byly minomety zamířeny na středy odpovídajících úseků je vhodné opravit před zahájením účinné střelby směr všech minometů o $0,5 I_v$ doprava, přestože to pravidla střelby neuvádějí (obr. 2).

Při rozmístění minometné baterie v palebném postavení po četách se prvky pro střelbu připravují na střed cíle pro řídící minomety čet, tzn. u 1. minometné čety pro 4. minomet a u 2. minometné čety pro 5. minomet. K zamíření minometů na odpovídající úseky se v palebném postavení upravuje vějíř každé čety na šířku jejího úseku. Aby byly minomety zamířeny na středy odpovídajících úseků je vhodné opravit před zahájením účinné střelby směr všech minometů 1. minometné čety o $0,5 I_v$ doprava a směr všech minometů 2. minometné čety doleva o $0,5 I_v$ (obr. 3)

Obr. 3: Vějíř na šířku cíle, minometná baterie o dvou minometných četách rozmístěná po četách

Při rozptýlení rozmístění minometů v palebném postavení se prvky pro střelbu připravují zvlášť pro každý minomet na střed jemu odpovídajícího úseku.

Interval vějíře (I_v) je možné vypočítat dvojím způsobem:

a) Je-li známa šířka cíle v metrech:

$$I_v = \frac{\check{S}_c}{n_m * 0,001 D_t^c}$$

kde: $\check{S}_c$ – šířka cíle kolmo k výstřelné v metrech,

n_m – počet minometů střílejících na cíl,

D_t^c – topografická dálka cíle.

b) je-li změřena šířka cíle z pozorovatelný v dílcích:

$$I_v = \frac{\check{S}_c[dc]}{n_m} * R_p$$

kde: $\check{S}_c[dc]$ – šířka cíle z pozorovatelný v dílcích,

n_m – počet minometů střílejících na cíl,

R_p – redukční poměr.

I_v se zaokrouhluje na celé dílce k nižší hodnotě.

Zastřílení baterií se provádí tak, že se s počítanými prvky vystřelí jedna rána řídicím minometem. Jestliže byla změřena pouze úchylka výbuchu ve směru přivede se výbuch na pozorovací přímkou nebo do průčelí cíle.

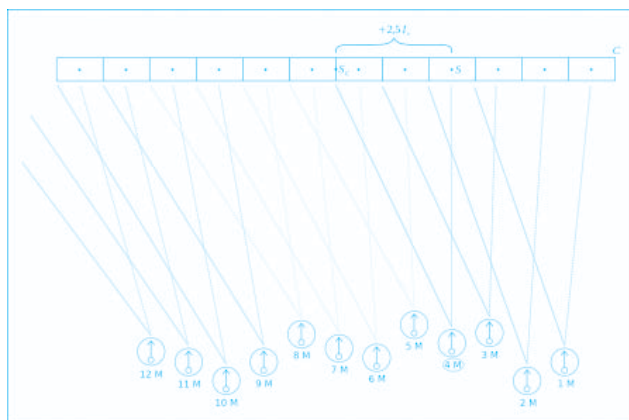
Úchylky ve směru od cíle se pozorují obvykle od středu cíle. Výbuchy se udržují v průběhu zastřílení ve středu cíle. Při přechodu na účinnou střelbu je vhodné opravit směr o $0,5 I_v$, jak bylo uvedeno (obr. 2 a 3), aby výbuchy nastaly ve středech úseků jednotlivých minometů. Pokud se budou výbuchy během zastřílení udržovat ve středu úseku řídicího minometu baterie nebude potřebné před zahájením účinné střelby provést opravu o $0,5 I_v$ (pouze při rozmístění minometné baterie v palebném postavení v celku). Výjimečně je možné pozorovat výbuchy vzhledem k pravému (levému) okraji nebo k jinému bodu cíle a při zastřílení je udržovat ve středu cíle nebo ve středu úseku řídicího minometu.

Postřelování šířky cíle minometnou baterií o třech minometných četach

Z důvodu jednoduchosti je vhodné, aby řídicím minometem minometné baterie o třech minometných četach (o dvanácti minometech) byl 4. minomet a zůstal tak zároveň i řídicím minometem 1. minometné čty. Jako řídicí minomet 3. minometné čty je vhodné určit 9. minomet. Řídicím minometem 2. minometné čty pak zůstává 5. minomet.

Při rozmístění minometné baterie v palebném postavení v celku se tedy připraví prvky pro střelbu pro 4. minomet. Před zahájením účinné střelby je nutné opravit směr celé baterie (všech minometů) o $2,5 I_v$ doprava (obr. 4).

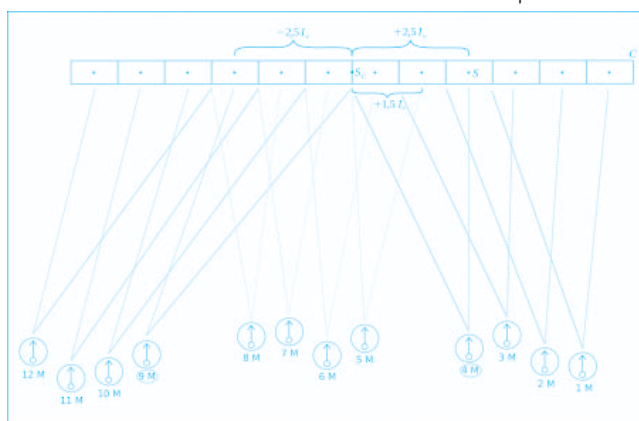
Relativně jednodušší se jeví určit jako řídicí minomet baterie 6. minomet. V tom případě by se opravoval směr před zahájením účinné střelby o $0,5 I_v$ doprava (pokud by byl řídicí minomet baterie 5. minomet, pak by oprava směru byla o $1,5 I_v$ doprava). Pak by však bylo žádoucí

Obr. 4: Vějíř na šířku cíle, minometná baterie o třech minometných četách rozmístěná v celku

změnit řídicí minomet 2. čety na 6. minomet, čímž by se opět narušila jednotnost v této otázce a z toho vyplývající určování oprav proti minometné baterii o dvou četách, respektive 2. četě této baterie, a poněkud složitější by bylo i opravování směru před zahájením účinné střelby při rozmístění baterie po četách.

Při rozmístění baterie po četách se tedy budou připravovat prvky pro střelbu pro řídicí minometry čet, tzn. u 1. minometné čety pro 4. minomet, u 2. minometné čety pro 5. minomet a u 3. minometné čety pro 9. minomet. Před zahájením účinné střelby je nutné opravit směr u 1. minometné čety o $2,5 I_v$ doprava, u 2. minometné čety o $1,5 I_v$ doprava a u 3. minometné čety o $2,5 I_v$ doleva (obr. 5).

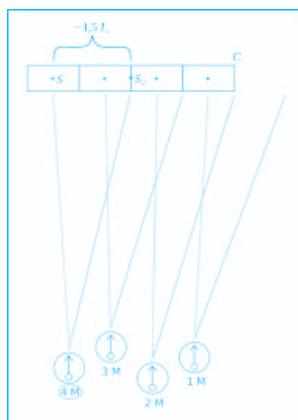
Obr. 5: Vějíř na šířku cíle, minometná baterie o třech minometných četách rozmístěná po četách

Postřelování šířky cíle minometnými četami

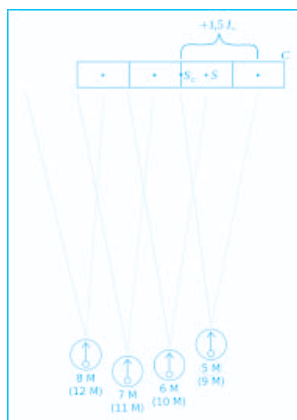
Řídicími minometry čet jsou krajní minometry. Prvky pro střelbu se určují pro tyto minometry (tedy pro 4., 5. a 9. minomet). Při zastřílení a samostatné palbě minometnými četami se postupuje obdobně jako při zastřílení baterií, tzn. úchyly výbuchů se pozorují obvykle ke středu cíle a výbuchy se v průběhu zastřílení udržují ve středu cíle, případně se mohou udržovat ve středu úseku řídicího minometu.

Před zahájením účinné střelby je nutné opravit směr u 1. minometné čety o $1,5 I_v$ doleva (obr. 6) a u 2. a 3. minometné čety o $1,5 I_v$ doprava (obr. 7). Pokud se budou výbuchy během zastřílení udržovat ve středu úseku řídicího minometu nebude potřebné opravu provádět.

Stejným způsobem se postřeluje šířka cíle při palbě minometné baterie „četami náložmo“. Při vedení palby dvěma směry se postupuje stejně jako při palbě dělostřeleckou baterií.

Obr. 6: Vějíř na šířku cíle
u 1. minometné čety

Obr. 7: Vějíř na šířku cíle
u 2. a 3. minometné čety

Závěr

Základním požadavkem na palbu dělostřelectva je její efektivnost.

Předpokladem efektivního splnění palebných úkolů v palebném ničení a optimálního využití zbraňových systémů dělostřelectva je rovněž dokonalá znalost pravidel střelby a řízení palby a jejich dovedná aplikace v praxi. Cílem článku je přispět k naplnění tohoto předpokladu u dělostřeleckých profesionálů u minometných jednotek.

Literatura:

Pravidla střelby a řízení palby pozemního dělostřelectva. [Pub-74-14-01]. Vyškov: ŘeVD, 2007.v

Pravidla střelby a řízení palby pozemního dělostřelectva. Prozatímní vydání. [Pom-2/10-163]. Praha: GŠ ČSA, 1992.

Vysvětlivky k pravidlům střelby a řízení palby pozemního dělostřelectva. [Děl-2-4]. Praha: FMNO, 1990.

Jdeme vpřed bez iluzí. Někteří budou pravidla porušovat, ale právě proto potřebujeme postavit strukturu, která zajistí, že pokud to nějaký stát udělá, bude čelit důsledkům. Právě dnes ráno jsme si znovu připomněli, proč potřebujeme nový a přísnější přístup vůči této hrozbě. Severní Korea opět porušila pravidla tím, že vyzkoušela raketu, která by mohla být využita jako střela dlouhého doletu.

Tato provokace zdůrazňuje potřebu akce – nejen dnes odpoledne v Radě bezpečnosti OSN, ale i v našem úsilí zabránit šíření těchto zbraní. Pravidla musí být závazná. Porušování musí být potrestáno. Slova musejí něco znamenat. Svět se musí sjednotit, aby zabránil šíření těchto zbraní. Nyní je čas na silnou mezinárodní odpověď a Severní Korea musí vědět, že cesta k bezpečnosti a respektu nikdy nepovede přes hrozby a nelegální zbraně. A všechny státy se musí spojit, aby vybudovaly pevnější mezinárodní režim. Proto musíme stát bok po boku, abychom donutili Severní Koreu, aby změnila kurz.

**Obama v Praze mluvil k světu
(z projevu amerického prezidenta Baracka Obamy v Praze)**

neděle 5. dubna 2009

<http://aktualne.centrum.cz/zahranici/evropa/clanek.phtml?id=633905>

1. Úvod

Intenzita využívání nejrůznějších elektrických a elektronických zařízení a v poslední době zejména tempo rozvoje bezdrátové komunikace je příčinou exponenciálně rostoucí úrovně elektromagnetického pozadí. Je proto povinností kompetentních a odpovědných pracovníků (stakeholders) vytvořit podmínky pro minimalizaci negativního dopadu provozovaných zdrojů neionizujícího elektromagnetického záření (**NIEMR – non-ionising electromagnetic radiation**) na životní prostředí, majetek a zdraví exponovaných osob.

Uvedené platí jak pro civilní sektor, tak i pro vojenství. Aby bylo možné daný požadavek efektivně zabezpečit, je nutné primárně identifikovat zdroje rizik, kritická rizika kvalitativně nebo semikvantitativně posoudit či kvantifikovat a na základě získaných výsledků navrhnout a poté implementovat adekvátní preventivní protopatření.

Analogicky jako jiné formy energie, má i NIEMR schopnost reagovat s biologickými systémy. Expozice tak může být v závislosti zejména na frekvenci a intenzitě záření a době trvání příčinou mnoha zdravotních potíží a onemocnění živých organismů, člověka nevyjímaje. Nebudou-li související rizika adekvátně vyhodnocena, může se zejména vzhledem k vysoké inkubační době projevu řady onemocnění, z nichž je působení NIEMR podezřelé, snadno stát, že si společnost připravuje závažné zdravotní a ekologické problémy. Jejich řešení ex post by nepochybně vyžadovalo o několik řádů vyšší finanční náklady ve srovnání se zavedením opatření ex ante na základě akceptace principu předběžné opatrnosti. Uvedené konstatování je ještě zvýrazněno nastupující globální hospodářskou recesí.

2. Teoretická část

Elektromagnetické záření má vlnově korpuskulární charakter, takže v některých situacích se chová jako proud světelných kvant, fotonů, jindy spíše jako vlnění. V případě vlnového pojetí jde o kombinaci příčného postupného vlnění magnetického a elektrického pole komplexně nazývaného elektromagnetické pole. Na elektromagnetické pole lze pohlížet jako na postupnou elektromagnetickou vlnu, v níž je vektor elektrického pole **E** kolmý k vektoru intenzity magnetického pole **H**. Velikost a směr obou vektorů se ve vlně rychle mění a tyto změny přenášejí energii. Směr přenosu energie elektromagnetické vlny je kolmý na rovinu tvořenou vektory **E** a **H**, přičemž rychlost šíření ve vakuu, má hodnotu $c \approx 3,00 \cdot 10^8 \text{ m} \cdot \text{s}^{-1}$. Vlastnosti šíření elektromagnetické vlny popisují Maxwellovy rovnice (Halliday, D. et al, 2000).

Podle ionizačních účinků se elektromagnetické záření klasifikuje na ionizující a neionizující. NIEMR se rozumí záření o frekvenci $f \leq 1,7 \cdot 10^{15} \text{ Hz}$, které není schopno ionizovat atomy a molekuly a s ním související **neionizující elektromagnetické pole (NIEMF)**. V následující části bude absentováno od ultrafialové, viditelné a infračervené složky elektromagnetického spektra a pozornost bude věnována technicky využívané oblasti neionizujícího NIEMR o frekvenci $f \leq 3 \cdot 10^{11} \text{ Hz}$.

Způsoby šíření a působení elektromagnetických vln shrnuje stručně naše skupina (Božek, F. & Langerová, A. 2008). Z aspektu námi zkoumaného vlivu bočních laloků NIEMF radarů, bude rozhodující tzv. parazitní vazba, která vzniká mezi zdrojem a člověkem, kdy je vzhledem k velkým vzdálenostem vyloučena vazba induktivní a kapacitní.

Pro určení biologických účinků NIEMF sledovaných frekvencí je významný popis šíření elektromagnetické vlny ve ztrátovém prostředí, které představuje lidská tkáň. Při dopadu vlny na biologickou tkáň dochází jednak k reflexi vlny a parciálně k jejímu prostupu do tkáně. Protože relativní permeabilita μ_r tkáně je obdobná jako μ_r vzduchu, jelikož lidská tkáň je diamagnetická, zůstane příčná složka magnetické indukce po průchodu vlny do biologické tkáně zhruba stejná. Velikost amplitudy příčné složky elektrického pole se ale vlivem vyšší relativní permitivity ϵ_r tkáně zmenší. Pokud by druhé prostředí bylo nevodivé, tj. při vodivosti $\sigma \equiv 0$, vlna by jím prostoupila a pokračovala dál se změněnou vlnovou délkou. V důsledku relativně vysoké vodivosti lidského těla, kdy v závislosti na druhu tkáně $\sigma = 0,2 - 1,0 \text{ S}\cdot\text{m}^{-1}$, vyvolá intenzita elektrického pole indukované vodivostní proudy, jež jsou příčinou vzniku Jouleova tepla v tkáni (Steinmetz, M. 2005).

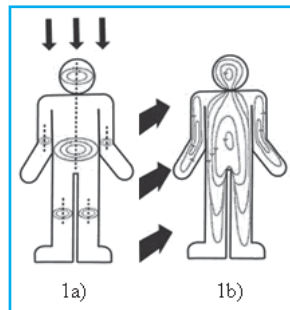
Při určování fyzikálních účinků elektrických polí je nutno respektovat, že tkáň je poměrně dobrý vodič. Elektrické pole proto neproniká do hloubky a ke vzniku indukovaných proudů dochází zejména v místech těsně pod povrchem tkáně.

Podle Faradayova indukčního zákona vzniká v přítomnosti proměnného magnetického pole v biologické tkáni elektrické pole, jež způsobuje vznik indukovaných proudů. Velikost indukovaných proudů závisí na poloměru proudových smyček, konduktivitě tkáně, míře změny a velikosti proudové hustoty. Přestože lidské tělo není elektricky homogenní, lze cestu i hodnotu indukovaných proudů v libovolné části těla odhadnout s využitím anatomických a elektrických modelů těla a výpočetních metod, které mají vysoký stupeň anatomického rozlišení. Na obr. 1a) jsou znázorněny proudové smyčky v těle při vertikálním vektoru střídavého magnetického pole a na obr. 1b) naopak při horizontálním vektoru magnetického pole směřujícím proti hrudníku (Steinmetz, M. 2005). Díky ztrátovému prostředí biologické tkáně způsobují indukované proudy rovněž tepelné účinky.

Pro NIEMR nízkých frekvencí bylo dále na skupinách dobrovolníků, jež se sami označovali za citlivé, experimentálně zjištěno podráždění nervové soustavy. Tato možná zdravotní rizika, nastávají při proudové hustotě $J \geq 0,1 \text{ A}\cdot\text{m}^{-2}$. Pro působení indukovaných elektrických proudů je významné, že pro frekvence záření $f \geq 10^3 \text{ Hz}$ jejich účinnost s rostoucí frekvencí výrazně klesá (ICNIRP. 1998).

Mezinárodní komise na ochranu proti neionizujícímu záření (ICNIRP) na základě výše prezentovaného působení elektromagnetického vlnění a vyhodnocení dalších odborných publikací a výzkumných zpráv, v nichž se objevují výsledky pokusů na hlodavcích, primátech i skupinách dobrovolníků, tak považuje za dostatečně prokázané výhradně dva následující přímé biologické účinky NIEMR na živé organismy (ICNIRP. 1994, ICNIRP 1998):

- ohřívání tkáně těla při absorpci NIEMR pro frekvence $f [\text{Hz}] \in \langle 10^5; 3 \cdot 10^{11} \rangle$;
- působení elektrických proudů indukovaných v těle proměnným magnetickým a elektrickým polem o frekvenci $f \leq 10^7 \text{ Hz}$.

Obr. 1: Uzavírání proudových smyček v těle

V souladu s těmito fakty stanovila ICNIRP nejvyšší přípustné hodnoty a referenční úroveň dozimetrických veličin pro vyhodnocení expozičních situací elektromagnetického vlnění v oboru frekvencí f [Hz] $\in (0,0; 3 \cdot 10^{11})$. Stanovené hodnoty byly převzaty EU (European Parliament and Council, 2004) a následně inkorporovány do stávající právní úpravy ČR (vláda ČR, 2008).

Jiné biologické účinky NIEMR z výše zmíněných intervalů frekvencí považuje ICNIRP za neprokázané nebo dokonce chybné, a proto nebyly při stanovení nejvyšších přípustných hodnot a referenčních úrovní dozimetrických veličin zohledněny.

Existují však biologové a lékaři, kteří vycházejí většinou z vlastní experimentální či klinické zkušenosti (lze je označit jako nezávislé na ekonomických zájmech), kteří dospívají k závěru, že trvalá expozice NIEMR frekvencí $f \leq 3 \cdot 10^{11}$ Hz, byť podlimitních hodnot, by mohla v budoucnu při dlouhodobém působení na organismus způsobovat závažné zdravotní problémy. Lze objevit řadu odborných publikací upozorňujících, že u exponovaných osob lze zaznamenat zvýšený výskyt leukémie (Milham, S. Jr. 1983), rakoviny (Lester, J. R. & Moore D. F. 1982, Caplan, L. S. et al, 2000), srdečních, neurologických a reprodukčních poruch (Cherry, N. 2000) apod.

Při zkoumání biologických účinků dlouhodobého ozařování osob NIEMR je nutno vnímat také rozdíly mezi ozařováním v pulzním a kontinuálním režimu. Efekt pulzního záření, které je také principem funkce radarů, bývá považován za vyšší. Dlouhotrvající mikrovlnné záření pulzního charakteru, souvisí kromě výše uvedených onemocnění také se symptomy typu bolest hlavy, únava, nespavost, závratě, změny aktivity mozku a poruchy koncentrace a paměti. Vědci referují o tom, že tyto efekty v případech každodenní expozice mohou nastupovat již při velmi nízkých dozimetrických hodnotách záření (Novák, J. 2007).

Snad nejkomplexnější studie tohoto typu je výsledkem práce mezinárodní skupiny dvaceti vědců a expertů na veřejnou politiku ochrany zdraví. Vyjadřuje obavy, že dlouhodobá expozice několika typy NIEMF dává podnět ke vzniku dětské leukémie, tumorů mozku, tumorů ušního nervu, rakoviny, imunosuprese, Alzheimerovy choroby, neurologických onemocnění, aj. Obzvláště citlivou skupinu představují děti. Jsou jmenovány také vlivy týkající se poškození deoxyribonukleové kyseliny (DNA), buněčné komunikace, buněčné látkové výměny a opravných mechanismů, které kontrolují likvidaci rakovinných buněk v těle. DNA buněk rozpozná NIEMF již při velmi nízkých hodnotách expozice a reaguje na to stresovou biochemickou odpovědí. K těmto závěrům dospěla skupina po kritickém přezkoumání více než 2000 studií (BioInitiative, 2007).

Ve studii jsou vyjádřeny závažné pochyby, týkající se bezpečnosti platných zdravotních limitů pro ochranu osob před NIEMF. Zároveň jsou předloženy detailní vědecké informace o zdravotním vlivu NIEMF ve sto až tisícinásobně nižších hodnotách ve srovnání se stávajícími limity, které jsou platné ve většině průmyslových zemí Evropy včetně ČR a v USA a které byly přijaty na základě doporučení ICNIRP resp. U.S. Státní federální komise pro komunikaci (U.S. FCC).

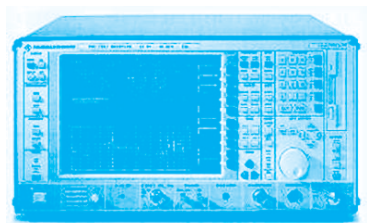
Analogické poznatky o biologickém vlivu NIEMF na živé organismy zaznamenala při studiu literatury a shrnuje i naše publikace (Božek, F. & Navrátil, J. & Dvořák, J. 2008).

3. Použitá zařízení a metody

Pro výběr vojenského zařízení ke zkoumání rizik z profesionální expozice NIEMR byl využit informační systém logistiky. K identifikaci zdrojů NIEMR byla aplikována metoda Checklist Analysis (Dickert, T.G. 1974) a pro kvalitativní stanovení priorit rizik tradiční brainstorming (Beránek, Z. et al. 1996).

K měření dozimetrických charakteristik byly použity:

- Měřicí přijímač R&S ESIB40, výrobce Rohde and Schwarz, k němuž je možno připojit měřicí antény podle studovaného kmitočtového pásma a měřit základní parametry NIEMF včetně intenzity elektrického pole E a zářivého toku S . Přijímač pracuje v kmitočtovém pásmu 20–4.10¹⁰ Hz a je zobrazen na obrázku 2.
- Měřicí souprava NARDA, kterou je možno použít v oboru frekvencí 3.10⁸–5.10¹⁰ Hz. Sonda pracuje na principu termoelektrického článku a byla použita ke stanovení efektivní hodnoty intenzity elektrického pole. Souprava je znázorněna na obr. 3.

Obr. 2: Měřicí přijímač R&S ESIB40

Obr. 3: Měřicí souprava NARDA

Měření byla provedena certifikovanými přístroji v souladu s platnými normami (vláda ČR, 2008), v místech obvyklého výskytu osob a za běžného provozu radaru. Ve spolupráci se zaměstnanci útvaru byla vybrána měřicí stanoviště, na nichž zaměstnanci tráví většinu pracovní doby. Současně byly sledovány jednotlivé osoby a zaznamenávány časové úseky, během nichž se zdržovaly na vybraných stanovištích. Dozimetrické veličiny NIEMF byly měřeny vždy pro vertikální i horizontální polarizaci přijímací antény. Anténa byla směřována vždy k jednotlivým lokátorům a záznam E a S proveden v rozsahu 2 – 4.10⁹ Hz v režimu Max Hold Peak po dobu normativně stanovenou pro dané kmitočtové pásmo, tj. po dobu 6 minut. Tento postup byl nezbytný k zachycení maximální úrovně NIEMF s ohledem na pohyb vysílacích antén radaru a impulzní charakter vysílaného signálu.

K posouzení expozičních situací a rizik profesionální expozice NIEMF byly využity dva postupy.

První postup vycházel z aktuálně platných standardů (European Parliament and Council, 2004). Pro celý obor frekvencí NIEMF, tj. f [Hz] $\in$ $\langle 0,0; 3.10^{11} \rangle$, jsou definovány zvlášť nejvyšší přípustné a referenční hodnoty pro nepřetržité expozice zaměstnanců a nižší hodnoty pro osoby v komunálním prostředí. Pro pracovní frekvence f [GHz] $\in$ $\langle 2,6; 3,1 \rangle$ u útvaru provozovaných radarů je jako nejvyšší přípustná hodnota pro profesionální expozice a pro celé tělo definována hodnota měrného absorbovaného výkonu $SAR = 400 \text{ mW.kg}^{-1}$, středovaná přes kterýkoliv šestiminutový interval. Při nepřekročení této hodnoty je riziko akceptovatelné. Pro osoby v komunálním prostředí je hodnota SAR pětinašobně nižší.

Nejvyšší přípustné hodnoty reprezentují hodnoty uvnitř tkáně a jejich přímé zjištění je obtížné. Proto byly matematickým modelováním a laboratorními experimenty pro specifické frekvence odvozeny relativně snadno měřitelné referenční dozimetrické veličiny NIEMF. V oboru námi sledovaných frekvencí jde o efektivní hodnoty intenzity elektrického pole $E_R = 137 \text{ V.m}^{-1}$, intenzity magnetického pole $H_R = 360 \text{ mA.m}^{-1}$, magnetické indukce $B_R = 450 \text{ mT}$ a hustoty zářivého toku $S_R = 50 \text{ W.m}^{-2}$. Jejich stanovení umožňuje bez náročných výpočtů nebo

měření rychle rozhodnout o nepřekročení nejvyšších přípustných hodnot a akceptovatelnosti rizika. Dokonce, i když překračuje naměřená hodnota referenční úroveň, nemusí být nutně překročeny také nejvyšší přípustné hodnoty. Tehdy je nutné užít detailní metody hodnocení, specifické pro každý typ zařízení i expozici.

Ve druhém případě byl při hodnocení akceptovatelnosti rizika respektován princip předběžné opatrnosti. K tomu byly užity hodnoty referenčních úrovní dozimetrických veličin S_R eventuálně E_R stanovené direktivou (European Parliament and Council, 2004). Nejistota spojená s existencí atermických účinků při expozici osob NIEMF byla inkorporována pomocí faktoru nejistoty $UF = 10$ a nejistota spojená s individuálními rozdíly citlivosti ve formě faktoru nejistoty $UF_{SD} = 2$.

4. Výsledky a diskuze

Ke studiu rizik profesionální expozice NIEMR byl zvolen vojenský útvar X, který svým charakterem, přístrojovou technikou a vybavením splňuje kritéria přítomnosti více zdrojů NIEMR a zároveň i zvýšeného pohybu osob v blízkosti těchto zdrojů.

Jako zdroje rizik byly identifikovány radiotechnická a naváděcí zařízení pro zabezpečení letectva, elektrocentrála, zálohové zdroje elektrické energie, centrální monitorovací panel, mikrovlnné spojovací uzly a mobilní telefony, počítačová síť včetně napájecích zdrojů, počítačů a monitorů, telefonní ústředna, svářecí technika, trafostanice, rozvody elektrické energie, různé spotřebiče včetně domácích aj. (Kubíček, L. 2008). Jako kritické riziko, které bylo podrobeno bližšímu zkoumání, byl vyhodnocen pobyt zaměstnanců útvaru v NIEMF bočních laloků radarů.

4.1 Charakteristika vojenského útvaru

Útvar se nachází na kopci ve volném terénu. Vzdálenost od nejbližší obydlené budovy je větší než 1000 m. Objekt je oplocen, vstup do objektu je pouze pro zaměstnance anebo na povolení. Vlastní areál zabírá plochu kolem 2000 m². V areálu se nacházejí tři radary, které jsou rozmístěny na rozlehlé ploše a zabírají větší část objektu. Jsou situovány oproti budovám a vyvýšeny umístěním na třímetrové valy. Za běžné situace jsou alespoň dva radiolokátory v provozu. Jejich technická data jsou prezentována v tab. 1.

Tab. 1: Technická data vybraných zdrojů neionizujícího elektromagnetického záření u útvaru

Počet zdrojů	Typ zdroje	Vysílací frekvence [GHz]	Šířka impulzu [μs]	Šířka paprsku [°]	Výkon zdroje [W]
1	PRV 17	2,6-2,7	1,1-9,0	2,4	$2,4 \cdot 10^6$
1	RL 4 AS	2,8-2,9	0,2	1,4	$2 \times 8,0 \cdot 10^5$
1	P37	2,9-3,1	–	–	$5 \times 8,0 \cdot 10^5$

V objektu se nacházejí budovy strážnice, autoparku s dílnami, požární zbrojnice a budova velitelství, v níž jsou situovány služební místnost s centrálním monitorovacím panelem, kanceláře, telefonní ústředna, šatny, sociální zařízení a technická místnost. Velitelská budova se nalézá zhruba 40 m od nejbližšího radaru. Na pracovišti je nepřetržitý provoz. Pracovní doba je od 7.00 do 16.00 h, zbylou dobu zajišťuje služba, kterou tvoří minimálně čtyři zaměstnanci. Během pracovní doby se v areálu pohybuje 32 stálých zaměstnanců.

Ačkoliv radary pracují bezobslužně, je třeba odečítat data z monitorů, nacházejících se v indikační zóně radaru, kde jsou osoby vystaveny vysokým úrovním NIEMF. Během služby a po skončení pracovní doby jsou předepsány pravidelné obchůzky po celém objektu, každá v délce asi 0,5 h. Rozložení doby pobytu zaměstnanců na sledovaných stanovištích bylo zjištěno metodou pozorování a je prezentováno v tab. 2.

Tab. 2: Průměrná délka pobytu zaměstnance na exponovaných stanovištích

Číslo stanoviště	Popis stanoviště	Délka pobytu [min]
1	Stanoviště PRV 17	45
2	Stanoviště P37	15
3	Rampa u RL 4 AS	30
4	Kancelář velení	205
5	Vjezd do objektu	20
6	Kontrolní místo ochranné směny	5
7	Parkoviště techniky s dílnami	120
8	Výdejna PHM	10
9	Vchod do budovy velení	60

Pomocí metody *Checklist Analysis* byly u útvaru prokázány jisté nedostatky v oblasti managementu bezpečnosti. Směrnicemi nařízený zákaz pobytu na vyvýšených místech během provozu radarů je sice dodržován, nicméně budova velení není dostatečně odstíněna vyjma kovových sítí v oknech centrálního stanoviště obsluhy radarů. Za závažnější nedostatek lze považovat absenci specifických ochranných pracovních pomůcek, byť jsou v interních směrnících předepsány.

4.2 Výsledky měření vybraných dozimetrických charakteristik

V oboru sledovaných frekvencí f [Hz] $\in (2,6; 3,1)$ byly z důvodu možné kontroly na každém stanovišti zjišťovány úrovně dvou závislých veličin, a sice efektivní hustoty zářivého toku S [W.m⁻²] a efektivní hodnoty intenzity elektrického pole E [V.m⁻¹]. Závislost mezi oběma dozimetrickými veličinami je dána rovnicí (1) (Božek, F. & Langerová, A. 2008):

$$E = \sqrt{120\pi \times S} \quad (1)$$

Seznam stanovišť, na nichž byly dozimetrické veličiny měřeny, je uveden v tab. 2. Stanoviště byla zvolena po konzultaci s experty v oboru NIEMR a lékařem, specialistou na nemoci z povolání, jako vhodná pro následné hodnocení zdravotního rizika.

Stanoviště 1, 2, resp. 3 se nalézají v těsné blízkosti radarů PRV 17, P 37, resp. RL 4 AS. Obsluha zde provádí kontrolní obchůzky, odečítání dat z monitorů a běžnou servisní činnost při údržbě radarů a vojenské techniky. Není a technicky ani nemůže být vystavena expozici hlavního radiolokačního svazku, protože sklon anténního systému a směr svazku je zabezpečen tak, aby minimální elevační úhel činil 5° v relaci k rovině valu. Pohybuje se však v NIEMF bočních vyzařovacích smyček. Měřicí bod 4, situovaný ve vzdálenosti přibližně 40 m od radaru RL 4 AS, je významný délkou trvání expozice. Představuje prostory velitelské budovy, kde zaměstnanci tráví největší část pracovní doby. Stanoviště 5 je vjezd do objektu. Nejvzdálenější místo od kteréhokoliv z radarů a z aspektu doby expozice nejméně významné bylo stanoviště 6,

kontrolní místo při pravidelných služebních obchůzkách ostrahy areálu. Na stanovišti 7, kde se zaměstnanci zdržují rovněž delší dobu, se nacházejí dílny a parkoviště vojenské techniky. Výdejna PHM vedle velitelské budovy byla vybrána jako měřicí místo 8, neboť je lokalizována nedaleko od radarů PRV 17 a P 37. Kontrolním stanovištěm 9 bylo zvoleno prostranství před vchodem do velitelské budovy, sloužící zároveň jako prostor pro kouření, protože pohyb a pobyt osob v této zóně je také poměrně frekventovaný.

Na stanovištích byly detekovány tři vysílací frekvence, $f_a = 2,622$ GHz, $f_b = 2,766$ GHz a $f_c = 2,895$ GHz. Detekované frekvence korespondovaly s provozovanými radary. Hodnoty hustoty zářivého toku S_{Av} a intenzity elektrického pole E_{Av} středované přes šestiminutový časový interval, na stanovištích jsou zaznamenány v tab. 3. Zároveň jsou zde uvedeny hodnoty intenzity elektrického pole E_c vypočtené dle rovnice (1). Vypočtené hodnoty E_c se dobře shodují s maximálními hodnotami E_{Av} vyznačenými v tabulce tučnou kurzívou.

Tab. 3: Hodnoty dozimetrických veličin S_{Av} a E_{Av} a vypočtená hodnota E_c

Číslo stanoviště	Středovaná S_{Av} [W.m ⁻²]	Středovaná E_{Av} [V.m ⁻¹]			Vypočtená E_c [V.m ⁻¹]
		$f_a = 2,622$ GHz	$f_b = 2,766$ GHz	$f_c = 2,895$ GHz	
1	9,91	61,38	32,28	37,76	61,12
2	13,86	72,44	44,72	61,94	72,28
3	132,40	66,99	210,38	224,39	223,41
4	28,33	40,93	68,79	103,75	103,34
5	9,92	59,36	61,31	52,00	61,15
6	1,63	24,92	20,71	22,99	24,79
7	27,94	58,34	90,16	102,45	102,63
8	20,18	88,01	7,62	12,88	87,22
9	0,40	12,66	11,82	10,53	12,28

Středované hodnoty S_{Av} byly kalkulovány dle vztahu (2) z hodnot S_i naměřených v minutových intervalech:

$$S_{Av} = T^{-1} \times \sum_{i=0}^{i=T} S_i \times t_i \quad (2)$$

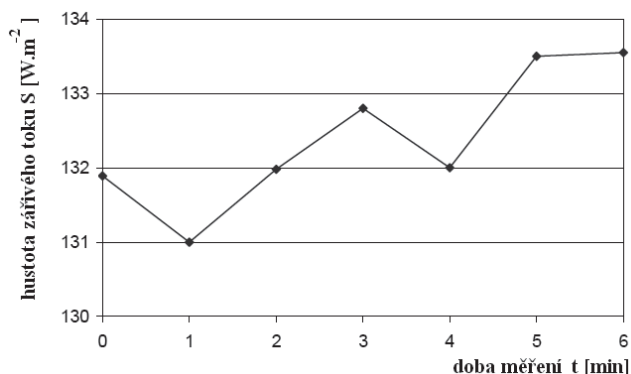
kde S_{Av} značí středovanou hodnotu hustoty zářivého toku přes časový interval $T = 6$ minut, S_i je hodnota hustota zářivého toku v čase t_i a i [min] $\in \langle 0; 6 \rangle \wedge i \in \mathbb{Z}^+$, kde $\mathbb{Z}^+$ je symbol pro množinu všech kladných celých čísel.

Středované hodnoty E_{Av} byly kalkulovány z naměřených hodnot E_i dle vztahu (3):

$$E_{Av} = \sqrt{T^{-1} \times \sum_{i=0}^{i=T} E_i^2 \times t_i} \quad (3)$$

kde E_{Av} značí středovanou hodnotu intenzity elektrického pole přes časový interval $T = 6$ minut, E_i je hodnota intenzity elektrického pole v čase t_i a i [min] $\in \langle 0; 6 \rangle \wedge i \in \mathbb{Z}^+$, kde $\mathbb{Z}^+$ je symbol pro množinu všech kladných celých čísel.

Na obr. 4 jsou znázorněny hodnoty hustoty zářivého toku S_i zjištěné v minutových obdobích na stanovišti 3. Obdobná měření byla provedena a podobné závislosti získány i na ostatních stanovištích. Získané hodnoty S_i sloužily pro výpočet středovaných hodnot S_{Av} .

Obr. 4: Hodnoty hustoty zářivého toku S_i naměřené v minutových periodách na stanovišti 3

4.3 Hodnocení zdravotního rizika

K posouzení akceptovatelnosti rizika sloužila komparace dozimetrických charakteristik S_{Av} a E_{Av} s odpovídajícími referenčními hodnotami. Je-li kvocient nebezpečí HQ definován vztahem (4):

$$HQ = S_{Av} \times S_R^{-1} \quad (4)$$

v němž $S_R = 50 \text{ W.m}^{-2}$ značí definovanou referenční hodnotu hustoty zářivého toku a S_{Av} její zjištěnou středovanou hodnotu, pak pro případy, kdy $HQ > 1$ je riziko nepřijatelné. Tehdy je nutno implementovat vhodná protopatření k minimalizaci rizika.

Hodnoty kvocientů nebezpečnosti na jednotlivých měřicích místech jsou prezentovány v tab. 4. V posuzovaném objektu je riziko rezultující z expozice zaměstnanců NIEMF s výjimkou stanoviště 3, kde $HQ_3 = 2,65$, akceptovatelné.

Hodnota S_{Av} byla při výpočtu HQ preferována oproti E_{Av} , protože lépe charakterizuje termické účinky NIEMF. Pouze ty jsou totiž v oboru frekvencí $f [\text{Hz}] \in \langle 10^7; 3 \cdot 10^{11} \rangle$ jako jediné považovány za dostatečně prokázané.

Tab. 4: Kvocienty nebezpečí pro hodnocená stanoviště

Číslo stanoviště	Kvocient nebezpečí HQ	Číslo stanoviště	Kvocient nebezpečí HQ
1	0,20	6	0,03
2	0,28	7	0,56
3	2,65	8	0,40
4	0,57	9	0,01
5	0,20		

K naprosto odlišným závěrům lze ale dospět, jestliže je respektován princip předběžné opatrnosti s ohledem na atermické účinky dlouhodobých expozic NIEMF, byť podlimitních úrovní. Jako báze pro hodnocení rizika zde byla zvolena aktuálně platná efektivní referenční hodnota intenzity elektrického pole E_R , neboť lépe vystihuje ovlivnění živé tkáně NIEMF ve srovnání s hustotou zářivého toku. Pro vysílací frekvence radarů je stanovena $E_R = 137 \text{ V.m}^{-1}$. Nejistoty ze sféry ostatních biologických účinků NIEMF lze do aktuálně platné referenční hodnoty E_R inkorporovat pomocí faktoru nejistoty $UF = 10$ dle vzorce (5):

$$E_{R(MOD)} = E_R \times UF^{-1} \quad (5)$$

kde $E_{R(MOD)}$ značí modifikovanou efektivní referenční hodnotu intenzity elektrického pole. V našem případě $E_{R(MOD)} = 13,7 \text{ V.m}^{-1}$. Zahrne-li se ještě nejistota spojená s individuálními rozdíly citlivosti ve formě faktoru nejistoty $UF_{SD} = 2$, pak v souladu s rovnicí (5) je $E'_{R(MOD)} \cong 6,85 \text{ V.m}^{-1}$.

Modifikovaný kvocient nebezpečí $HQ_{(MOD)}$ lze vyjádřit pomocí vztahu (6):

$$HQ_{(MOD)} = E_{Av} \times E'_{R(MOD)}^{-1} \quad (6)$$

kde E_{Av} reprezentuje nejvyšší středovanou hodnotu intenzity elektrického pole přes časový interval $T = 6$ minut. V tab. 3. je označena tučnou kurzívou.

Hodnoty modifikovaných kvocientů nebezpečí $HQ_{(MOD)}$, vypočtené dle vztahu (6), jsou prezentovány v tab. 5. Odtud je zřejmé, že je-li zahrnut princip předběžné opatrnosti ani jedno ze sledovaných stanovišť nesplňuje požadavky bezpečnosti.

Tab. 5: Modifikované kvocienty nebezpečí pro hodnocená stanoviště při akceptaci principu předběžné opatrnosti

Číslo stanoviště	Modifikovaný kvocient nebezpečí $HQ_{(MOD)}$	Číslo stanoviště	Modifikovaný kvocient nebezpečí $HQ_{(MOD)}$
1	8,96	6	3,64
2	10,58	7	14,96
3	32,76	8	12,85
4	15,15	9	1,85
5	8,95		

Záleží vždy na top-managementu subjektu, který způsob hodnocení rizika zvolí. Pro užití druhého způsobu hovoří fakt, že pokud bylo při odvození referenčních hodnot absentováno od atermických účinků NIEMF, mělo být prioritně prokázáno, že tyto účinky neexistují, spíše než se spokojit výhradně s konstatováním, že zmíněné účinky nebyly prokázány na dostatečné hladině statistické významnosti.

Nicméně přesto se stále vyžaduje prioritně předložit kvantifikovatelné a reprodukovatelné výsledky s vysokou hladinou statistické spolehlivosti včetně přístupnosti jejich nezávislému potvrzení, aby bylo možné atermické efekty považovat za prokázané a zohlednit je při stanovení hygienických limitů (ICNIRP 1994, ICNIRP 1998).

Nutno však zdůraznit, že důkazy dlouhodobých účinků NIEMF na statisticky významné hladině pravděpodobnosti se předkládají jen velmi obtížně. Zohlednit je třeba především následující skutečnosti (Božek, F. & Langerová, A. 2008):

- Současné působení komplexu faktorů, jež mají analogické efekty. Rakovinu, leukémii, srdeční, neurologické, reprodukční a jiné zdravotní poruchy vedle předpokládaného působení NIEMF vyvolává řada jiných faktorů, jimiž jsou nepochybně konzumace kontaminovaných potravin a vody, dýchání znečištěného vzduchu, dermální kontakt s kontaminovaným prostředím, hluková zátěž, UV a ionizující záření, stres, životostpráva, kouření a další, dnes ještě neznámé vlivy. Zvážit je rovněž nutné zdravotní stav sledovaných osob, jejich věk, pohlaví individuální senzibilitu atd. Významné nejistoty

s sebou přináší také silná závislost vzniku, vývoje a projevu nemocí na vrozených dispozicích jedince.

- b) Vysokou inkubační dobu projevu, která bývá často vyšší než dvacet let.
- c) Minimální možnost realizovat experimenty a verifikaci účinků na lidech. Přenos výsledků získaných na zvířatech bývá zdrojem dalších nejistot.
- d) Míru přijatelnosti celoživotního navýšení výskytu karcinogenních ELCR a jim podobných onemocnění (teratogenita, mutagenita, imunosuprese aj.), stanovenou U. S. EPA pro populaci $P_o > 100$, s hodnotou $ELCR \leq 10^{-6}$, tj. výskytu jednoho nebo méně než jednoho případu onemocnění navíc na 10^6 obyvatel za 70 let. Přitom za uvedenou dobu zemře na rakovinu z $P_o = 10^6$ více než $2 \cdot 10^5$ (20 %) osob.

Lze si tudíž jen stěží představit velikost kontrolních souborů, související náklady a způsob provedení experimentu v prostředí tolika nejistot, aby bylo možné s vysokou mírou spolehlivosti prokázat zmíněné druhy onemocnění a poruch v důsledku dlouhodobé expozice osob NIEMF.

Potřebu inkorporace principu předběžné opatrnosti do procesu hodnocení rizik z nepřetržité expozice osob NIEMF paradoxně podporují i standardy elektromagnetické kompatibility. Aby nedošlo k poruchám či haváriím je odolnost elektronických přístrojů v průmyslu dána hodnotou intenzity elektrického pole $E = 10 \text{ V} \cdot \text{m}^{-1}$. V domácnostech platí pro elektronické přístroje ještě přísnější hodnota $E = 3 \text{ V} \cdot \text{m}^{-1}$ (vláda ČR, 1997). Jiná norma stanoví meze odolnosti rozhlasových přijímačů vůči NIEMF v kmitočtovém pásmu VKV, tj. v rozmezí frekvencí $f [\text{Hz}] \in \langle 3 \cdot 10^7; 3 \cdot 10^8 \rangle$, dokonce na úroveň $E \cong 0,3 \text{ V} \cdot \text{m}^{-1}$, aby byl zajištěn kvalitní příjem rozhlasu (Úřad pro technickou standardizaci, normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví, 2007).

Podle právní úpravy, která v názvu paradoxně deklaruje ochranu zdraví obyvatel (European Parliament and Council, 2004, vláda ČR, 2008), však musí mít člověk odolnost vůči nepřetržité expozici NIEMF o řád až dva řády vyšší než elektronické přístroje.

Pozoruhodné také je a za zamyšlení stojí, že např. Polsko a Itálie nepřistoupily na doporučení EU a stejně jako Švýcarsko, Čína nebo Rusko mají hygienické limity v podobě referenční úrovně dozimetrických veličin stanoveny zhruba na desetinásobně nižší úrovni, než stanoví evropská i národní právní úprava (Božek, F. & Langerová, A. 2008).

Závěr

Byl vytipován vojenský útvar ke zkoumání rizik z profesionální expozice NIEMR. K identifikaci zdrojů NIEMR byla aplikována metoda Checklist Analysis a pro kvalitativní stanovení priorit rizik tradiční brainstorming. Jako kritické riziko, které bylo podrobeno bližšímu zkoumání, byl vyhodnocen pobyt zaměstnanců v NIEMF bočních laloků radarů.

U sledovaného útvaru jsou provozovány tři radary s vysílacími frekvencemi v rozmezí $f [\text{GHz}] \in \langle 2,6; 3,1 \rangle$. Aby bylo možné vyhodnotit rizika profesionální expozice NIEMF, byly měřeny hodnoty hustoty zářivého toku a intenzity elektrického pole na stanovištích, která byla vybrána na základě předchozí precizní charakteristiky místních podmínek. Měření byla provedena certifikovanými přístroji v souladu s platnými evropskými standardy. Naměřené hodnoty hustoty zářivého toku a intenzity elektrického pole v intervalu šesti minut byly využity k výpočtu odpovídajících středovaných hodnot sledovaných dozimetrických veličin.

K posouzení expozičních situací a rizik byly využity dva postupy.

První postup respektoval současné standardy. Vyhodnocení rizik spočívalo ve srovnání naměřených středovaných hodnot hustoty zářivého toku S_{Av} s efektivní referenční hodnotou hustoty zářivého toku $S_R = 50 \text{ W} \cdot \text{m}^{-2}$. Poměr obou hodnot sloužil ke stanovení kvocientu nebezpečí HQ, který byl z devíti sledovaných stanovišť překročen pouze jedenkrát. Pro toto stanoviště činila hodnota $HQ_3 = 2,65$.

Ve druhém případě byl při hodnocení rizika respektován princip předběžné opatrnosti. K tomu byla užita efektivní referenční hodnota intenzity elektrického pole $E_R = 137 \text{ V} \cdot \text{m}^{-1}$, daná standardy pro obor frekvencí $f [\text{Hz}] \in \langle 2 \cdot 10^0; 3 \cdot 10^{11} \rangle$. Nejistota spojená s existencí atermických účinků při expozici osob NIEMF byla inkorporována do hodnoty E_R pomocí faktoru nejistoty $UF = 10$. Současně byla zahrnuta nejistota spojená s individuálními rozdíly citlivosti faktorem nejistoty $UF_{SD} = 2$. Tak byla získána modifikovaná efektivní referenční hodnota intenzity elektrického pole $E'_{R(MOD)} \cong 6,85 \text{ V} \cdot \text{m}^{-1}$. Poměr $E_{Av} \cdot E'_{R(MOD)}^{-1}$ sloužil k výpočtu modifikovaného kvocientu nebezpečí $HQ_{(MOD)}$. Uvedeným způsobem bylo zjištěno, že ani jedno z devíti sledovaných stanovišť nesplňuje požadavky bezpečnosti.

Ve vědecké komunitě se objevují vážné diskuze o oprávněnosti v evropské právní úpravě zakotvených hygienických limitů, sloužících k posouzení rizik z expozic NIEMR. Při odvození limitů byly zohledněny výhradně termické efekty v oboru frekvencí $f [\text{Hz}] \in \langle 10^5; 3 \cdot 10^{11} \rangle$ a působení na nervovou soustavu pro $f \leq 10^7 \text{ Hz}$. Přitom existuje řada studií, prokazujících dlouhodobé vlivy, byť podlimitních intenzit NIEMR, na živé organismy. Prokázat tyto atermické efekty NIEMR s dostatečnou spolehlivostí je ale velmi obtížné, zejména z důvodů existence mnoha faktorů, které iniciují tato onemocnění, vysoké inkubační doby a minimálním možností verifikovat výsledky na lidech.

Máme za to, že pokud má být při odvození referenčních hodnot absentováno od atermických účinků NIEMR, mělo být prioritně prokázáno, že tyto účinky neexistují a nikoliv naopak, spokojit se výhradně s konstatováním, že účinky nebyly spolehlivě prokázány. Při existenci stávajícího přístupu se lze oprávněně domnívat, že hygienické limity jsou nastaveny spíše podle potřeb nadnárodních společností, provozujících informační a komunikační sítě.

Pozoruhodné také je a za zamyšlení stojí, že standardy elektromagnetické kompatibility jsou ve srovnání s hygienickými limity, doporučovanými evropskou legislativou pro ochranu obyvatelstva proti NIEMR, paradoxně o řád až dva řády nižší. Kromě toho existuje řada států, jejichž hygienické limity jsou na zhruba desetinásobně nižší úrovni.

Analýza výše uvedených faktů vede autory k závěru, že při vyhodnocování expozičních situací a rizik se za současného stavu poznání jeví racionální respektovat **princip předběžné opatrnosti**. V opačném případě si vzhledem k vysoké inkubační době projevu řady onemocnění, z nichž je působení NIEMR podezřelé, společnost připravuje vážné zdravotní a ekologické problémy, jejichž řešení může být v budoucnu spojeno s obrovskými náklady.

Pokud se týká samotných ekonomických a vojenských subjektů, záleží výhradně na rozhodnutí top-managementu, který způsob hodnocení rizika zvolí.

Literatura:

BERÁNEK, Z. et al. *Cleaner Production*. Prague: CCCP, 1996.

BOŽEK, F. & LANGEROVÁ, A. Hygienic Limits versus Long-Term Effects of Non-Ionizing Radiation. In *Conference Proceedings on Security and Safety Management and Public Administration*. Prague: Police Academy of the Czech Republic, p. 44-53, 2008, ISBN 978-80-7251-289-8.

- BOŽEK, F. & NAVRÁTIL, J. & DVOŘÁK, J. Biologic Effects of Non-Ionizing Electromagnetic Radiation and Fields. In *Congress Proceedings on Interoperability in Emergency Management*. Brno: University of Defence, p. 7-15, 2008, ISBN 978-80-7392-023-4.
- CAPLAN, L. S. et al. Breast Cancer and Electromagnetic Fields. *Annals of Epidemiology*, 10(1): 31-44, 2000. ISSN 1047-2797.
- CHERRY, N. *Evidence that Electromagnetic Radiation is Genotoxic: The Implications for the Epidemiology of Cancer and Cardiac, Neurological and Reproductive Effects*. Canterbury, New Zealand: Lincoln University, 2000.
- DICKERT, T. G. *Methods for Environmental Impact Assessment*. Berkeley: University of California, 1974.
- HALLIDAY, D. & RESNICK, R. & WALKER, J. *Fyzika, Část 3 – Elektřina a magnetismus*. Brno: VUT, nakladatelství VUTIUM, 2000, s. 850. ISBN 80-214-868-0.
- KUBÍČEK, L. *Analýza rizik z elektromagnetických polí v AČR*. [Dizertační práce]. Brno: Univerzita obrany, 2008.
- LESTER, J. R. & MOORE D. F. Cancer Mortality and Air Force Bases. *J. Bioelectricity*, 1: 77-82, 1982, ISSN 1061-9526.
- MILHAM, S. Jr. *Occupational Mortality in Washington State: 1950-1979 DHHS (NIOSH)*. Publication No. 83-116, Contract No. 210-80-0088. Cincinnati, OH: U.S. Department of Health and Human Services, National Institute for Occupational Safety and Health, 1983.
- NOVÁK, J. *Elektromagnetické pole a zdravotní riziko (IV)*. [on line]. [cit. 2007-12-07]. URL: <<http://www.tzb-info.cz/t.py?t=2&i=4530>>.
- STEINMETZ, M. *Elektromagnetická kompatibilita biologických systémů*. Praha: ČVUT, 2005, str. 6-9.
- A Rationale for a Biologically-Based Public Exposure Standard for Electromagnetic Fields. [on line]. *BioInitiative 2007: BioInitiative Report*. Updated August 31, 2007 by webmaster [2007-09-08]. URL: <<http://www.bioinitiative.org/report/index.htm>>.
- ČSN EN 55020. ČSN EN 55020. Rozhlasové a televizní přijímače a přidružených zařízení – Charakteristiky odolnosti: Meze a metody měření. 3. vydání, Úřad pro technickou standardizaci, normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví, 2007.
- Directive 2004/40/EC on the Minimum Health and Safety Requirements Regarding the Exposure of Workers to the Risks Arising from Physical Agents (electromagnetic fields). European Parliament and Council, 2004.
- Guidelines on limits of exposure to static magnetic fields. *Health Physics*, 66(1): 100-106, ICNIRP. 1994. ISSN 0017-9078.
- Guidelines on limiting exposure to time-varying electric, magnetic, and electromagnetic fields (up to 300 GHz). *Health Physics*, 74(4): 494-522, ICNIRP, 1998, ISSN 0017-9078.
- Nařízení vlády ČR č. 169/1997 Sb., kterým se stanoví technické požadavky na výrobky z hlediska jejich elektromagnetické kompatibility ve znění nařízení vlády č. 282/2000 Sb. Vláda ČR, 1997.
- Nařízení vlády č. 1/2008 Sb., o ochraně zdraví před ionizujícím zářením. Vláda ČR. 2008.

Írán ještě jadernou zbraň nesestrojil. Moje vláda bude usilovat o kontakty s Íránem, které budou založeny na vzájemných zájmech a vzájemné úctě. Věříme v dialog. Nicméně v tomto dialogu představíme jasnou možnost výběru. Chceme, aby Írán zaujal své oprávněné místo ve společenství národů, a to politicky i ekonomicky. Budeme podporovat právo Íránu na mírovou jadernou energii s přísnými inspekcemi. To je směr, kterým se islámská republika může dát. Nebo může její vláda zvolit zvýšenou izolaci, mezinárodní tlak a možný závod jaderných zbraní v oblasti, který zvýší nebezpečí pro nás pro všechny.

Chci být jednoznačný: jaderné a raketové aktivity Íránu jsou skutečnou hrozbou nejen pro Spojené státy, ale také vůči sousedům Íránu a našim spojencům. Česká republika a Polsko projeví odvahu, když souhlasily, že na jejich území může být obranný systém proti těmto raketám. Do té doby, dokud íránská hrozba trvá, budeme rozvíjet ověřený systém raketové obrany s efektivními náklady. Pokud bude íránská hrozba odstraněna, budeme mít silnější základ pro bezpečnost a důvod pro budování raketové obrany v Evropě zmizí.

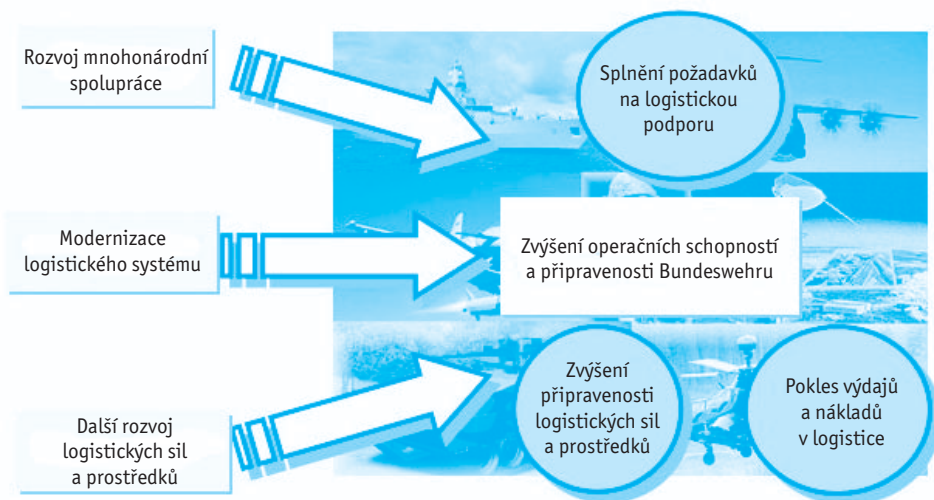
**Obama v Praze mluvil k světu
(z projevu amerického prezidenta Baracka Obamy v Praze)
neděle 5. dubna 2009**

<http://aktualne.centrum.cz/zahranici/evropa/clanek.phtml?id=633905>

V článku jsou uvedeny aktuální úkoly v oblasti transformace logistiky Bundeswehru a poukázáno na nutnost spolupráce se soukromým sektorem. Cílem logistiky Bundeswehru je přispět ke zvýšení operačních schopností a připravenosti jednotek Bundeswehru. Transformace logistiky napomůže splnit požadavky kladené na logistickou podporu vojsk při nasazení v zahraničí. Plánovaná centralizace komplexních logistických služeb zajistí pokles výdajů a nákladů v logistice.

Úvod do problematiky

Hlavním úkolem logistiky Bundeswehru je transformace organizačních struktur a dopravně zásobovacího procesu do roku 2010. Rozvoj mnohonárodní spolupráce, modernizace logistického systému, jakož i další rozvoj logistických sil a prostředků výrazným způsobem napomůže zvýšení operačních schopností a připravenosti Bundeswehru. Postupy a způsoby dosažení tohoto cíle jsou znázorněny na obr. 1.

Obr. 1: Strategické postupy a cíle logistiky

K tomuto účelu bylo založeno Logistické centrum v přístavním městě Wilhelmshavenu, jako hlavní řídicí orgán logistiky Bundeswehru. Odpovídá za ústřední koordinaci, plán logistických výkonů a jejich realizaci ve prospěch útvarů a zařízení Bundeswehru, jak ve vnitrozemí, tak i v zahraničí. Poskytuje a řídí přidělování logistických zdrojů a neustále usiluje o další rozvoj a optimalizaci logistického systému. Pro činnost Logistického centra jsou deklarovány principy spolehlivosti, dostatečnosti, hospodárnosti, efektivnosti a udržitelnost zásob.

Obr. 2: Dislokace Logistického centra ve Wilhelmshavenu

Souběžně s tím dochází k centralizaci jednotlivých míst dislokace do Logistického centra Bundeswehru.

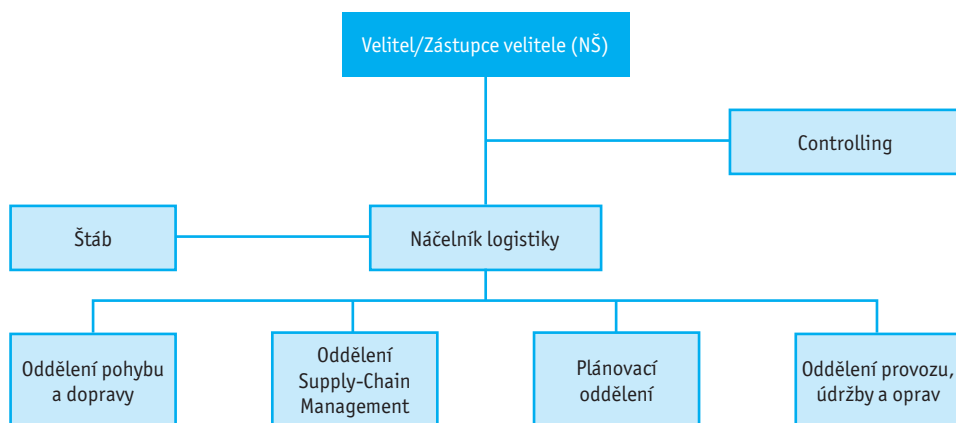
1. Logistika Bundeswehru před transformací

Do roku 2002 byl logistický systém Bundeswehru tvořen mimo jiné třemi mobilními logistickými brigádami a celou řadou logistických základen a zařízení. Tento systém logistiky byl decentralizován a každý druh ozbrojených sil (pozemní vojsko, letectvo, námořnictvo) měl vlastní řídicí a výkonné prvky logistiky. Důsledkem tohoto systému bylo neustálé zvyšování počtů logistických jednotek, zásob a řídicích prvků, čímž se systém stával ne hospodárným a náročným na zdroje. Systém logistiky byl rozvíjen extenzivně a vyznačoval se velkou časovou náročností z hlediska plnění požadavků vojsk.

1.1 Organizační a dislokační změny logistiky Bundeswehru

Založením Logistického centra byly vytvořeny předpoklady pro efektivnější řízení logistických procesů v celém Bundeswehru a logistika jednotlivých druhů ozbrojených sil byla nahrazena jednotnou logistikou zabezpečující všechny druhy ozbrojených sil. Kromě toho byly také vytvořeny nové struktury v logistice Bundeswehru a nové organizační oblasti, vyplývající z potřeb Bundeswehru, jako například transformace materiální odpovědnosti, těsnější propojení s úřady a firmami, to vše s cílem lepšího využití disponibilních zdrojů a zvýšení funkčnosti a účinnosti logistického systému. Řada služebních míst v oblasti řízení provozu a dopravy byla integrována. Bylo zavedeno centrální řízení oprav a decentralizovaná podpora útvarů a jednotek v oblasti údržby prostřednictvím spádových míst řízení logistiky. Tyto změny byly především vyvolány přemrštěnými požadavky na zdroje, materiál, služby a nepřetržité zásobování jednotek, zejména při nasazení kontingentu v zahraničí. Při výstavbě nových logistických struktur byly do logistického systému převzaty všechny stávající logistické prvky ozbrojených sil. V návaznosti na uvedený proces byla provedena analýza a odhaleny duplicity, rozdílné postupy a učiněny první kroky k harmonizaci a sladění nového logistického systému.

Podstatná část logistického personálu bude soustředěna ve Wilhelmshavenu (850 služebních míst). Redukce počtů byla přizpůsobena rozhodnutí o vytvoření a rozmístění opravárenských kapacit logistiky pozemního vojska do roku 2008. Již dnes je Logistické centrum srdcem Bundeswehru, i když se nyní dosud nachází v procesu transformace, který bude ukončen dosažením vyšší schopnosti řídit logistické procesy. Po odborné stránce řídí Logistické centrum Bundeswehru spádová místa řízení logistiky. Jednotlivá spádová místa řízení logistiky jsou rozmístěna teritoriálně a zabezpečují logistické výkony a služby ve spolupráci jak s vojenskými opravárenskými a skladovými zařízeními, tak i s civilními logistickými firmami. Dočasná struktura Logistického centra Bundeswehru zahrnuje čtyři samostatná oddělení, která jsou zobrazena na obr. 3.

Obř. 3: Dočasná struktura Logistického centra Bundeswehru

Oddělení pohybu a dopravy

Oddělení pohybu a dopravy zabezpečuje všechny požadavky na přepravu centrálně pro jednotlivé druhy ozbrojených sil. Dříve před rokem 2002 tuto činnost vykonávalo 25 různorodých logistických pracovišť. Soustředěním a následnou transformací těchto kapacit do logistického centra došlo k úspoře 30 % pracovních míst. Dnes disponuje oddělení pohybu a dopravy vojenskými dopravními kapacitami pozemního vojska, námořnictva a letectva a úzce spolupracuje s civilními speditérskými firmami s cílem zajištění veškerých požadavků vojsk na přepravu.

Oddělení plánuje a zabezpečuje veškerou dopravu a přepravu jednotkám působícím v operacích a mírových misích v zahraničí. Oddělení také řídí a sleduje přesuny německých a spojeneckých jednotek po území SRN. K tomu využívá informační systém dopravy HEROS 5. Informační systém umožňuje vyhledání optimální trasy, sestavení dopravních proudů a naplánování přesunu nebo dopravy se všemi potřebnými kalkulacemi a propočty. Oddělení také koordinuje námořní a leteckou dopravu s orgány dopravy v NATO, především při spojeneckých cvičeních a vojenských operacích.

Do dočasných struktur byl začleněn optimalizovaný model dopravy s cílem jeho dalšího rozšíření a tím zlepšení dopravního spojení Bundeswehru včetně definice klíčových schopností v procesu dopravy, jakož i vypracování a přijetí organizační formy modelu kooperace Private Public Partnership (PPP). [1]

Oddělení Supply Chain Management

Začleněním nového **oddělení Supply Chain Management (SCM)** [2] dosáhne Logistické centrum Bundeswehru schopnosti posuzovat poznatky překračující svým rozsahem působnost oddělení a postihne celý proces zásobování. Přínos bude spočívat ve zlepšení schopnosti řízení, což se následně projeví v kvalitě logistických výkonů a služeb a také ve větší hospodárnosti.

To vyžaduje centrální plánování, řízení, provádění a kontrolu všech materiálních, výkonových a informačních toků po celé zásobovací trase od dodavatelů k zákazníkům. S tím je ale také spojena potenciální hrozba, že oddělení bude muset zasahovat ve prospěch svých zákazníků v dalších příslušných oblastech. Stanovený cíl oddělení Supply Chain Management přitom zahrnuje nejen stálou optimalizaci interních procesů a toků, ale také rozhraní s vnějším prostředím.

Na cestě k cílovým strukturám je důležité to, že všechny logistické výkony budou poskytovány pod gescí plánovacího a řídicího Logistického centra Bundeswehru a tím budou znemožněny dílčí optimalizace jednotlivých oblastí. Optimalizaci lze provést jen prostřednictvím procesního controllingu, přičemž klíčovým elementem pro tuto činnost je nové oddělení Supply Chain Management.

Plánovací oddělení

Plánovací oddělení komplexně zabezpečuje veškeré činnosti související s řízením, plánováním a zajištěním zásobování útvarů a zařízení veškerým materiálem. Činnost plánovacího oddělení je v plné míře zaměřena na využívání efektivních toků materiálu s cílem dosažení poklesu finančních nákladů v této oblasti. Plánovací oddělení se skládá ze šesti skupin. Ze skupiny řízení logistiky, plánovací skupiny odpovědné za materiální zabezpečení pozemního vojska a základny ozbrojených sil Bundeswehru, plánovací skupiny odpovědné za materiální zabezpečení letectva, plánovací skupiny odpovědné za materiální zabezpečení námořní služby, plánovací skupiny odpovědné za materiální zabezpečení zdravotnické služby a skupiny zabezpečení výrobních činností a informačních technologií.

Oddělení provozu, údržby a oprav

Oddělení provozu, údržby a oprav integruje obsah a struktury logistických středisek řízení a je přizpůsobeno implementaci změn od firmy HIL. [3] Oddělení provozu a oprav je předurčeno k řízení a optimalizaci provozu, údržby a oprav vojenské techniky. Vede a zpracovává potřebnou dokumentaci a analyzuje logistické údaje od podřízených složek. Koordinuje činnost spádových míst řízení logistiky a plánuje využívání jak vojenských, tak i civilních opravárenských zařízení. Při nasazení jednotek v zahraničí zabezpečuje oblast provozu, údržby a oprav prostřednictvím orgánů řízení logistiky jednotlivých kontingentů.

V jeho kompetenci je také problematika skladování a zabezpečení munice všem druhům ozbrojených sil v míru a krizových stavech. Organizuje konzervaci, balení a ochranu vojenského materiálu před klimatickými, fyzikálními a chemickými vlivy při skladování, přepravě a manipulaci.

1.2 Spádové místo řízení logistiky

Logistické centrum Bundeswehru disponovalo do konce roku 2007 dvanácti spádovými místy řízení logistiky a od roku 2008 jejich počet byl redukován na osm. Jedná se o spádová místa řízení logistiky, která plní úlohu kontaktních míst pro jednotky a útvary Bundeswehru. Jsou dislokována rovnoměrně po celém území SRN. Každé pracoviště je složeno z 24 příslušníků Bundeswehru a 2 spolupracovníků firmy HIL. Hlavní náplň pracovišť spočívá v zajišťování a poskytování materiálních prostředků a služeb a dále v uspokojování požadavků na opravy. Opravy jsou zajišťovány podle typu techniky následujícím způsobem:

- prostřednictvím firmy HIL převážně u pancéřované pozemní techniky,
- opravárenskými jednotkami nebo logistickými základnami u nepancéřované techniky jako jsou např. vozidla, ruční zbraně a spojovací technika a vozidla patřící námořnictvu.

Náhradní díly potřebné k opravám jsou zajišťovány jak z vojenských zásob Bundeswehru, tak ze zásob civilních dodavatelů. Spádová místa řídí, koordinují a sledují ve své oblasti také zabezpečování dalších materiálních prostředků jako jsou např. pohonné hmoty a maziva pro pozemní techniku a výcviková munice. Podílejí se také na přípravě a výcviku logistického personálu logistických útvarů pro činnost při nasazení v misích a operacích. Rozmístění spádových míst pro řízení logistiky Bundeswehru je znázorněno na obr. 4.

Obr. 4: Rozmístění služebních pracovních míst logistiky

2. Vývoj personálního zabezpečení logistiky v průběhu transformace

V současné době restrukturalizace logistiky Bundeswehru probíhají tři vzájemně propojené etapy rozvoje (od roku 2002 do 2010).

První etapa zahrnovala výstavbu a zahájení činnosti Logistického centra. V první etapě výstavby logistických struktur byla oddělení pohybu a dopravy druhů ozbrojených sil kompletně centralizována do Wilhelmshavenu. Podstatné prvky dalších logistických oddělení zatím v první fázi zůstaly dislokovány ve svých původních místech. Cílem transformace logistiky v této etapě je, aby veškeré logistické služby odpovídaly principům procesního řízení a aby tyto služby byly centrálně poskytnuty útvarům a jednotkám Bundeswehru. Logistické centrum by mělo vytvořit předpoklady pro novou kvalitu logistiky Bundeswehru. Na zabezpečení nepřetržitého zásobování útvarů, jednotek a zařízení se podílejí především logistické jednotky. Zásobování musí být zabezpečeno nezbytným počtem logistických skladů a zařízení efektivně a hospodárně. Logistika Bundeswehru plánuje dosažení centralizace skladové sítě do několika logistických základů. Začátkem roku 2004 byl uveden do zkušebního provozu jeden centrální sklad s náhradními díly pro celý Bundeswehr. Nahrazuje tak 28 samostatných skladů na teritoriu SRN, které prováděly zásobování náhradními díly. Podstatným způsobem tak dojde ke snížení provozních nákladů v logistice. Z této cílové představy se v první etapě restrukturalizace Logistického centra nepodařilo zdaleka všeho dosáhnout. Zvýšení kvality plánovacího procesu, řízení a kontroly komplexních logistických procesů se začalo zřetelně projevovat v roce 2006.

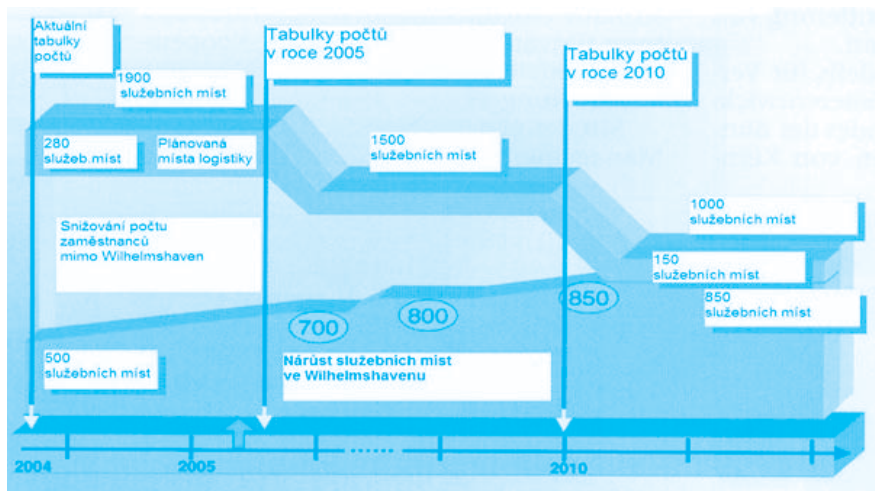
Cílem druhé etapy restrukturalizace je, s ohledem na nynější existenci tabulek počtů – mezistruktur, provést přestavbu Logistického centra s podstatnou redukcí personálu. To představuje optimalizaci a využití veškerého logistického potenciálu. Kromě toho byly již v roce 2005 do Wilhelmshavenu předem přemístěny dva referáty, které řešily problematiku letectva

a zdravotnického materiálu. Mezi projednáním struktur rozpočtovým oddělením a jejich zavedením do praxe k 1. 1. 2006 uplynulo více jak půl roku. Plánovaný přesun dalších složek od roku 2006 se týkal asi 500 služebních míst. Jednání o cílových strukturách Logistického centra bylo uskutečněno v roce 2008. Vývoj struktur byl odsouhlasen s výhledem do roku 2010.

Hlavní důraz byl položen na plánované oblasti materiální odpovědnosti letectva, tak jako pozemního vojska a základny ozbrojených sil. Nejdříve byla výrazně redukována místa ve Strausbergu a Gernersheimu, jakož i letiště Kolín-Wahn. Od roku 2008 byl postupně redukován počet míst v Bad Neuenhuru. Z důvodů centralizace bylo rozhodnuto, že bude velení realizovat přednostně přesun civilních tabulkových míst z logistických zařízení s ročním předstihem.

Tím bylo dosaženo dalšího synergického účinku. Nyní existují aktuální podmínky pro přemístění (aktuální infrastruktura, výcvikové kapacity, míst hospodaření tak jako přijetí *know-how*) stávajících logistických kapacit do WilhelmsHAVenu. Zámysl redukce a současného sloučení personálu ve WilhelmsHAVenu a další snížení počtu míst na 1000 osob v roce 2010 je objasněn na obr. 5.

Třetí etapa zahrnuje konsolidaci a sladění činnosti cílových struktur. S přijetím dočasných struktur je Logistické centrum Bundeswehru od tohoto okamžiku na cestě k cílovým strukturám, jejichž formování musí být založeno silněji než dosud na kooperaci s civilním sektorem ekonomiky, protože stanovené personální počty vzhledem ke stavu požadavků a úkolů to činí nezbytným. Podle názoru odborníků Bundeswehru nebude možné dalších 500 služebních míst nahradit výhradně prostřednictvím synergického efektu po zavedení **SASPF (Standard Application Software Product Family)**. Toto snížení by znamenalo riziko narušení funkčnosti a schopností logistického systému.

Obr. 5: Zámysl redukce a sloučení personálu ve Wilhelmshavenu

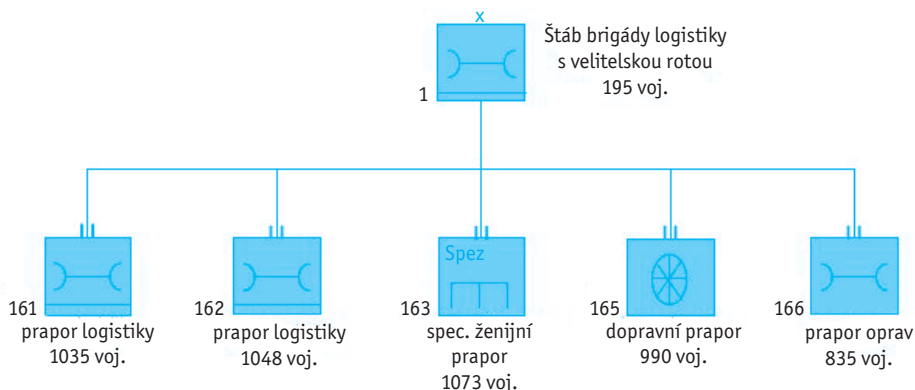
Podstatné změny v tabulkách počtů – přechodných struktur – jsou následující:

- přiřazení náčelníka logistiky do podřízenosti zástupce velitele/ NŠ k centrálnímu velení a sladění prováděných výkonů,
- začlenění stávajícího oddělení komplexních úkolů a přejímky do oddělení Supply Chain Management (SCM), s cílem orientace na optimální zpracování kritérií pro nasazení logistických zdrojů a dosahování požadovaných výkonů s maximální hospodárností.

Přerozdělení výkonných orgánů a jejich kompetencí má usnadnit přechod k plánovanému zavedení SASPF, orgány řízení oprav bývalého centra kontroly materiálu byly integrovány do oddělení provozu, údržby a oprav.

3. Brigáda logistické podpory Bundeswehru

V rámci reformy ozbrojených sil SRN došlo k redukci mobilních výkonných prvků logistiky, které jsou nyní soustředěny pouze do jedné brigády logistiky. Velitelství brigády logistiky je v současné době dislokováno v Delmenhorstu (předměstí Brém). Struktura brigády logistiky je zobrazena na obr. 6.

Obr. 6: Struktura brigády logistiky Bundeswehru

Brigáda je složena z pěti praporů: dvou praporů logistiky, speciálního ženijního praporu, dopravního praporu a praporu oprav, které pokrývají hlavní funkční oblasti logistiky.

Prapory logistiky vezou stanovené množství zásob a realizují dopravně zásobovací proces k mechanizovaným brigádám. Ženijní prapor plní hlavní úkoly při výstavbě logistické základny a tábora pro ubytování jednotek v zahraničních misích. Dále zajišťuje průzkum vodních zdrojů a těžbu, úpravu a dopravu pitné vody jednotkám. Dopravní prapor zabezpečuje přepravu materiálu a techniky z námořních přístavů a letišť do logistické základny nebo předsunuté logistické základny. Zároveň plní úkoly spojené s přepravou těžké a nadrozměrné techniky v prostoru nasazení jednotek. Prapor oprav řeší veškeré úkoly spojené s prováděním evakuace, odsunu a oprav poškozené techniky od mechanizovaných brigád.

Srovnáme-li brigádu logistiky Bundeswehru a brigádu logistiky AČR je patrný velký rozdíl v kapacitních možnostech, které podstatně zvyšují výkon a schopnosti brigády logistiky Bundeswehru zabezpečit požadavky vojsk. Základním rozdílem ve struktuře brigád Bundeswehru a AČR je zařazení speciálního ženijního praporu provádějícího především výstavbu základny v prostoru nasazení jednotek v zahraničí.

Použitý materiál a metody

Výzkum se týkal organizační transformace logistiky Bundeswehru, a to přeměny 3 brigád logistiky a stacionárních zařízení (sklady, opravy, spádová místa řízení logistiky), která jsou postupně rušena a ukončují činnost. Z nově vzniklých prvků logistických struktur byly zkoumány brigáda logistické podpory a spádová místa řízení logistiky.

Zkoumání logistických procesů a jevů v prostředí Bundeswehru bylo realizováno metodou zpracování literární rešerše, pozorování a konzultací. Metody bylo použito při rozhovorech a konzultacích dané problematiky se zástupci logistiky na jednotlivých velitelských stupních k vytvoření relevantní představy o fázích realizace procesů logistické podpory.

Konzultace byly vedeny metodou řízeného rozhovoru přímo u brigády logistiky a Logistického centra. Pomocí této metody byly popsány způsoby a postupy transformace logistiky Bundeswehru.

Metoda analýzy byla uplatněna za účelem rozboru jednotlivých možností Logistického centra a brigády logistiky realizovat komplexní zabezpečení jak výcviku, provozu a mírového života vojsk, tak i bojových jednotek nasazených v zahraničí. Pro vzájemné porovnání jednotlivých alternativ logistické podpory bylo využito metody komparace. V rámci vyvozování jednotlivých závěrů a sumarizace původních poznatků byly využity metody indukce, dedukce a syntézy.

Na základě výzkumu je možné zřetelně pozorovat tendenci logistiky Bundeswehru k prosazení nového logistického systému. Srdcem nového systému je Logistické centrum Bundeswehru, které má k dispozici transformované výkonné logistické prvky, jejichž základním znakem je zestrutnění struktur, snížení početních stavů z 1900 na 1000 osob a celkové snížení logistických nákladů. Další snížení logistických nákladů přinese využívání dodavatelských firem. Bude se jednat především o náklady na údržbu a opravy, které jsou u firem nižší, např. z důvodu působení v daném regionu.

Strategií nového logistického systému je klíčové zaměření na služby útvarům a jednotkám, které jsou založeny na úplnosti dodávek, vysoké spolehlivosti dodání v kratších dodacích lhůtách.

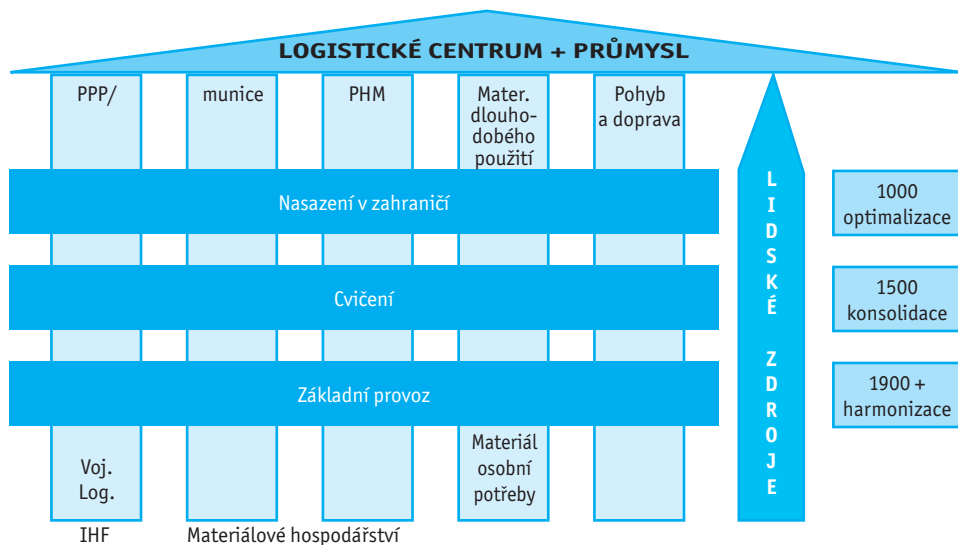
Při zkoumání systému na místě jsme došli k názoru, že nový systém je založen na předpokladu, že organizační struktury se budou muset ještě upravovat. Například je zřejmé, že kvůli snížení spotřeby pohonných hmot a zrychlení a zefektivnění materiálových toků bude muset logistika Bundeswehru optimalizovat své dodavatelské řetězce. Logistické sklady a zařízení na teritoriu Německa se budou přibližovat blíže k odběratelům (zákazníkům) a místu poptávky. Logistika bude muset průběžně provádět každé dva až tři roky analýzu a optimalizaci svých dodavatelských řetězců.

Vývoj tabulek mírových a válečných počtů k dočasným strukturám nebyl jednoduchý. Zvláštní problém představovaly výdaje na civilní personál ve Wilhelmshavenu, protože značná část civilních zaměstnanců, nositelů know-how nebyla připravena a ani ochotna se přemístit k plnění svých úkolů do Wilhelmshavenu. Civilní pracovníci se ucházeli o služební zařazení v bezprostředním okolí svého dosavadního zařazení a byli přitom většinou úspěšní. Rozpočtové výdaje na ně byly převedeny na nová služební místa. Vojenská správa Sever, v důsledku toho, měla málo volných rozpočtových prostředků a musela zabezpečit rozpočtové výdaje z jiných vojenských správ. To se konečně podařilo jen na základě nekonvenčních postupů. Do té doby bylo pevně stanoveno, ve kterých dílčích procesech budou uplatněny kooperativní modely. Modely představují komplexní plnění úkolů logistiky z jednoho centra. Jedná se o přechod od decentralizovaného způsobu plnění úkolů k centralizovanému. Cílem těchto změn je v podstatě nová kvalita logistiky, neboli přechod od kvantity ke kvalitě.

Místo a úloha logistického centra podle vize a koncepce rozvoje logistického systému Bundeswehru

Na obr. 7 je představena vize v jeho cílové struktuře. Nosnými prvky tvořícími logistický systém jsou kooperace soukromého sektoru a vojenské logistiky, materiálové hospodářství, pohyb a doprava. Prvky logistiky musí komplexně zabezpečit základní provoz, oblast výcviku

a cvičení vojsk a především nasazení jednotek v zahraničí. Významnou úlohu zde sehrává těsná spolupráce soukromého sektoru s Logistickým centrem.

Obr. 7: Vize logistického systému Bundeswehru

Zde je důležité zmínit, že kooperativní modely jsou využitelné převážně pro mírový život. Čím více je úkol spojen s nasazením v misích, tím méně účelné a vhodné je využití kooperativních modelů používaných v civilní ekonomice. Tyto úkoly nelze zvládnout pouze armádní logistikou, ale především kooperativním plněním úloh s využitím outsourcingu v mírových i polních podmínkách, jak je znázorněno na obr. 8

Obr. 8: Koncept logistických procesů

Naznačené změny musejí být rozpracovány do podrobného popisu modelu a musí obsahovat podstatu konceptu procesů tak, aby kooperativní modely mohly být vytvořeny podle smluv s dodavateli nejpozději v roce 2009. V neposlední řadě bude mít pro přijetí cílových struktur velký význam do jaké míry bude úspěšně zaveden informační systém SAP [4] a dosavadní systémy budou moci být vyřazeny z užívání.

Závěr

Efekty, které transformace logistiky Bundeswehru přináší, spočívají ve strukturální a procesní stránce logistických řetězců, a sice ve zrychlení hmotných a informačních toků a v plynulosti a nepřerušenosti materiálních toků. Logistické centrum se snaží dosáhnout propojení procesů a sladění činností všech aktivních prvků v celém dodavatelském řetězci. Usiluje o odhalení nadbytečných článků a prvků, které snižují pružnost řetězce a zatěžují jej náklady, aniž přispívají k tvorbě hodnot. Jedná se o celkovou koordinaci, synchronizaci a optimalizaci řetězce mezi zabezpečovanými jednotkami, Logistickým centrem a dodavateli. Nový logistický systém Bundeswehru vykazuje chování ekonomického typu, je odrazem pragmatického pohledu na realitu, neboť se musí vyrovnat na jedné straně s rostoucími požadavky jednotek a na druhé straně s omezenými vlastními možnostmi a zdroji. Řízení systému podle cílů se bude opírat o spolehlivý zdroj logistických informací poskytovaných informačním systémem SAP. Výsledkem bude snížení nákladů, redukce zásob a zrychlení materiálových toků. Pro logistiku Bundeswehru se stává typickým přenesení značného objemu logistických výkonů a služeb na civilní firmy. Mezi Logistickým centrem Bundeswehru a firmami se vytváří na základě vztahu důvěry vysoký stupeň vzájemné závislosti.

Poznámky k textu:

- [1] **PPP (Private Public Partnership)** je obecný pojem pro spolupráci veřejného a soukromého sektoru vzniklý za účelem využití zdrojů a schopností soukromého sektoru při zajištění veřejné infrastruktury nebo veřejných služeb. Jednotlivé varianty PPP, jsou-li odborně a úspěšně aplikovány, zvyšují kvalitu i efektivnost veřejných služeb včetně výkonu státní správy a urychlují realizaci významných infrastrukturních projektů s pozitivním dopadem na rozvoj ekonomiky. Základem PPP projektu je dlouhodobý smluvní vztah (pět a více let, typicky však v rozmezí 15-30 let), ve kterém veřejný a soukromý sektor vzájemně sdílí užítky a rizika vyplývající ze zajištění veřejné infrastruktury nebo veřejných služeb. Výhodou PPP je sloučení zkušeností, znalostí a dovedností obou sektorů a přenesení odpovědnosti za rizika na sektor, který je dokáže lépe řídit. Ve většině případů veřejný sektor svěří výkon určité služby soukromému sektoru, např. v Bundeswehru velká část vozového parku je ve vlastnictví firmy *Fuhrpark Service*, která je poskytuje jednotlivým složkám a jednotkám dle jejich požadavků. Využívá se tak organizačních a odborných znalostí a dovedností firem, které jsou stimulovány nejen výnosem vloženého kapitálu, ale také rizikem jeho ztráty.
- [2] **SCM (Supply Chain Management)** – řízení dodavatelského řetězce je proces plánování, realizace a kontroly operací v celém dodavatelském řetězci. Zahrnuje veškerý pohyb a skladování zásob a hotových výrobků z místa skladování do místa spotřeby. Správný dodavatelský řetězec je efektivním nástrojem pro snížení nákladů a zvýšení úrovně služeb. K tomuto účelu je nezbytná strategie partnerství dodavatelů a spotřebitelů. Do spolupráce v chápání SCM je vhodné zapojit všechny subjekty řetězce – dodavatele, dopravce, distribuční centra a zákazníky. Tato skutečnost má velký význam nejen pro přehled o celém řetězci v reálném čase, ale také pro udržení a budování vztahů se všemi jeho subjekty.
- [3] **Heeres Instandsetzung Logistic (HIL GmbH)** je firma s.r.o., která je svým předmětem činnosti zaměřena především na opravy těžké obrněné techniky Bundeswehru.
- [4] **SAP** je software informačního systému Bundeswehru. Několik tisíc uživatelů německé armády již v současnosti používá hlavní produkt v nabídce SAP – pro účetnictví, logistiku a skladové hospodářství.

Použitá literatura:

White Paper 2006 on German Security Policy and the Future of the Bundeswehr. Berlin 2006.
Logistikzentrum der Bundeswehr. CPM-FORUM. BRD: Sankt Augustin, 2006.
Das Streitkräfte-unterstützungskommando. CPM-FORUM. BRD: Sankt Augustin, 2007.
Unterbringung im Einsatz. CPM-FORUM. BRD: Sankt Augustin, 2006.
Global Security. CPM. N. 2-2007. GERMANY: Sankt Augustin, 2007. ISSN 1614-3523.
Global Security. CPM. N. 3-2007. GERMANY: Sankt Augustin, 2007. ISSN 1614-3523.
Organizační struktury logistiky Bundeswehru. CD, Kolín nad Rýnem, 2007.

Ve dnech 14.-16. 10. 2008 proběhla v posádce Liberec, v reprezentativních prostorech hotelu Babylon, prestižní mezinárodní „3rd Commandant and Commanders Conference“ nejvyšších představitelů a odborníků v oblasti CBRN defence [1] nejen z řad států NATO, ale i nečlenských zemí. Motto konference, „Národní pohled na aktuální hrozby zneužití zbraní hromadného ničení“, reflektovalo na současné vnímání reálných hrozeb tak, jak jsou charakterizovány strategickými koncepčními dokumenty.

Hlavním pořadatelem konference bylo oddělení chemického vojska sekce rozvoje druhů sil – operační sekce MO v čele s náčelníkem chemického vojska AČR plk. gšt. Ing. Jiřím Gajdošem. Na jejím pořádání se dále podílelo Centre of Excellence (COE) ve Vyškově, 31. brigáda radiální, chemické a biologické ochrany v Liberci, Ústav ochrany proti zbraním hromadného ničení Univerzity obrany (ÚOPZHN) ve Vyškově, Centrum biologické ochrany (CBO) v Těchoníně, oddělení chemického vojska společných sil, Asociace obranného průmyslu zastoupená společností CZECH NBC TEAM, která vystupuje jako nezávislé sdružení výhradně českých společností a firem, a v neposlední řadě Vojenský opravárenský podnik (VOP) 026 Šternberk.

Nad pořádáním konference převzali záštitu první zástupce náčelníka Generálního štábu generálmajor Ing. Josef Prokš a zástupce Agentury pro ochranu proti zbraním hromadného ničení NATO pan William R. Puttmann.

Na konferenci se sešlo celkem 59 odborníků ze šestnácti zemí světa, Evropy, Asie, Ameriky a zástupců NATO. Svá národní vystoupení s pohledem na problematiku šíření a ochrany proti zbraním hromadného ničení v prvním a třetím dni přednesli například zástupci Japonska, České republiky, Bulharska či USA. Druhý den konference byl vyhrazen ukázkám českých národních schopností v oblasti ochrany proti zbraním hromadného ničení v rámci tak zvaného „národního dne“. Pro účastníky konference byly připraveny celkem tři ukázky.

První z nich se konala v Centru biologické ochrany v Těchoníně. Toto specializované zdravotnické zařízení světové úrovně je schopno poskytnout v případě potřeby nezbytnou péči a bezpečnou izolaci vojenským i civilním osobám nakaženým zvláště nebezpečnými infekcemi jako jsou například různé exotické nemoci či nákazy vyvolané biologickými zbraněmi. Součástí zařízení je i odpovídající laboratorní, výcvikové a technické zázemí, které umožňuje zajištění stupňů biologické ochrany BSL 3 a BSL 4 [2].

Druhá ukázka byla věnována expozici výrobků českého obranného průmyslu se zaměřením na oblast ochrany proti chemickým, biologickým, jaderným a radiologickým zbraním a průmyslovým škodlivinám. Účastníci konference potvrdili, že české výrobky mají v tomto oboru světovou úroveň, která umožňuje jejich prosazení i na zahraničních trzích. Účastníky zaujaly například moderní hermetické i nehermetické ochranné oděvy a z nich zejména expozice oděvů, které je možné prát bez ztráty jejich ochranných vlastností. Velký zájem dále vyvolaly

ukázky speciálních druhů filtrů k ochranným maskám, poskytujícím ochranu proti širokému spektru bojových látek i průmyslových škodlivin.

Závěrem programu „národního dne“ pak byla dynamická ukázka schopností 31. brigády radiační, chemické a biologické ochrany Liberec. V rámci ukázky byl proveden simulovaný zásah vojáků na záchranu obětí nalézajících se uvnitř budovy po výbuchu bomby obsahující nebezpečné látky. Také v tomto případě byla hosty konference vysoce oceněna profesionalita, s níž liberečtí vojáci simulovanou ukázkou zvládli a znovu potvrdili, že díky náročnému výcviku patří mezi nejlépe připravené jednotky.

Celkem bylo předneseno 19 vystoupení v anglickém jazyce bez simultánního tlumočení. Jednotlivé bloky moderoval mjr. Ing. David Martínek z Velitelství společných sil.

V průběhu jednání konference se diskutovala nejrůznější problematika týkající se CBRN hrozeb a řešení jejich následků, a to v rámci formálních, tak i neformálních setkání.

Závěry konference

V závěru jednání byly stanoveny závěry konference a **směry možného rozvoje spolupráce**, a to především na mezinárodní úrovni. Z většiny příspěvků konference jasně vyplynulo, že armádní CBRN jednotky, útvary a svazky se po celém světě mění a reagují tak na dlouhodobý postupný vývoj potencionálních bezpečnostních rizik. Bylo konstatováno, že mírně do pozadí se dostává období přípravy vojenských chemiků na masové nasazení při velkých konfliktech typu jaderných válek.

Jako současná priorita se jeví spíše výstavba menších, mobilních týmů schopných pružně a rychlé reakce na široké spektrum událostí. Ty je dnes třeba řešit ve spolupráci s civilními záchrannými složkami i v rámci mezinárodní spolupráce při událostech velkého významu a v zahraničních misích.

Bylo konstatováno, že významnou výzvou pro všechny vojenské chemiky stále zůstává **reálná možnost zneužití CBRN prostředků teroristickými aktivisty**, a to nejen v dnešní době, ale i v budoucnu. Možnost jejich zneužití byla a je považována všemi přítomnými odborníky za stále reálnou. Všichni přítomní odborníci se shodli, že na předních místech jsou přirozené hrozby chemických, biologických či jaderných havárií vzniklých v důsledku přírodních katastrof či provozních závad na výrobních zařízeních nebo při operační činnosti vojsk. Je nutné kalkulovat i se skutečností možnosti šíření epidemií exotických chorob ve světě.

Čeští vojenští chemici ale i ostatní zainteresovaní specialisté se shodli, že přestože na Českou republiku v současnosti podobné hrozby bezprostředně nedoléhají, je nutné, abychom na ně byli náležitě připraveni, a to nejenom dobře vycvičeným, ale zejména vzdělaným personálem a okamžitě použitelným špičkovým vybavením.

Diskuze v oblasti **přípravy a vzdělávání personálu** byly vnímány přítomnými odborníky za zásadní. Bylo zdůrazněno, že podobně jak se mění civilní prostředí a s tím související bezpečnostní rizika, vnímá vojenská věda citlivě i změny ve vedení soudobé bojové a operační činnosti. I přesto, že se díky koncentrovanému úsilí světového společenství daří stále snižovat nebezpečí použití zbraní hromadného ničení, tak úloha vojenských chemiků při ochraně vojsk a civilního obyvatelstva je i přesto do budoucna jednoznačně nezastupitelná.

S postupující industrializací se prakticky v každé operaci může nejenom samotný voják, ale i celá vojenská uskupení setkat s nebezpečnými průmyslovými toxickými látkami či nejrůznějším biologickým materiálem. To klade především zvýšené nároky na schopnosti průzkumu, detekce, identifikace a stanovení konkrétních nebezpečných, vysoce toxických substancí.

Zejména tvorba mezinárodních úkolových uskupení do sebe integruje požadavky organizace uceleného systému vzdělání a následného výcviku či školení chemických specialistů. Jejich specializace musí splňovat požadavky na znalost vedení soudobých operací ve vztahu ke zbráním hromadného ničení, a to v celém spektru jejich použití a ochrany proti nim.

Z celého spektra řešené problematiky byl hlavní důraz kladen na interoperabilitu používaných **ochranných a dekontaminačních prostředků**.

Z výše uvedených argumentů plyne jasný závěr, který byl vysloven hlavním pořadatelem konference plk. gšt. Ing. Jiřím Gajdošem:

„Spolupracujeme a budeme i nadále spolupracovat na mezinárodní úrovni velitelů a náčelníků chemických vojsk, specializovaných škol a chemických jednotek, abychom učinili naši ochranu proti chemickým, biologickým, jaderným a radiologickým zbráním a toxickým průmyslovým látkám ještě účinnější.“

Bylo zdůrazněno, že zásadní témata – jako například možnosti společného realistického výcviku, spolupráce s civilními záchranými složkami, harmonizace vzdělávacích programů a výzkumu včetně sdílení informací o konkrétních výstupech, nové trendy v biologické ochraně, či výměna praktických zkušeností z reálných nasazení chemických jednotek v operacích, kontrola šíření zbraní hromadného ničení a boj proti mezinárodnímu terorismu – budou i nadále diskutována a podrobně sledována. I proto se na závěr konference náčelník chemického vojska AČR plk. gšt. Ing. Jiří Gajdoš rozloučil s účastníky slovy: „Na brzkou shledanou v říjnu 2009 v bulharském Plovdivu na 4th International CBRN Commandant and Commanders Conference.“

Z jednání konference byl vydán elektronický (CD) sborník příspěvků konference. Zájemci o jeho zaslání se mohou obrátit na elektronickou adresu Pavel.Otrisal@unob.cz.

Poznámky k textu:

- [1] **CBRN** (chemical, biological, radiological and nuclear) defence – obrana proti chemickým, biologickým, radiacním a nukleárním hrozbám. Tento pojem se stále více používá místo tradičního termínu zbraně hromadného ničení, ZHN. Z hlediska obsahu jsou oba pojmy přibližně rovnocenné, ale CBRN v sobě zahrnuje i nebezpečí vyplývající z průmyslových a jiných, náhodných nebo záměrně způsobených havárií chemických a radiačních provozů a zařízení.
- [2] Podle v současné době platného dělení rozeznáváme čtyři typy biologické ochrany: 1. stupeň biologické ochrany – **Biosafety level 1 (BSL1)** – je určen pro práci s málo infekčními a nebezpečnými původci infekčních onemocnění, mezi které patří převážně bakterie například salmonela a mnohé ostatní enterobakterie, stafylokoky a streptokoky, pneumokoky – souhrnně původci běžných infekčních onemocnění jako jsou průjemy či angíny dále všemi původci parazitárních onemocnění – tasemnice, svalovci či roupy. 2. stupeň biologické ochrany – **Biosafety level 2 (BSL2)** – je specializován pro infekčnější původce onemocnění, proti kterým však existuje účinná a nenáročná léčba. Mezi tento typ původců patří i mnohé viry – například virus chřipky, virus infekční hepatitidy a dále mnozí další původci včetně nebezpečnějších variant (virulentnějších kmenů) původců běžně zařazených na BSL 1 např. beta hemolytický streptokok. 3. stupeň biologické ochrany – **Biosafety level 3 (BSL3)** – je určen pro rutinní manipulaci s nebezpečnými původci nákaz. Protože proti těmto původcům mnohdy neexistuje účinná léčba je vyžadováno mnohonásobné očkování. Mezi původce zařazené na BSL 3 patří virus HIV, virus klíšťové meningoencefalitidy či bakteriální původci tyfu a antraxu. 4. stupeň biologické ochrany – **Biosafety level 4 (BSL4)** – je určen pro speciální manipulaci s vysoce infekčními původci onemocnění proti nimž neexistuje účinná léčba ani očkování. Sem řadíme například virus Ebola, virus Lassa, virus SARS, hantaviry a mnohé ostatní převážně virové původce např. akutních respiračních selhání či hemoragických horeček, http://www.valka.cz/clanek_10823.html.

1. Úvod

V říjnu roku 2008 se na katedře anglického jazyka a literatury Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity (KAJ PdF MU) uskutečnila pretestace testu anglického jazyka podle STANAG 6001 (standardizační dohoda NATO). Test byl vytvořen examinátory Ústavu jazykové přípravy Armády České republiky (dále ÚJP). Po třech dnech, které strávily examinátorky ÚJP, konkrétně Mgr. Barbora Čásová a Mgr. Helena Rýlichová, na pedagogické fakultě, je jisté, že byla navázána dlouhodobá spolupráce s významným partnerem, tedy Masarykovou univerzitou.

2. Pretestace

Pretestace proběhla v hodinách Mgr. Ivany Hrozkové na KAJ. Vše probíhalo podle předem stanoveného plánu, na kterém se vedle pracovníků ÚJP podílela také bývalá ředitelka odboru metodiky a testování na ÚJP, nynější pedagožka zmíněné fakulty, Mgr. Sonia Šamalíková. Ta vybrala vhodný vzorek pro pretestaci z řad několika set studentů a společně s Mgr. Hrozkovou připravila veškeré náležitosti pro hladký průběh celé akce. Hned na úvodním jednání bylo dohodnuto, že výsledky z pretestace bude mít k dispozici i KAJ.

2.1 Příprava testu poslechu s porozuměním (dále poslech) a čtení s porozuměním (dále čtení)

Pretestace neznamena jen samotné testování vhodné populace, tj. distribuci testů a vyplnění záznamových archů. Pretestaci předchází příprava testů, což je velmi náročný a zdoluhavý proces, na kterém se podílí všichni členové examinátorského a metodického týmu ÚJP. Vše začíná tvorbou položek podle testových specifikací pro testy podle STANAG 6001. Tvůrce položky si nejdříve vyhledá vhodný text, který musí vycházet z autentického jazyka, a po stránce slovní zásoby, gramatiky a dalších jazykových funkcí musí korespondovat s požadavky dané zkoušené úrovně, tedy SLP 1-2 a 2-3 (standardizovaný jazykový profil). U poslechových položek je použit upravený autentický materiál, ve kterém může být zastoupen hlas ženský i mužský, a také britská i americká angličtina.

Posléze je nutné všechny položky podrobit moderaci. Moderace je proces, při kterém skupina examinátorů hodnotí kvalitu textu a správnost orientace [1], stemu [2], distraktorů [3] a v neposlední řadě i vhodnou formulaci správné odpovědi.

Po moderaci musí být položka upravena podle připomínek a znovu moderována. Ve chvíli, kdy je položka schválena všemi členy moderátorské skupiny, je zkontrolována rodilými mluvčími, a teprve poté je položka zařazena do databáze testových položek a posléze do testu určeného k pretestaci.

Finální verze testu určená k pretestaci musí splňovat ještě mnohá další obsahová kritéria, která jsou přesně popsána v testových specifikacích. Práce na testu určeného k pretestaci pak končí nahrávkou poslechové části, ta je zpracována do digitální podoby v nahrávacím studiu ÚJP ve Vyškově.

Proces tvorby testu podle STANAG 6001 je tedy dlouhý a náročný a vyžaduje pozornost celého odboru metodiky a testování.

2.2 Průběh pretestace

Bylo domluveno, že pretestace proběhne se studenty studijního oboru učitelství pro 1. stupeň ZŠ. Tito studenti nemají anglický jazyk jako předmět aprobace, je však pro ně povinný a skládají z něho ve třetím ročníku soubornou zkoušku. Pretestace se účastnili studenti a studentky 3. a 4. ročníku, ve věku mezi 20 a 30 lety, kteří měli rozdílnou dotaci hodin praktického jazyka, v průměru cca 100 vyučovacích hodin po dosavadní dobu studia.

Prvotní představa spolupráce, která byla formulována ředitelem odboru metodiky a testování ÚJP mjr. Mgr. Janem Šmídem a vedoucí KAJ Mgr. Světlanou Hanušovou, Ph.D., se tedy postupně stávala realitou. Dne 7. října 2008 se na fakultu dostavily examinátorky ÚJP s připravenými testy a hned první den je pretestovaly ve dvou skupinách studentů: první skupina sestávala z 16 osob, druhá z 20, jejich předpokládaná úroveň anglického jazyka byla SLP 2 nebo přibližně B 2 podle tzv. společného evropského referenčního rámce pro jazyky (SERR).

Testovány byly dovednosti čtení a poslech. Studenti nebyli o pretestaci předem informováni, avšak vzhledem k vědomí, že s výsledky testů bude seznámena KAJ, byla jejich motivace značná. Následující den proběhla pretestace podobně, tentokrát byla však testována jedna skupina studentů čítající 40 osob.

2.3 Interpretace výsledků

Třetí den pretestace byl určen k individuálním konzultacím výsledků studentů. Výsledky byly na přání KAJ interpretovány v kontextu SERR. Byla vyznačena úroveň, které by studenti (na základě informací KAJ) v testovaných dovednostech měli dosáhnout, a dále úroveň, které skutečně dosáhli podle bodového ohodnocení podle STANAG 6001.

Klasifikace užívaná na ÚJP (STANAG 6001) byla přibližně porovnána s klasifikací SERR s odvoláním na studii Vince Kelly (Kelly, 2005).

3. Interpretace výsledků pretestace v kontextu s ÚJP

3.1 Charakteristika testované populace na KAJ

Pretestace se zúčastnilo 38 studentů 3. ročníku a 38 studentů 4. ročníku prezenčního studia oboru učitelství pro 1. stupeň ZŠ ve věku mezi 20 a 30 lety, převážně žen. Jejich hodinová dotace anglického jazyka během dosavadního studia byla přibližně:

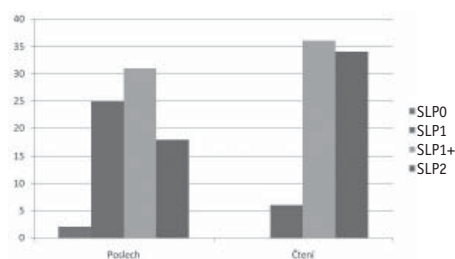
1. ročník: povinné: cca 26 × 45 min. fonetika a fonologie
volitelně: cca 26 × 45 min. jazyková cvičení
2. ročník: povinné: cca 26 × 45 min. gramatika
volitelně: cca 26 × 45 min. jazyková cvičení
3. ročník: povinné: cca 13 × 45 min. fonetika a fonologie
volitelně: cca 26 × 45 min. jazyková cvičení
4. ročník: do doby pretestace cca 6 × 45 min. didaktika

3.2 Charakteristika testované populace na ÚJP AČR

Výsledky studentů z pretestace na PdF MU byly porovnány se vzorkem výsledků testované populace z ÚJP, kterou představovalo 41 studentů kombinovaných kurzů s cílovou úrovní v AJ SLP 2 ve věku mezi 20 a 50 lety, převážně mužů. Jejich hodinová dotace byla přibližně 320 × 50 min.

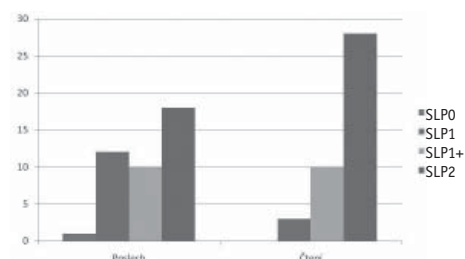
3.3 Grafické znázornění výsledků

Studenti PdF MU

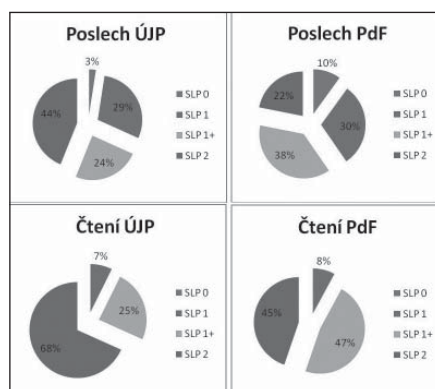
Graf 3.3.1: PdF MU: výsledky dovedností poslech a čtení

Studenti ÚJP

Graf 3.3.2: ÚJP: výsledky dovedností poslech a čtení

Studenti ÚJP a PdF MU

Graf 3.3.3: Porovnání výsledků dovedností poslech a čtení

Z grafů vyplývá, že dovednost čtení na úroveň SLP 2 zvládli studenti PdF MU lépe než dovednost poslech (poslech – 17 studentů, čtení – 34 studentů), celkově však studenti ÚJP dosáhli lepších výsledků, tj. větší počet z nich dosáhl úrovně SLP 2 (poslech: ÚJP 44 %, PdF 22%; čtení: ÚJP 68 %, PdF 45 %).

Z pohledu PdF MU můžeme výsledky hodnotit jako uspokojivé, a to vzhledem k hodinovým dotacím anglického jazyka u konkrétní skupiny na PdF MU (viz výše).

4. Analýza pretestovaného testu

Zpracování testu do fáze, ve které může být postoupen pretestaci, již bylo stručně popsáno v bodu 2.1. Po pretestaci se však na testu musí dále pracovat. Podle výsledků položkové analýzy se upravují jednotlivé položky, jsou sledovány především hodnoty F.V. [4] a D.I. [5]. Reliabilita testu je měřena Cronbachovou Alphou [6]. Tyto hodnoty však nejsou zdaleka jedinými kritérii, které je třeba sledovat v rámci analýzy testu.

Po pretestaci můžeme na základě hodnoty alpha považovat daný test za reliabilní. Examinátoři ÚJP v něm pouze upravili některé položky a poté byl test podroben další pretestaci, tentokrát na Jazykovém inštitútu Armády Slovenské republiky, a v analýze se opět potvrdila reliabilita testu a kvalita jeho jednotlivých položek.

5. Závěr

Spolupráce ÚJP s PdF MU je hodnocena oboustranně pozitivně. Pro ÚJP je spolupráce s tak renomovanou institucí velmi přínosná, ústav získal nejen cenná data k analýze, ale také partnera pro další pretestace a konzultanta v oblasti testování. ÚJP poskytl na základě reciprocity Mgr. Šamalíkové možnost prezentace výstupů na rezortní jazykové konferenci, kterou ÚJP každoročně pořádá, v roce 2008 to bylo 22. října. Výstupy z pretestace umožňují KAJ ověřit úroveň anglického jazyka studentů, případně mohou být také použity při úpravě sylabů a pro další potřeby.

Zástupci KAJ vyslovili na základě tohoto úspěšného projektu přání pokračovat ve spolupráci v oblasti pretestací a testování. ÚJP tak získal velmi silného partnera v oblasti testování, což jistě přispěje k dalšímu profesnímu růstu celého odboru.

Poznámky:

- [1] Nadpis položky, který představuje úvod do textu.
- [2] Úkol, který jednoznačně vystihuje, co má kandidát řešit, většinou ve formě otázky.
- [3] Nesprávná nebo méně správná řešení úkolu. V testu jsou vždy tři taková řešení.
- [4] FV = Facility Value – měří obtížnost položky, je to procentuální poměr studentů, kteří zodpověděli položku správně.
- [5] D.I. = Discrimination Index – měří rozlišovací schopnost položky, tedy jak dobře položka rozlišuje mezi studenty s různou úrovní dané dovednosti.
- [6] Cronbachova Alfa – statistická metoda zjišťující míru vnitřní konzistence.

Literatura:

- KELLY, V. *STANAG 6001 and CEF: Comparison of Level Descriptors*. Westminster: University of Westminster, July 2005.
- KOHOUTEK, R., *Slovník cizích slov*. [online]. Available on: <<http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/cronbachova-alfa>>.
- STANAG 6001: Language Proficiency Levels*. Edition 2, unclassified. Brussels: NATO/PfP, June 2002.
- ALDERSON, J. C., CLAPHAM, C. M., and WALL, D. M. *Language Test Construction and Evaluation*. Cambridge: Cambridge University Press, 1995.
- Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment*. Strassbourg: Modern Languages Division, 2001.
- BERKA, M., VÁŇOVÁ, T. *Základy testování pro učitele*. Brno: Pedagogická fakulta, Msarykova Univerzita, 2005.
- PRŮCHA, J. *Jak testovat výsledky výuky v malých skupinách*. Praha: Národní centrum distančního vzdělávání, 2003.

Zvládnutí gramatiky při studiu cizích jazyků vystupuje jako klíčový prvek úspěšné jazykové akvizice, neboť není možné si kvalitně osvojit cizí jazyk bez dobré znalosti tohoto důležitého prvku. Tento článek představuje základní cíle a techniky výuky, seznamuje s gramatickými pravidly a instrukcemi, srovnává tradiční a komunikační přístupy. Podrobně představuje strategie a možnosti výuky, zároveň nastiňuje přínosy a možnosti zlepšování. Závěr je věnován novým perspektivám výuky gramatiky cizích jazyků.

1. Cíle a techniky výuky gramatiky

Výuka gramatiky představuje nejdůležitější a nejnáročnější část výuky cizích jazyků. Prakticky každý student si pod pojmem gramatika představuje pevný set slovních forem a pravidel použití. Znalost gramatiky je klíčová především pro produkci kvalitního písemného a ústního projevu.

Celá řada učitelů cizích jazyků, kteří na gramatiku nahlíží jako na set forem a pravidel, vyučují v podobě drilu a mechanického memorování, což přináší monotónní výuku a celkovou nespokojenost studentů. Výstupem je pak skutečnost, že posluchači jsou sice schopni vyprodukovat správné gramatické formy při konkrétních cvičeních, ale chybují při používání jazyka v reálném kontextu.

Další skupina pedagogů přistupuje k výuce na základě jiných teoretických přístupů a mají tendenci neučit gramatiku vůbec. Vycházejí ze skutečnosti, že gramatika cizího jazyka je přijímaná automaticky jako v případě učení se mateřského jazyka. Věří, že malé děti jsou schopné přijmout první jazyk bez jasných gramatických instrukcí, z čehož dle jejich názoru vyplývá, že studenti se budou učit cizí jazyk stejným způsobem. Předpokládají, že posluchači absorbují gramatická pravidla tak, jak je slyší a jsou schopni číst a užívat cílový jazyk plynuje. V rámci tohoto přístupu studenti nemají příliš velkou možnost aktivně pracovat na rozvoji znalosti gramatiky.

V praxi jsou většinou využívány komunikativní kompetenční modely, které tyto extrémny vyrovňávají. Tyto modely vychází ze skutečností, že jasné gramatické instrukce pomáhají studentům si osvojit cizí jazyk efektivněji, zahrnují učení gramatiky v širším kontextu výuky, neboli učí studenty takovou gramatiku, kterou potřebují k dosažení předem definovaných komunikačních cílů.

Prioritním cílem veškerých gramatických instrukcí je pomoci studentům zvládnout komunikaci v následujících úhlech pohledů:

1. Studenti potřebují jasné instrukce, prostřednictvím nichž spojují gramatické struktury v rámci širšího komunikačního kontextu.
2. Studenti nepotřebují zvládnout veškeré aspekty gramatické struktury, pouze takové, které jsou relevantní pro konkrétní komunikační úkoly.
3. Korekce chyb je postupná a je zodpovědností pedagoga.

Gramatické postupy pak mohou být definovány jako:

- systematické,
- konzistentní,
- snadno pochopitelné,
- obsahově vyčerpávající,
- přínosné,
- jednoduše zapamatovatelné.

1.1 Gramatická pravidla

Studenti cizích jazyků přijímají a využívají přímé instrukce, které jim umožní do jazykového studia aplikovat kritické myšlenkové postupy a dovednosti. Pedagogové poskytují studentům přesná objasnění konkrétního gramatického jevu v podobě detailního popisu (deklarativní znalost) každého gramatického bodu. Vystupuje ovšem otázka, jaký jazyk má být pro vysvětlování gramatiky použit.

Obecně platí skutečnost, že výuka gramatických struktur v cílovém jazyce je podstatně náročnější než v mateřštině. Pokud je tedy studentům vše vysvětlováno v cílovém jazyce, měli by již mít určitou jazykovou úroveň tak, aby vše zdárně pochopili. Cílem je bezpochyby usnadnění a zefektivnění celkového porozumění. Čas, který je věnován na vysvětlování nové gramatiky, se pohybuje přibližně kolem 10 min. u nižších jazykových úrovní, jejichž schopnost udržet pozornost může být omezena. Současné gramatické struktury v psané nebo ústní formě reflektují potřeby studentů v rámci různých učebních stylů.

Další důležitou částí gramatických instrukcí je uvádění příkladů na konkrétní gramatiku s ohledem na dva základní principy:

1. Uváděné příklady musí být přesné a účelné, musí reprezentovat jazykovou vhodnost, obsahovou aktuálnost s přímou vazbou na probíranou lekci.
2. Gramatické příklady vystupují v podobě učebního nástroje. Zvolené téma by mělo vycházet z reálné situace tak, aby studenti měli možnost kontaktu s aktuálními informacemi a slovní zásobou.

1.2 Význam gramatických instrukcí

V rámci komunikačního kompetenčního modelu je klíčovým faktorem studia cizího jazyka osvojení si gramatiky. Gramatické instrukce pak vysvětlují a objasňují gramatické formy a struktury ve vazbě na komunikační situace, které studenti potřebují zvládnout. Z hlediska vývoje je účelné srovnat tradiční a komunikační kompetenční model pro výuku např. minulého času.

Tradiční gramatika:

- ☐ vysvětluje pravidelnou formu sloves a možné výslovnostní varianty - ed,
- ☐ poskytuje přehled nepravidelných sloves které si studenti musí zapamatovat,
- ☐ procvičuje nepravidelná slovesa v kontextu.

Komunikační metoda:

- ☐ pedagogové distribuují dvě krátká vyprávění na téma nedávných zkušeností nebo zážitků, třída je rozdělena na polovinu,
- ☐ výuka u pravidelných sloves formy - ed s využitím sloves objevujících se v textu, vysvětlit veškerá pravidla,

- objasnění nepravidelných sloves objevujících se v textu,
- studenti čtou příběh a tvoří otázky pro upřesnění porozumění textu,
- studenti pracují ve dvojicích, jeden ze studentů se věnuje příběhu a, druhý příběhu b: studenti se navzájem dotazují, získávají informace, a poté ústně či písemně shrnují daný příběh.

Při nižších jazykových úrovních studenti produkují jazyk, který není zcela gramaticky správný. Vyskytují se některé gramatické nepřesnosti, nesprávná volba slovní zásoby, chyby ve výběru vhodných spojení pro různé komunikační kontexty. Pedagog by měl pečlivě zvažovat opravu chyb tak, aby neomezil celkovou komunikaci a nesnižoval sebedůvěru studenta. Korekce chyb je zároveň nezbytná z důvodu uvědomění si těchto nedostatků. Studenti pak mohou následně pracovat na jejich odstranění a tím své znalosti zlepšovat. Pedagog se snaží podporovat sebedůvěru studentů v rámci komunikačních dovedností a zaměřuje se spíše na obsah diskuze, než na gramatickou formu. Pokud studenti pracují se strukturovanými cvičeními s cílem osvojit si nové jazykové dovednosti, je většinou používána přímá korekce chyb.

Naopak, pokud se studenti podílí na komunikační aktivitě, jsou opravovány především takové chyby, které brání celkovému porozumění. Pedagog by měl vždy na chyby reagovat použitím správné gramatické formy, bez přílišného zdůrazňování tak, aby student získal prostor pro přemýšlení o správném použití gramatiky a nebyl příliš přerušován, což by mohlo působit demotivačně.

2. Strategie pro výuku gramatiky

Řada studentů je často frustrována skutečností, že gramatická pravidla sice znají, ale jejich vlastní aplikaci při poslechu, mluvení, čtení a psaní nejsou schopni zvládnout. Tento rozpor odráží rozdíl mezi deklarativními a procedurálními znalostmi.

- **deklarativní znalosti** jsou takové znalosti, které umožňují studentům definovat pravidla gramatiky a aplikovat je na vzorových cvičeních,
- **procedurální znalosti** jsou znalosti vztahující se k vlastní aplikaci, umožňují tedy studentům použít tato gramatická pravidla při vlastní komunikaci.

Typickým příkladem deklarativních znalostí je například porozumění instrukcím pro programování DVD přehrávače. Procedurální znalost je pak taková znalost, která je demonstrována při průběhu vlastního programování. Procedurální znalosti se automaticky nepřesouvají do deklarativní znalosti, například mnoho rodilých mluvčích užívá svůj mateřský jazyk správně, aniž by byli schopni definovat konkrétní gramatická pravidla. Obdobně platí, že deklarativní znalosti automaticky nesouvisí s procedurálními znalostmi. Studenti jsou sice schopni definovat gramatické pravidlo, ale vlastní aplikace při mluveném a psaném projevu je problematická.

2.1 Znalosti nezbytné pro dosažení konkrétního studijního cíle

V prvé řadě je žádoucí určit vztah mezi deklarativními a procedurálními znalostmi v souvislosti s dosažením jazykového cíle studenta. Někteří posluchači se výhradně zaměřují na dovednost čtení, soustřeďují se tedy více na deklarativní znalosti gramatiky a struktury mluveného projevu. Naopak studenti plánující výjezd do země cílového jazyka

se spíše zaměřují na procedurální znalosti, které jim umožní zvládnutí především ústního a písemného projevu.

Vyjdeme-li ze skutečnosti, že rozvoj deklarativních znalostí může urychlit rozvoj procedurálních znalostí, je účelné poskytnout studentům srovnání jazykových prvků navzájem mezi různými cizími jazyky tak, aby měli možnost si uvědomit rozdíly a pochopit základní principy. Tento přístup následně umožní aplikovat kritické myšlení a využít analytické znalosti. Tyto procesy pak mohou podpořit rozvoj vrozené schopnosti porozumění, které je charakteristické pro procedurální znalosti.

Studenti postupně rozvíjejí obě, jak procedurální, tak deklarativní znalosti na základě vstupu, který získávají od pedagogů. Zaměřují na vztah mezi formou, významem a užitím gramatického pravidla pro specifické situace. Jedná se tedy o vstup, který jim umožní pochopit gramatická pravidla v různých kontextech.

2.2 Omezení při procvičování gramatiky

Mechanická procvičování gramatiky, při kterých studenti nahrazují např. zájmena za podstatná jména nebo slovesné časy pomáhají studentům zapamatovat si nepravidelné formy a komplikované struktury. Studenti přesto nejsou schopni užívat správné gramatické struktury v písemných interakcích, přestože vše bylo dostatečně procvičeno v rámci mechanického drilu. Dochází tedy k oddělení formy od významu a užití. Problém nastává tehdy, když se studenti zaměřují při procvičování pouze na doplnění správné gramatické formy bez skutečné potřeby porozumění.

Komunikační dril naopak povzbuzuje studenty propojit formy, významy a užití, neboť cvičení nabízí různé možnosti odpovědí. Při komunikačním drilu studenti reagují s použitím gramatiky, zvažují své odpovědi z hlediska obsahu a správnosti. Dril je pak označován jako komunikativní, protože se vychází z komunikace, při které jsou dané gramatické jevy procvičovány.

2.3 Gramatické aktivity a jejich rozvoj

Řada jazykových kurzů a metod používá vlastní strukturu gramatických témat, která tvoří základ studia. Konkrétní aktivity ve třídě pak odrážejí gramatické body a formy, které byly představeny a vysvětleny studentům. Při tvorbě výukových plánů se pedagogové zaměřují především na:

- popis gramatických bodů, včetně forem, významu a užití a uvádění příkladů (strukturovaný vstup),
- práci se studenty v rámci procvičování gramatiky při komunikačním drilu (strukturovaný výstup),
- motivaci studentů pro práci na komunikativních úkolech, které poskytnou vhodnou příležitost pro užití gramatiky (komunikační výstup).

Na základě plánů se pedagog věnuje jednotlivým tématům a plánuje takové aktivity, které se vztahují k tematickým diskuzím ve vazbě na předchozí lekce. Pedagog se dále soustředí na:

- ústní nebo písemný vstup (poslechová cvičení), které se vztahují k danému tématu (strukturovaný vstup),
- zopakování gramatického jevu s užitím příkladů z probraných materiálů (strukturovaný výstup),

- procvičování gramatického jevu v rámci komunikačního drilu, který je systematicky zaměřen na aktuální témata (strukturovaný výstup),
- práci se studenty v rámci jednotlivých témat (komunikativní výstup).

Vstupy v podobě optimálních studijních materiálů by měly vycházet z reálné potřeby studentů, například při výjezdu do zahraničí bude bezpochyby potřebné porozumět hlášením na letišti, autobusovém či vlakovém nádraží. Učitelé mohou využít simulace těchto situací jako vstup, učit gramatické struktury, které se objevují při těchto hlášeních a následně je se studenty procvičit prostřednictvím otázek, které vycházejí z daného poslechu.

Pro kvalitní výuku gramatiky je možné účelně využívat učebnice gramatiky, které poskytují následující typy cvičení:

1. **Mechanický dril** – každá otázka má pouze jednu správnou odpověď, studenti mohou dokončit cvičení správně, aniž by přesně znali význam.
2. **Smysluplný dril** – každá otázka má pouze jednu odpověď, studenti musí pochopit význam věty pro správné doplnění.
3. **Komunikativní dril** – odpovědi na otázky nejsou předem dány, studenti hledají možné odpovědi sami.

Mechanický dril – je nejméně přínosný, neboť je zde minimální podoba s reálnou komunikací. V mnoha případech se po studentech nepožaduje učení a přemýšlení zároveň, pouze tzv. „papouškování“ dle daného modelu či vzoru.

Smysluplný dril, významový dril – přispívá k porozumění pravidel gramatiky, po studentech jsou požadovány významové závislosti a vysvětlení. Jejich podobnost s reálnou komunikací je i tady omezena faktem, že k dispozici je pouze jedna správná odpověď.

Komunikativní dril – vyžaduje po studentech uvědomění si vztahu mezi významem, formou a užitím. V rámci komunikativního drilu studenti procvičují a rozvíjejí své schopnosti užití cizího jazyka pro vyjádření nápadů, myšlenek a poskytování informací.

2.4 Odhad gramatické úrovně

Odhad gramatické úrovně studentů není mnohdy jednoduchou záležitostí. Tak jako pouhý mechanický dril nenaučí studenty správně, a hlavně aplikovatelné gramatice v reálné komunikaci, mechanické testy přesně neurčí schopnost studentů používat gramatická pravidla tím správným způsobem. Pro správný odhad gramatické úrovně studentů je žádoucí vyházet ze skutečného a reálného kontextu. Znamená to tedy, že konkrétní aktivita musí mít přesný účel a od studentů se vyžaduje prokázání znalostní úrovně gramatiky prostřednictvím splnění daných úkolů v rámci stanoveného času.

Role gramatiky při studiu cizích jazyků je velmi důležitá, neboť nám umožňuje hovořit o cizím jazyku v konkrétních úhlech pohledů. Gramatika definuje slovní druhy a slovní skupiny, které tvoří věty ve všech jazycích. K tomu, abychom byli schopni tvořit věty a smysluplně komunikovat, potřebujeme právě znalost gramatiky. Platí obecná skutečnost, že studenti mají spojenou gramatiku pouze s korekcí chyb. Gramatika nám umožňuje porozumět smyslu vět, dílčím odstavcům a myšlenkám celého textu. Studenti mohou někdy shledávat gramatiku do určité míry nudnou, proto je důležité využívat autentické texty v podobě článků z novin, internetu, a časopisů, neboť tím dochází k celkovému oživení výuky gramatických pravidel. Zároveň dochází k odstranění určité umělosti a rigidity studia

tím, že jsou uváděny příklady v kontextu, nikoliv izolované věty, čímž se zvyšuje se pravděpodobnost zapamatování.

Obecně lze říci, že gramatika je velký, komplikovaný předmět, jehož studium prakticky nikdy nekončí. Mnohdy je však gramatika chápána jako souhrn pravidel vyjadřující statickou strukturu jazyka.

2.5 Výukové požadavky

Je pravda, že někteří studenti získávají gramatické znalosti cizího jazyka přirozeně bez instrukcí. Například tím, že do země přijíždí jako imigranti a trvale v této zemi žijí. Úspěšná akvizice ovšem platí zejména pro mladé věkové kategorie. Je také pravdou, že výuka konkrétní části gramatiky je poměrně časově náročná dokonce i pro velice schopné a nadané studenty. Carol Chomsky (1971) tvrdí, že rodilý mluvčí je prakticky stále v procesu akvizice určitých gramatických struktur ve své mateřštině až do období dospělosti. Další důležitou otázkou je, zda existuje možnost urychlení studia gramatiky prostřednictvím instrukcí. Výsledky výzkumů dle Diane Larsen-Freemanové (2003) ukazují, že jedinci, kteří získají gramatické instrukce postupují do další fáze studia rychleji. Studie dále potvrdily zjištění, že proces učení gramatiky je účinnější a efektivnější než akvizice přirozeným způsobem.

Učení gramatiky však neznamená drilování a mechanické opakování gramatických struktur a memorování pravidel. Gramatika by měla být procvičována vždy smysluplně a efektivně. Výuka gramatiky vyžaduje kreativní přístup ze strany pedagoga, který je nicméně odměněn tím, že vytvoří zajímavou a přínosnou hodinu, která bude mít u studentů pozitivní ohlas. Při studiu gramatiky studenti překonávají větší či menší obtíže. Každý jednotlivec má odlišný učicí styl a platí, že ne všichni se mohou učit gramatiku stejně efektivně a snadno při dodržení stejných postupů.

Výzkumy ukazují, že někteří lidé mají analytičtější styl učení než ostatní. Dle Marthy Penningtonové (1995) přístup některých studentů k učení je označována jako „formující pravidla“. Tito studenti jsou přesní a zodpovědní, ale v cílovém jazyce do určité míry pokulhávají. Ostatní jsou nazýváni „sběrači dat“, jsou schopni se plynne vyjádřit, ale jejich výkony jsou mnohdy nepřesné. Výzkumy potvrzují odlišné přístupy studentů a tedy i rozdílné studijní výsledky. Přestože studenti mají odlišné slabé a silné stránky, je zřejmé, že jsou schopni se gramatiku učit, protože zvládli gramatiku vlastního mateřského jazyka.

2.6 Volba jazyka pro výuku gramatiky

Pedagogové mohou vyučovat konkrétní gramatickou strukturu v cizím jazyce takové studenty, kteří dosáhli potřebné jazykové úrovně. Dochází k prolínání a vzájemnému ovlivňování mezi novými a starými jazykovými formami. Platí tedy, že prostřednictvím již získaných znalostí jsou studenti schopni se učit další nová gramatická spojení. Výzkumy dokládají, že křivka učení gramatických struktur není plynule stoupající, ale je spíše charakterizována vzestupy, poklesy a stagnacemi.

Gramatika obecně pracuje na úrovni vět, řídí syntax a slovní pořádek. Gramatická pravidla jsou aplikována dle konkrétní situace – například, ne každá volba mezi užitím minulosti a přítomnosti může být zkoumána na větné úrovni. Platí, že rozhodování vychází z kontextu celého textu, nikoliv jediné věty. Je zřejmé, že není možné učit gramatiku pouze na dílčích větách, vždy se musí vycházet z kontextu.

Zatímco gramatika může být učena prostřednictvím statické znalosti, je možné na ni nahlížet jako na proces. Je zřejmé, že pedagogové nemohou připustit, aby se studenti učili

z paměti veškerá gramatická pravidla a nebyli schopni je aplikovat. Cílem studentů je právě schopnost užít gramatiku takovým způsobem, kterým by maximalizovali komunikační cíl. Tak jako i u jiných dovedností pro dosažení cíle, je nutná tvrdá práce. Barbara Birchová (2004) navrhuje, že učení gramatiky by mělo být zaměřeno spíše na vzrůstající podvědomí o daných gramatických strukturách než na přesnou produkci. Toto tvrzení podporuje Constance Weaver (2006), přičemž uvádí, že u studentů, kterým jsou informace dodávány postupně, je studium efektivnější než u těch, kterým jsou gramatické instrukce poskytovány v minimální míře.

Objasnění proč konkrétní gramatické struktury jsou takové, jaké jsou, je neustále probíhající proces. Jazyky se vyvíjí, lingvistické popisy pak již nejsou zcela kompletní a je tedy žádoucí, aby zahrnovaly podstatné jazykové změny. Skutečnost je taková, že tím jak se neustále jazyk mění a vyvíjí, žádné pravidlo v učebnici by nemělo být spatřováno jako statické bez možnosti odchylky či změny. Totéž platí i o studiu gramatiky, kde je možné sledovat neustálý vývoj.

2.6.1 Standardy a předpoklady

Každá instrukční praxe začíná odhadem a plánováním. Výstavba instruktážních gramatických plánů by měla zahrnovat vše, co studenti musí znát. V první řadě je nutné:

1. **Identifikovat standardy** – pro tvorbu plánu výuky gramatických struktur a schopností je velmi důležité určit standardy pro každou jazykovou úroveň, přesně definovat, co musí studenti znát a za co je pedagog odpovědný.
2. **Determinovat znalostní úroveň** – dalším krokem je určit a definovat znalosti, které již studenti mají na základě odhadu. Je žádoucí testovat základní znalosti gramatického konceptu, řada studentů bude schopna vyhodnotit určité větné prvky jako nesprávné, ale mnohdy nebudou znát možnost opravy.
3. **Plánovat instrukce** – výsledky odhadu jsou použity k výběru gramatických problematik v rámci každého studijního týdne. Je žádoucí důsledně zvážit jednotlivé gramatické koncepty a aktivně je do výuky zakomponovat.

2.7 Možnosti výuky gramatiky

Gramatika má obecně speciální postavení a zasluhuje si být vyučována samostatně. Moderní výuku gramatiky, která vychází z tradičních gramatických přístupů, je možné charakterizovat následovně:

- **širší v rozsahu** – zahrnuje témata, která byla opomíjena v rámci tradičních stylů učení,
- **větší motivace** – podporuje více prohlubování porozumění než eliminaci chyb,
- **vyšší efektivita** – vysvětluje, zvyšuje zájem a zlepšuje schopnosti.

Postupy při výuce gramatiky

1. Gramatické struktury je účelné vyučovat prostřednictvím názorných výukových pomůcek, což celkově zvyšuje motivaci studentů.
2. Cíle hodiny musí být důsledně definovány a je žádoucí určit i dílčí podcíle.
3. Opakování známých prvků – jako jsou dny v týdnu, měsíce, roční období, názvy předmětů ve třídě a pomocná slovesa je žádoucí procvičovat v rámci každé hodiny.
4. Užívat nové struktury - slovní zásobu (přídavná jména barev, záporná příslovce, kladně hodnotící přídavná jména).
5. Opakovat pravidelně vše, co již bylo probráno.
6. Pracovat se třídou jako celek nebo rozdělit na dílčí skupiny.

7. Uvádět příklady dalších vhodných vět, ve kterých je daná gramatika použita.
8. Napsat nové gramatické struktury na tabuli. Podtrhnout novou strukturu, použít šipky nebo diagramy pro ilustraci vztahu mezi strukturou a jinými slovy nebo částmi vět.
9. Zdůraznit novou gramatiku kladením otázek, které povedou k objasnění psaných forem.
10. Pomoci studentům verbalizovat důležité prvky. Použít graf a další vizuální pomůcky k propojení s dalšími známými strukturami, např. slovesné časy.
11. Zahrnout studenty do rozmanitých ústních procvičování.
12. Požadovat po studentech, aby užívali nové gramatické prvky pro kontrastování již dříve osvojených.

Jeden z nejdůležitějších aspektů výuky gramatiky je jasná představa pedagoga o výuce vycházející z porozumění a pochopení konkrétní studijní skupiny a potřeb studentů. Úloha pedagoga může být definován následujícím způsobem:

- Klíčová role učitele spočívá v podpoře schopnosti studenta porozumět cílovému jazyku. Zaměřuje se především na procvičování problematických částí gramatiky, diskuze o jazykových efektech a užití vhodného jazyka.
- Explicitní učení o jazykových strukturách by mělo kombinovat příležitosti pro prozkoumání, experimentování a aplikaci v reálném kontextu.
- Studenti bez ohledu na schopnosti by měli získávat znalosti a být schopni porozumět novým jazykovým formám, čímž získají větší flexibilitu a důvěru.
- Pedagog by měl uvádět takové příklady, které vychází z přirozené komunikace.

Dle Jay Pattersona (1999) znalost gramatiky obecně přispívá ke zlepšení dovedností psaní. Gramatika je důležitým prvkem při výuce cizích jazyků, kvalitní gramatická cvičení jsou integrální součástí akvizice cizího jazyka. Studenti tedy rozvíjejí kvalitu a úroveň znalostí gramatiky a stávají se přesnějšími ve větné produkci. Tento proces pak můžeme rozdělit do následujících fází:

1. Pozorování – při této fázi studenti získávají specifické vstupy:

- Zjišťují frekvenci výskytu konkrétních gramatických struktur.
- Srovnávají tyto struktury s mateřským jazykem.
- Analyzují a uvědomují si rozdíly.

2. Vytváření hypotéz – student se snaží rozpoznat jazykové vzory, osvojuje si pravidla a principy, které následně používá. Student postupně rozšiřuje své hypotézy na základě nových informací. Hypotézy je možné dělit následujícím způsobem:

- a) **deduktivní** – student aplikuje pravidla, která již zná pro vytváření správných gramatických struktur,
- b) **kontrastní** – posluchač srovnává první a druhý jazyk,
- c) **aplikační** – student využívá znalosti jednoho jazyka pro porozumění nebo produkci druhého.

3. Strukturování – student se seznamuje s novými pravidly, postupně je zpracovává a osvojuje, čímž se posouvá do další fáze studia. Postupně dochází k tzv. zautomatizování

gramatických procesů a používání gramatických struktur je automatické. Výsledkem je aktivní jazyk s přesnou produkcí a dobrou znalostí gramatiky, která je důležitá především z následujících důvodů:

- gramatika představuje jazyk, který nám umožňuje hovořit o cílovém jazyce,
- definuje typy slov a slovní skupiny, tedy základní stavební kameny,
- pomáhá s porozuměním textu,
- přispívá k jazykovému rozvoji.

Z tohoto úhlu pohledu je důležité vyučovat gramatiku takovým způsobem, který je pro studenty zajímavý a maximálně přínosný. Při výuce gramatiky je důležité sledovat odlišné učební styly a jakým způsobem tyto styly ovlivňují efektivitu studia jednotlivých studentů. Obecně rozlišujeme dva typy studentů:

1. **Teoretičtí** – tzv. asociativní studenti se více zajímají a pracují lépe s koncepčními aspekty gramatiky.
2. **Praktičtí** – tzv. tradiční, kteří pohlíží na gramatiku jako na soubor pravidel.

Výuka pravidel gramatiky při efektivním zapojení studentům přináší možnost vytváření důležitých vazeb. Lze konstatovat, že nejdůležitější aspekt učení gramatiky je osobní zahrnutí do dané problematiky. Člověk se obecně učí lépe, když je daná problematika zajímavá a především osobně přínosná. Systematické učení gramatiky by nemělo být charakterizováno jako nudné a frustrující, je žádoucí aby výuka byla přesná, zajímavá a efektivní. Memorování pravidel, definic a bezmyšlenkové doplňování konkrétních gramatických struktur nepřinese dlouhodobou akvizici.

Výuka gramatiky by vždy měla vycházet z jazykového konceptu. V minulosti se na tuto skutečnost nebral příliš velký zřetel, výuka byla určitou prezentací dogmat, bez vývojových jazykových vlivů. Pedagog by měl zdůrazňovat skutečnost, že gramatika je popis více či méně nestálých a měnících se prostředků a výrazů, že jazyk je pouze lidskou institucí. Veškeré změny, které se do jazyka promítají, jsou dány celkovým vývojem společnosti.

3. Nové perspektivy výuky gramatiky cizího jazyka

Tradiční pojetí gramatiky bylo koncipováno jako určitý idealizovaný soubor principů. V současné době je vývoj gramatiky aktuálně ovlivňován používáním v běžné komunikaci a písemném projevu. Minimalizují se izolovaná pravidla, definice a struktury. Hlavní úlohu v oblasti gramatiky zaujímá student, především jeho role při studiu cizích jazyků a skutečnost, jakým způsobem získává povědomí o užití pravidel a zpětné vazby.

Navzdory preferovaným komunikativním kompetencím všech modelů a metod, mnoho gramatických textů je stále otázkou drilu, doplňování do prázdných míst a procvičování. Řada učebnic gramatiky zřídka nabízí dostatek příkladů na reálný mluvený a psaný jazyk. Z uvedeného vyplývá, že studentova produkce není optimálně kreativní. Gramatická pravidla jsou ve většině případů zjednodušená a neobsahují množství příkladů, se kterými se student setkává v reálném životě.

Snaha učitele je vytvořit vhodné materiály a učit relevantním způsobem. Jinými slovy studenti, kteří jsou vystaveni variantnosti mluvenému a psanému jazyku, nenajdou tyto skutečnosti v běžném gramatickém textu. Gramatika se v minulých letech objevovala spíše s negativními přívlastky, celá řada studentů ji spatřovala jako maximálně nudný předmět

zejména v rámci povinné školní docházky, gramatika byla považována za periferní nudnou činnost. Od roku 1980 je patrný určitý průlom, gramatika byla vnímána jako prostředek pro srozumitelné vyjádření našich myšlenek.

Při výuce gramatiky je třeba vycházet z následujícího:

1. **Pedagog by si měl být vědom své role** – profesionálně připravená hodina s dostatkem kvalitních příkladů je základem úspěšného studia.
2. **Přesné plánování výukové hodiny** – je třeba využít co možná nejvíce kvalitních zdrojů – literatura, internet, odborné časopisy.
3. **Uplatnění smysluplných a účelových textů** – uváděné příklady by neměly být osamocené či náhodně zvoleny bez jakékoliv vazby na předchozí lekce a znalostní úroveň.
4. **Výuka základních gramatických souvislostí** – je účelné využívat vhodné texty a materiály, opakovat a zajišťovat zpětnou vazbu prostřednictvím procvičení a následného testování.
5. **Náročnost gramatiky** – výuka gramatiky může být náročná jak pro učitele, tak pro studenty. Gramatiku je žádoucí vyučovat s použitím vizuálních pomůcek, hraní rolí a reálných použitelných příkladů.

4. Závěr

„La grammaire qui sait régenter jusqu’aux rois.“ [Gramatika vládne i králům.] (Molière)
Tímto citátem slavného dramatika bychom mohli účelně charakterizovat gramatiku, jakožto významný prvek hrající klíčovou roli v rámci jazykové akvizice. Důležitým výstupem výuky gramatiky je nejen naučit pravidla a gramatickou přesnost, ale především naučit studenty smysluplně komunikovat v reálném životě prostřednictvím znalosti kvalitních gramatických struktur. Veškerá výuka gramatiky by pak měla vycházet z kontextu tak, aby se zvýšila schopnost zapamatování. Tím je možné účelně zvyšovat efektivitu výuky a překonat určité předsudky, které s sebou pojem gramatika přináší.

Literatura:

- BARTON, Geoff. *Active Grammar*, 2001, 144 s., Oxford University Press, ISBN: 019-8314-825.
BIRCH, M. Barbara. *Learning and Teaching English Grammar*, 2004, 304 s., Prentice Hall, ISBN 013-0488-343.
CHOMSKY, S. Carol. *The Acquisition of Syntax in Children from 5 to 10*, 1971, MIT Press, 140 s., ISBN 026-2530-201.
HUDSON, A. Richard. *Word Grammar: New Perspectives on a Theory of Language Structure*, 2008, 25 s., Continuum, ISBN 184-7140-327.
LARSEN-FREEMAN, Diane. *Teaching Language: From Grammar to Grammaticing*, 2003, Heinle ELT, 160 s., ISBN 083-8466-753.
PATTERSON, W. Jay. *Grammar Works: Equipping Students With Tools to Master the English Language*, 1999, GCB Publishing Group, 160 s., ISBN 188-8306-432.
PENNINGTON, C. Martha. *New Ways in Teaching Grammar*, 1995, 205 s., TESOL, ISBN 093-9791-560.
WEAVER, Constance. *The Grammar Plan Book: A Guide to Smart Teaching*, 2006, 168 s., Heinemann, ISBN 032-5010-439.

Hrozba politického extremismu z hlediska ozbrojených sil České republiky

Problematika vztahu politického extremismu a ozbrojených sil ČR (OS ČR) je v poslední době široce diskutovaným tématem, především ve vztahu k několika odhaleným případům přítomnosti extremistů v AČR. Cílem tohoto příspěvku je identifikace hrozeb, které jsou s existencí politického extremismu spjaty ve vztahu k ozbrojeným silám ČR. Odborný zájem na stránkách Vojenských rozhledů se doposud zaměřil především na protiextremistickou politiku v rezortu obrany [1] a na její precizaci ve vazbě na sociální charakteristiku vybraných směrů extremismu [2].

U jednotlivých směrů domácího politického extremismu bude uvedena jejich obecná charakteristika, nejvýznamnější soudobí reprezentanti, popsána jejich politická strategie, jejich obecný vztah k vojenství i pojetí ozbrojených sil v jejich propagandě a činnosti a na tomto základě popsány základní hrozby. Příspěvek se zabývá pouze domácími směry úzce pojatého politického extremismu.

Nezabývá se proto domácím etnickým extremismem (moravským, romským apod.), náboženským extremismem (islámským extremismem a extremistickými proudy dalších velkých náboženství, ani extremistickými sektami a kulty), ani cizím politickým extremismem na území ČR (tureckou ultralevicí, albánskými extremistickými iredentisty apod.). Eko-extremismu je věnována pozornost pouze ve vazbě na levicový extremismus.

Základní pojetí politického extremismu

Politický extremismus je v souladu s platnými oficiálními dokumenty v tomto článku chápán jako pojem, který označuje „vyhraněné ideologické postoje, které vybočují z ústavních, zákonných, norem, vyznačují se prvky netolerance, a útočí proti základním demokratickým ústavním principům jak jsou definovány v českém ústavním pořádku“ [3]. Základní členění je extremismus pravicový (neonacismus, český nacionalismus) a levicový (dogmatický komunismus, anarchismus), přičemž jednotlivé varianty budou blíže charakterizovány v příslušných podkapitolách).

I pokud je politický extremismus vymezen jako určitý abstraktní prostor politického spektra, je třeba vidět, že do skutečné politiky jej vnášejí konkrétní aktéři. Jsou jimi především:

- politické strany,
- zájmové skupiny (působící registrovaně i neregistrovaně, případně otevřeně i skrytě, přičemž skrytá působnost je charakteristická i pro různá extremistická spiklenecká centra),
- média,
- subkultury (zvláště subkultury mládeže, resp. jejich vnitřní proudy)

Celkově pak extremisté mohou tvořit hnutí, resp. sociální hnutí, jakým byl např. ve dvacátých a třicátých letech dvacátého století fašismus. V případě, že se extremisté chopí moci, lze za extremistického aktéra označit i politický režim.

Extremisté užívají při svém působení různé metody získávání vlivu. V legálním rámci se jedná o běžnou politickou propagandu, o veřejné legální demonstrace, o vzdělávání a osvětu vůči stoupencům apod. Extremismus je však charakteristický tím, že demokratické mechanismy zneužívá ke získání politické moci, která demokracii odstraní nebo omezí.

Vedle legálních metod se extremismus v demokracii často uchyluje i k metodám na hraně legality či zcela nelegálním. Jedná se především o různé formy násilí, od nepřipravených výpadů proti politickým oponentům až po propracovaný terorismus. Násilí může sloužit i jako nástroj k šíření propagandy a jeho cílem je spolu s dalšími nástroji vytvoření vhodné situace pro politickou změnu režimu formou puče či revoluce.

Extremisté mohou budovat i paramilitární struktury, které slouží k zabezpečení činnosti extremistických organizací a mohou být vytvářeny jako paralelní struktury k vojenským a policejním strukturám státu, přičemž po uchopení moci se transformují do elitních státních či polostátních bezpečnostních složek, typicky německé ochranné sbory (SS) nebo Armáda strážců íránské revoluce. V případě vojenských konfliktů některé (zvláště nedemokratické) vlády využívají (zpravidla bez oficiálního pověření) paramilitární složky k různým bojovým úkolům, včetně ilegální činnosti, jako tomu bylo v případě paramilitárních jednotek v konfliktech na území bývalé Jugoslávie, kde tyto jednotky podílely výrazně na etnických čistkách.

Ve středoevropském prostoru se paramilitární extremistické struktury často zapojují i do vigilantistických aktivit, což jsou nestátní aktivity sloužící k potlačení deviantního jednání (kriminality) populace. Především pravicoví extremisté se snaží dokázat veřejnosti, že jsou schopni udržet pořádek lépe než stávající policie či armáda, čímž chtějí získat přízeň u veřejnosti [4].

Základní pojetí vztahu extremistů a OS ČR

Extremisté mohou proti bezpečnostním zájmům ČR působit zvnějšku i zevnitř OS ČR. Činnost v OS ČR mohou extremisté využít pro získání potřebných znalostí, dovedností, výzbroje a vybavení pro extremistickou činnost. Mohou však i cíleně OS ČR subverzivně poškozovat (aby byla oslabena jejich akceschopnost, a tím i akceschopnost politického systému ČR). Na druhou stranu se mohou snažit OS ČR ovládnout a získat je pro dosažení svých cílů.

Z hlediska domácího politického extremismu jsou ozbrojené síly České republiky součástí systému, který chtějí extremisté svrhnout. OS ČR se podílí i na mezinárodní politice v rámci organizací a koalicí, které jsou vnímány extremisty negativně (NATO, EU, společenství s USA a Izraelem apod.). Extremisté proto mohou usilovat o zamezení či ztížení činnosti OS ČR doma i v zahraničí, ať již legálním či nelegálním způsobem (včetně útoků na vojenské objekty a personál, např. na transporty převážející vojáky do negativně vnímaných misí, na ostrahu negativně vnímaných objektů apod.). V případě asistenčního nasazení AČR proti rozsáhlým nepokojům může dojít i ke střetům vojáků s většími uskupeními extremistů [4].

OS ČR disponují i množstvím zbraní, techniky a vybavení, které mohou extremisté chtít získat (včetně násilných prepádů příslušníků OS ČR, krádežemi ve skladech apod.). Mohou tak činit extremisté mimo OS ČR, ale i ti, kteří se do OS ČR infiltrovali. OS ČR současně infiltrovaným extremistům nabízí i možnost ke získání znalostí a dovedností, které mohou využít ve své násilné antisystémové politické činnosti.

Extremisté v OS ČR mohou sabotovat či jinak poškozovat zájmy ČR (včetně zahraničních misí, např. pravicoví extremisté rasistickými projevy vůči civilnímu obyvatelstvu) a informovat své organizace o utajovaných skutečnostech. Mohou uskutečňovat i špionáž pro zpravodajské

služby cizí moci anebo pro zahraniční extremistické organizace, k čemuž mohou výrazně přispět jejich ideové zaměření a politické cíle [4].

Na druhou stranu však extremisté vnímají OS ČR jako významnou silovou složku, kterou by bylo možné podchytit pro uskutečnění svých strategických cílů. Působením na vojáky či získáním významných postů v jejich rámci by mohli ovlivňovat politiku a v krajním případě využít OS ČR i pro uchopení moci [4].

Vedle výše uvedeného strategicky a takticky promyšleného působení v OS ČR (nebo vůči nim) někteří extremisté mohou chtít v AČR realizovat pouze své osobní militaristické a psychopatologické ambice. Řada extremistů může vstoupit do OS ČR pouze s cílem materiálně se zabezpečit (tento aspekt se zřejmě posílí v souvislosti s ekonomickou krizí). Těmto aspektům nebude v další části článku věnována pozornost, protože článek je zaměřen především na strategické působení extremismu. Je však třeba zdůraznit, že i jednotlivé případy extremistů v OS ČR mohou přispět k jejich diskreditaci (zvláště v případě jejich negativní medializace a politizace), a tím ke znevěrohodnění demokratického státního systému.

Neonacismus

Neonacismus je hnutím, které ideově alespoň zčásti navazuje na původní nacismus. Nacismus bylo původně hnutí vniklé ve dvacátých letech dvacátého století především v Německu (případně na území jiných států s německou populací), které po uchopení moci v roce 1933 v Německu vytvořilo totalitní a agresivní režim, který masivně potlačoval lidská práva (a hodlal vyhladit celé národy, především Židy a Romy) a od roku 1939 vedl agresivní válku. Na obsazených územích (často za pomoci místních kolaborantů) realizoval okupační teror.

Po porážce nacistického Německa (kapitulovalo v květnu 1945) se alespoň na některé jeho ideje snaží navázat neonacismus, který v současnosti většinou opustil výhradní vazbu na Německo a Germány a snaží se o využití nacistických rasistických, antisemitských a mocenských cílů, názorů a strategií v rámci celé „bílé rasy“. Neonacismus zpravidla obecně hlásá v celosvětovém rámci koncepci rasistického boje a nadřazenost bílých árijských národů, vycházející z tradic původního nacionálního socialismu [5].

Objevují se v něm menší proudy více inspirované dělnickým étosem části nacismu z přelomu dvacátých a třicátých let. Existují i různé národní variace vzhledem k historickým tradicím, ať se již týkají inklinace k pohanským tradicím různých národů, zohlednění tradičních národních nepřátel anebo tradic kolaborace za druhé světové války.

V ČR lze vysledovat jak neonacismus více propojený s původním německým pojetím nacismu, jehož specifickým vyjádřením je návaznost na sudetoněmecké nacistické tradice, tak i neonacismus respektující rovnoprávnou českou identitu v rámci panárijského neonacistického hnutí (dílčí návaznost na vlajkařské koncepty z protektorátu Čechy a Morava) [5].

Základními formami působení neonacistů jsou:

- stranickopolitická agitace (v ČR se doposud neprosadila silná neonacistická strana, v poslední době někteří neonacisté spolupracují s Dělnickou stranou),
- veřejné získávání sympatií a upevňování identity hnutí šířením propagandy (demonstrace, internet, tiskoviny, oblečení, hudba, tzv. white power music, přičemž obchodování s uvedenými artefakty slouží i jako zdroj financování hnutí,
- násilí k ovlivnění protivníků i stoupenců.

Hlavní násilné strategie soudobého neonacismu představují především:

- a) Anti-Antifa (selektivní monitoring, zastrašování a likvidace nepřátel neonacismu, sestavování tzv. „černých listin“ osob určených k likvidaci či k alespoň k psychickému nátlaku), nyní propojení s širší kampaní Good Night Left Side (celkové omezování aktivit politických oponentů),
- b) vigilantismus (nahrazování státní policejní moci, koncept Národně osvobozeneckých zón či No Go Areas, kde neonacisté vynucují pořádek dle svých představ, dále „protiromské domobrany“ a hlídky v oblasti s romskou kriminalitou),
- c) násilná a ozbrojená propaganda (zastrašující násilí různé intenzity od „každodenního“ pouličního násilí přes masové nepokoje (jako v Litvínově-Janově v roce 2008) až k potenciálnímu terorismu (útoky proti Židům, Romům, barevným imigrantům, homosexuálům apod. a jejich spojencům) s cílem zastrašení protivníků a současně získání nových příznivců. Předstupněm je zastrašující symbolické násilí proti věcem (v ČR především proti židovským objektům),
- d) strategie napětí (přířknutí činů nepřátelům neonacismu za účelem získání sympatií veřejnosti (v ČR doposud není nevyužívána),
- e) genocidně zaměřené násilí (vyhlazení co největšího počtu rasových nepřátel, včetně použití ZHN, v ČR zatím pouze ve stavu úvah a konceptů).

Souhrnně se neonacisté připravují na rozsáhlý rasový konflikt (svatá rasová válka – race holy war – RAHOWA), přičemž jako jistý vzor slouží novela Turnerovy deníky (Turner Diaries) od amerického neonacisty Williama Pierceho (napsal ji pod pseudonymem Anderw McDonald). Tato kniha v roce 2008 vyšla i v češtině a byla distribuována v běžné knihkupecké síti.

V současnosti se neonacisté v ČR rovněž hlásí především ke koncepci „odporu bez vůdce“, který má původ v americké ultrapravicí, a který předpokládá existenci malých bojujících buněk odporu či dokonce jednotlivců („osamělých vlků“, či „lovců“) bez pevné hierarchické struktury vedení. S tímto konceptem souzní i koncept „svobodného nacionalismu“ německého původu, který usiluje o decentralizaci neonacistické scény. V realitě však nejsou tyto koncepty často dodržovány ani lidmi, kteří se k nim deklaratorně hlásí, protože u řady jedinců z neonacistické scény existují vůdcovské tendence a snaha po budování hierarchických struktur. Oba výše uvedené koncepty navíc nejsou v neonacistické scéně obecně uznávány.

Pokud se týká vztahu neonacismu k vojenství, lze vysledovat časté sebe-označení neonacistů jako vojáků, odbojářů či příslušníků hnutí odporu (vojáci rasové války, odboj proti systému či odpor proti Z.O.G. – Zionist Occupation Government, evropští partyzáni, Werwolf apod.), včetně snah o pojmání stíhaných a vězněných neonacistických aktivistů jako válečných zajatců P.O.W. (Prisoners of War). U nacionálně socialistické blackmetalové a paganmetalové scény je významné i pojetí neopohanského válečného boje proti „židokřesťanství“.

Obecně neonacisté navazují na odkaz vojenských tradicí prenacistického a nacistického hnutí (Freikorps, Waffen SS, jejichž cizinecké divize jsou i předobrazem společného „árijského boje“, Werwolf, kolaborantské jednotky z druhé světové války apod.), někdy na tradice jižanských vojáků z americké občanské války (ta je chápána jako předobraz budoucí rasové války), případně se hlásí k tradicím pohanských bojů Vikingů, Germánů, Keltů a v našem prostoru někdy i Slovanů, v některých případech i ke středověkým rytířským tradicím a obecně k tradicím vojenských operací bělošských národů proti příslušníkům jiným ras [4].

V neonacistické scéně existuje silný zbraňový a uniformní fetišismus, zvláště ve vztahu k militárimu nacistického Německa. Jsou v ní oblíbena bojová umění, střelba, paintball

a airsoft (nad rámec běžného sportovního či volnočasového pojetí těchto činností, o čemž svědčí i názvy neformálních oddílů s nacistickými konotacemi). Mnozí příslušníci NS scény mají snahu obstarat si zbraně a výbušniny. Pořádají i branná a paramilitární cvičení [6].

Objevily se i snahy o získání odborného výcviku od bývalých či současných příslušníků OS ČR a dokonce od ukrajinských a ruských nacionalistů s bojovými zkušenostmi z konfliktů v postsovětském prostoru, případně od srbských a možná chorvatských veteránů balkánských válek. V poslední době u té části neonacistů, která na společném antisemitském základě spolupracuje s islamisty, může dojít i k podpoře od islamistických režimů a organizací.

Dokonce se objevil i pokus o zahraniční vojenské angažmá, když v roce 2006 zaslaly čtyři desítky osob převážně spjatých s neonacistickou organizací Národní odpor prezidentu republiky žádost o povolení služby v ozbrojených silách Íránu. Tato žádost však měla především propagační účinky v ČR, podle dostupných informací žádný český neonacista do Íránu sloužit nešel [4]. Nepotvrzené jsou i informace o českých neonacistech bojujících v devadesátých letech v bývalé Jugoslávii, především na straně Chorvatska (kde se evropští neonacisté soustředili především v paramilitární 1. gardové brigádě „Baron Trenck“). Každopádně tito lidé již ve scéně s vysokou pravděpodobností nepůsobí. Obdobně lze hodnotit i hrozbu většiny francouzských legionářů v ČR z pravicově extremistického prostředí.

Na OS ČR neonacisté obecně nahlízejí jako na součást systému proti kterému vystupují. Jako silová složka jsou však některým neonacistům sympatické, přičemž tito aktivisté doufají v souznění některých vojáků. Mnozí v armádě mohou realizovat své osobní militaristické ambice [4].

V ozbrojených silách mohou získat výcvik, který uplatní v násilném extremistickém působení, včetně paramilitarismu, vigilantismu či terorismu. Mohou se snažit ovlivnit ostatní vojáky neonacistickou ideologií s cílem posílit neonacistické hnutí. Své rasistické přesvědčení mohou projevovat na zahraničních misích vůči cizím vojskům, diplomatům a členům vládních i nevládních organizací i proti civilnímu obyvatelstvu. Mohou být ochotni ke špionáži a subverzi ve prospěch nestátních i státních aktérů (včetně islamistických, což platí pro islamofilně naladěnou část neonacistů).

Neonacisté v OS ČR i mimo ně se mohou dostat s českými vojenskými složkami i do přímé konfrontace. V běžné bezpečnostní situaci i během krizí se může jednat o ilegální snahu o získání zbraní (především prostřednictvím přepadů vojenského personálu a objektů). Různým propagandistickým i násilným a ozbrojeným způsobem se mohou neonacisté snažit ztížit či zamezit účasti AČR na operaci, která by byla vnímána neonacisty jako nepřijatelná (např. vojenská pomoc Izraeli, útok na Írán apod.). Neonacisté mohou útočit i na vojenské prostory a jejich ostrahu, případně transporty do nich, pokud jsou v nich umístěny negativně vnímané cíle (případná vojenská základna USA na našem území, ubytovací zařízení izraelských vojenských delegací apod.). S příslušníky AČR se mohou neonacisté násilně střetnout i při případném nasazení AČR v asistenční operaci při vnitřních interetnických nepokojích [4].

Neonacistické spektrum je v ČR tvořeno především strukturami Národního odporu (NO), v poslední době též vystupujícím pod názvem Svobodný odpor (SO) nebo jen Odpor, případně Svobodná mládež (SM), který je deklaratorně organizován podle principů svobodného nacionalismu a odporu bez vůdce. Fakticky se v něm však projevují i vůdcovské a elitářské tendence. NO vznikl na přelomu let 1998/1999 a sestává z několika regionálních buněk (počet členů lze odhadovat na 300-400).

Další významnou neonacistickou strukturou jsou Autonomní nacionalisté (AN), kteří v ČR získali v podstatě charakter decentralizované organizace (cca od roku 2006, i když

první projevy se objevily již v roce 2004). V Německu ale vznikl autonomní nacionalismus kolem roku 2002 jako víceméně subkulturní fenomén. Měl představovat oprostění se neonacistů od tradiční zdiskreditované skinheadské anebo polovojenské image. Převzetím image od levicových autonomů (tzv. image „černého bloku – black bloc“), hlásáním revolučního nacionálního socialismu, využitím nových forem propagandy (včetně graffiti) a nových hudebních stylů (techno, hip-hop) měl oslovit širší vrstvy mládeže než doposud. V ČR část autonomních nacionalistů ideologicky představuje jisté přemostění mezi neonacismem a českým nacionalismem, část se však více přibližuje německým vzorům [7]. Celkem lze počet AN v ČR odhadovat kolem čtyř set.

Skupiny AN i NO spolu vzájemně spolupracují. Do společných aktivit se zapojuje i ženská organizace Resistance Women Unity (RWU). Na některých akcích participují i členové menších uskupení, např. White Rebel Klan, White Justice či Radical Boys, zřejmě utlumena je již činnost jiných militantních skupinek jako Iron Cross. V neonacistických strukturách je někdy používána symbolika transnacionální teroristické organizace Combat 18, ale skutečné struktury této organizace s výjimkou internetových stránek Blood and Honour/Combat 18 Division Bohemia a Terror Machine/Combat 18 Division Bohemia zřejmě v ČR nefungují, jedná se spíše o zdůraznění symboliky ozbrojeného boje.

Vedle výše zmíněných organizací existují i některé osvětové projekty (Národně vzdělávací institut, Ahnenerbe, dříve National Socialist Education Centre) a uskupení pomáhající vězněným aktivistům (Litera Scripta Manet/POW, Rytíři slunečního kruhu). Čeští neonacisté mají i kontakty k soukmenovcům do zahraničí, především na Slovensko, do SRN, USA, Srbska, Ruska a na Ukrajinu.

V poslední době se lidé ze struktur NO a AN zúčastnili i společných aktivity s Dělnickou stranou. Ta vznikla jako Nová síla v roce 2002 a krátce poté se přejmenovala. Založili ji hlavně bývalí členové republikánů Miroslava Sládka. Po několik let hledala různé partnery, přičemž její vzestup je od roku 2008 spjat právě s propojením s neonacistickou scénou, i když sama strana takové propojení odmítá (ne všichni její členové jsou však neonacisté, což platí zvláště pro mnohé bývalé republikány). DS založila v roce 2008 i vlastní paramilitární ochranné sbory DS, které se angažovaly i v dění na litvínovském sídlišti Janov v letech 2008–2009. Návrh na rozpuštění strany, který podala vláda, Nejvyšší správní soud v březnu 2009 zamítnul. Vláda neunesla důkazní břemeno. Neonacisté se pokusili několikrát infiltrovat i další strany, včetně etablovaných stran demokratického spektra (samozřejmě bez vědomí vedení stran o charakteru takových členů).

Vedle organizované a strukturované části neonacismu působí i jeho širší společenská a subkulturní báze, zvláště mezi mládeží. Mladí lidé jsou pro působení ve scéně motivováni mobilizováním hlavně prostřednictvím lokálních NS part, virtuálních, internetových komunit, čtením řady NS blogů a prostřednictvím neonacistické hudby, resp. tzv. hudby bílé síly (White Power Music). Poslouchány jsou jak zahraniční, tak domácí skupiny z tohoto proudu (významnými soudobými domácími hudebními White Power skupinami jsou Adler, Attack, Ave Band, Conflict 88, Devils Guard, Ecce Mors či Nomisterion, opětovně začala hrát i významná skupina 90. let Vlajka).

Od počátku devadesátých let byla hlavní základna neorganizovaných neonacistů v rasistickém směru skinheadské subkultury. Trendem posledních let je však odklon od zdiskreditované skinheadské image směrem k modernějšímu vzhledu (zvláště militantně vyhlížejícímu oblečení od speciálních oděvních značek jako jsou Thor Steinar, Nibelungen, Eighty Eight apod.). V řadě lokalit (zvláště venkovských) však ještě neonacističtí skinheadi působí. Neonacismus

má tradiční základnu v některých ganzích fotbalových chuligánů, což se projevilo i jejich účastí na nepokojích v Litvínově 17. listopadu 2008 (ty však byly organizovány elitou struktur svobodného a autonomního nacionalismu v ČR).

Malá část neonacistů je seskupena v nacionálně socialistické blackmetalové a paganmetalové subkultuře, odkud existují vazby i na mimo-hudební neopohanskou scénu (především germánského zaměření). V ČR zatím nemá silnější základnu NS gothic scéna ani neonacistická industrialová hudba. Mimo subkultury s hudební identitou se někteří neonacisté v ČR objevili i v prostředí tzv. military-fans, zvláště skupin zaměřených na německé vojáky z druhé světové války. Jednalo se však pouze o výjimky [4].

Extremistický český nacionalismus

Za druhý základní proud českého pravicového extremismu lze označit český nacionalismus. Pravicově extremistický nacionalismus se liší od demokratického nacionalismu vysokou mírou nacionální netolerance k jiným národům a etnikům (či alespoň některým z nich) a antidemokratickým zaměřením. Český extremistický nacionalismus lze členit na:

- český nacionalismus vycházející z husitské tradice českých dějin, šovinisticky pojetého pokrokářského „národně-obrozeneckého étosu“ a čechoslovakismu a českého expanzionismu (národovecko-pokrokářský nacionalismus),
- český nacionalismus, který navazuje na tradice českých dějin zbavených „pokrokářského mýtu“ (konzervativní integrální nacionalisté) [8], v jehož rámci se některé skupiny silněji přiklání k tradicím českého fašismu (neofašisté) a může se v něm objevovat různě silná vazba na křesťanství, autoritářský křesťanský konzervatismus, v případě propojení s fašismem klerofašismus (v poslední době prolínání části tohoto proudu s neonacismem).

Časté je doplnění obou forem o panslavismus. Nacionalistické spektrum je v ČR roztříštěné do několika stran a dalších organizací, přičemž kromě ideových sporů zde hrají roli i osobní ambice jednotlivých vůdců. Počet aktivistů lze hrubě odhadovat na 400, širší spektrum stoupenců na 2000. Potenciálních voličů je však mnohem více.

V polistopadovém období zatím dlouhodobě neuspěly stranickopolitické formace českého pravicově extremistického nacionalismu. V letech 1992–1998 disponovalo parlamentní reprezentací Sdružení pro republiku – Republikánská strana Československa (SPR-RSČ) [9]. Od té doby žádná ultrapravicová strana nezískala zastoupení na celostátní ani regionální úrovni. Viditelnými aktivitami nacionalistických stran a dalších organizací jsou veřejné demonstrace a šíření propagandy, včetně vzdělávací osvěty. Část nacionalistů usiluje o průnik do etablovaných politických struktur demokratické pravice, především v rámci specifických kampaní (antikomunistické, anti-EU, za zachování tradičních morálních hodnot apod.).

Nacionalisté v menší míře než neonacisté pracují s plány na využití násilí, mnozí jej však zcela nezavrhují. Propagandisticky odkazují na české vojenské tradice (zvláště první, druhý a třetí odboj) kališníci specificky na husitské tradice, neofašisté na legionáře a odkaz generála Gajdy, s cílem propagovat silová řešení v současné české politice. Občas je v nacionalistické scéně hlášána i neujasněná koncepce „čtvrtého odboje“ [6].

Nacionalisté někdy využívají vojenskou rétoriku i pro vlastní označení svých politických aktivit (např. Řád nacionalistického vojáka již zaniklé organizace Národní čest) [4]. I část

nacionalistů se snaží o paramilitární a survivalový výcvik. V nacionalistické scéně vzniklo několik projektů na vybudování paramilitárních uniformovaných struktur, s navenek deklarovanými vigilantistickými úkoly a pořádkovými úkoly při veřejných akcích.

Pokud se týká vztahu nacionalistů k OS ČR, jsou tyto sice nahlíženy jako součást kriticky pojímaného systému a jeho zahraniční politiky (včetně zahraničních misí), avšak současně jsou OS ČR vnímány jako strážce národních zájmů a jako možný spojenec při vnitropolitické krizi [4].

Do OS ČR tak mohou někteří extremističtí nacionalisté vstupovat i s cílem pomoci subjektivně pojatým zájmům ČR.

I oni však mohou usilovat o získání výcviku pro potřeby extremistické činnosti, o ovlivnění ostatních vojáků nacionalistickou ideologií a o zapojení OS ČR do pučistických plánů. Mohou projevovat a prosazovat rasismus a národnostní intoleranci na zahraničních misích vůči cizím vojákům, diplomatům a členům vládních i nevládních organizací i proti civilnímu obyvatelstvu. Možná, ale relativně málo pravděpodobná je i špionáž pro nestátní i státní aktéry, hlavně slovanské státy včetně Ruska.

Na vojenské objekty a personál mohou nacionalisté útočit díky snaze o získání zbraní a snaze o ztížení či zamezení účasti AČR na operaci, která by byla vnímána nacionalisty jako nepřijatelná (např. proti Srbsku v případě opětovného vyhocení kosovské otázky). Střety s nacionalisty se mohou odehrát v případě nasazení AČR při vnitřních interetnických nepokojích [4]. Nicméně pravděpodobnost takovéto aktivity českých nacionalistů je velmi malá. Spíše se zaměřují na legální formy získávání politického vlivu, případně na omezené vigilantistické aktivity bez snahy o konfrontaci s bezpečnostními složkami [4].

Jak již bylo uvedeno, je současné nacionalistické spektrum v ČR velmi roztržštěné. Vedle již zmíněné Dělnické strany, která byla popsána v části o neonacismu, se mediálně nejviditelněji projevuje Národní strana (NS), ale nedosahuje volebních úspěchů [10]. Podle svého tvrzení navazuje na husitskou tradici českých dějin. Tato strana oznámila v roce 2007 i vznik paramilitární Národní gardy, její činnost je však doposud velmi omezená. Podílí se na ní však někteří bývalí vojáci z povolání.

Krajně autoritářsky a konzervativně orientované nacionalisty reprezentuje politická strana Národní sjednocení. Ideový mix různých variant českého nacionalismu představuje Sdružení pro republiku – Republikánská strana Československa. Moderní neofašismus české provenience zastupuje občanské sdružení Vlastenecká fronta. Klerofašistické ideje hlásá neregistrované Hnutí národního sjednocení a několik menších subjektů. Zastřešujícím projektem českého nacionalismu je Svatováclavský národní sněm. Mediální zázemí poskytuje projekt Altermedia info.

Vedle výše uvedených skupin existuje i řada malých uskupení a mediálních projektů individuálních blogů. Nacionalisté mají prostor i ve Svobodných novinách. Na pomezí extremistického a radikálního spektra působí i další media a organizace (např. Národní myšlenka). Vytváří se i ultrapravicově zaměřená internetová encyklopedie Metapedie.

Český nacionalismus má na rozdíl od neonacismu jen omezené subkulturní zázemí. Stále existují nacionalističtí skinheads, ale od poloviny 90. let nastal výrazný útlum původních kališníků inspirovaných skupinou Orlík, přestože na jejich pozici a na pozice nacionalistických skinheads přešla koncem 90. let část Oi! skinheads). K nacionalismu se hlásí omezená část fotbalových a hokejových chuligánů. Dílčí projevy extremistického nacionalismu se výjimečně objevily u několika členů military-fans uskupení, která se zabývají českou a československou vojenskou historií.

Dogmatický komunismus

Za komunismus je zřejmě nejčastěji pokládán ideový směr, který vychází z učení Karla Marxe, Bedřicha Engelse a Vladimíra Iljiče Lenina (marxismus-leninismus). V cílové komunistické společnosti jsou zlikvidovány vykořisťovatelské třídy, vytvořena materiálně-technická průmyslová základna a je v ní vychován komunistický člověk [6]. Komunismus má celou řadu subvariant.

Leninský komunismus (bolševismus) podporuje existenci úzké kádrové strany s tvrdou stranickou disciplínou a centralistickým řízením, která by měla být nositelem revolučního převratu ve společnosti. Josef Stalin hodlal nejdříve vybudovat a upevnit socialismus v jedné zemi, tj. Sovětském svazu. Proto vytvořil totalitní systém sloužící k absolutní kontrole společnosti. Na Lenina a Stalina navazují soudobí nebolševici (leninisté a stalinisté). Maoismus prosazuje marxisticko-leninské myšlenky při zohlednění rurálního prostředí a decentralizované masové revolučnosti [6].

Vůči Stalinově koncepci „socialismu v jedné zemi“ a vzniku údajně byrokratického státu ostře vystoupil Lev Trockij, který požadoval permanentní revoluci (od počátku boje mas proti utlačovaným) v celosvětovém rozměru. Směr inspirovaný jeho učením se nazývá trockismus (jeho stoupenci se však zpravidla označují za revoluční marxisty).

Dalším směrem kritizující Leninův centralismus je komunismus rad. Cílem komunismu rad (resp. sovětů) je přenést maximum moci na základní články organizace proletariátu – rady. Podle Rosy Luxemburgové má tuto činnost uskutečnit ne strana, ale spontánní hnutí („luxemburgismus“). Oba tyto směry jsou někdy označovány za „levý komunismus“ [6].

Provázání bolševismu a extrémního nacionalismu je charakteristické pro nacionální bolševismus. V postkomunistických slovanských zemích se na bázi odkazu soužití slovanských národů v komunistickém bloku a panslavistických tradic komunistického boje proti fašismu a nacismu konstituoval komunisticko-panslavistický proud. V případě propojení křesťanství s komunismem lze hovořit o křesťanském komunismu [6].

Dogmatictí komunisté odmítají revizionismus. Za revizionisty je ze strany současných dogmatických komunistů označováno i současné vedení Komunistické strany Čech a Moravy (KSČM). Cílem dogmatického komunismu je uskutečnění násilného revolučního převratu, který změní společenské poměry. K přípravě revoluční situace je využíváno stranickopolitické působení, veřejná propaganda zaměřená na destabilizaci, dále různé formy násilí a v případě potřeby i partyzánský boj. Násilí je používáno i proti revizionistům.

Za legitimní součást boje je mnohými komunisty považována i městská guerilla, tj. de facto terorismus. Terorismus, původní anarchistické a revolučně-sociální „propagandy činem“ z přelomu 19. a 20. století, je oficiálně zpravidla odmítán, fakticky je však využíván, např. v ANTIFA strategii anebo v rámci „strategie napětí“ (činy uskutečněné komunisty jsou připisány antikomunistům). V rámci revoluce je však dogmatiky podporován revoluční terorismus [6].

Úsilí o komunistickou revoluci je internacionální. V současnosti je oceňována údajná revoluční situace v Latinské Americe, ekonomická krize kapitalismu, obtížná situace NATO v Afghánistánu, militantní odboj v Libanonu, Palestině, Iráku, Kurdistanu atd., apod. Jako na možný revoluční nástroj je nahlíženo na antiglobalizační hnutí, i když jeho část je ze strany dogmatických komunistů označována za příliš umírněnou a neakceschopnou.

Dogmatický komunismus je internacionalistický a vytváří globální síť složenou ze státních (tj. orgánů současných komunistických režimů) i nestátních aktérů. Díky panslavistickým tendencím v českém dogmatickém komunistickém spektru existují strategické vazby i na nede-mokratické státní či nestátní síly v Bělorusku, Rusku a Srbsku.

Dogmatictí komunisté odmítají militarismus (který chápou jako symptom kapitalismu), ale vnímají sami sebe jako revoluční bojovníky ve třídní válce, popř. v boji proti imperialismu. V postkomunistickém prostoru, včetně ČR, je významná přítomnost bývalých vojáků armád komunistických režimů v soudobém levicově extremistickém spektru [4].

Dogmatictí komunisté ctí tradice historických revolučních bojů, především Velké říjnové socialistické revoluce a Rudé armády v občanské válce, dále odkaz Velké vlastenecké války a komunistického protifašistického odboje (zvláště partyzánského) ve druhé světové válce a rovněž odkaz komunistických vojsk a národně-osvobozeneckých hnutí ve studené válce (charakteristický je v tomto směru kult Che Guevary).

Část mladých dogmatických komunistů organizovala branný a paramilitární výcvik a objevoval se u nich zbraňový a uniformní fetišismus. Ze strany dogmatických komunistů se objevily i výhrušky blíže neurčeným odbojem a sabotážemi (v poslední době zvláště ve vazbě na umístění radarové základny USA v ČR). Z téhož prostředí již dříve pocházely i občasné nabídky „internacionalistické“ pomoci ve formě „živých štítů“ či bojovníků vůči zemím, které jsou či mohou být napadeny „imperialisty“ (např. Korejská lidově demokratická republika) [4].

Pokud se týká náhledu dogmatických komunistů na OS ČR, ten prošel od počátku devadesátých let výrazným zvratem. Tehdy byly chápány jako možný spojenec vzhledem k přítomnosti příslušníků bývalé komunistické ČSLA v polistopadové armádě a současně i vzhledem k antisystémovým aktivitám bývalých příslušníků ČSLA mimo armádu (v roce 1997 dokonce „Aktiv důstojníků ČSLA“ slíbil „národní odboj proti NATO“). Pod vlivem reálných aktivit OS ČR (včetně její profesionalizace a „pozápadnění“) však postupně převážil negativní náhled, kdy jsou OS ČR nahlíženy jako součást kapitalistického státu (vojáci jsou označováni za „žoldáky“) a součást „imperialistického paktu“ NATO a militarizující se EU.

Negativně je vnímáno spojení s USA a zvláště negativně pak možnost asistence při budování základny USA v ČR.

Dogmatictí komunisté mohou vstupovat do ozbrojených sil kvůli získání výcviku, dále aby ovlivnili ostatní vojáky komunistickou ideologií a aby zapojili OS ČR do svých revolučních plánů. Možná je i špionáž pro nestátní i státní aktéry (hlavně stávající komunistické režimy, dále Rusko, Bělorusko, arabské baasistické režimy, možná i latinskoamerické levicové režimy). Výraznější zájem mladých komunistů o vojenskou kariéru však očekávat nelze.

Dogmatictí komunisté (zvláště mladí) mohou na vojenské objekty a personál zaútočit kvůli získání zbraní. Mohou se snažit ztížit či zamezit účasti AČR na operaci, která by byla vnímána komunisty jako nepřijatelná (např. český podíl na operacích proti KLDK či proti Palestině), přičemž v takovém případě nelze vyloučit možnost útoku na vojáky či vojenská zařízení a transporty (AČR i cizích vojsk v ČR, především US Army). Zdůrazněn by zřejmě byl „partyzánský charakter“ takových akcí. Dogmatictí komunisté by se mohli s AČR střetnout v případě jejího zásahu při vnitřních sociálních a etnických nepokojích (přičemž komunisté by mohli hájit zájmy etnických menšin, resp. Romů a přistěhovalců) [4].

Soudobé dogmatické komunistické spektrum v ČR je tvořeno několika uskupeními. Celkově jej může podporovat kolem 20 000 lidí, skutečně aktivních je však kolem 500. Jedná se o však o autorův přibližný odhad nepodpořený empirickým výzkumem. Marxisticko-leninský proud je zastoupen v KSČM (vedle reformistických a neokomunistických proudů, které mají ve straně větší vliv). Dále je reprezentován především Komunistickým svazem mládeže (KSM), což je občanské sdružení, které bylo rozpuštěno Ministerstvem vnitra a čeká na definitivní soudní rozhodnutí o svém případu. Pod vlivem jeho zákazu bylo v roce 2008 zaregistrováno několik dalších organizací, současně však pokračuje i činnost původního KSM. Významnou roli

ve strategii mladých komunistů má Svaz mládeže (SM), který hodlá s KSM spolupracovat, ale má za cíl proniknout mezi širší vrstvy mládeže (doposud bez úspěchu). Vnitřní osobní a strategické spory v KSM po jeho zákazu způsobily vznik Svazu mladých komunistů Československa (SMKČ). Tvoří jej pouze několik jednotlivců.

V roce 2008 bylo založeno i Komunistické hnutí mládeže Československa (KHMČ), které je propojeno se strukturami kolem neregistrované Komunistické strany Československa – Československé strany práce pod vedením Ludvíka Zifčáka. Toto uskupení se odštěpilo z Komunistické strany Československa pod vedením Miroslava Štěpána, která je registrována jako politická strana. Další dogmatictí komunisté jsou vázáni na měsíčník Dialog.

Dogmatický marxismus-leninismus se projevuje i v osvětových uskupeních zaměřených na udržování historických tradic komunismu, např. ve Společnost Klementa Gottwalda či Společnosti Julia Fučíka apod. Jiné organizace udržují přátelství se soudobými komunistickými režimy. Jedná se především o Společnost česko-kubánského přátelství, dříve i Společnost česko-korejského přátelství Pektusan [11].

Na panslavistické ideje a tradice komunistické antigermánské politiky navazuje několik uskupení propojených s komunistickým spektrem (Klub českého pohraničí, Slovanský výbor ČR, Vlastenecké sdružení antifašistů). Lidé a skupiny z tohoto prostředí se silně angažují i v pomoci srbským nacionalistům a soudobému Lukašenkovu režimu v Bělorusku.

V posledních letech se v ČR stále silněji prezentuje i národní bolševismus, reprezentovaný především malou Národně bolševickou stranou Československa. Využívá i odkazy na husitské a staroslovanské bojové tradice. V únoru 2009 došlo i k dílčí spolupráci s několika českými muslimy na demonstraci proti údajnému útlaku muslimů v postsovětském prostoru.

Zcela marginálním fenoménem je v ČR křesťanský komunismus. Stejně tak levý komunismus je v současnosti reprezentován pouze velmi malou skupinou – Kolektivně proti kapitálu (KPK). Minimálnější jsou i projevy maoismu v ČR. Marginální ideový profil komunistické militantní nové levice prezentuje aktivista Pavel J. Hejátko, který v roce 2007 avizoval i vznik české Frakce Rudé Armády, nicméně po tomto avízu nenásledovala veřejně viditelná činnost.

Stabilní, ale celkově nepříliš významnou pozici má v ČR trockismus. Celkově se v něm angažuje několik desítek lidí. Neexistuje registrovaná trockistická strana, trockistické spektrum je navíc roztržštěné. Nejvýznamnějšími organizacemi jsou Socialistická solidarita (součást Tendence mezinárodních socialistů), Socialistická alternativa Budoucnost (součást Výboru za dělnickou internacionálu). Socialistická organizace pracujících (součást Ligy za 5. internacionálu), k níž je přidružena Revo (součást organizace Světové revoluce). Od Revo se 2006 odštěpilo Nezávislé Revo (součást nové organizace Nezávislá revoluce).

Dogmatictí komunisté různých směrů se snaží agitovat i mezi mládežnickými subkulturami (punk, levicoví skinheads, hard core, hip-hop, techno), avšak nejsou v tomto směru příliš úspěšní. Větší vliv mají v různých seniorských organizacích, především veteránských uskupeních příslušníků bývalých bezpečnostních složek ČSSR.

Levicově extremistický anarchismus a autonomové

Anarchismus se jako politický proud konstituoval v 19. století v rámci širokého proletářského hnutí (dočasně se organizačně propojil i s marxismem v rámci První internacionály). V rámci anarchismu vykristalizovalo několik základních proudů, které jsou charakterizovány jednak pozicí jednotlivce v anarchistickém hnutí, jednak strategií k dosažení anarchistické společnosti [6].

Pouze některé jsou součástí levicového extremismu, a sice takové, které vycházejí z určitého kolektivistického pojetí anarchistického boje i existence lidských individuí v dosažené anarchistické společnosti (proto se hovoří o kolektivistickém anarchismu). Jedná se o hlavně o mutualismus a anarchokomunismus. Levicově extremistický anarchismus usiluje o nastolení bezstátní anarchistické společnosti, a proto bojuje i proti soudobému demokratickému ústavnímu státu a mezinárodnímu systému.

V určitých případech byly prvky anarchismu přejaty ve velmi primitivní formě důrazu na lidskou nezávislost a na odporu až nenávisti k autoritám. To vytváří základ pro tzv. autonomy, kteří se od konce šedesátých let v západní Evropě konstituovali i jako specifická subkultura. Využívají přitom i marxistickou a komunistickou rétoriku.

Základní strategické cesty k dosažení ultralevicového anarchismu lze vymezit jako:

1. **Anarchosyndikalismus**, který předpokládá ovládnutí odborového hnutí anarchisty, a likvidaci kapitalistického státu sabotážemi, přímými akcemi, stávkami a především velkou generální stávkou, která stát přivede k zániku.
2. **Sociální anarchismus** (vychází z prací Murraye Bookchina), který anarchismus chápe jako životní styl. Předpokládá budování struktur budoucí anarchistické společnosti již v subverzivním anarchistickém hnutí. Prostřednictvím syndikátů pracujících (které jsou propojeny v komuny) bude agitační prací a jejich rozrůstáním připraveno podhoubit pro sociální revoluci, v níž se připravené syndikáty zmocní výrobních prostředků a uhájí je před kontrarevolucí. Je zpravidla propojen s anarchokomunismem.
3. **Anarchoterorismus**, který předpokládá vytvoření atmosféry strachu mezi vládnoucí třídou (jejíž představitelé budou v konkrétních akcích likvidováni) a současně propaguje myšlenky anarchismu mezi utlačovanými, kterým ukáže slabost vládců a podnítlí lidovou revoluci, „propaganda činem“).
4. **Anarchopacifismus**, který předpokládá přechod k anarchistické společnosti nenásilnými akcemi občanských protestů anebo životem v nenásilných komunitách, které inspirují zbytek společnosti k napodobení [6].

Anarchisté v prvních třech výše uvedených kategoriích počítají s různými formami násilí, které slouží k vytvoření revoluční situace či k uskutečnění revoluce. Používají je i v boji proti fašismu (tento pojem chápou velmi široce) a v boji proti ideovým protivníkům. Veřejně zpravidla varují před samoučelností násilí.

Ultralevicoví anarchisté sami sebe vnímají jako antimilitaristy, avšak současně sami sebe často označují za bojovníky antikapitalistické třídní války (případně odboje či odporu). Nevnímají však sami sebe jako konvenční regulérní vojáky (vzhledem k odmítání tradičních institucí), často se však považují za guerillu, partyzány nebo příslušníky revoluční armády.

V anarchistické propagandě jsou časté odkazy na vojenské projevy anarchismu v minulosti (boj Nestora Machna 1918–1920, krondštadské povstání 1921, boj anarchistických oddílů během občanské války ve Španělsku 1936–1937). Anarchofeministky oceňují různé „ženy-bojovnice“ a často používají militaristicky vyznívající propagandu ve prospěch ženského boje. Anarchisté ve svém působení často akceptují koncept městské guerilly. Podporují některá guerillová hnutí ve třetím světě (v současnosti především EZLN v Mexiku). Podporují i romské militantní aktivity (razí heslo „romská ghetta jsou náš Chiapas“). Obecně je v anarchistické a autonomní scéně rozšířenost, zbraňový a guerillový fetišismus, a je zde uskutečňován i výcvik, i když spíše v pouličním a masovém násilí než ve vojenském boji.

Z hlediska anarchistů a autonomů jsou OS ČR nahlíženy primárně nepřátelsky jako silová součást státního kapitalistického systému a jako součást vojensko-průmyslového komplexu.

Negativně je vnímána vazba na NATO a EU a účast ve válce s terorismem (ta je obecně vnímána anarchisty jako záminka pro další okleštění lidských práv ze strany kapitalistických států). Odmítány jsou i zbrojní obchody. Anarchisté však v současnosti kritizují privatizaci bezpečnosti a v tomto směru jsou soukromé vojenské společnosti ještě méně oblíbené než konvenční armády. Z hlediska historického vývoje lze konstatovat, že výpady ze strany anarchistů a autonomů vůči AČR byla oslabeny poté, co byla profesionalizována armáda. Ještě v devadesátých letech hrál odpor vůči povinné základní vojenské službě výraznou roli v anarchistické politice v ČR [12].

Vstup anarchistů a autonomů do profesionální armády ČR není příliš pravděpodobný. Pokud by se tak stalo ze strategických důvodů, bylo by cílem zřejmě získání výcviku, snaha ovlivnit vojáky anarchistickou ideologií anebo možná špionáž pro anarchistické hnutí a snaha o získání informací, které by mohly OS ČR či dodavatele zbraní pro ně (a tím kapitalistický systém) diskreditovat.

Pravděpodobnější je útok levicových anarchistů proti vojenským objektům a personálu v ČR, především díky snaze o získání zbraní pro revoluci a při možné snaze o ztížení či zamezení účasti AČR na operaci, která by byla vnímána anarchisty jako nepřijatelná (např. potlačení levicových guerill v některé rozvojové zemi). Možný je i útok proti vojákům, zbraním či vojenským zařízením ČR a jejich spojenců (zdůraznila by se tím „partyzánská identita“ a byl by získán dojem o schopnosti „poškození nejsilnější složky nepřítele“). S AČR se mohou anarchisté střetnout v případě jejího nasazení při vnitřních etnických či sociálních nepokojích, přičemž anarchisté mohou podporovat i menšinový romský či přistěhovalecký násilný boj proti stávajícímu režimu [4].

Autonomní a anarchistické prvky se v ČR projevují především v činnosti Antifašistické akce (AFA). Ta byla od svého založení v roce 1996 především pod vlivem sociálního anarchismu a anarchokomunismu, v posledních letech však přešla velká část organizace na pozice autonomů a nové levice. AFA se mj. hlásí k násilným metodám boje proti fašismu [12].

Hlavní složkou propracovanějšího anarchismu v ČR je Československá anarchistická federace (ČSAF), která odhadem sdružuje kolem 50 členů. Malou několikačlennou skupinou je Anarchokomunistická alternativa (AKA). Po zániku Federace anarchistických skupin (dříve Federace sociálních anarchistů) se proud sociálního anarchismu přesunul spíše do aktivit neformálních struktur a mezi blogery. Pouze několik žen je seskupeno v Anarchofemistické skupině a v kolektivu Bloody Mary. Několik desítek lidí působí v ekoanarchistických organizacích. Z těchto struktur čas od času vycházejí i aktivity Země především! (Earth First!) a Fronty osvobození zvířat (ALF) v ČR.

Pro anarchistický a autonomní život má v ČR velký význam i činnost více či méně stabilních lokálních kolektivů a virtuálních komunit. Důležitou roli hrají hudební kluby, distribuční sítě, hudební skupiny, squaty (hlavně Milada v Praze), ziny a webové projekty. Tato část spektra je provázána s částí subkultur punk (+ riot grrls), SHARP a red skinheads, hard core, hip-hop, techno i s částí fotbalových chuligánů.

Závěr

Analýza jednotlivých směrů politického extremismu v ČR ukázala, že zaujímají převážně kritická stanoviska k OS ČR a díky své ideologii mají důvody k negativní propagandě i násilným

akcím proti nim. Součástí extremistické strategie může být i infiltrace armádních složek. Výraznější zájem o službu v OS ČR je možné očekávat především u pravicových extremistů, vyloučit však nelze ani zájem stoupenců krajní levice. Aktuální hlavní rizika představují snahy o získání výcviku v AČR ze strany neonacistů a možné angažmá bývalých či současných vojáků v krajně pravicových paramilitárních strukturách.

Je však třeba ještě jednou zdůraznit, že ne každý zájem extremisty či extremistky o vstup do AČR musí být primárně motivován snahou přispět k realizaci extremistických cílů, ale může být důsledkem snahy řešit svoji materiální situaci v povolání, jehož náplň mu z hlediska osobnostních rysů a předpokladů vyhovuje.

Z hlediska státní politiky proti extremismu je tedy v rezortu obrany každopádně třeba zaměřit pozornost především na hlavní cíle, jimiž jsou:

- a) zamezit vlivu propagandy extremistů vůči příslušníkům OS ČR,
- b) zamezit přijetí extremistů do OS ČR,
- c) eliminovat nepřátelské akce extremistů vůči OS ČR,
- d) celkově působit tak, aby extremistům nebyla zavdávána žádná příčina k věrohodným propagandistickým výpadům proti OS ČR, což by jim napomohlo v dosahování jejich antidemokratických cílů.

Tento příspěvek byl zpracován v rámci grantového projektu GAČR GA407/09/0100 „Soudobý paramilitarismus v České republice v kontextu transnacionálních vývojových trendů politického násilí v Evropě“.

Poznámky a literatura:

- [1] DANICS, Stefan. Principy protiextremistické politiky ČR. *Vojenské rozhledy*, roč. 16 (48), č. 1, 2007, s. 9-20.
- [2] RAŠEK, Antonín. Neonacismus a anarchismus (vnitřní bezpečnostní hrozby). *Vojenské rozhledy*, roč. 18 (50), č. 1, s. 148-158.
- [3] *Zpráva o problematice extremismu na území České republiky v roce 2002*. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2003.
- [4] MAREŠ Miroslav. Soudobý extremismus v ČR (s přihlédnutím k vojensko-bezpečnostním aspektům). In *Extremismus v armádě*. Odborný seminář Vojenské policie 28. únor 2008. Praha: Odbor obecné kriminality Vojenské policie, 2008, CD-ROM.
- [5] MAREŠ, Miroslav. *Symboly používané extremisty na území ČR v současnosti*. Praha: MVČR, 2006.
- [6] MAREŠ, Miroslav. *Terorismus v ČR*. Brno: Centrum strategických studií, 2005.
- [7] VEJVODOVÁ, Petra. Autonomní nacionalismus. *Rexter*, roč. 6, č. 2, s. 1-45, <http://www.rexter.cz/Upload/pdf/99.pdf> [přístup 10. 2. 2009].
- [8] RATAJ, Jan. Vize české nacionální politiky v soudobých konceptech krajní pravice v České republice. In *III. kongres českých politologů*, Olomouc 8.-10. 9. 2006; Němec, Jan, Šustková, Markéta (ed.). Praha, Olomouc: Česká společnost pro politické vědy, 2006, s. 170-191.
- [9] MAREŠ, Miroslav. *Pravicový extremismus a radikalismus v ČR*. Brno: Centrum strategických studií, 2003.
- [10] KYLOUŠEK, Jakub, SMOLÍK, Josef. Krajní pravice v krajských volbách 2008. *Středoevropské politické studie*, roč. X. č. 4, s. 370-388, <http://www.cepsr.com/dwnld/kylouseksmolik20080404.pdf> [přístup 10. 2. 2009].
- [11] FIALA Petr, HOLZER Jan, MAREŠ, Miroslav, PŠEJA Pavel. *Komunismus v České republice. Vývojové, systémové a ideové aspekty působení KSČM a dalších komunistických organizací v české politice*. Brno: Masarykova univerzita, 1999.
- [12] BASTL, Martin. *Radikální levice v České republice. Devadesátá léta dvacátého století*. Brno: Mezinárodní politologický ústav, 2001.

24. prosince 2008 zemřel ve svém domě v Martha's Vineyard ve státě Massachusetts ve věku 81 let bývalý ředitel Harvardského institutu pro strategické plánování a poradce pro bezpečnost amerického prezidenta Jimmyho Cartera světoznámý Samuel Huntington, který v sedmnácti publikacích – zejména kontroverzní knihou *Střet civilizací* z roku 1996 – významně ovlivnil myšlení o zahraničně politických a bezpečnostních otázkách. Text byl přeložen do 39 jazyků. Této studii předcházela pod stejným titulem článek ve *Foreign Affairs*.

Svět se na přelomu osmdesátých a devadesátých let minulého století zbavil bipolárního napětí, podmíněného ideologickými rozpory. Na jedné straně byly vlády liberální demokracie, na druhé totalitní či autokratického komunismu. I když ty druhé v některých zemích přetrvávají a i v dalších mají sociální kořeny, patří historii. Odchází tak druhý totalitní systém tohoto století. Celý tento věk byl charakteristický střetnutím demokracie s totalitními systémy. Rozhodující byly dva: fašismus a komunismus. I když mezi nimi byly rozdíly, spojoval je právě totalitarismus.

Příčiny zrodu totalitních systémů

Při obecném rozlišování těchto dvou výrazně totalitárních koncepcí se zapomíná na příčiny jejich zrodu. Tím byla především první světová válka. Teprve po ní, i když ideologické základy byly k tomu připraveny, nastoupila faktická vláda komunismu a krátce poté i fašismu.

Oba tyto systémy sice v podstatě odešly z historické scény, přesto chybějí skutečně fundované studie, proč je zrodila právě první světová válka a co skutečně způsobilo ji, a v druhém kroku chybí objektivní vysvětlení, proč se právě tyto dva totalitní systémy utkaly mezi sebou v osudovém střetnutí o světovládu ve druhé světové válce.

Aniž bychom se pouštěli do hlubší kauzální analýzy, zdá se nesporné, že první světové válce předcházela krize liberální demokracie, tržní ekonomiky a civilizace vůbec. Výchozí bodem se stal zrod dvou totalitních systémů, který přinesl světu větší hrůzy než první světová válka a největší tragédie lidské společnosti vůbec. Za kulisu střetnutí dvou totalitních systémů bylo především to, co jim bylo společné a co je muselo dostat přes rozdílné sociální kořeny do nesmiřitelného konfliktu: snaha o světovládu, která byla v obou případech determinována i nacionálně a velmocensky.

Pozitivní je, že z konfliktů dvacátého století vyšla vítězně liberální demokracie, úzce organicky spojená s tržní ekonomikou. A navíc v mnohém empiricky obohacená právě o zkušenost dvacátého století. I když jde relativně o dosud nejefektivnější a zároveň z hlediska lidských práv o nehumánnější systém, problémy liberální demokracie v mnohém zůstaly. Jak si tento fakt konečně můžeme ověřit na problémech současného světa a jeho finanční a ekonomické krize. Důsledky dopadají i na nás. Zvláště jako důsledek hospodářské recese na Západě. Liberální demokracie je totiž až příliš závislá na většinové vůli občanů. A ta je

determinována zvláště stále ještě konzumně zaměřenými občany, ne novými myšlenkami kvality života. Proto také ještě nedošlo ke kvalitativnímu ekologickému zvratu ve světě, což může v tomto století přinést ještě vážnější problémy, než s jakými jsme se drasticky setkali ve století minulém. Jinak řečeno, lidstvu hrozí v krátké budoucnosti ještě vážnější katastrofy. A v žádném případě ne pouze ekologické.

Priorita globálních rizik

Ačkoliv jsme si obecně vědomi, že svět se neskutečně civilizačním rozvojem zmenšil a jeho existence je stále hlouběji podmíněna rozvojem v jeho jednotlivých částech, přesto prioritními po dlouhou dobu zůstávaly teritoriálně parciální bezpečnostní hrozby a z nich vyplývající rizika. A to i přes bezprostřední zkušenosti, že ať se něco stane v kterékoliv části světa, vždy to má přímý nebo zprostředkovaný vliv i na nás. Také u nás jsme především preferovali reakce na bezprostřední parciální bezpečnostní hrozby. Byly jimi po rozpadu bipolárního světa zvláště důsledky destabilizace postkomunistických zemí se silnými nacionalistickými rysy, patrné zvláště na území bývalé Jugoslávie a Sovětského svazu. S tím souvisely již existující bezpečnostní a sociální hrozby, počínaje proudy azylantů až po katastrofické vize, že mohou být jednou vyzbrojeny včetně jaderných zbraní. Již tehdy však bylo patrné přerůstání parciálních hrozeb v globální, což bylo dovršeno 11. zářím 2001, jíž de facto nešťastně začalo nové století a tisíciletí.

Budoucími globálními bezpečnostními hrozbami mají být podle Huntingtona především konflikty kultur

Harvardský profesor Samuel P. Huntington ve *Střetnutí kultur*, otištěném nejprve ve vlivném časopise *Foreign Affairs*, napsal: „Budoucí svět bude formován hlavně vzájemnými vztahy mezi sedmi nebo osmi velkými kulturami. Jsou to západní, konfuciánská, japonská, islámská, hinduistická, slovansko-pravoslavná, latinskoamerická a pravděpodobně také africká kultura. Nejdůležitější konfrontace budoucnosti budou probíhat na frontových liniích oddělujících tyto kultury.“

Je třeba říci, že tyto konflikty probíhaly vždy a probíhají nadále, byly však zatlačeny do pozadí bipolaritou světa, založenou na ideologiích. Rozdělení na první, druhý a třetí svět však přestalo platit a tím spíš vystupují do popředí konflikty kultur, které mají tendenci se stupňovat. Svědčil o tom nejen balkánský konflikt, ale i válka v Čečensku.

Proč tomu tak je? Příčiny spočívají ve faktu, že zmíněné kulturní okruhy mají různý, až protichůdný vztah k člověku, rodině, skupině, národu, státu, práci, pokroku, svobodě, autoritě, bohu. Řeší tedy i různé vztahy člověk – bůh, jednotlivec – skupina, občan – stát, rodiče – děti, muži – ženy, práva – povinnosti, svoboda – autorita, rovnost – hierarchie.

Chceme-li si charakterizovat první uvedenou, tj. západní kulturu, přesněji severoamericko-západoevropskou, jsou pro ni charakteristické hodnoty individualismu, liberalismu, konstitucionalismu, lidských práv, rovnosti, svobody, právního státu, demokracie, odluky církve od státu, tržní ekonomiky a svobodného obchodu. Jistě se některé prvky mohou objevovat i v jiných kulturách, ale pro západní jsou typické a pro ostatní ne vždy přijatelné, ať se nám to líbí nebo nelíbí. Důkazem jsou i některé zjevné neúspěchy při šíření demokracie.

Konflikty kultur

Konflikty kultur jsou jistě podmíněny geopoliticky, ekonomicky, ideologicky apod., ale v jejich pozadí je rozdílná preference hodnot, jejich struktury a axiologického systému. Nejzávažnější konflikty pak vznikají proto, chce-li jeden kulturní okruh vnutit svůj systém hodnot druhému. Historické zmapování konfliktů mezi jednotlivými kulturami by si jistě vyžádalo výrazně větší prostor. Pokusme se proto upozornit na ty nejzávažnější.

Začneme-li od těch nejvzdálenějších, pak jistě nám nemůže uniknout z ohniska pozornosti střetávání japonské a konfuciánské kultury, především mezi Japonskem a Čínou. Konfuciánská kultura se střetávala také s hinduistickou a až dosud je živý spor např. o Tibet. Ale nemůžeme zapomenout ani na střetávání japonské a slovansko-pravoslavné kultury (rusko-japonské války) a konfuciánské a slovansko-pravoslavné kultury (boje na čínsko-sovětských hranicích v sedmdesátých letech). Neznámé nejsou ani konflikty hinduistické a islámské kultury, stejně jako islámské a africké kultury. Na americkém kontinentu jsou patrné kolize mezi latinskoamerickou kulturou a kulturou severoamerickou jako větve západní kultury. Patrný byl např. pokus Fidela Castra postavit Jižní Ameriku proti severní. Pro Severoameričany také je a bude nesnadná integrace stále rozsáhlejších vln latinskoamerických azylantů.

Vrátíme-li se do nedávné historie, pak existence bipolárního světa byla založena do určité míry na střetnutí mezi západní a slovansko-pravoslavnou kulturou, i když rozhodující jistě byly ideologické faktory. Do tohoto procesu se v různé míře a na různých stranách zapojovaly také ostatní kultury.

Na druhé straně některé kultury zasahovaly na základě své mocenské síly v podstatě do života všech ostatních kultur. Je to patrné zvláště pro kulturu západní, ale také pro kulturu slovansko-pravoslavnou, konfuciánskou a v poslední době také islámskou. Někteří analytici předpokládají, že příští konflikty se odehrají především mezi západní kulturou a některými státy islámské a konfuciánské kultury.

Česká republika na pomezí dvou kultur

I když se v současné době výrazně hlásíme k západní kultuře a zapojili jsme se do jejích mezinárodních politických, ekonomických, kulturních, vojenských, sociálních a jiných organizačních struktur, nemůžeme tak zcela lehce přehlédnout, že svým způsobem historicky jako Slované patříme i k slovansko-pravoslavné kultuře. (Potvrdilo to mj. v poslední době i Ministerstvo obrany zřízením vyznamenání Zlatá lípa, kdy se ministryně Vlasta Parkanová při jeho prvním udělování explicitně zmínila o slovanství.) Jistě tyto vazby byly silnější v minulém století jako jistá protiváha německví a rakušáctví, ale určité relikty se objevily i např. v době druhé světové války. I aktuálně např. jinak emocionálně vnímáme konflikty na území bývalé Jugoslávie či Sovětského svazu, než např. v Irsku či Baskicku.

Z bytostných důvodů si nemůžeme nepoložit otázku, k jaké kultuře patřilo a patří Německo. Bylo a je to obsahem mnoha sporů. Faktem je, že historicky, zvláště z hlediska již uvedených znaků západní kultury, není jednoduché sem Německo zařadit. A to nejen jako stát, který vyprovokoval dvě světové války. Od té doby se jistě mnohé změnilo, Německo je sjednoceným demokratickým státem. Ale základy demokracie a především demokratické vědomí občanů se nevytvářejí snadno.

Nelze však přehlédnout, že Němci se nedostali k demokracii revoluční cestou, ale prostřednictvím západní kultury, především americké. Ani pokud jde o jejich sjednocení, nebyla v tom

na Západě ani na Východě jednota, známý je odpor britské premiérky Margaret Thatcherové, i když nelze s jistým odstupem nekonstatovat, že šlo převážně o pozitivní krok. Přesto nás často ještě i podvědomě doprovází jisté historické memento posuzovat německé zahraničně-politické kroky přece jen kritičtěji. Ne všechny byly po pádu bipolarity šťastné. Např. pokud jde o balkánský konflikt v případě předčasného uznání Chorvatska.

Stejně tak není jistě nezajímavé, proč dlouho nebyly mezi Německem a Polskem spory o západní polská území, z nichž část jim před druhou světovou válkou evidentně nikdy nepatřila, a existovalo napětí v sudetoněmecké otázce. V mnohém v tom byla a je i vina na naší straně táhnoucí se až k lisabonské smlouvě, jejíž schvalování bylo doprovázeno nerealistickou až demagogickou hrozbou možného zrušení Benešových poválečných dekretů.

Budoucnost a východiska

Prognosticky bylo a je patrné, že světové konflikty mohou být a budou podmíněny konflikty mezi národy, státy a jejich seskupeními příslušejícími k různým kulturám. Signalizovaly to tak vážné události jako je střetnutí západní, slovansko-pravoslavné a islámské kultury v Bosně a Hercegovině, střetnutí slovansko-pravoslavné a islámské kultury v zakavkazských republikách i symptomatické napětí kolem spisovatele Rushdieho. Střety civilizací zesílily zvláště po 11. září 2001 a nové poté v zostřených indicko-pákistánských a izraelsko-palestinských konfliktech, v nichž jsou zainteresovány i země vlastníci jaderné zbraně. Proto např. i NATO i Evropská unie projevují aktivitu v oblasti islámské kultury.

Žádný z kulturních okruhů si však nemůže myslet, že je právě ten nejlepší. Taková představa vede k dosažení a udržení nadvlády nad jinou kulturou a k ochraně vlastních zájmů a základních hodnot. Když vynecháme některé ostatní, není sporu o tom, že k tomu má tendenci i západní kultura. Přitom nezbývá nic jiného, než respektovat specifika jednotlivých kultur. Snad jsou tu pouze dvě oblasti, ve kterých je zásah ospravedlnitelný. Je jím na prvním místě vlastnictví zbraní hromadného ničení v rukou režimů, které jsou odhodlány je využít proti jiným kulturám, a dále humanitární pomoc.

Ale ani v tomto druhém případě nejde o snadnou věc, jak ukázala situace na území bývalé Jugoslávie či v Iráku, aktuálně např. v Afghánistánu a v Somálsku. Nelze totiž předpokládat, že sebelépe myšlená pomoc se vždy setká s kladným přijetím.

Nutné a zároveň složité je sžívání se nejrůznějších kultur. A to jak pokud jde mezi nimi navzájem, tak i při jejich asimilaci na styku jednotlivých kultur a v hospodářsky vyspělých zemích. Jistým příkladem mohou pro to být Spojené státy. Integrace jednotlivých kultur je nadále vážným problémem, vyžadujícím čas. Existuje totiž jistá míra nasycení pro takovou asimilaci, která je-li překročena, přináší vážné problémy. Proto také např. i Spojené státy, vědomy si tohoto problému, regulují přijímání nových občanů prostřednictvím pravidelně stanovovaných kvót, dokonce pro jednotlivé oblasti a národy.

Text byl zpracován v rámci výzkumného úkolu MSM 0021620841

dr. Antonín Rašek

V Česku není mnoho lidí, kteří by se jako Ivan Gabal pohybovali na rozhraní praxe, akademického světa a politiky, a dokázali na základě vlastních analýz otevřeně přibližovat praktikům, akademikům i široké veřejnosti příčiny, důsledky a společenský kontext pro česká média, a tudíž i pro českou politiku „zcela okrajových“ témat jako jsou: zahraniční politika, terorismus, zapojení Česka do mezinárodního systému bezpečnosti a vztahy Česka s Evropou a světem. Zde je však třeba podotknout, že svůj výklad této problematiky podávaný cestou komentářů často zakládá na obráceném pořadí: svět, Evropa a Česko. Tím se v českých podmínkách vyděluje ze všech hlavních proudů českého společenského života. Již několik let tak činí s podporou své firmy GAC spol. s r.o., což jsou ve skutečnosti tři osoby, tedy jak praví zlý jazykovce: Gabal a dva cizinci, Analyses a Consulting, a to už je více než podezřelé.

Jako občan Gabal, který byl přímo u předlistopadových, listopadových a polistopadových událostí roku 1989, má Ivan Gabal potřebu vyjadřovat se k věcem veřejným a k tomu ještě důležitým. Tím se opět vyděluje od mlčící většiny a své analýzy, komentáře a vystoupení připravuje v duchu hesla, že strany jsou pro straníky, ale demokracie je pro všechny. Tím se naopak vyděluje od mluvící většiny, neboť jeho názory bývají zpravidla od této většiny odlišné. On se s ní však nepře o správnost svého názoru. Ten bývá mnohdy úspěšně prověřen časem, a ani jeho zub nenarušuje pravdivost Gabalových závěrů, rány však nijak nezhojí. To dokazuje výběr Gabalových vystoupení, přednášek, analýz, komentářů a příspěvků z blogů, které vznikly v období posledních 10 let, v období vytahování České republiky z ulity střeoevropského provincionalismu, kterýžto proces byl v té době podporován prezidentem Havlem a ministerským předsedou Zemanem. A protože vývoj v naší malé zemi si navzdory Havlovi, Zemanovi i Gabalovi zase zamířil svým směrem, nemůže výběr Gabalových textů nést příznačnější (neutrální) název, než *Hrách na zeď*.

Pochvalme v této souvislosti nakladatelství Karolinum, že vydalo texty autora nepocházejícího z akademických kruhů a neorientující proto svou publikační činnost v duchu nové metodiky Rady pro vědu a výzkum pro hodnocení výsledků výzkumu a vývoje podporovaného z veřejných prostředků, přesto texty využitelné jak ve výuce, tak také pro potřeby bádání. To zejména v oblasti veřejné politiky zaměřené otázky obrany a bezpečnosti. Obsah Gabalových textů totiž mnohdy představuje „živější“ alternativu k oficiální politice českých ministerstev, z které je i po dvaceti letech místy cítit duch doktrín studené války prodírající se přes některé strategické dokumenty v oblasti bezpečnosti.

Autor svoje drobná, škodolibá, alternativní dílka uspořádal za pomoci ředitele nakladatelství Karolinum PhDr. Jaroslava Jirsy celkem do pěti tematicky nezávislých kapitol. Řazení jednotlivých textů, které již byly i nebyly publikovány, však není přísně chronologické. Tyto kapitoly jsou v knize nazvány: Terorismus; NATO, EU a my; Armáda České republiky; Radar a Vláda a volby a s výjimkou poloviční kapitoly o radaru jsou svou velikostí vyrovnané. Gabalovu vázanou knihu v bílých tvrdých deskách „vytápetovaných“ víceocasatým lvem vinoucím svůj ocas do tvaru srdce stavícím se na zadní a nesoucím monarchisticky na hlavě korunu otevírá po obligátním úvodu textů Konec provincionalismu v Čechách a uzavírá kapitola Místo epilogu: ČR v souhvězdí 2WC2.

Každá z kapitol je zajímavým svědectvím o výšce, tloušťce a pružnosti zdi, na kterou byl v uplynulých letech hrách házen. Jako člověka „zevnitř“ mě však nejvíce zaujala kapitola o armádě, Armádě České republiky. Jak dokazuje celkem 10 autonomních textů zařazených do této kapitoly, je zvláště tato zeď velmi pevná. Přestože jejich autor stojí přísně mimo české ozbrojené síly, jsou mnohé jeho postřehy neuvěřitelně přesné. Zde se projevuje jeho schopnost vidět věci nadhledem, který těm, kteří jsou často uvnitř armády, schází, protože tento druh vidění světa není doposud pěstován ani ve vojenském školství, a ani patrně není společensky preferován uvnitř armádní organizace. – Věci je stále třeba vidět jednotně ... To Gabal nečiní a dovoluje si tu naši armádu českou porovnávat s anglosaskými vzory, které, jak se zdá, mají proti českému vojsku v mnohém navrch, protože jejich organizační kultura neprocházela v posledních 100 letech takovými změnami, jako tomu bylo u nás.

Zatímco ani po 15 letech se nepodařilo zavést v české armádě kariérní řád, Gabal si jako sociolog dovolí jedním odstavcem problém příčiny ministerské úřednické neprofesionality docela trefně pojmenovat v jednom odstavci:

„V souladu se svými tradicemi je AČR vertikální a hierarchickou strukturou, která stojí na jednosměrné kariérové dráze zjednodušeně charakterizované „od zbraně ke spisům“, nikoliv na anglosaském modelu přípravy na různé stupně velitelských a bojových pozic a zkušeností. Byrokratizace velitelských funkcí je u nás zafixovanou tradicí.“ (s. 128)

A až sociolog, Gabal docela trefně glosuje i ekonomické poměry uvnitř armády: *„Armáda dosud zná své výdaje, ale nezná svou cenu. Je čas si tuto cenu zjistit.“* (s. 162) a nebojí se „navést“ do místních autorit, jestliže si myslí, že nemají pravdu. Takto např. v roce 2006 (s. 169) upozornil generála Štefku, že by armáda měla odpovědně zdůvodňovat své výdaje, účinnost zdrojů a své výkony, jinak bude mít problémy s obhajobou rozpočtu a bude muset čelit dalším škrtům. To ještě netušil o skandálu s černými fondy... Paradoxně však tehdy upozornil velení armády na fakt všeobecně platný pro profesionální armádu, který bylo možné vyčíst již v roce 1991 v textu Charlese Moskose uveřejněném péčí Federálního ministerstva obrany ve sborníku *Vojenský profesionál a problémy profesionalizace armád*.

Vedle určité ironičnosti vůči státní správě a české politické scéně jsou Gabalovy texty obsažené v *Hrách na zeď* zajímavé také tím, že mnohdy zprostředkovávají širší pohled na události a jevy prezentované českými médii velmi zkratkovitě. To platí zejména pro případ boje s terorismem a boje o radar. V Gabalově pojetí jsou takové věci podávány čtivě a mnohdy vtipně. Gabal jen zřídka používá komplikovaná souvětí typická pro akademickou literaturu (a tuto recenzi). Spíše používá krátké a jednoduché věty a tvořivě pracuje s jazykem. Sloveso *blobnout* (vystavět budovu ve tvaru rozstříknuté kapky) sice nemá český původ, ale jeho spojení s Kaplickým a naší novou, zatím virtuální budovou Národní knihovny je trefné. Výstavba blobů je prostě blobování.

Zatímco jiní se v politice mýlili, Gabal házel hrách na zeď. Z tohoto pohledu lze knihu chápat i jako autorovy paměti, které si sice nenajdou takové množství čtenářů jako paměti celebrit české politiky, ale umožní nám pochopit, že některé události měly jít jinak, či se vůbec nepříhodit. A tak i když úvod knihy byl nazván Konec provincionalismu v Čechách, se závěrem knihy můžeme nabyt dojmu, že jsme stále ve fázi čekání na Evropu.

Bohuslav Pernica

Odešel válečný hrdina Generálmajor v.v. Ing. Antonín Petrák

* 14. dubna 1912

+ 7. února 2009

S hlubokým zármutkem jsme přijali zprávu o úmrtí válečného veterána generálmajora ve výslužbě Ing. Antonína Petráka, který dne 7. února 2009 zemřel ve věku 96 let v Ústřední vojenské nemocnici SNP v Ružomberku.

Antonín Petrák se narodil se 14. dubna 1912 ve Vídni. Jako poručík pěchoty se po okupaci ČSR zapojil do odboje proti nacistům. Aby mohl proti nenáviděným okupantům bojovat se zbraní v ruce, odešel spolu s dalšími mladými Čechoslováky do zahraničí, kde se rozhodl vstoupit do naší armády. Takzvanou „jižní cestou“ přes Maďarsko, Jugoslávii a Sýrii se dostal na půdu Francie, kde byl v Agde prezentován k výkonu činné služby u 1. čs. divize. Po pádu Francie ustoupil ze zbytky 1. čs. divize do Velké Británie. Po zřízení 1. čs. smíšené brigády v Cholmondeley u Chesteru v hrabství Cheshire v srpnu 1940 byl zařazen k baterii kanónů proti útočné vzbě (KPÚV).

Ihned po zahájení výcviku našich parašutistů se dobrovolně přihlásil k odeslání do vlasti a plnění bojových úkolů v týlu nepřitele. Jeho mimořádná fyzická odolnost a pedagogické schopnosti jej však předurčily pro jinou funkci. Štábním kapitánem generálního štábu

Jaroslavem Šustrem byl vytipován pro velice zodpovědné poslání – výcvik budoucích parašutistů. Jako jejich instruktor byl zařazen k výcvikové sekci „Zvláštní skupiny D 1“. oddělení (ofenzivního) II. odboru v Londýně, která měla za úkol provádět praktický výcvik parašutistů v přípravném období před vlastní operací, což bylo realizováno ve výcvikových stanicích (STS – Special Training Schools) britské SOE (Special Operations Executive).

Začátkem roku 1942 absolvoval Antonín Petrák kurz Company Commandos School a kurz útočného boje. Petrákovo jméno je spojeno především s STS 25 ve skotském Traigh House, která se stala z rozhodnutí britské strany hlavním výcvikovým střediskem čs. parašutistů v útočném boji na půdě Velké Británie. Právě sem byl totiž nadporučík Antonín Petrák od července 1942 na žádost britské strany přidělen jako tlumočník, styčný důstojník a současně instruktor, později velitel kurzu útočného boje. Působil zde až do dubna 1943 jako styčný důstojník u SOE a osobně se podílel na vycvičení celé druhé vlny našich paravýsadků. V této činnosti pokračoval od jara do podzimu 1943 i na STS 1 v Brockhallu u Northamptonu, kam se Čechoslováci přesunuli.

V roce 1944 se vrátil zpět k československé obrněné brigádě, kde převzal funkci velitele brigádní roty doprovodných zbraní (RDZ). Po vylodění v severní Francii se zúčastnil spolu s naší brigádou obléhání nacistické posádky v severofrancouzském Dunkerque přeměněném na pevnost. Zúčastnil se celé řady akcí proti nepříteli, v nichž proslul mimořádnou odvahou a byl několikrát vyznamenán našimi i britskými řády a medailemi. Po návratu do osvobozeného Československa byl vyslán ke studiu na Vysoké škole vojenské v Praze, což ho do budoucna předurčovalo k vysokým funkcím v československé armádě.

Po únoru 1948 byla však kariéra tohoto mimořádně schopného důstojníka ukončena. Armádu musel jako důstojník nebezpečný novému totalitnímu režimu opustit. Již v září 1949 byl navíc zatčen a v březnu následujícího roku převezen do smutně proslulého tábora nucených prací (TNP) na Mírově. Svým hrdým vystupováním, které nezměnily ani měsíce věznění, se stal terčem šikanování a mučení ze strany dozorců, kteří jej po nezdařeném útěku málem ubili k smrti. O tom, jak vnímali tehdy Antonína Petraka jeho spoluvězni, svědčí dvě jeho přezdívky, které od nich dostal: „parašut“ a „vlastenec“.

Po propuštění z TNP prošel řadou podřadných zaměstnání. V roce 1959 byl opětovně zatčen a spolu s několika dalšími spoluvězni z Mírova odsouzen k dlouholetému věznění za spoluautorství dopisu, který tehdejší nejvyšší státní a stranické představitele informoval o poměrech v TNP Mírov. Po propuštění z výkonu trestu se usadil v Bratislavě. Po listopadu 1989 byl rehabilitován a postupně povýšen až do hodnosti generálmajora. Když došlo v lednu 1993 k rozdělení Československa, stanul v čele Československé obce legionářské na Slovensku. Funkci jejího čestného předsedy vykonával do konce svého života.

Byl nositelem Řádu britského impéria MBE, Řádu bílého lva, vojenská skupina I. třídy, který mu byl udělen prezidentem České republiky Václavem Havlem v roce 2003, Řádu Ludvíka Štúra II. třídy, Čestné legie a mnoha dalších vyznamenání.

S generálem Petrákem jsem byl několikrát a každé setkání s ním ve mně zanechalo hlubokou stopu. Měl v sobě charisma skutečného vojáka, vlastence a nebývalou skromnost hrdiny z válečných bojišť druhé světové války. Rád bych se krátce podělil o některé myšlenky tohoto vzácného člověka.

„Jak vnímám vlastenectví a hrdost na svou zemi? My, kteří jsme dnes v kmetském věku a stojíme v prořídlých řadách, jsme byli u kolébky Československé republiky. Dostali jsme do vínku stát, ve kterém jsme vyrostli a s pocitem úcty pěstovali nespočetná pouta dvou bratrských národů.

"Nemáme ten, kdo ostává v lidských srdcích."

V hřbitovním zápisu oznamujeme, že náš manžel, otec a deduško
Ing. ANTON PETRÁK gen. mjr. v.v.

náš opustil svět 7. februára 2009 vo veku 96 rokov.

Dostálka so smútným bude dňa 17.2.2009 v utorok v bratislavskom krematóriu o 11.00 hodine.

hrobka bude pripravená o _____ hod. na _____

šmútnos rodina

V tomto prostředí jsem začal vnímat vlastenectví a hrdost na svůj stát. Svou lásku k vlasti jsem dostával již mravní výchovou v rodině, rozšiřoval si ji poutavými výklady svých učitelů a profesorů v hodinách zeměpisu a dějepisu a statečnou výchovou v Sokole. Snažil jsem se uplatňovat vlastenectví s energií mladého občana v prospěch společnosti.

Láska k vlasti a hrdost k vlastnímu státu je krásná věc, ctí každého muže. Vyžaduje slušného a čestného občana s upřímnými citovými vlastnostmi, schopného ve prospěch společnosti plnit přísahu vojáka – občana na místě nejčestnějším.

Všelicos jsem v životě prožil. Snažil jsem se jít životem se ctí. Jistě tu roli hrálo i to, že jsme byly dva malé národy.

Existovaly a jistě budou existovat principy mravní morálky, které se nikdy za žádných okolností, ať už za cenu jakýchkoli osobních úspěchů anebo pod nejhrušším nátlakem, nesmí opakovat. Snažil jsem se svým mravním konáním na bojišti i ve vězení řídit tímto poznáním. Bránil jsem svou vlast proti totalitě hnědé i červené. Bez víry v ideály je život živočením. Byly to ideály svobody a demokracie, za které vdčíme zakladatelům Československa, které nás vedly do boje a které jsou stále platné i dnes, kdy společný stát Čechů a Slováků je minulostí. Mravní hodnoty lidského chování je třeba bránit vždy a všude."

Když jsem pana generála požádal v roce 2006 o to, aby napsal úvod k mé knize Česká republika má vlast – můj domov, netušil jsem, kolik vnitřní síly a mravnosti v sobě má a jak přesně dokáže vyjádřit své myšlenky v tomto vysokém věku.

„Patřím ke generaci, která na začátku minulého století vytrhávala ze slabikáře první stránku a dostala do vínku stát, ve kterém se učila bránit jeho mravní hodnoty a právní principy. Popřít to, šlapali bychom po ideálech, ve kterých jsme byli vychováni a které nám byly vštěpovány. Vlastenectví, domov a láska k vlasti byly pojmy, které nám přivezli českoslovenští legionáři z vítězného boje proti národnímu útlaču. Staly se předmětem občanské výchovy, která nás provázela všemi institucemi, se kterými jsme se během života setkali.“

Nikdo z nás nebyl v té době tím, za kterého se dnes vydává. Jeden má minulost fašismu, druhý komunismu, další minulost kolaboranta obou těchto režimů. Byli jsme v situaci, ve které se nedoporučuje vstupovat s lejnem v zápas, protože ať prohraješ nebo zvítězíš, do koupele jít musíš. Dluh vůči vlastní minulosti má každý z nás. Jestliže ale někdo ospravedlňuje či brání svá životní rozhodnutí, která mu neslouží ke cti či ho staví do fašistického nebo komunistického frontu, a svádí všechno na německý či stranický nátlak, je třeba mu povědět, že byli i tací, které osobní čest a úcta k mravním hodnotám přivedla k rozhodnutí odejít a bojovat za svou vlast se zbraní v ruce.

Byli jsme burcováni duševně i politicky, zbavit náš rozum lhostejnosti k našemu domovu, byli jsme vedeni upřímnou hrdostí být schopni položit za vlast oběť největší. Byli jsme vedeni k rozhodnutí, sáhnout po zbraní k obraně svých nejdražších cílevědomou mravní přípravou. Ti, kteří přešli na boj v týlu nepřítele, učinili tak s vědomím, že pro vysílání vojenských osob v civilním oblečení s trhavinami v batohu neexistují v protokole o vedení války žádné ustanovení o zajatých a raněných. Byli jsme vedeni láskou k vlasti, která se pěstovala v rodině a ve škole. Všechny tyto pojmy jsou těžce pochopitelné těm, kteří jako důkaz svého vlasteneckého cítění ukazují pěst komunistické strany hroící kulturou třídního boje. Budme fair a připusťme, že nevědomost hříchu nečiní. Je totiž stále dost těch, kteří přebarvení hovoří o tom, čemu nerozumí. Ti, kdož prošli výchovou Pionýra a Svazu mládeže, byli soustavně vychovávaní v lásce k vlasti těmi, kteří vyzdvihovali takové partyzány, kteří za lásku k vlasti považovali trestný čin – znárodnění. Komunistický režim byl bez pochyby zločinný, to je třeba stále zdůrazňovat zvláště mladé nastupující generaci. Mravní síla v lásce k vlasti je těžko pochopitelná tam, kde je humanita vykládána partyzánskou lůzou a v komunistickém sekretariátě.

Láska k vlasti nekončí vítězným ukončením války. Její platnost a udržování je nepřetržité. Výchova mladých mužů v možnosti vyhnout se bojovému nasazení se těžce poslouchá tomu, kdo z mravní výchovy touží obětovat pro svou vlast oběť největší. Vnímat vlastenectví podle okolností není výchova. Hlásit se do boje s hrdostí a odvahou, protože to vlast potřebuje, to totiž není slovní hříčka.

Je zvláštní hovořit o vlastenectví u profesionálních vojáků, kteří v zahraničních armádách bojují proti zlodějům a terorismu. Stejně zvláštní je setkat se s mladými osobami, u kterých slovo láska k vlasti vyvolává pokrčení ramen. Dělat ze sebe velkého vlastence při velké show sledované tisíci diváky a nedokázat uchopit zbraň k obraně vlasti nebo se jí vyhnout je demagogie, která s láskou k vlasti nemá nic společného.

Nejkrásnější důkaz opravdového čistého vlastenectví nám předkládá matka ve stejnojmenné divadelní hře Karla Čapka, která svému synovi, váhajícímu jít bránit svou vlast, podává pušku se slovem: jdi!, vědoma si toho, že své dítě posílá tam, odkud není návratu.“

Plk. v zál. Petr Majer

English Annotations

A European Way of “Humane Security” by Ing. Vladimír Karaffa, CSc. Many people in the world lead intolerably insecure lives. In many cases insecurity is the consequence of armed conflicts in which civilians are deliberately targeted, sometimes, their insecurity has natural causes, like earthquakes, hurricane, tsunami or disease, they suffer from famine. Security is a broader term, covering not only military threats. Human rather than nation-state security should be at the heart of European policy. Instead of defeating enemies or pacifying warring parties, EU missions should focus on protecting civilians, through law enforcement with the occasional use of force. EU member states ought to support a new framework for the European Security and Defence Policy (ESDP). The following seven principles are underlined: (i) the primacy of Human Rights, (ii) clear political authority, (iii) multilateralism, (iv) a bottom-approach, (v) regional focus; (vi) the use of legal instruments, (vii) the appropriate use of force. In fact, underlines Mr. Karaffa, humane security concept forms the very base of common European culture and identity.

MILITARY ART

Evaluation and Certification CZE/SVK Battle Group EU by Ing. Jaroslav Kulíšek. To fulfil Czech obligation as an EU Battle Group Framework Nation according to the regulating document EU BG Training and Certification, the Czech Army is to certify that the CZE/SVK Battle Group EU meet the standards and criteria stated in Standards and Criteria for EU BG. It is recommended that the CZE/SVK Battle Group EU certification process should be analogous with NATO Response Force (NRF) certification procedure and practical methods. Further it is suggested that the CZE/SVK Battle Group EU certification procedure is divided into several evaluation procedures: preparation planning evaluation, war-fighting evaluation, and technical evaluation. Each procedure will be developed by specialized teams with representatives in the sub-working group to ensure that the different procedures harmonize. The views expressed in this assessment are those of the author and do not reflect the official policy or position of EU Military Structure or the Czech Ministry of Defence. All information and data for this paper were drawn from unclassified sources. The written sources are listed in the list accompanying this study.

The Theory of Culminating Point, Part II, by Col. GSO Ing. Ján Spišák. It is a point at which attacking forces are unable to continue their attack or even defend themselves, because of casualties, shortages of fuel, ammunition and rations, and sheer physical exhaustion. This sequel article deals with the theory of the operational art focusing on the culminating point operational concept. The article emanates from Carl von Clausewitz's ideas and concepts described in his book “On War”, doctrinal publications analysis and study projects of the operational art theorists. It treats conditions influencing achievement of the culminating point on single levels of war—strategic, operational and tactical and highlights coherences and factors having fundamental influences on culmination. The article is accompanied by several graphs describing this theory in detail. Key words: Culmination, Culminating Point, Zeroing, Intelligence Preparation of the Battlespace, Campaign Planning and Developing Operations.

OPINIONS, CONTROVERSY

The Rating of Aggregate Objectives Applied by Defence Management by Objectives: The Enlistment Goal Case by Lt.Col. Ing. Bohuslav Pernica, Ph.D. Management by objectives works very well only if there is a rating and evaluation system of objectives. To form such organization unit is not easy, especially when using aggregate objectives, combining many partial objectives at various levels. This article deals with the problem how to rate and evaluate this kind of aggregate objectives. The problem is explained in the enlistment goal 2008 of the Czech Armed Forces, which sets the number of volunteers joining the Czech Armed Forces in 2008. The key role here is played by the suitable gauges steering a level (percentage) reached. Thus, recruiting reflects manning the Czech forces by professional personnel in a given period (calendar year). The author proposes to run recruitment for military schools separate from enlistment for the army, i.e. to conceive this recruitment only as a practical goal.

INFORMATION PAGES

Theoretical and Sociocultural Context of Suicide Attacks: The Proliferation of Martyr Subculture by Doc. Ing. Štefan Danics, Ph.D., PaedMgr. et ThMgr.

Leoš Tuček. Suicide bombing represents a low-cost, low-tech weapon that is readily available, requires little training, leaves little forensic trace, and strikes fear into the general population. Almost exclusively, suicide bombers emanate from distinct ethnicities and religions; furthermore, recent history indicates that they come from the Arab/Muslim or East Asian cultures. As important as the suicide bombers are the activists and sympathizers who offer them support and comfort. These activists may recoil from committing acts of violence themselves but may sympathize with those who do, and offer moral and material support. This article explores the psychosocial aspects and methods of suicide bombers in general, but with particular focus on those operating in Palestine, Moscow (Chechen guerrillas, 2002), Singer (Iraq 2007).

Islamists Online by Jiří Hodný, Ph.D. Like hundreds of millions of other people, Islamic terrorists and their supporters use the Internet. In many ways, the Internet is a tool tailor-made for these Islamic extremists, who use it covertly and overtly to plan attacks, raise money, and spread anti-Semitic and anti-American propaganda written in English, Arabic, and other languages. There is sufficient information to believe that in the future, terrorists may even turn the Internet itself into a weapon, using it to wreak havoc on America's critical infrastructure. Because these militants are global, rather than being located in a single geographical area (Pakistan, Indonesia, Somalia, Iraq), the Internet provides them with a new and effective way to attain their goals. It may be difficult to catch extremists planning or coordinating an attack if they are using encryption, steganography, or some other method of hiding their online activities.

Military Judiciary in the CR by JUDr. Zdeněk Koudelka, Ph.D. Abolishing military courts at the end of 1993 could evoke the idea that there is no such thing as military judicature in our country. In fact, the Defence Act sets that in time of military preparedness, higher and lower field tribunals and courts come into existence. But present legal norms do not know the legal term "state of military preparedness", only "mobilization". There are many other legal gaps, concerning e.g. declaration war, defining state of war, proclaiming martial law. There are not firmly set statutes of field military courts, their subordination, dependence of field judges and their assistants, or how we shall handle offences of our soldiers abroad, its connections with international laws and agreements. This state of affairs calls for quick remedy.

Peacetime Application of Some IHL Provisions in Time of Peace by JUDr. Marek Jukl, Ph.D. It is generally known that norms of international humanitarian law are applicable for the protection of selected groups during interstate or domestic conflicts, but this paper is devoted to the chronological scope of application of the Geneva Conventions and Additional Protocols even in time of peace. The author demonstrates that

the Article 3 of the Additional Protocol I implies the peacetime applicability of certain provisions of the Conventions and Additional Protocols. Examples of such provisions of the Additional Protocol I are also brought in this article. Among others, he extends the notion of humanitarian law in peace, which is very often limited only to preparation of personnel and schooling.

MILITARY PROFESSIONAL

Peculiarities of Shooting and Control Mortar Units, Equipped by 120mm Mortars M82 by Prof. Ing. Ladislav Potužák, CSc., Lt. Col. Ing. Josef Vondrák. The article is concentrated on explaining the most important provisions during the preparation and control of shooting procedures, targeting, effective fire, namely during shelling with reference to depth and width of target. First, the authors introduce security regulations, followed by main features of fire control: meteorological preparation, ballistic preparation and other elements of fire. Mortar battery uses distributed fire by platoons, sections or lines. The authors offer several fire tables, schemes, and artillery charts. The basic requirement for deployment of artillery is its effectivity, which presupposed flawless knowledge of shooting rules and their masterly implementation in practice.

The Evaluation of Health Risks of Exposure to Electromagnetic Fields Generated by Radars, Part I, by Prof. Ing. František Božek, CSc., Lt. Ing. Lukáš Kubiček, Ph.D. The paper deals with the risk assessment of exposure to the non-ionizing electromagnetic fields caused by radars in the selected military unit. The measured values of electric field or power density in the indication zones where the staff is exposed to the effects of the radar's non-ionizing electromagnetic field was used for the risk assessment with the acceptance of national and European standards. The principle of preliminary precaution was applied concurrently with the risk assessment according to the valid standards. The authors discuss the values of measured outcomes. They used the Checklist Analysis for qualifications of risks and for quantitative risk specifications they use the so-called brainstorming.

The Transformation of Bundeswehr's Logistics by Ing. Vladislav Vincenec, Doc. Ing. Miroslav Cempírek, CSc. In recent history, German armed forces have been transformed into a modern, international recognized force, so has its logistics. Readiness became a major issue and soldiers suddenly had to be prepared for a broad variety of international missions, predictably supported by military logistics that newly cooperates with a private sector. The main logistics control and management centre is situated in the port city Wilhelmshaven. The Centre is responsible for planning logistics operations, their coordination both home and abroad. The newly created department for supply chain management is going to streamline supplies,

to increase efficiency of the whole supply process. By means of several schemes the authors explain flows of materiel and supply routes tied with civilian companies (e.g. HIL GmbH).

The Report on International 3rd CBRN Commandant and Commanders Conference by Maj. Ing. Pavel Otrisal, Lt.Col. Doc. Ing. Zdeněk Skaličan, CSc. In October 2008, under the auspices of the First Deputy Chief of the ACR General Staff Maj.Gen. Josef Prokš and Col. Jiří Gajdoš, Chief of Czech Armed Forces Chemical Corps, 3rd International CBRN Commandant and Commanders Conference took place in Liberec, dealing with the CBRN threats and variants of protection against them. The Conference was organized by Force Development Division—Operations Section Chemical Corps Department in cooperation with Centre of Excellence in Vyškov, 31st CBRN brigade in Liberec, NBC Defence Institute in Vyškov, Centre of Biological Protection at Těchonín, Chemical Corps Department of Joint Forces in Olomouc, Czech NBC Team, and last but not least VOP-026 in Šternberk. The conference was regarded as a meeting of heads of chemical corps both NATO nations and friendly countries. Further information: Pavel. Otrisal@unob.cz.

LANGUAGE PREPARATION

Pretesting at the Faculty of Education, Masaryk University (*STANAG 6001 Tests*) by Mgr. Helena Rýřichová, Mgr. Sonia Šamalíková. In October 2008, language knowledge was pretested at the Department of English Language and Literature at the Faculty of Education at the Masaryk University in Brno. The test was developed in accordance with NATO Standardization Agreement 6001 by the examiners of the Defense Language Institute (DLI) of the Czech Army in Vyškov. It covered listening comprehension and reading comprehension tests at SLP 1-2 levels. The tests were organized on behalf of the Department of English Language and Literature by Mgr. Ivana Hrozková and Mgr. Sonia Šamalíková (former Director of DLI Methodology and Testing Department) with a total of 80 students participated in the pretest. The outcomes of such cooperation reiterate the importance of strong ties between both institutions in the field of methodology and testing.

Teaching Grammar and Learning Foreign Languages by Capt. Ing. Petra Vráblíková, Ph.D. The famous quotation by Molière that says “Grammar, which knows how to control even kings”, implies importance of grammar for everyday use. There are many way of the acquisition of grammar. The best or smartest way of teaching grammar is to memorize rules in sentence contexts to bear them in mind for a longer time, and learn those rules more easily. The authoress presents new ways in teaching grammar, expressed in works by several famous authors, Barton, Birch, Chomsky, Hudson,

Larsen-Freeman, Patterson, Pennington, Weaver. Those are: communicative and competitive models, together with systematic and consistent procedures, resulting in highly motivated structure of learning grammar. In the core of this process lies the strong personality of language instructor.

MILITARY SOCIOLOGY

Threat of Extremism from the Point of View of the Czech Armed Forces by Doc. JUDr. PhDr. Miroslav Mareš, Ph.D. The paper deals with the assessment of extremism in connection with the Czech Armed Forces. It analyses attitudes of various forms of Czech domestic extremist movements to the military sphere and possible impacts of the infiltration of extremists into the army, namely in time of danger (training militant activities, including paramilitarism, subversion, espionage, etc). The most important problem of the contemporary Czech counter-extremist policy in this area is the rise of neo-Nazi activities in the armed forces and the establishing of extreme right paramilitary units which take interest in the engagement of soldiers. Even though these activities are limited in our country, the author offers overall survey various obscure organizations, having connections to foreign groups sponsoring their Czech counterparts.

BOOK REVIEW

The Legacy of Samuel Huntington (*From the Prevalence of Ideological Conflicts to the Clash of Cultures*) by PhDr. Antonín Rašek. This essay is based up ideas summarized in Huntington's famous book *The Clash of Civilizations*. According to Mr. Huntington, there are seven or eight world civilizations. The West is “unique”—but its values are not universal. World politics is entering a new phase, in which the great divisions among humankind and the dominating source of international conflict will be cultural. The decline of the nation state from the conflicting pulls of tribalism and globalism, among others. The author of this essay introduces individual world's cultures and traces prognostic visions both from historical and topical point of view. He warns against intervening into civil wars, as we know very little about their cultural background which must be respected; our interventions might be disserviceable.

The Phenomenon Ivan Gabal (*Talking to a Brick Wall, Karolinum, 2008*) by Lt.Col. Ing. Bohuslav Pernica, Ph.D. We have no many characters that unlike Ivan Gabal could move on the edge of practice, academic world and politics, dealing with incomparable themes: foreign policy, security, terrorism, Europe vs. the Czech Republic and vice versa. Referred chapters are entitled NATO, EU, Radar, the Army of the Czech Republic. Among others, Mr. Gabal compares Czech army with its

English and American counterparts, evidently better than ours, because those armies have not undergone such troublesome history in the last hundred years as the ACR. Ivan Gabal's editorials, sociological analyses, critical and professional articles from 1997-2007, when focusing on safety and the Army of the Czech Republic, uncover a striking lack of conceptual planning and incompetence of the post-November political elites.

PERSONAL DATA

The War Hero Has Gone Away: Major General (ret.) Ing. Antonín Petrák. As a young army lieutenant he left for France to fight against hated German invaders. In Great Britain, he spontaneously enrol for the fight behind the front lines, but because of his pedagogical capabilities he became an instructor of airborne troops in the so-called Special Training Schools organized

by British SOE. In Scottish Traigh House, the main training facility of Czechoslovak paratroopers, he worked as a translator, combat instructor, and even the commander of combat course. In 1944 he took over the position of brigade company commander of supporting arms, Czech Armoured Division. After landing in Northern France, he took part in many fights and was decorated by several Czech and British medals and orders. After war he started to study at the High War School designated for the future high-ranking officers. After coup d'état in 1948 he was discharged from the army and sentenced to Working Camp for the former army officers Mírov. In 1959 he was arrested again for the letter informing Czechoslovak authorities about conditions in this working camp. After November 1989 he was rehabilitated and gradually promoted to the rank of Major General. After the division of Czechoslovakia he became the chairman of Legionary Community in Slovakia.

Představení autorů tohoto čísla

Prof. Ing. František Božek, CSc., nar. 1950, VŠCHT Pardubice, pracoval ve Výzkumném ústavu makromolekulární chemie v Brně, 1979-2004 zaměstnán na VVŠ PV Vyškov, v roce 2002 byl jmenován profesorem v oboru ochrana vojsk a obyvatelstva. Po transformaci vojenského školství je od roku 2004 zaměstnancem Univerzity obrany a od roku 2005 také MZLU v Brně. Věnuje se problematice environmentální bezpečnosti, s orientací na odpadové hospodářství, proaktivní nástroje environmentální politiky a management rizik. Výsledky vědecké práce publikuje v tuzemsku i zahraničí. Je členem vědeckých a oborových rad, řady zahraničních odborných a vědeckých společností, pracovních skupin NATO/ETWG, NATO/EPWG a účastníkem pilotních studií NATO a U.S. EPA.

Doc. Ing. Miroslav Cempírek, CSc. (pplk. v zál.), nar. 1952, absolvent Vysoké vojenské školy týlového a technického zabezpečení v Žilině v roce 1974. V roce 1978 ukončil dvouleté postgraduální studium na VA Brno v oboru organizátorsko-ekonomickém, vševojskový týl. Ve vojscích vykonával šest let funkci zástupce velitele útvaru pro týl, od r. 1990 působil na katedře týlu a později logistiky jako učitel a v současné době zastává funkci vedoucího skupiny. Na základě úspěšného habilitačního řízení na UO v Brně byl v roce 2007 jmenován docentem v oboru ekonomika obrany státu. Zabývá se problematikou logistické podpory v mezinárodních operacích. Výsledky práce prezentoval na konferencích v Polsku, Rakousku a České republice.

Doc. Ing. Štefan Danics, Ph.D. (mjr. v zál.), nar. 1962, VA Bratislava (1984), dále absolvoval v roce 2007 Vysokou školu finanční a správní, kde získal titul inženýr. Po roce 1992 začal vyučovat na VA v Brně, kde působil jako vedoucí skupiny politologie. Od roku 1995 působí na Policejní akademii ČR v Praze, kde garantuje výuku politologie. Specializuje se na problematiku politického radikalismu, extremismu, terorismu a náboženského fundamentalismu. Publikuje v časopise Low Intensity Conflict & Law Enforcement. Je členem České společnosti pro politické vědy a v neposlední řadě zpracovává pro Grantovou agenturu ČR posudky o udělení grantu týkající se extremismu a politického radikalismu.

Jiří Hodný, Ph.D., nar. 1965, FF MU v Brně, 1990-2004 působil na VA v Brně, po jejím zániku pracoval jeden rok na Právnické fakultě MU. Od roku 2005 působí

na Univerzitě obrany, v současné době na katedře sociálních věd a práva FEM UO. Absolvoval studium psychologických operací v John F. Kennedy Special Warfare Center and School v USA, kurz psychologických operací ve škole NATO v Oberammergau v SRN a doktorský studijní program teorie obrany státu na FVT UO. V posledních letech se zabývá problematikou médií v ozbrojených konfliktech, psychologických operací a prováděním sociologických výzkumů pro potřeby AČR. Je jedním ze spoluautorů knihy The European Cadet: Professional Socialisation in Military Academies (Nomos Verlagsgesellschaft, SRN, 1998). Mj. publikoval v americkém časopise The Journal of Slavic Military Studies, kde je současně členem redakční rady.

RNDr. Marek Jukl, Ph.D., nar. 1969, absolvent Univerzity Palackého v Olomouci (1992), na níž je též akademickým pracovníkem, prezident Českého červeného kříže (od r. 2005). Jeho činnost na poli mezinárodního humanitárního práva (MHP) je spojena především s jeho působením v Českém červeném kříži, kde koordinuje projekt šíření MHP (od r. 1998). Účastník pravidelných seminářů pořádaných Mezinárodním výborem Červeného kříže zaměřených na MHP a jeho šíření. V r. 2005 členem delegace ČR na diplomatické konferenci o přijetí třetího dodatkového protokolu k ženevským úmluvám v Ženevě. Účastník mezinárodních konferencí Červeného kříže a Červeného půlměsíce v letech 2003, 2006 a 2007. Člen pracovní skupiny pro mezinárodní humanitární právo při mezinárodněprávním odboru Ministerstva zahraničí ČR.

Ing. Vladimír Karaffa, CSc. (plk. v zál.), nar. 1950, VVŠ PV ve Vyškově, postgraduální studium VA Brno, Marshallovo centrum strategických a ekonomických studií v Garmish-Partenkirchenu, kurz GŠ VA Brno. Vykonával řadu logistických, velitelských i pedagogických funkcí, působil v Institutu pro výzkum operačního umění v Brně a v Ústavu obranných studií v Praze-Braníku a ve vedoucích funkcích na bývalé SOP MO. Tři roky pracoval na operačním velitelství NATO Joint Headquarters Centre v německém Heidelbergu, kde vykonával funkci náčelníka odboru a zároveň zastával pozici staršího národního představitele na tomto velitelství, od r. 2003 byl náčelníkem Správy doktrín Ředitelství výcviku a doktrín ve Vyškově, z titulu své funkce plnil úlohu národního představitele v NATO Allied Joint Operation

Doctrine Working Group (MC AJOD WG) a Concept Development and Experimentation (CDE). V roce 2007 ukončil služební poměr vojáka z povolání a jako o.z. pracuje na SOPS MO.

Prof. Ing. Aleš Komár, CSc. (plk. v zál.), nar. 1949, VŠZ Brno, do armády vstoupil v roce 1983, pracoval v oblasti ubytovací a stavební služby, kde se zaměřil na problematiku životního prostředí ve vojenských objektech. Stál u zrodu vojenské ekologie a zasadil se o její institucionální rámec v rezortu MO. Od r. 1990 byl v čele ekologické služby, prosadil výuku environmentální problematiky na vysokých vojenských školách, 1996–97 ředitelem odboru životního prostředí MO. Působil na FEM VVŠ PV ve Vyškově ve funkci zástupce vedoucího katedry ekonomiky a hygieny výživy a vedoucího katedry materiálu a služeb. Na UO v Brně byl vedoucím katedry materiálu a služeb. Člen oborové rady ekonomika a hygieny výživy, oborové rady ekonomika a managementu a vědecké rady FEM UO. Je řešitelem řady projektů NATO, EU a autorem více než 600 publikací, z nichž je jedna třetina zahraničních.

Doc. JUDr. Zdeněk Koudelka, Ph.D., nar. 1969, Právnická fakulta Masarykovy univerzity Brno, pracoval jako člen zastupitelstva a místostarosta městské části Brno-Jundrov, 1992–1996 asistent, Právnická fakulta MU Brno, 1993–1995 odborný asistent na Vojenské akademii Brno, poté jako advokátní koncipient a advokát, v současné době pracuje jako odborný asistent katedry ústavního práva a politologie Právnické fakulty MU Brno. Je veřejně činný, v letech 2002 až 2006 byl místopředsedou ústavně právního výboru Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, od r. 2006 až dosud náměstek nejvyšší státní zástupkyně. Rozsáhlá publikační činnost.

Por. Ing. Lukáš Kubiček, Ph.D., nar. 1979, Vysoká vojenská škola pozemního vojska Vyškov (2003), postgraduální studium na Univerzitě obrany v Brně (2007), od roku 2006 velitelem prvku CIMIC, v roce 2008 velitelem styčného a monitorovacího týmu v sestavě 12. kontingentu AČR KFOR, absolvoval kurzy CIMIC (Civil Military Cooperation Centre of Excellence, Budel, Holandsko) a PSYOPS (NATO School, Oberramergau, SRN).

Ing. Jaroslav Kulíšek (pplk. v zál.), nar. 1953, VVŠ PV LS Vyškov (1977), VAAZ Brno (1985), Integrovaná škola nizozemských královských ozbrojených sil NLAGOS (1999). Na operačním velitelství EU působil v oblasti operačního plánování a řízení operační činnosti pozemních sil, na GŠ AČR pracoval na úseku výstavby systému velení a řízení bojových jednotek pro vedení expedičních operací, operačního použití BG EU, budování operační schopnosti komplexně integrovaného bojového informačního prostředí (NEC) v podmínkách AČR a procesu zavádění operační standardizace. Účastník mise OSN (UNOMIG), NATO (SFOR, NTMI) a EU (EUFOR

RD CONGO). Zkušenosti z vedení operací získal v zónách válečných konfliktů na Kavkaze a v Iráku. V současnosti pracuje u SRDS-OS MO.

Dr. Petr Majer (plk. v.z.), nar. 1950, Vyšší dělostřelecké učiliště v Martině, Vojensko-pedagogická fakulta VA v Bratislavě (1981), kurz pro informace a komunikaci ve Strausbergu v Německu (1995), studium na Právnické fakultě UK v Praze (1996, 1999). Prošel různými velitelskými funkcemi, starší učitel VDS v Hranicích na Moravě. Od roku 1990 na tiskovém oddělení MO, odboru pro styk s veřejností, a Centru řízení informačních systémů. Od r. 1993 vykonával funkci zástupce náčelníka odd. informací a analýz AVIS-MO, inspektora Inspekce ministra obrany, vědecký pracovník zpětnovazebního informačního systému náčelníka GŠ AČR. Až do svého odchodu do důchodu v únoru 2006 pracoval na tiskovém a informačním oddělení MO. Téměř sedm let vedl Linku Armády České republiky.

Doc. JUDr. PhDr. Miroslav Mareš, Ph.D., nar. 1974, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, (1997) a Právnická fakulta Masarykovy univerzity (1999). V roce 2007 získal certifikát Ministerstva zahraničí USA za studium Institutu národní bezpečnosti Spojených států na Institute on Global Conflict and Cooperation, University of California, San Diego. Je vedoucím oddělení bezpečnostních a strategických studií katedry politologie Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity a pracovníkem Institutu pro srovnávací politologický výzkum téže fakulty, 2001–2008 působil jako soudní znalec v oboru kriminalistika. Odborně se zaměřuje na výzkum politického extremismu a terorismu v evropském prostoru. Je autorem či spoluautorem více než sta odborných publikací v ČR a v zahraničí, mj. „Pravicový extremismus a radikalismus v ČR“ (2003) a „Terorismus v ČR“ (2005).

Mjr. Ing. Pavel Otřísal, nar. 1972, VVŠ PV ve Vyškově (1994), prošel velitelskými funkcemi na stupni rota a štábními funkcemi na stupni prapor a brigáda, 1994–1997 zastával velitelské i štábní funkce u 1. brigády chemické ochrany, 1997–2000 zástupce náčelníka štábu praporu výcvikové techniky Vojenské akademie ve Vyškově, 2003–2005 vedoucí starší důstojník operačního oddělení VAV a náčelník skupiny bezpečnosti informací-zástupce náčelníka oddělení zabezpečení velení VAV. Po úspěšném absolvování výběrového řízení nastoupil v r. 2005 do Ústavu OPZHN UO ve Vyškově na systemizované místo odborného asistenta oddělení chemického vojska. V rámci pedagogické činnosti se věnuje problematice bojového a operačního použití jednotek, útvarů a svazku chemického vojska.

Pplk. Ing. Bohuslav Pernica, Ph.D., nar. 1973, VVŠ PV (1997), v roce 2003 doktorát na VVŠ PV s dizertací Problém hospodárnosti a profesionalizace Armády České republiky. Po skončení školy pracoval jako

náčelník finanční služby protiletectvého raketového pluku, 1998–2007 odborný asistent (katedra obchodně finanční Fakulty ekonomiky obrany státu a logistiky VVŠ PV ve Vyškově, katedra ekonomie Fakulty ekonomiky a managementu Univerzity obrany v Brně). V letech 2007 až 2009 plánovač-analytik sekce plánování sil MO (Generální štáb AČR), v současnosti systémový analytik sekce obranné politiky a strategie MO.

Prof. Ing. Ladislav Potužák, CSc. (plk. v. z.), nar. 1949, v roce 1971 absolvoval Vyšší dělostřelecké učiliště v Martině, v roce 1975 VA v Brně, obor velitelsko-štábní raketového vojska a dělostřelctva. Působil ve funkcích náčelník průzkumu oddílu, ZNŠ výcvikového a zabezpečovacího pluku a na cvičeních u vojsk zástupce velitele dělostřeleckého pluku. Od r. 1977 působil jako pedagog a vykonával funkce náčelníka skupiny, zástupce vedoucího katedry a prodávána. V roce 1985 obhájil kandidátskou dizertační práci, v roce 1992 habilitační práci a v roce 1999 byl jmenován profesorem. V současné době působí na katedře řízení palebné podpory UO. V pedagogické a vědecké činnosti se zaměřuje na problematiku střelby a řízení palby pozemního dělostřelctva.

PhDr. Antonín Rašek (genmjr. v.v.), nar. 1935, první pěchotní učiliště, FF UK, sloužil u letectva, stal se vojenským novinářem, pracoval ve společenských organizacích. Po r. 1968 z armády propuštěn, pracoval jako poradce a jako výzkumný pracovník, po r. 1989 rehabilitován. 1990–1992 civilní náměstek ministra obrany pro sociální a humanitární věci, ředitel Institutu pro strategická studia (1993). Absolvoval kurz NATO Defense College v Římě. Pracuje ve Středisku bezpečnostní politiky CESES při FSV UK. Napsal několik odborných knih, desítky studií a stovky článků ze sociologie řízení, armády, bezpečnosti a politiky. Vystupuje jako odborník na bezpečnostní a vojenské otázky v televizi a v rozhlasu, včetně zahraničních médií.

Mgr. Helena Rýlichová, nar. 1982, absolventka Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, učitelství pro ZŠ, obor učitelství anglického jazyka a literatury a německého jazyka a literatury, při studiu na PdF MU zařazena do stipendijního programu Pomoc pedagogům MU při vedení e-learningových kurzů v anglickém a německém jazyce. Absolventka Gymnázia Slovanské nám. v Brně, ukončeno maturitou z ČJ, NJ, AJ, ZSV, v současné době učitel AJ – metodik a examinátor ÚJP.

Pplk. doc. Ing. Zdeněk Skaličan, CSc., nar. 1960, VVŠ PV Vyškov (1983), aspirantura (1994). V r. 2000 obhájil habilitační práci a byl jmenován docentem na VVŠ PV ve Vyškově v oboru ochrana vojska a obyvatelstva. Prošel funkcí velitele čety na vysoké škole. V roce 1985 byl přijat na místo asistenta na katedře chemického vojska a speciální chemie VVŠ PV. Postupně prošel funkcemi asistenta, staršího učitele, vedoucího sku-

piny a zástupce vedoucího katedry chemického vojska. V současnosti je zařazen na systemizované místo zástupce ředitele Ústavu OPZHN Univerzity obrany Brno. Jeho pedagogická a vědecká specializace je zaměřena do oblasti detekce vojensky významných toxických sloučenin a do oblasti dekontaminace.

Plk. gšt. Ing. Ján Spišák, nar. 1958, v r. 1983 absolvoval VVŠ PV ve Vyškově, je absolventem praporečnického velitelského kurzu v roce 1997, brigádního velitelského kurzu v roce 2001 a kurzu generálního štábu v roce 2007. Od roku 1983 do roku 2003 prošel velitelskými a štábními funkcemi u vojsk po mechanizované divizi, 2003 až 2007 působil na operačním odboru a na Správě doktrín ReVD, V letech 2007–2008 náčelník oddělení řízení obrany státu Ústavu operačně taktických studií (ÚOTS), v současné době je vedoucím oddělení studií vojenského umění Ústavu strategických a obranných studií (ÚSOS) Univerzity obrany Brno. Zabývá se problematikou vojenské strategie a operačního umění.

Mgr. Sonia Šamaliková, nar. 1976, vystudovala učitelství anglického jazyka na Filozoficko-přírodovědecké fakultě Slezské univerzity (Bc.) a na Fakultě humanitních studií Univerzity Pardubice (Mgr.), do r. 2003 učitelka AJ, 2003–2005 vedoucí oddělení metodiky a testování anglického jazyka a 2005–2008 ředitelka odboru metodiky a testování Ústavu jazykové přípravy AČR. Od roku 2008 asistentka na katedře anglického jazyka a literatury Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity.

PaedMgr. et ThMgr. Leoš Tuček, nar. 1966, PedF UHK Hradec Králové (1990), HTF UK v Praze (1990–1996), studijní pobyt Institut Bourghiba des Langues Vivantes, Tunis, Tunisko (2001). Po roce 1990 externě vyučoval na katedře českého jazyka a literatury. Od roku 2003 vyučuje na FZŠ při PedF UK a jako externista na Policejní akademii ČR, kde je rovněž doktorandem. Specializuje se na problematiku politického islámu, vztah náboženství a násilí, dynamiku sociální změny v blízkovýchodních a severoafrických státech a na problematiku islámu v EU. Publikuje v periodiku PA ČR. Člen České společnosti pro religionistiku.

Ing. Vladislav Vincenec (pplk. v.z.), nar. 1956, VVŠ v Žilině (1975), 1979–1983 studium na VVŠ technického a týlového zabezpečení v Žilině, po ukončení školy pracoval do r. 1986 jako asistent katedry zabezpečení PHM u VVŠ PV ve Vyškově. 1986–1988 studoval postgraduálně na VA v Brně a po ukončení studia pracoval až do r. 1990 jako náčelník služby PHM md v Plzni. 1990–1994 pracoval ve funkci náčelníka služby PHM VVŠ PV a v letech 1994–1997 ve funkci odborného asistenta katedry veřejné ekonomiky a služeb logistiky, poté ve funkci náčelníka vědecké skupiny a zástupce náčelníka vědecko-informačního oddělení VVŠ PV, 2001–2004 tajemník sekretariátu rektora VVŠ

PV. Od září 2004 pracuje jako vedoucí správní skupiny na FEM UO v Brně.

Pplk. Ing. Josef Vondrák, nar. 1962, VVŠ PV ve Vyškově, 1989–1992 postgraduální studium na VA Brno. V roce 1992 nastoupil k 3. dělostřeleckému pluku jako náčelník průzkumu pluku. Těž rok byl ustanoven do funkce zástupce velitele dělostřeleckého oddílu a přibližně po roce do funkce velitele oddílu. 1994–2003 postupně prošel řadou funkcí, v r. 1995 absolvoval šestitýdenní kurz předsunutých pozorovatelů v nizozemské armádě. 2003–2004 vedoucí starší důstojník–zástupce náčelníka oddělení dělostřelectva operační sekce GŠ. V r. 2004 ustanoven do funkce vedoucího skupiny řízení palebné podpory–zástupce vedoucího katedry nejprve na VVŠ PV ve Vyškově a po reorganizaci na Univerzitě obrany

v Brně. Stejnou dobu vykonává i funkci vedoucího katedry z pověření.

Kpt. Ing. Petra Vráblíková, Ph.D., nar. 1977, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích (studijní obor účetnictví a finanční řízení podniku), studijní pobyt na Technical College Ede, Holandsko (1996), Université de Bretagne Sud, Francie (1999), International Teaching and Training Centre in Bournemouth, Velká Británie (2002). Při studiu pracovala na FÚ Soběslav (oddělení kontroly, majetkové daně), Silvi Nova CS, a.s. (překlady, tlumočení). SVŠ MO Komorní Hrádek – lektorka angličtiny (2001–2002). Po ukončení dvouletého nástavbového studia na ŠVS MO zde působí na funkci náčelníka skupiny jazykové přípravy francouzského jazyka.

CONTENTS

Ing. Vladimír Karaffa, CSc. A European Way of “Humane Security”	3
MILITARY ART	
Ing. Jaroslav Kulíšek Evaluation and Certification CZE/SVK Battle Group EU	11
Col. GSO Ing. Ján Spišák The Theory of Culminating Point <i>Part II</i>	41
OPINIONS, CONTROVERSY	
Lt.Col. Ing. Bohuslav Pernica, Ph.D. The Rating of Aggregate Objectives Applied by Defence Management by Objectives: The Enlistment Goal Case	49
INFORMATION PAGES	
Doc. Ing. Štefan Danics, Ph.D., PaedMgr. et ThMgr. Leoš Tuček Theoretical and Sociocultural Context of Suicide Attacks: The Proliferation of Martyr Subculture	52
Jiří Hodný, Ph.D. Islamists Online	70
Doc. JUDr. Zdeněk Koudelka, Ph.D. Military Judiciary in the CR	79
JUDr. Marek Jukl, Ph.D. Peacetime Application of Some IHL Provisions in Time of Peace	85
MILITARY PROFESSIONAL	
Prof. Ing. Ladislav Potužák, CSc., Lt.Col. Ing. Josef Vondrák Peculiarities of Shooting and Control Mortar Units, Equipped by 120mm Mortars M82	89
Prof. Ing. František Božek, CSc., Lt. Ing. Lukáš Kubiček, Ph.D. The Evaluation of Health Risks of Exposure to Electromagnetic Fields Generated by Radars – Part I	99
Ing. Vladislav Vincenec, Doc. Ing. Miroslav Cempírek, CSc. The Transformation of Bundeswehr’s Logistics	111

CONTENTS

Maj. Ing. Pavel Otřísal, Lt.Col. Doc. Ing. Zdeněk Skaličan, CSc.

The Report on International 3rd CBRN Commandant and Commanders Conference	121
---	-----

LANGUAGE PREPARATION

Mgr. Helena Rýlichová, Mgr. Sonia Šamalíková

Pretesting at the Faculty of Education, Masaryk University <i>(STANAG 6001 Tests)</i>	124
---	-----

Capt. Ing. Petra Vráblíková, Ph.D.

Teaching Grammar and Learning Foreign Languages	128
--	-----

MILITARY SOCIOLOGY

Doc. JUDr. PhDr. Miroslav Mareš, Ph.D.

Threat of Extremism from the Point of View of the Czech Armed Forces	138
---	-----

BOOK REVIEW

The Legacy of Samuel Huntington

<i>(From the Prevalence of Ideological Conflicts to the Clash of Cultures)</i>	152
--	-----

The Phenomenon Ivan Gabal

<i>(Talking to a Brick Wall, Karolinum, 2008)</i>	156
---	-----

PERSONAL DATA

The War Hero Has Gone Away:

Major General (ret.) Ing. Antonín Petrák	158
---	-----

English Annotations	162
----------------------------------	-----

Who is Who in This Issue	166
---------------------------------------	-----

English Contents	170
-------------------------------	-----

OBSAH

Ing. Vladimír Karaffa, CSc. Evropské pojetí „lidské bezpečnosti“	3
VOJENSKÉ UMĚNÍ	
Ing. Jaroslav Kulíšek Hodnocení a certifikace CZE/SVK Battle Group EU	11
Plk. gšt. Ing. Ján Spišák Teorie kulminačního bodu <i>2. část</i>	41
NÁZORY, POLEMIKA	
Pplk. Ing. Bohuslav Pernica, Ph.D. Problém hodnocení stupně dosažení komplexního cíle v odvětví obrany na příkladu rekrutačního cíle	49
INFORMACE	
Doc. Ing. Štefan Danics, Ph.D., PaedMgr. et ThMgr. Leoš Tuček Ideový a sociokulturní kontext sebevražedného útoku: proliferace mučednické subkultury	52
Jiří Hodný, Ph.D. Islamisté online	70
Doc. JUDr. Zdeněk Koudelka, Ph.D. Vojenská justice v ČR	79
RNDr. Marek Jukl, Ph.D. Aplikace některých ustanovení mezinárodního humanitárního práva v době mírové	85
VOJENSKÝ PROFESIONÁL	
Prof. Ing. Ladislav Potužák, CSc., pplk. Ing. Josef Vondrák Zvláštnosti střelby a řízení palby minometných jednotek vyzbrojených 120mm M vz. 82	89
Prof. Ing. František Božek, CSc., por. Ing. Lukáš Kubiček, Ph.D. Hodnocení zdravotního rizika expozice elektromagnetickým polím radarů – 1. část	99
Ing. Vladislav Vincenec, doc. Ing. Miroslav Cempírek, CSc. Transformace logistiky Bundeswehru	111

OBSAH

Mjr. Ing. Pavel Otřisal, pplk. doc. Ing. Zdeněk Skaličan, CSc.

Informační zpráva o mezinárodní 3rd CBRN Commandant and Commanders Conference	121
--	-----

JAZYKOVÁ PŘÍPRAVA

Mgr. Helena Rýlichová, Mgr. Sonia Šamalíková

Pretestace na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity <i>(Testy podle STANAG 6001)</i>	124
--	-----

Kpt. Ing. Petra Vráblíková, Ph.D.

Výuka gramatiky při studiu cizích jazyků	128
---	-----

VOJENSKÁ SOCIOLOGIE

Doc. JUDr. PhDr. Miroslav Mareš, Ph.D.

Hrozba politického extremismu z hlediska ozbrojených sil České republiky	138
---	-----

RECENZE

Odkaz Samuela Huntingtona

<i>(Od převahy konfliktů ideologických ke konfliktům kultur)</i>	152
--	-----

Fenomén Ivan Gabal

<i>(Hrách na zeď, Karolinum, 2008)</i>	156
--	-----

PERSONÁLIE

Odešel válečný hrdina

Generálmajor v.v. Ing. Antonín Petrák	158
--	-----

Anglické anotace	162
-------------------------------	-----

Představení autorů tohoto čísla	166
--	-----

Obsah v angličtině	170
---------------------------------	-----

Upozornění pro autory časopisu Vojenské rozhledy

Příspěvky v českém jazyce zasílejte na adresu redakce na disketě v textovém editoru (T 602, RTF, Word), případně v jednom vytištěném exempláři, nebo prostřednictvím E-mailu voj.rozhledy@army.cz.

Pokud užíváte Office 2007 použijte funkci „uložit v nižší verzi“.

Obrázky posílejte zvlášť, odděleně od textu (týká se hlavně příspěvků ve Wordu); studio zpracovává obrázky (grafiku) v programovém balíku Adobe Photoshop. Materiály určené ke skenování (fotografie, mapy) mají být kvalitní, obrázky dodávané v digitální podobě musí být skenované nejméně na 300 dpi velikosti 1:1 a uložené ve formátu EPS, TIFF, BMP, RAW či JPEG s minimální kompresí (tj. komprese = 10).

Vlastní text příspěvku píše vždy hned od prvního sloupce, pro odstavce nepoužívejte tabulátor (tj. zarážku), ale funkci: Formát \ Odstavec \ Speciální \ První řádek. Slova na konci řádku nedělte a nezarovnávejte. Tvrdé ukončení řádku (pomocí klávesy Enter) používejte pouze na ukončení odstavce, respektive titulu ap., ne jednotlivé řádky. Za textovými znaky: . , : ? ! nechte vždy mezeru. V textu na zdůraznění používejte pouze *kurzivou* nebo **tučné písmo**, nikoliv podtržené písmo. Poznámky v textu označujte číslicí (ne indexem), nejlépe v hranaté závorce. Poznámkový aparát připojte souhrnně za celým textem, nikoli na jednotlivých stranách pod čarou, bez použití poznámkového aparátu textových editorů (funkce: Poznámky pod čarou). Je-li to v možnostech autora, je vítané ke každému příspěvku přiložit stručné resumé v angličtině, v rozsahu cca 15 řádek.

Na konec každého příspěvku uveďte pod čarou svůj krátký životopis, včetně adresy, rodného čísla; u voj. z povolání či o.z. též číslo jeho VÚ respektive VZ a číslo příslušného RFO.

Číslo účtu na nějž je možné zasílat honorář je třeba zaslat okopírované, stačí část výpisu účtu s tímto číslem, bez jakýchkoli dalších údajů. Stačí poslat např. faxem (973) 215 569 „pro Vojenské rozhledy“. Důležité je uvést způsob kontaktu (telefonní číslo, fax, e-mail, kontaktní adresa).

Článek by měl mít ideálně rozsah zhruba do 15 tzv. normostran. Jedna normostrana představuje třicet řádek na jedné straně při formátu A 4 řádkování 2 – a šedesát úderů (písmen + mezer) na řádku, respektive 1800 znaků. Počet znaků se zjistí, když si otevřete funkci: Soubor \ Vlastnosti \ Statistické údaje \ Znaků s mezerami).

Co se týče uvádění použité literatury za článkem: od roku 1996 platí nová norma ČSN ISO 690: *bibliografické citace. Obsah, forma, struktura*. Praha: Český normalizační institut, 1996.

V odkazech na prameny dodržujte toto pořadí údajů: **Monografie:** Jméno autora (v pořadí PŘÍJMENÍ [velkým písmem], křestníjméno) – spoluautoři. *Název: Podnázev* [kurzivou]. Místo vydání, nakladatel, rok vydání, rozmezí stran. **Stať z časopisu:** Autor statí – spoluautoři [viz výše]. *Název: Podnázev* [ne kurzivou]. In: Editor sborníku – spolueditori [obdobně jako u autora monografie] (ed.). *Název sborníku: Podnázev* [kurzivou]. Místo vydání: nakladatel, rok vydání, rozmezí stran. **Stať z časopisu:** Autor statí – spoluautoři [viz výše]. *Název: Podnázev*. In: *Název časopisu* [kurzivou], ročník, číslo (rok), rozmezí stran. **Stať z denního tisku.** Autor statí [viz výše]. *Název: Podnázev*. In: *Název novin* [kurzivou], přesné datum, rozmezí stran. **V odkazech na archivní fondy a sbírky** dodržujte toto pořadí údajů: název archivu a jeho umístění (při opakovaném odkazu jen jeho vžitá zkratka), název a značka fondu (sbírky), signatura, název nebo popis dokumentu. Dvojtečka uvozuje pouze podtitul knihy, dále se užívá za jménem místa vydání, před názvem vydavatele či nakladatelství.

Více viz mj. článek J. Golembievské a V. Vincence Bibliografické citace ve VR 1/2003.

VOJENSKÉ ROZHLEDY

Časopis **VOJENSKÉ ROZHLEDY**
čtvrtletník

Vydává:

Ministerstvo obrany České republiky – Prezentační a informační centrum MO
Rooseveltova 23, 161 05 Praha 6

IČO: 60162694

Vojenské rozhledy, číslo 2/2009

Ročník: XVIII. (L.)

Datum vydání: 25. května 2009

Rozšiřuje:

PIC MO, distribuce, Rooseveltova 23, 161 05 Praha 6
Olga Endlová, tel. (973) 215 563, endlovao@army.cz

Redakce:

Jaroslav Furmánek (šéfredaktor), telefon: (973) 215 733
E-mail: voj.rozhledy@army.cz
Fax: (973) 215 933

Redakční rada: Ing. Petr Pelz (předseda), PhDr. Miloš Balabán, Ph.D., Ing. Jan Doksanský, genmjr. Ing. Jiří Halaška, Ph.D., Ing. Vladimír Karaffa, CSc., doc. Ing. Josef Kašpar, CSc., prof. Ing. Aleš Komár, CSc., Mgr. Antonín Konrád, Ing. Vladimír Krulík, Ing. Miroslav Musil, Ph.D., plk. gšt. Ing. Tomáš Rak, npor. PhDr. et Mgr. Hana Sobotková, DEA, Ph.D., doc. Ing. Vítězslav Stodůlka, CSc., pplk. Ing. Vlastimil Šlouf, Ph.D., Ing. Milan Štembera, CSc., Ing. Štefan Zigo

Sídlo redakce: Rooseveltova 23, 161 05 Praha 6

Adresa pro zaslání pošty: Vojenské rozhledy, Úřad provozu a služeb,
Prezentační a informační centrum MO, Generála Píky 1,
161 05 Praha 6

Časopis Vojenské rozhledy v elektronické podobě naleznete na:

http://www.army.cz/avis/voj_rozhl.htm (1998-2003)
<http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=3538> (2004-2009)

Časopis je evidován v databázi České národní bibliografie:

<http://aip.nkp.cz/engine/webtor.cgi>,
<http://www.vyzkum.cz/FrontClanek.aspx?idsekce=503642>

Články ve všeobecné části a některé další jsou recenzovány.

Grafická úprava: Andrea Bělohávková

Tiskne: VGHMÚř Dobruška

Evidenční číslo: MK ČR E 6059

Identifikační číslo: ISSN 1210-3292

